

Riksdagens snabbprotokoll 2025/26:126

Onsdagen den 27 maj

Kl. 09.00–19.44

Det justerade protokollet utkommer inom tre veckor eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Talare som vill göra anmärkningar mot snabbprotokollet ska anmäla detta senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet.

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 6 maj justerades.

§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2025/26:506

Till riksdagen

Interpellation 2025/26:506 Forskning och innovation för framtidens transportsystem av Carina Ödebrink (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 22 juni 2026.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 25 maj 2026

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Andreas Carlson (KD)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2025/26:508

Till riksdagen

Interpellation 2025/26:508 Stöd till civilsamhällets trafiksäkerhetsorganisationer av Carina Ödebrink (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 22 juni 2026.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 25 maj 2026

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Andreas Carlson (KD)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2025/26:511

Till riksdagen

Interpellation 2025/26:511 Den ekonomiska politikens fördelningseffekter av Niklas Karlsson (S)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 18 juni 2026.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 26 maj 2026

Finansdepartementet

Elisabeth Svantesson (M)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

Interpellation 2025/26:514

Till riksdagen

Interpellation 2025/26:514 Klimatmålen till 2030 av Åsa Westlund (S)

Denna interpellation kommer att besvaras fredagen den 12 juni.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 26 maj 2026

Klimat- och näringslivsdepartementet

Johan Britz (L)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

§ 3 Anmälan om granskningsrapport

Andre vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till skatteutskottet:

RiR 2026:10 Kronofogdens indrivning av skulder

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Propositioner
2025/26:270 till miljö- och jordbruksutskottet
2025/26:271 till socialutskottet

Motioner
2025/26:4185 och 4186 till finansutskottet
2025/26:4187 och 4191 till skatteutskottet

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Utrikesutskottets betänkanden
2025/26:UU11 Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)
2025/26:UU12 Europarådet

Utbildningsutskottets betänkande
2025/26:UbU19 Riksrevisionens rapport om utbildning på vetenskaplig grund

§ 6 En ny konsumentkreditlag

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU26
En ny konsumentkreditlag (prop. 2025/26:223)
föredrogs.

Anf. 1 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Fru talman! Vi behandlar i dag en ny konsumentkreditlag.

Det här är en viktig proposition, för bakom juridiken och paragraferna finns människor – människor som fastnar i skulder de aldrig borde ha fått, familjer som pressas av höga räntor och växande kostnader och unga människor som möter en kreditmarknad där lån ibland säljs in lika enkelt som ett mobilabonnemang.

Därför välkomnar vi socialdemokrater att regelverket nu moderniseras och stärks. Det är bra att fler kreditformer omfattas av lagen, att kreditprövningen skärps, att konsumentens rätt till information och förklaring stärks och att reglerna anpassas till dagens digitala kreditmarknad.

Marknaden har förändrats snabbt, och lagstiftningen har inte alltid hängt med. Nu tas dock flera viktiga steg framåt.

Fru talman! Bakgrunden till att vi socialdemokrater har lämnat ett särskilt yttrande är att vi, även om propositionen stärker konsumentskyddet, vill lyfta behovet av att stärka kreditprövningen ytterligare för att förbättra möjligheten för kreditgivare att få en samlad helhetsbild av varje konsuments skuldsituation. I det sammanhanget är tillgången till ett skuld- och kreditregister av central betydelse. Vi ser nämligen hur överskuldssättningen fortsätter och hur människor lever med ekonomisk stress och skulder som påverkar hela livet – möjligheten att få bostad, möjligheten att få ett arbete och möjligheten till trygghet.

Fru talman! Sveriges Konsumenter har i sina remissynpunkter varit tydliga. De välkomnar en skärpt reglering men framhåller samtidigt att ytterligare åtgärder krävs för att bryta utvecklingen av överskuldssättning.

Vi noterar också att Lagrådet har riktat kritik mot delar av lagens struktur och mot dess tydlighet. Lagrådet pekar bland annat på att det inte alltid är tydligt vad som är en faktisk rättighet för konsumenten och vad som är en tillsynsregel. Ett starkt konsumentskydd måste också fungera i praktiken. Det måste vara möjligt för människor att förstå och använda den nya regeln.

Vi socialdemokrater vill understryka att ett starkt regelverk förutsätter fungerande tillsyn. Utan tillräckliga resurser och tydliga mandat till berörda myndigheter finns risk att lagstiftningen inte får avsedd effekt. Om myndigheterna inte har resurser och verktyg för att följa upp reglerna riskerar skyddet att bli svagare i verkligheten än på papperet.

Fru talman! Konsumentpolitik handlar om trygghet, rättvisa och makt i vardagen. Vanliga människor ska inte lämnas ensamma mot aggressiv kreditgivning eller affärsmodeller som bygger på att människor skuldsätter sig mer än de klarar av.

Vi socialdemokrater stöder propositionen, men vi vill också vara tydliga med att vi vill fortsätta att bekämpa överskuldssättningen. Vi vill inte nöja oss här, utan det arbetet måste fortsätta.

Anf. 2 ALIREZA AKHONDI (C):

Fru talman! Någon kollega sa till mig att det var mitt fel att vi har den här debatten i dag. Jag ska passa på att säga varför vi valde att väcka en följdmotion med anledning av propositionen. Skälet är 52 miljoner, det vill säga den summa som svenskarnas skuldberg hos Kronofogden växer med varje dag, 365 dagar om året.

Låt mig börja med att säga att Centerpartiet välkomnar flera delar av förslaget. Det är bra att konsumentskyddet stärks, det är bra att reglerna moderniseras och det är bra att man försöker komma åt den växande överskuldssättningen i Sverige. Men vi måste också vara ärliga med att regeringens politik på området är både saktfärdig och ofullständig. I hederlighetens namn ska jag säga att det även gäller tidigare regeringar.

Det här handlar inte bara om juridik. Det handlar om människor. Det handlar om människor som fastnar i skuldspiraler och om unga som lockas in i konsumtionskrediter de inte förstår konsekvenserna av – vi har väl alla någon gång sett *Lyxfällan*. Det handlar om barnfamiljer som redan pressats hårt av inflation, höga räntor och ökade levnadskostnader. Jag kan lova Lars Beckman att de inte får det bättre av allt tillfälligt valflask som regeringen går fram med.

Här måste man våga säga som det är: Regeringen har varit alldeles för passiv alldeles för länge.

Den nya lagen genomför i stora delar ett EU-direktiv. Detta är alltså inget som regeringen självmant har

valt att ta sig an. Den innebär bland annat skärpta krav på kreditprövningar, tydligare informationskrav, nya regler kring marknadsföring samt att fler typer av krediter, även vissa räntefria delbetalningslösningar, omfattas av regleringen.

Det är viktiga förändringar. Men frågan är varför regeringen har varit så defensiv nationellt. Sverige har under många år sett hur snabblånemarknaden vuxit fram. Vi har sett aggressiv marknadsföring. Vi har sett kreditgivning som ibland nästan byggt på att människor inte ska klara återbetalningen. Samtidigt har regeringen gång på gång reagerat för sent.

Fru talman! Överskuldssättning är inte bara ett privatekonomiskt problem. Det är också ett samhällsproblem. Den som lever med kroniska skulder får svårare att få bostad, jobb och trygghet i vardagen. Psykisk ohälsa ökar. Barn påverkas. Människor tappar framtidstro. Vi har sett konsekvenserna även på utskottets andra politikområde, bostadspolitiken. Väldigt många barn vräks i välfärdslandet Sverige.

Därför krävs mer än bara tekniska lagändringar. Det krävs en tydlig politisk vilja att förebygga överskuldssättning från början.

Här tycker jag att regeringen fortfarande saknar ett helhetsgrepp. Samtidigt som man nu talar om ansvarstagande har nämligen hushållen under flera år fått bära stora delar av den ekonomiska krisen själva. Vanliga människor har fått se sina marginaler försvinna. 25 års reallöneökningar raderades över en natt. Då ökar också beroendet av krediter.

Fru talman! Centerpartiet menar att kreditmarknaden måste fungera bättre, men också smartare. Vi behöver ett starkt konsumentskydd, men vi måste samtidigt värna seriösa aktörer och innovation på marknaden. Det gäller särskilt i en tid när betalningslösningar och fintech utvecklas snabbt. Därför är det viktigt att regleringen är proportionerlig och rättssäker. Vi ska slå hårt mot oseriösa aktörer, men vi ska inte skapa ett regelverk som gör det omöjligt för seriösa företag att verka eller utveckla nya tjänster.

Här finns fortfarande frågetecken kring hur delar av regelverket kommer att fungera i praktiken, inte minst för mindre företag och aktörer som hamnar under nya tillståndskrav och nya tillsynsregler.

Vi ser också risker med att regeringen återigen lägger fram omfattande regleringar utan att fullt ut ha säkerställt att myndigheterna har resurser och förutsättningar att genomföra tillsynen effektivt.

Fru talman! Det finns ytterligare en dimension här som jag tycker förtjänar lite större uppmärksamhet: den digitala utvecklingen. I dag kan människor ta lån direkt i mobilen på några minuter. Marknadsföringen är algoritmstyrd, precis som stora delar av våra liv är numera. Krediter integreras i köpflöden på ett sätt som suddar ut gränsen mellan konsumtion och skuldssättning.

Detta ställer helt nya krav på lagstiftaren, och då räcker det inte att bara uppdatera gamla regelverk. Det krävs ett mycket mer offensivt arbete kring digital konsumentpolitik, finansiell folkbildning och skydd för

unga konsumenterna. Tyvärr har regeringen även där varit mer reaktiv än proaktiv.

Fru talman! Centerpartiet står bakom flera delar i den här lagen eftersom konsumentskyddet behöver stärkas. Vi tänker dock inte ge regeringen något frikort, för sanningen är att detta arbete borde ha påbörjats tidigare och varit bredare och mer framåtblickande.

Vi behöver en politik som både skyddar människor från överskuldssättning och stärker människors ekonomiska egenmakt. Vi behöver fler vägar till arbete och företagande. Vi behöver bättre privatekonomisk utbildning, en bostadsmarknad som fungerar och ett samhälle där människor inte tvingas lösa vardagsekonomi med dyra krediter.

I grunden handlar det nämligen om just detta – inte bara paragrafer eller direktiv utan människors frihet och trygghet i vardagen.

Fru talman! Med allt detta sagt yrkar jag bifall till reservation 1 i betänkandet.

Det finns flera reservationer, och kort sagt handlar delar av dem om att man också ska strypa bankernas möjligheter att ta ut ränteskillnadsersättning hur som helst. Det handlar också om hur upplysningsföretagen väljer att tolka gällande lagstiftning.

Vi har flera bra förslag, och jag hoppas att regeringen väljer att ta in kloka råd även från oppositionen.

Anf. 3 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! När det gäller frågan om överskuldssättning skulle jag vilja påstå att det finns en bred majoritet i Sveriges riksdag för att vi helt enkelt ska bekämpa den. Precis som vi hörde ledamoten från Socialdemokraterna säga i sitt inlägg handlar detta om människor.

Det här är alltså inte det största konfliktområdet, men det är klart att man ändå reagerar när Centerpartiet säger att regeringen inte har gjort någonting för att förbättra hushållens ekonomi. Jag skulle därför vilja ha en liten frågesport med Alireza Akhondi gällande vad det är Centerpartiet är emot.

Vi kan börja med gårdagens besked om att vi ska halvera kostnaden för månadskorterna i kollektivtrafiken för buss och tåg. Är Centerpartiet emot detta? Det hjälper ju väldigt många hushåll som lever på marginalen.

Är det de bensin- och skattesänkningar vi har genomfört som Centerpartiet är emot? Vi har sänkt kostnaden med 700 kronor per tank jämfört med om det röda gänget skulle ha styrt. Ett hushåll i Vilhelmina med två bilar sparar alltså 1 400 kronor i månaden, och tankar man bilen två gånger i månaden sparar man 3 000 kronor.

Är det att vi har fått ned inflationen och den kostnadskris som fanns, alltså de kostnadsökningar som fanns när vi tillträdde? Eller är det skillnaden i räntor mellan Norge och Sverige? Socialdemokraterna och Centern i Norge har ju dubbelt så höga räntor som vi har i Sverige. Det innebär till exempel att en villaägare eller bostadsrättsinnehavare skulle ha dubbla räntekostnader om vi hade den norska politiken.

Allt det här – plus matmomssänkningen – gör att vi har lättat på trycket inte minst för överskuldssatta hushåll. Vilka av dessa åtgärder är det Centerpartiet är emot?

Anf. 4 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att det här är en debatt om konsumentkreditlag. Vi ska inte sväva ut alldeles för mycket nu.

Anf. 5 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Jag svarar med att ställa en fråga till Lars Beckman: Vem betalar för allt det valfläsk som regeringen går till val på? Den här regeringen har lånat upp närmare 300 miljarder kronor den här mandatperioden och lagt det på ofinansierat valfläsk.

Nu ska jag inte citera den sosse som sa att den som är satt i skuld aldrig är fri, men det ligger något i vad den socialdemokraten sa, för 300 miljarder kronor är rätt många kronor.

Gårdagens besked om sex månaders halverad avgift för kollektivtrafik gynnar stockholmare. Jag förstår inte hur det där hushållet i Vilhelmina har nytta av att vi stockholmare tillfälligt får halverade biljettpriser. Det kanske Lars Beckman kan svara på.

Kan Lars Beckman också svara på om dessa satsningar beror på att man vill göra något åt att man ligger 10 procent under oppositionen i väljarundersökningarna?

Tillfälliga lösningar ger ett tillfälligt andrum, Lars Beckman, men de hjälper inte de människor som i dag inte ens har tak över huvudet eller kan teckna ett mobilabonnemang, en försäkring eller något annat. Skulderna hos Kronofogden ökar med 52 miljoner kronor per dag. Kan du berätta för mig vad regeringen har gjort för att få bukt med det?

Anf. 6 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Den här debatten handlar ju om överskuldssättning, och jag exemplifierade detta. Vi hörde i ledamotens anförande från talarstolen tidigare att regeringen inte gör någonting. Det var naturligtvis därför jag gick upp och frågade vilka av de åtgärder som hjälper de överskuldssatta Centern är emot.

I två minuter pratade Alireza Akhondi utan att svara på en enda fråga om vad Centerpartiet är emot. Är det den sänkta momsens, som gör att den överskuldssatta familjen kan handla lite finare mat – eller kanske alls kan handla mat? Är det kollektivtrafiksatsningarna? Jag uppfattar det nu som att Centern är emot dessa.

Hade Alireza Akhondi till exempel läst Arbetarbladet – västra Gästriklands tidning – hade han kunnat se artikelserien om just kollektivtrafikpriser. Där handlade det om att familjer som bor i Torsåker eller Järbo ska ha råd att pendla till jobbet.

Jag förstår att ni i Centern är negativa till allt regeringen gör, men jag tycker att det är bra att vi tar ansvar även för en ny konsumentkreditlag. Jag noterar också

att Centerpartiet ställer sig bakom stora delar av denna lagstiftning, precis som de flesta andra partier gör.

Jag skulle ändå vilja ställa frågan igen. Konsumentkreditlag handlar bland annat om att skydda överskuldssatta hushåll. Jag exemplifierade detta med sänkt matmoms, sänkta bensin- och dieselpriiser och sänkt inflation – allt vi har gjort för att förbättra för de hushåll som har lägst marginaler. De som har bra marginaler behöver ju inte bry sig om det här.

Samhällsdebatten har ju märkligt nog i någon månad handlat om miljardärer, och de klarar sig alltid, men det handlar om dem som behöver samhällets stöd mest och om åtgärderna för att hjälpa överskuldssatta familjer – alltså de åtgärder jag räknat upp. Vilka av dessa åtgärder tycker Centerpartiet har varit fel?

Anf. 7 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Ledamoten anklagar mig för att inte ge svar på frågan. Jag fick inte svar från ledamoten på mina frågor heller: Vem betalar för det här valfläsket? Någonstans måste ju någon betala för de 300 miljarder som nu har försvunnit över en natt och som gått till insatser som dessutom inte leder till något annat.

Trots att replikskiftet är slut och frågorna därför blir ganska meningslösa väljer jag ändå att ställa några retoriska frågor. Varför har regeringen inte gjort någonting rörande skuldsanering? Är det inte bättre att den överskuldssatte får en skuldsanering och därmed en möjlighet att åter kliva in i samhället än att få två kronor i rabatt på en förpackning pasta?

Varför har regeringen inte valt att till exempel öka utbildningsinsatserna om privatekonomi för ungdomar i skolor? Varför har regeringen aktivt undvikit att stärka kommunernas möjligheter att ge konsumentrådgivning?

Det är väldigt många frågor om vad regeringen de facto borde ha gjort men som man aktivt har valt att inte göra. I stället gömmer man sig bakom meningslöst lånefinansierat valfläsk, Lars Beckman, och tycker att man har gjort ett bra jobb. Det är för mig ett kraftigt underbetyg till en sittande regering att man känner sig nödgad att köpa röster.

(Applåder)

Anf. 8 BJÖRN TIDLAND (SD):

Fru talman! I dag debatterar civilutskottet en ny konsumentkreditlag, betänkande 2025/26:CU26. Utskottets betänkande grundar sig på regeringens proposition 2025/26:223. Varför gör regeringen nu detta? Jo, det är för att anpassa svensk lag till ännu ett EU-direktiv. Detta nya EU-direktiv har benämningen 2023/2225 och berör konsumentkreditavtal.

Fru talman! Den nya konsumentkreditlagen består av flera delar som syftar till att stärka det svenska konsumentskyddet och anpassa det efter de senaste årens utveckling inom konsumentkrediter.

Fru talman! För att få en uppfattning av den nya lagens omfattning får man gå till bilaga 1 i civilutskottets betänkande. Den nya konsumentkreditlagen innebär att hela 17 andra lagar har fått ändras för att de inte

ska motsäga varandra eller innehålla oklarheter. Lagarna och deras benämningar finns noga redovisade i bilaga 1, som jag nämnde tidigare.

Fru talman! Den nya lagen innehåller nio kapitel med sammanlagt 128 paragrafer, som jag nu tänkt gå igenom i detalj. Eller förresten, jag hänvisar i stället till betänkandet för detaljer och nöjer mig med att konstatera att den nya lagen är både omfattande och detaljerad.

Fru talman! Jag har fullt förtroende för regeringen och litar på att Regeringskansliets kompetenta personal har tagit fram en ändamålsenlig lagtext som kan tillämpas på ett effektivt sätt för att stärka konsumenträtten i Sverige.

Men regeringen hade inte kunnat göra allt detta utan Tidöavtalet och Sverigedemokraterna. Det handlar om förtroende och ett lagarbete som har åstadkommit mer än någon annan regering i mannaminne.

Fru talman! Skulle någon mot förmodan förneka detta faktum kan jag hänvisa till regeringens egen hemsida där Tidöavtalets bokslut presenteras. Det är 132 sidor matnyttig läsning som varje röstberättigad svensk bör ta till sig och tänka igenom noga innan man avger sin röst den 13 september.

Fru talman! Med all respekt för rättsstaten, det svenska rättssystemet samt yrkesverksamma jurister i Sverige, måste jag ändå konstatera att betänkandet kanske inte är så upphetsande eller intressant läsning för allmänheten.

Inte desto mindre är detta viktiga saker. Civilutskottets överväganden om regeringens lagförslag är mycket omfattande och finns redovisade på sidorna 7–15. Dessa sidor har i sin tur 26 underrubriker. Det är ordning och reda och struktur, såsom sig bör. Vidare konstaterar jag att lagen kommer att träda i kraft den 20 november 2026, alltså redan i höst.

Fru talman! Nu tänker jag gå ifrån manus. När jag satt i kommunfullmäktige i Göteborg sa en av mina kollegor: Björn, du är så tråkig när du läser ditt anförande. Du ska tala från hjärtat. Då ser man din glöd i ögonen, och du får kraft.

Jag ska försöka att göra en liten överflygning över vad som hänt det senaste året. Vi hade den 8 maj förra året skrivit vår sista kommittémotion. Efter detta kom vi överens med Tidöpartierna om att vi inte ska skriva egna kommittémotioner. En del av den var om konsumenträtt.

Sedan kom debatten den 19 februari 2026 om *Ett förbättrat resegarantisystem*. Det var också levererat av Tidöpartierna. Det var en debatt den 11 mars om *Ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal*. Slutligen var det en debatt den 1 april om *Konsumenträtt m.m.* Det skulle ha varit en kommittémotion från SD, men i och med Tidöavtalet och våra samarbetspartner blev det inte så.

Fru talman! Jag återgår till manus. Detta är mitt sista anförande här i kammaren under denna mandatperiod. Kanske blir det en mandatperiod till, kanske blir det inte så. Därför vill jag passa på att tacka alla ledamöter i civilutskottet för alla debatter och alla

vassa repliker. Politik presenteras bäst i symbios med pålästa och retoriska motståndare, precis som det ska vara i en demokrati.

När jag ändå står här vill jag även passa på att tacka alla i talmanspresidiet. Kanske möts vi här i kammaren efter valet. Det står fortfarande skrivet i stjärnorna.

Fru talman! Jag avslutar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och tackar talmannen för ordet, eller det kanske är lämpligare i pluralis. Jag tackar för alla gånger jag beviljats ordet här i kammaren. Det har varit en stor ära att få representera de väljare som röstade på just mitt parti. Än en gång, tack! (Applåder)

Anf. 9 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkande 2025/26:CU26 *En ny konsumentkreditlag* och avslag på eventuella motioner.

Fru talman! Regeringen har tagit ett stort ansvar i en svår tid. Vi hade när vi tillträdde en inflation med kostnadsökningar på över 10 procent. Den är nu nere på 2 procent. Vi hade skenande elpriser så att vi fick betala ut elstöd till svenska folket. Vi hade ett dieselpris som var på 28,50 kronor som mest, och så vidare.

Vi tar ansvar för Sverige. Nu gör vi det på ett område till i och med att vi gör en ny konsumentkreditlag. Det är viktigt med infrastruktur. Jag skulle kunna påminna om den gigantiska infrastruktursatsning som regeringen har gjort. Men det är också viktigt med en infrastruktur i strukturfrågor i samhället.

Den moderatledda regeringen med samarbetspartier vill hjälpa till. Det kanske är fel att säga att det handlar om att ändra ett beteende. Men vi vill gå tillbaka till den ordningen i samhället som var: Spara först, handla sedan. Det är bland annat därför som vi har tagit bort avdragsrätten för räntor för konsumtionskrediter. Spara först, handla sedan.

På detta område stärker vi konsumentskyddet när det gäller konsumentkrediter. Det ska ställas höga krav på skydd för konsumenter i förhållande till näringsidkare när det gäller krediter.

Precis som Socialdemokraterna sa är väldigt många i en utsatt situation och kanske löser det med en kredit. Det är väldigt viktigt att förstå att om jag tar en kredit så ska den återbetalas.

Konsumenten ska ges goda förutsättningar att förstå kreditavtalet och sina rättigheter. Det är också viktigt att de konsumentskyddande reglerna gäller brett och att det ställs höga krav på kreditprövning. På så sätt kan riskfylld kreditgivning och överskuldssättning motverkas.

Regeringen föreslår en ny konsumentkreditlag som syftar till att stärka konsumentskyddet och anpassa det efter de senaste årens utveckling. Den nya lagen ska reglera många olika aspekter av kreditgivning till konsumenter. Det rör sig om information, ångerrätt, marknadsföring och ränte- och kostnadstak. För att motverka överskuldssättning föreslår regeringen också skärpta regler för kreditprövning.

Ett annat viktigt inslag är att det införs ett nytt tillståndskrav som innebär att fler näringsidkare som lämnar eller förmedlar krediter bland annat ska stå under tillsyn och efterleva krav på tillräcklig kunskap och kompetens.

Förslagen i propositionen genomför ett EU-direktiv om konsumentkrediter. Precis som det har sagts tidigare träder lagen i kraft den 20 november 2026.

Jag hade ett intressant replikskifte med en ledamot från ett annat parti. Vi var på samma insynsråd på Konsumentverket i måndags. Där berättade man från Konsumentverkets sida att man bland annat förbättrar informationsmaterialet till landets skolelever för att just göra unga mer medvetna om sin privatekonomi. Det är kanske med information vi måste börja. Regeringen har också valt bort vissa saker ur den nya utbildningsplanen. Det handlar till exempel om att ta bort frågor som rör ett mer hållbart samhälle och lägga in sådana här frågor i stället.

På det stora hela, fru talman, har vi steg för steg förbättrat Sverige. Jag är stolt, nöjd och glad över att finansmarknadsminister Niklas Wykman har lagt fram den här propositionen, som vi kan besluta om i dag och som kommer att göra skillnad för många i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 7 Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt

Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU39
Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt
(prop. 2025/26:199)
föredrogs.

Anf. 10 DENNIS DIOUKAREV (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi Sveriges första kontantlagstiftning, som kom på plats under Sverigedemokraternas och de övriga Tidöpartiernas ledning efter ett decennium av utredningar och politisk handlingsförklaring. Kontanterna, det vill säga rätten och möjligheten att betala kontant med sedlar och mynt, har diskuterats, debatterats och utretts utan att politiken – ursäkta uttrycket – har fått tummen ur och lyckats agera.

Vi sverigedemokrater fick en utredning på plats 2024 – *Kontantutredningen* – och jag fick förtroendet att leda den. I nästa steg får vi nu lagstiftning som föreslås träda i kraft den 1 juli i år.

Det är en styrka att samtliga åtta partier i Sveriges riksdag står bakom den nya kontantlagen. Till de hundratusentals svenskar som är beroende av kontanter i sin vardag vill jag dock säga att jag beklagar att det har tagit så oerhört lång tid för politiken att agera. Alltför länge har alltför många ignorerats av tidigare regeringar. Man kan fråga sig varför, när det handlar om en halv miljon svenskar som lever i digitalt utanförskap. Det är människor som är beroende av kontanter i sin

vardag. Det handlar om äldre, vissa pensionärer, funktionshindrade, hemlösa, människor som nekats bankkonto och brottsutsatta kvinnor – marginaliserade grupper som har lämnats vind för våg av ansvariga politiker.

För att samma kontantavveckling inte ska tillåtas drabba det allra viktigaste – det mest livsnödvändiga – sätter Tidöpartierna nu ned foten och säger: Stopp, hit men inte längre!

Man kan då fråga sig: Vad är livsnödvändigt? I *Kontantutredningen* ställde jag mig just den frågan. Jag träffade myndigheter, civilsamhällesorganisationer och näringsliv, och jag examinerade fakta. Baseerat på dessa samtal och på tillgänglig statistik framträdde en tydlig bild. Det som svenskarna gör flest regelbundna inköp av är livsmedel, det vill säga mat. Det är också hushållens tredje största utgiftskategori efter hyra och transport.

Därför är detta inte bara en rimlig utan också rätt utgångspunkt för en svensk lagstiftning. Men vad mer är livsnödvändigt? Vad klarar vi oss inte utan? För vissa människor, framför allt för äldre och pensionärer, som är en grupp som dessutom har högre benägenhet att använda sig av kontanter, kan mediciner vara helt avgörande och per definition livsnödvändiga. Detta framkom i samtalen med företrädare för denna grupp.

Därför kommer den nya kontantplikten, det vill säga skyldigheten att acceptera kontanter som betalningsmedel, att gälla livsmedelsaffärer och apotek. Dessa kommer nu alltid – så länge det inte utgör ett hot mot personalens säkerhet – att vara skyldiga att ta emot kontanter som betalningsmedel. Det betyder att vi här inte kommer få se samma kontantavveckling som har tillåtits ske inom många andra sektorer, på restauranger och så vidare, som har slutat att acceptera kontanter.

Fru talman! I *Kontantutredningen* föreslog utredaren, det vill säga jag, att kontantplikten även skulle omfatta offentligrättsliga tjänster, det vill säga tjänster som utförs av myndigheter eller den aktör som agerar myndighet och där det inte finns inslag av frivillig konsumtion. Det kan till exempel handla om vård, tandvård eller bilbesiktning.

Det är både rätt och rimligt att det offentliga på detta sätt också tar sitt ansvar för att upprätthålla sin del av kontantkedjans funktionalitet. Därför går utskottet nu på utredningens linje och föreslår ett tillkännagivande till regeringen om just detta.

Det är viktigt för inkluderingen i vårt samhälle att alla människor kan delta på samma villkor, införskaffa livsmedel och mediciner eller betala för nödvändig vård med det betalningsmedel som de själva föredrar. I grund och botten är det en fråga om självständighet för människor som vill eller måste betala med sedlar och mynt.

En kontantlag är också viktig av helt andra skäl. Så sent som för några veckor sedan drabbades en av de stora matkedjorna av ett omfattande it-haveri, något som har visat sig ske med jämna mellanrum. Kunderna

kunde inte betala med kort utan bara med sedlar och mynt.

Man kan fråga sig hur det skulle se ut om vi fick en koordinerad attack mot flera matkedjor – samtidigt som dessa tillåts att sluta hantera kontanter. Vad skulle hända om folk inte kunde köpa mat? Det skulle bli kaos, och det är ett sätt att försvaga ett samhälle utan att gå in militärt.

Det är också därför som Myndigheten för civilt försvar – tidigare MSB – uppmanar alla svenskar att ha kontanter hemma. De påminner oss om att kontanter är det enda betalningsmedel som fungerar utan appar, internet, mobiltelefoner eller e-legitimation. Kontantplikten är oerhört viktig för svensk beredskap för att vi alltid ska kunna införskaffa livsnödvändigheter.

Det var också detta budskap som den ukrainska centralbankschefen gav oss under sitt Sverigebesök. Hans budskap var mycket tydligt. Under den första veckan av den ryska invasionen av Ukraina var kontanterna helt avgörande för att vanligt folk skulle klara av att göra sina vardagliga inköp. Därför inför Sverigedemokraterna och regeringen nu en historisk kontantplikt för livsmedel, mediciner och offentligtjänster. Det betyder att bemannade försäljningsställen som mataffärer och apotek ska acceptera kontanter som betalningsmedel.

Fru talman! För att man ska kunna göra sina vardagliga inköp gäller det att försäljningsställena till att börja med har kapacitet att ta emot kontanter. Det har näringsidkarna enbart om de i nästa steg kan bli av med sedlar och mynt, det vill säga sätta in dem på sitt företagskonto. Därför stärker vi också den befintliga lagstiftningen, som reglerar bankernas ansvar i ekosystemet av kontanter, det vill säga den bakomliggande kontantinfrastrukturen.

Sverigedemokraternas och regeringens reformpaket, som kommer att röstas igenom av en enig riksdag, står alltså på två ben, som båda är lika viktiga: 1) Det införs en kontantplikt för livsnödvändig konsumtion och offentligtjänster med ett golv när det gäller acceptans av sedlar och mynt. Detta blir mest konkret, kännbart och synbart för konsumenterna eftersom de även i framtiden kommer att kunna använda kontanter när de köper livsmedel eller mediciner. 2) Det införs utökade krav på bankerna som med sitt utpekade ansvar för infrastrukturen är helt avgörande för flödet av kontanter. I och med det ges alla företag till att börja med bättre möjlighet att acceptera kontanter, vilket kommer att förbättra förutsättningarna för fortsatt kontantacceptans.

Fru talman! Detta är ny, historisk lagstiftning – lagstiftning som precis som all annan lagstiftning kommer att behöva utvärderas och följas upp för att säkerställa att den får avsedd affekt. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 11 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Fru talman! Jag vill börja med en liten historieberivning.

Jag ger ledamoten Dennis Dioukarev rätt i att det borde ha kunnat hända mer tidigare när det handlar om kontanternas funktionssätt i samhället. Det tycker jag också, och det har jag gett uttryck för vid tidigare tillfällen. Det vet alltså Dennis Dioukarev om.

Sverigedemokraterna har också i detta anförande ett väldigt högt tonläge i frågan. De har drivit den hårt; det får jag tillstå. Men när det bara bidde en tummetott med regeringens förslag, det vill säga att man egentligen bara kodifierar i svensk lag att livsmedelsbutiker och apotek ska ta emot kontanter – något som över 95 procent av livsmedelsbutikerna gör redan i dag – undrar jag om det är något som Sverigedemokraterna är nöjda med. Det är det första jag vill fråga om.

Det andra är att jag tror att det är bra om ledamoten Dioukarev är noga med historieberivningen. I dag fattar vi beslut om växelkassehantering och möjligheter att sätta in kontanter. Vi fattar beslut om att i svensk lag kräva att vissa livsmedelsbutiker och apotek ska ta emot kontanter. Men vi fattar inte beslut om att detta ska gälla offentligtjänster. Här glider ledamoten Dioukarev på sanningen.

Delar inte ledamoten Dioukarev synen i utskottets beslut att denna fråga ska skickas som ett tillkännagivande till regeringen om en utredning?

Vi fattar alltså inte beslut om offentligtjänster i dag. Rätt ska vara rätt.

Anf. 12 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Fru talman! Ingela Nylund Watz börjar med att kritisera Sverigedemokraternas och regeringens förslag. Hon kritiserar propositionen.

Hon kritiserar alltså samma förslag som oppositionen helt och hållet accepterar. Propositionen kommer att röstas igenom av en helt enig riksdag. Alla oppositionspartier har, liksom alla partier här, det demokratiska verktyget att följdmotionera om man tycker att något är dåligt i propositionen.

Man accepterar alltså alla förslag som vi har lagt fram. Man accepterar kontantplikten för livsnödvändig konsumtion, livsmedel och medicin, där vi säkerställer att en halv miljon svenskar som i dag är beroende av kontanter i sin vardag – äldre, pensionärer, funktionshindrade, brottsutsatta kvinnor och människor som har blivit av med sina bankkonton – även i framtiden ska kunna införskaffa livsnödvändig medicin och livsnödvändiga varor och betala med sedlar och mynt. Det här accepterar Socialdemokraterna.

Man accepterar också det faktum att vi stärker den bakomliggande kontantinfrastrukturen. Vi stärker företagets möjligheter att deponera kontanter, det vill säga att bli av med kontanter, så att de kan acceptera dem till att börja med.

Låt oss tala lite om historieberivning och historien överlag. Under Socialdemokraternas tid vid makten 2014–2022 minskade svensk kontantmängd med 16 miljarder kronor. 20 procent av den totala sedelmängden uttraderades under Socialdemokraternas tid vid makten. Man såg detta, och man hade möjlighet att agera. Vad gjorde man? Ingenting. Nu är det

Sverigedemokraternas och Tidöpartiernas ansvar att städa upp i detta arv.

Anf. 13 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag blir en aning förvånad över ledamoten Dioukarevs höga tonläge.

Jag har, precis som ledamoten själv, varit med under flera av de utredningar som har utrett kontantfrågan och hört vilka krav som Sverigedemokraterna har fört fram. De har varit betydligt mer långtgående än detta. Dennis Dioukarev hade som utredare själv flera olika förslag som regeringen helt avvisar när man nu lägger fram propositionen.

Det bidde alltså en tummetott av allt det som Sverigedemokraterna har velat åstadkomma. Det är egentligen bara en kodifiering av att genomföra lag som verkligheten i praktiken redan lever upp till. 97 procent av livsmedelsbutikerna tar redan emot kontanter.

Det ledamoten säger om att vi är överens om allting kring propositionen stämmer inte heller. Vi är överens om de förslag som regeringen har lagt fram. Vi är också överens om det tillkännagivande som oppositionen lagt fram ett enigt förslag om och som Sverigedemokraterna i elfte timmen och de sista skälvande minuterna gick med på för att de var rädda för att få stryk här i kammaren eller hamna i dålig dager.

Historiebeskrivningen ska vara rätt. Det är faktiskt rimligt att Sverigedemokraterna svarar på frågan: Är Sverigedemokraterna nöjda med det lagförslag som nu kommer, eller skulle man kunna tänka sig att titta vidare på exempelvis de förslag som vi har lagt fram i vår motion, som Sverigedemokraterna uppenbarligen inte har läst?

(Applåder)

Anf. 14 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Fru talman! Låt oss då för all del fortsätta med historiebeskrivningen.

Både jag och Ingela Nylund Watz satt med i den statliga Betalningsutredningen. Det blev egentligen ingenting konstruktivt av den när det gäller svensk kontantpolitik. Det är mycket tråkigt med tanke på att jag personligen lade fram just kontantplikt för livsnödvändig konsumtion i Betalningsutredningen.

Alla övriga partier hade möjlighet att stötta detta förslag, men ingen annan, inte heller Ingela Nylund Watz personligen eller Socialdemokraterna, valde att göra det. Då hade vi kunnat ha den lagstiftning som vi får i dag på plats ett par år tidigare.

Om man är missnöjd – vilket man verkar vilja gesken av i riksdagens talarstol – hade man för all del möjlighet att motionera om att gå längre. Men det gjorde man inte, utan man accepterade allting. Man har bara några synpunkter på detaljnivå. Jag ger därför inte mycket för det höga tonläget från Ingela Nylund Watz.

När det gäller offentlighetsliga avgifter är det helt korrekt att tillkännagivandet från utskottet är baserat på en reservation från oppositionen. Men denna reservation är i sin tur baserad på sverigedemokratiska förslag i min utredning. Jag tackar därför Ingela Nylund

Watz och Socialdemokraterna för att de så passionerat och förtjänstfullt försvarar sverigedemokratisk politik i riksdagens talarstol.

Anf. 15 INGELA NYLUND WATZ (S):

Fru talman! Kontanter är ett lagligt betalningsmedel i Sverige, och trots att de digitala betalningslösningarna väldigt snabbt har blivit det helt dominerande sättet att betala har kontanterna en mycket stark ställning hos det svenska folket.

Så många som åtta av tio svenskar vill ha kvar kontanterna som ett möjligt betalningssätt i framtiden, men samtidigt är det i dagsläget bara mellan 5 och 7 procent av betalningarna som görs kontant. De flesta betalningar sker, som vi alla här vet, med mobila tjänster som Swish, kontaktlösa bankkort och digitala plånböcker.

För de allra flesta är de digitala lösningarna självklara och smidiga, men det gäller inte för alla. Det handlar framför allt om äldre och personer i digitalt utanförskap. Men det finns också andra grupper, som personer som saknar betalkonto, personer som bor i områden med dålig digital täckning och faktiskt också de som är särskilt beredskapsmedvetna.

För många av de här personerna blir det svårt att klara sin egen vardag och sköta sina privatekonomiska åtaganden. Man kan hamna i beroendeställning till anhöriga eller bekanta på ett osunt sätt. Det är inte rimligt.

Under årens lopp har det vuxit fram en tydlig opinion för att det ska vara möjligt att betala med kontanter, och kontanternas ställning har utretts i flera omgångar under det senaste decenniet.

När den nya riksbankslagen utreddes och sedan trädde i kraft den 1 januari 2023 fick Riksbanken ett tydligare och utökat ansvar för kontanthantering. Banken ska se till att det finns tillgång till kontanter i hela Sverige och övervaka kontanthantering. Riksbanken fick också krav på sig att utöka antalet sedeldepåer för kontantförsörjningen från tre till fem och ett uttalat ansvar för att vi ska kunna göra betalningar även under fredstida kriser och höjd beredskap.

Betalningsutredningen som startade 2020 fick våren 2022 tilläggsdirektiv att särskilt analysera äldres och andras möjligheter att betala med kontanter i ett alltmer digitaliserat samhälle. Här kom förslagen om att företag som säljer livsmedel och mediciner samt vissa myndigheter ska vara skyldiga att ta emot kontanter. Här föreslogs också att regeringen senast 2025 borde göra en översyn av kontanternas ställning på betalningsmarknaden.

Från några av partierna i regeringsunderlaget var tonläget högt, ambitionerna likaså. Nu skulle saker hända som skulle rädda kontanterna! Men dessvärre var Sverigedemokraterna och regeringen senfärdiga under ett antal år, och det tog ända till december 2024 innan en särskild utredare kunde presentera sina förslag efter att ha arbetat i ett år med frågan. Regeringen levererade först i mars i år en proposition i det här ärendet.

Jag förstår, fru talman, att det finns besvikelse och frustration kring detta hos en del av regeringsunderlaget; det har varit ganska uppenbart på senare tid.

Fru talman! Regeringens förslag om möjligheter att sätta in kontanter och utvecklade möjligheter för växelhäntering och dagskassainsättning är bra och har vårt stöd, men regeringens förslag blev för många en besvikelse. Det bidde ju bara en tummetott. I praktiken innebär lagförslaget att det ställs krav som livsmedelsbutiker och apotek redan lever upp till, eftersom 97 procent av landets livsmedelsbutiker tar emot kontanter redan i dag.

Dessvärre avvisade regeringen helt Kontantutredningens förslag om att utöka kontantplikten till att omfatta vissa offentligt rättsliga tjänster. Det var beklagligt, och därför är det väldigt bra att majoritetspartierna i utskottet, alltså Sverigedemokraterna och övriga högerpartier – visserligen i elfte timmen i samband med det sista mötet i utskottet för justering av betänkandet och med risken att bli nedröstade i kammaren – vände och till slut blev överens med oss i oppositionen om att regeringens förslag innebär en för snäv avgränsning av vilka som bör omfattas av en skyldighet att ta emot kontanter.

Det är bra att vi nu lämnar ett enigt tillkännagivande till regeringen att en utredning bör se över detta och också titta på om det finns behov av avgränsningar.

Enligt vår mening finns det två huvudsakliga skäl till detta. Frågan om beredskap är naturligtvis tungt vägande, men det finns också ett domslut från Högsta förvaltningsdomstolen 2015 som innebär att patienter har rätt att betala vårdavgifter kontant, eftersom kontanter är ett lagligt betalningsmedel. Det är rimligt att tydliggöra detta i lagstiftningen.

Det är också rimligt att staten i sin roll som utgivare av och anslagsgivare till en lång rad offentligt rättsliga tjänster bidrar till att stärka kontanternas ställning. Det är alltså inte en rimlig avvägning att, som regeringen gör i sitt förslag, i praktiken lämna detta ansvar till en begränsad del av den privata sektorn. Jag är glad att högerpartierna i utskottet valde att gå på oppositionens linje här.

Fru talman! Vi socialdemokrater menar, och det har vi motionerat om i samband med det här betänkandet, att det finns behov av ännu fler åtgärder för att upprätthålla kontanternas funktionssätt som lagligt betalningsmedel.

I vår motion har vi lyft fram behovet av en tillsynsmekanism för hur den nya lagen ska efterlevas.

Vi har också tryckt på behovet av att utreda utökade möjligheter att kunna betala räkningar kontant och att kunna ta emot utbetalningsavier.

Vi har föreslagit att vi ska införa en beloppsgräns för kontanta betalningar för att motverka penningtvätt och terrorism.

Vi anser också att det finns anledning att utreda statens respektive de privata aktörernas ansvar för att upprätthålla en robust transportinfrastruktur för kontanterna.

Vi har även i vår motion föreslagit att ett utvecklingsarbete ska initieras för att hitta nya digitala lösningar som gör att vi får en större inkludering på betalningsmarknaden.

Enligt vår mening är det helt enkelt naturligt att följa upp ett tydligt lagfäst krav på att ta emot kontanter med en tillsynsmekanism. Detta bör utredas.

För dem som saknar betalkonto eller lever i digitalt utanförskap måste det vara möjligt att sköta sina privatekonomiska åtaganden, som att betala räkningar och ta emot utbetalningsavier. Sedan kassagirot lades ned har nämligen möjligheten att betala räkningar kontant begränsats kraftigt i vårt land. Enligt Riksbankens senaste betalningsrapport är det bara möjligt på 32 platser i landet om man inte är kund i en specifik bank.

Vi menar att regeringens hållning i detta är alldeles för tillbakalutad. Å ena sidan konstaterar man det som alla redan vet: att bankerna inte vill hålla på med kontanter över huvud taget. Å andra sidan säger man att det är viktigt att alla ska kunna betala. Det här är en alldeles för passiv hållning. Det duger inte, och därför har vi ett förslag om detta i vår motion.

Vårt förslag om att utreda en beloppsgräns för kontanta betalningar för att motverka penningtvätt och terrorism är något som Riksbanken efterfrågar. Detta avfärdar utskottsmajoriteten med att det i det aktuella lagförslaget finns beloppsbegränsningar för livsmedelsbutiker och apotek. Ja, det gör det, men det gäller ju bara dessa. Vårt utredningsförslag tar sikte på *alla* kontanta betalningar. Att införa en sådan beloppsgräns vore en mycket vassare åtgärd för att motverka den ekonomiska brottsligheten.

Fru talman! Vi har en mycket sårbar infrastruktur för kontanttransporterna i Sverige. Riksbanken och Betalningsrådet har framfört att det finns risker med att, som i dag, förlita sig på en aktör för kontantförsörjningen till bankomater och handel i vårt land. Det kan uppstå tekniska problem, som bankomathaveriet förra våren och sommaren, eller oförutsedda händelser som kan stoppa flödet av kontanter i samhället, vilket blir särskilt allvarligt vid kriser och höjd beredskap, då till och med den nationella säkerheten kan hotas. Eftersom kontantmarknaden är privatiserad och bankerna har huvudansvaret för att vi ska kunna göra uttag och insättningar finns det starka skäl att utreda ansvarsfördelningen mellan staten och privata aktörer för att vi ska få en robust transportinfrastruktur för våra kontanter, både under normala förhållanden och under kriser.

Till sist: Med den här lagstiftningen stärks kontanternas funktionssätt på betalningsmarknaden något. Vi tycker att det är jättebra, men det är inte tillräckligt. Därför är vårt gemensamma tillkännagivande till regeringen att gå vidare med att se över de offentligt rättsliga tjänsterna nödvändigt. Samtidigt måste vi göra mer för att fler ska kunna bli inkluderade på den digitala betalningsmarknaden. Därför har vi föreslagit att regeringen initierar ett sådant utvecklingsarbete.

Jag står naturligtvis bakom våra båda reservationer men yrkar här bifall till reservation 1. (Applåder)

Anf. 16 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Fru talman! Jag har nu lyssnat på Ingela Nylund Watz anförande. Undertecknad och Ingela Nylund Watz hade även ett replikskifte tidigare. Det låter som att Socialdemokraterna tycker att kontaktplikten skulle utvidgas. Min enkla fråga är: Varför föreslog man inte det då?

Anf. 17 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Fru talman! Om man föreslår en så stor utveckling av en lagstiftning är det rimligt att utreda det i botten, och det framkommer både i underlaget från Lagrådet och i regeringens proposition att det behöver utredas mycket noggrannare. Därför är förslaget ett tillkännagivande om en utredning.

Jag tror att regeringen formulerade det som att man bör titta på detta sektor för sektor. Det ligger kanske något i det, och det är något som en utredning har möjlighet att göra. Men frågan kan rullas tillbaka till Sverigedemokraterna. Varför fick Sverigedemokraterna, som ville ha en utökad kontantplikt också till offentligtgrättsliga tjänster, inte igenom det med sin högermajoritet i Regeringskansliet?
(Applåder)

Anf. 18 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Fru talman! För att besvara Ingela Nylund Watz sista fråga är det ju så i en förhandling att man aldrig kan få igenom 100 procent av de krav man ställer. Men jag och mitt parti står naturligtvis bakom min utredning till 100 procent.

Det var ett sverigedemokratiskt förslag att ha en kontantplikt för offentligtgrättslig konsumtion. Vi står naturligtvis bakom det tillkännagivande som riktas till regeringen som gäller just förslaget om en utredning om offentligtgrättsliga tjänster. Det finns alltså inget förslag om att utreda utvidgning av kontantplikten till några andra sektorer.

Om man nu tycker att kontantplikten borde omfatta fler sektorer och att det behöver utredas, varför föreslog man inte explicit att en utredning skulle titta på just det?

Anf. 19 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Fru talman! I utskottsbehandlingen har vi landat i att vi tycker att det är ett bra ytterligare steg att ta upp det som Kontantutredningen och Dennis Dioukarev själv föreslog, nämligen att titta vidare på de offentligtgrättsliga tjänsterna. Om det sedan visar sig att det under åren framöver finns behov av att ytterligare utöka kontantplikten, så som till exempel Riksbanken föreslår när det handlar om drivmedel, får man väl återkomma till det.

Det intressantaste i den här debatten är ändå att vi nu får konstatera att Sverigedemokraternas höga tonläge i diskussionerna om möjligheten att införa kontantplikt i Sverige har resulterat i en tummetott och egentligen bara en kodifiering av den verklighet som redan råder, nämligen att 97 procent av livsmedelsbutikerna redan i dag tar emot kontanter. Jag tror att

Sverigedemokraterna i grund och botten är djupt besvikna över det motstånd de mött i det övriga regeringsunderlaget.

(Applåder)

Anf. 20 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Ett fungerande system för att genomföra betalningar är en grundläggande förutsättning för vår samhällsekonomi och för att vardagen ska fungera. Betalningsområdet har genomgått stora strukturella förändringar under ganska lång tid. Strukturomvandlingen och digitaliseringen betyder att mycket positivt har hänt, men det har också en del negativa konsekvenser och innebär även nya utmaningar.

Hanteringen av kontanter har blivit dyrare, och färre tar emot kontanter som betalmedel. I dag lever 500 000–1 000 000 människor i Sverige utan goda möjligheter att använda kontanter för att betala. Man är beroende av kontanter för att få sin vardag att fungera men kan ändå inte fullt ut använda ett helt legitimt betalmedel – svenska kronor och ören – exempelvis för att göra vardagliga inköp.

Också ur beredskapssynpunkt innebär det här stora problem, för det är viktigt att inte ha alla ägg i samma korg. Att kunna betala digitalt på olika sätt har sina fördelar, men det har även sina sårbarheter. Att transportera kontanter över Sverige är självklart inte heller helt enkelt, friktionsfritt och fritt från sårbarheter. Men det är just att allt detta fungerar som bygger vår beredskap.

Vi ska inte ha alla ägg i samma korg. Därför måste kontanter fungera även när det inte är kris och krig i Sverige. Förtroendet för det finansiella systemet och att kontanter ska gå att ta ut är också grundläggande. Om människor inte kan plocka ut de pengar som är deras egna riskerar misstänksamheten att öka och tilltron till det finansiella systemet och bankerna att urholkas.

Förslaget i dag tar oss en bit på vägen. Det ger oss möjlighet att alltid kunna betala för nödvändiga livsmedel och på apotek. Vi stärker också möjligheten för vanliga människor att sätta in pengar på banken och för företag att hantera sin växelkassa och dagskassensättning. Det är områden som inte minst de senaste åren har varit svåra.

I dag är det alltså mellan 500 000 och en miljon människor som är beroende av kontanter. Det är brottsutsatta kvinnor, personer med funktionsnedsättning och personer som inte kan använda eller får tillgång till digitala betaltjänster.

Jag ska också säga några ord om offentligtgrättsliga tjänster. Vi moderater tycker att man bör kunna använda kontanter vid de flesta offentligtgrättsliga tjänster i Sverige. Därför har vi ställt oss bakom detta tillkännagivande till regeringen. Vi brukar inte göra det – inte heller när det gäller förslag som vi i grund och botten kanske tycker är bra – men vi har valt att göra det den här gången, för det första för att vi tycker att förslaget är bra och att vi har antagit det på partistämman. Vi står bakom detta sedan länge och anser det vara rätt och riktigt.

För det andra tycker vi att det är viktigt att gå fram med dessa konkreta förändringar och lagförslag till riksdagen i dag. Vi ville inte invänta de ytterligare utredningar som hade krävts för att också kunna gå fram med ett förslag om offentlighetsrättsliga tjänster.

Bakgrunden till att vi yrkar bifall till detta tillkännagivande är att vi vill vara tydliga med att det här är någonting vi står bakom. Den främsta anledningen till att det inte redan är med i förslaget är att det behövs ytterligare utredningar på området. Det gäller framför allt att se över hur ett sådant förslag förhåller sig till 4 kap. riksbankslagen, som handlar om lagliga betalmedel, och till rättspraxis. Detta framgår också av propositionen, och en del av detta har framförts av kollegor till mig tidigare i den här debatten.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 21 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Kontanternas roll i samhället fortsätter att minska. Det sker trots att det är viktigt att bevara kontanterna som betalningsmedel, dels utifrån beredskapsaspekter, dels utifrån att vissa grupper i samhället har svårt att använda eller har begränsad tillgång till digitala betalningslösningar. För att kontanter ska vara ett fungerande betalningsmedel måste det vara möjligt att betala med kontanter för grundläggande varor och tjänster.

Kontanter är samtidigt vanliga i vissa verksamheter, framför allt föreningsdrivna. Ändå tar banker inte längre emot kontanter eller så tar de ut en hög avgift, och uttagsautomaterna försvinner. Det här ställer till problem, bland annat för den som för en förening hanterar större mängder kontanter.

Det ställer också till problem för många av dem som av olika skäl inte kan eller vill använda elektroniska betalningsmedel. Det kan vara personer som på grund av funktionsnedsättningar behöver använda kontanter, personer på särskilda boenden och personer som lever under hot.

Kontantutredningen lade fram flera förslag på förbättringar av kontanthantering, men regeringen valde att ta fasta på bara några få av dem. Skälet i de flesta fall är att regeringen menar att utredningen inte når ända fram om hur förslagen ska genomföras.

Här ger vi från oppositionen regeringen lite hjälp på traven och föreslår en utredning om hur vissa verksamheter av offentlighetsrättslig karaktär ska ta emot kontanter. Från Vänsterpartiets sida hade vi gärna sett att riksdagen fattade beslut om detta direkt, men vi valde att jämkas oss med övrig opposition om att utreda hur det ska gå till. Glädjande nog höll även partierna i regeringsställning med oss och sa ja till våra motioner i frågan.

Kanske kan vi alla hålla med om att lagförslagen i propositionen inte ändrar särskilt mycket. Apotek och livsmedelsbutiker i stort tar redan emot kontanter, och att de blir skyldiga att göra det är egentligen bara att ändra praxis till lag, även om det är bra att det nu blir tydligt i lag. Men det som behövs är att den som är

hänvisad till kontanter ska kunna leva ett normalt liv, och då krävs mer än bara mat och medicin.

Fru talman! En del av mäns våld mot kvinnor är det ekonomiska våldet. Han har makten över pengarna och konton. En kvinna som flytt kan inte använda sitt kort för att han direkt kan se var hon finns någonstans. En kvinna som planerar att flytta kan inte heller använda digitala betalningar utan måste se till att få kontanter för att han inte ska kunna se vad hon gör och vad hon planerar.

Det är bra att hennes möjlighet att handla i butik nu säkras, men hon kan fortfarande inte köpa en biljett på tåg eller buss eller vara säker på att bilen går att tanka med kontanter. Och den som misskött sin ekonomi, till exempel på grund av missbruk, kan nekas bankkonto och därmed möjlighet att betala på något annat sätt än med kontanter.

Riksförbundet för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning anförde i sitt remissyttrande att personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver använda kontanter som betalningsmedel. De kan nekas kort och bank-id av sin bank utifrån en säkerhetsaspekt. Även om de har kort och bank-id kan det vara svårt att använda digitala lösningar. Många appar, hemsidor och digitala betalningsplattformar är inte tillräckligt anpassade för personer med denna form av funktionsnedsättning.

Riksförbundet konstaterar också att social isolering är mycket vanligare hos personer med intellektuell funktionsnedsättning än i den övriga befolkningen. Fikabesök och deltagande i fritidsaktiviteter och evenemang är därför ofta en avgörande faktor för att bryta den sociala isoleringen. Många av dem saknar körkort och är beroende av kollektivtrafiken. Bristande möjligheter att betala med kontanter i kollektivtrafiken begränsar alltså den här gruppens rörelsefrihet. Det samma gäller många andra.

Vänsterpartiet anser att kontantkravet behöver omfattas de försäljningsställen som krävs för att fler människor ska kunna ha ett fullgott liv. Vi tänker på till exempel kaféer, restauranger, drivmedel, klädbutiker, resor med kollektivtrafik samt olika typer av fritidsaktiviteter.

Fru talman! Vänsterpartiet har länge drivit frågor kopplade till kontanter och tillgång till grundläggande betalningstjänster. Vi står bakom förslagen i propositionen men anser att de behöver förbättras på en rad punkter. I vår motion har vi lagt fram flera förslag, varav ett delvis resulterat i ett tillkännagivande.

I propositionen noterar regeringen att kontant betalningsförmedling, det vill säga manuell service för att betala räkningar med kontanter, kan fylla en viktig roll för de personer som av olika anledningar inte kan hantera elektroniska betalningsmedel. Det finns i dag ingen skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla kontant betalningsförmedling. Möjligheten att betala räkningar kontant över disk har minskat avsevärt under de senaste åren i takt med att bankerna har avvecklat sina bankkontor. Där det går tas det ut en hög avgift per räkning.

Regeringen anför i propositionen att den noggrant kommer att följa frågan. Det duger inte. Vänsterpartiet anser att det bör finnas en skyldighet för kreditinstituten att tillhandahålla kontant betalningsförmedling i rimlig utsträckning i hela landet.

I propositionen väljer regeringen inte heller att gå vidare med utredningens förslag om att utvidga Riksbankens ansvar för kontantkedjan. Vänsterpartiet delar Kontantutredningens ståndpunkt att Riksbanken borde få ett utvidgat ansvar för att kontanter ska kunna användas i hela Sverige.

Vi delar även Riksbankens synpunkt att om Riksbanken ska få nya lagstadgade uppgifter måste dessa vara tydligt definierade. Därför bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag på hur ett utvidgat ansvar för Riksbanken avseende att garantera att kontanter kan användas i hela landet ska tydliggöras och formuleras.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 5, som bland annat innehåller förslag om utvidgat kontantkrav, förslag om en skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla manuell betalningsförmedling i rimlig utsträckning samt förslag om ett utvidgat ansvar för Riksbanken att garantera att kontanter kan användas i hela landet.

Anf. 22 CAMILLA RINALDO MILLER (KD):

Fru talman! Vi behandlar i dag finansutskottets betänkande 39 om åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt.

I den förra debatten sa en ledamot att det var hans sista debatt. Det här är min första debatt i finansutskottet. Vi i kammaren har lite olika ingångar.

Det här är ett viktigt betänkande, inte bara för betalningsmarknaden utan för människors frihet, trygghet och delaktighet i samhället. För Kristdemokraterna är människovärdet utgångspunkten för politiken. Samhället ska fungera för alla människor oavsett ålder, funktionsförmåga, ekonomi eller digital vana. Därför är möjligheten att använda kontanter inte en nostalgisk fråga, utan det är faktiskt en fråga om inkludering, jämlikhet och värdighet.

Vi ser i dag hur det kontantlösa samhället riskerar att skapa nya former av utanförskap. Äldre människor, personer med vissa funktionsnedsättningar och människor som saknar digital kompetens eller helt enkelt inte har tillgång till digitala betaltjänster riskerar att stängas ute från vardagliga situationer. Det kan handla om att inte kunna handla mat, köpa medicin eller betala för kollektivtrafik.

Fru talman! Det är inte rimligt att människor i praktiken diskrimineras för att de inte kan eller inte vill använda digitala betalningslösningar. Ett samhälle som bara fungerar för den som har den senaste tekniken eller har full digital förmåga är inte ett samhälle byggt på gemenskap och ansvar.

Kontanter är också en frihetsfråga. De ger människor möjlighet att själva välja hur de vill hantera sin ekonomi. För många innebär kontanter dessutom en bättre kontroll över den egna vardagsekonomin. Det

gäller inte minst familjer och personer med små marginaler.

Vi måste dock vara tydliga med att kontanthandlingen också innebär utmaningar. De butiker och företag som tar emot kontanter ska kunna göra det på ett säkert sätt. Ingen handlare eller anställd ska behöva känna oro för rån eller hot. Därför behöver arbetet med säkra lösningar för kontanthandlingen fortsatt utvecklas. Det handlar om både tekniska lösningar och tillgång till service, och det måste såklart finnas ett nära samarbete mellan banker, handel och myndigheter.

Kristdemokraterna menar att ett samhälle måste ta ansvar för att infrastrukturen kring kontanter ska fungera i hela landet.

Fru talman! Det finns också ett mycket viktigt beredskapsperspektiv i denna fråga. Vi lever i Sverige i en tid då vi måste stärka vår motståndskraft mot kriser, cyberattacker och störningar i infrastrukturen. Om digitala system slås ut måste människor fortfarande kunna köpa mat, medicin och andra nödvändigheter.

Därför är det ur beredskapshänsyn avgörande att vi har ett samhälle där användningen av kontanter fortfarande är accepterad och fungerar i praktiken. Kontanter är en del av vår civila beredskap. Ett robust betalningssystem måste innehålla flera fungerande alternativ.

Fru talman! För Kristdemokraterna handlar detta ytterst om vilket samhälle vi vill ha – ett samhälle där människor inte lämnas efter och där trygghet, ansvar och gemenskap går före exkluderande system och ensidiga lösningar.

Teknikutveckling är i grunden positivt. Men det får aldrig bli ett självändamål. När samhället förändras måste vi alltid fråga oss: Fungerar detta för människor i vardagen? Fungerar det för den äldre kvinnan som vill betala med sedlar i matbutiken, för personen med kognitiva svårigheter, för den lilla handlaren på landsbygden och för familjen som vill ha kontroll över sin ekonomi?

Kristdemokraternas svar är tydligt: Sverige ska vara ett land där ingen stängs ute från samhällsgemenskapen och där kontanterna fortsatt har en självklar plats.

Anf. 23 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Fru talman! Camilla Rinaldo Miller sa väldigt många fina saker i talarstolen, som jag som socialdemokrat kan skriva under på 24:7 – vackra ord om delaktighet i samhället. Jag har nu under ett antal år haft möjlighet att följa KD:s ställningstaganden kring kontantfrågan, och det föranleder mig att ställa en fråga till ledamoten: Är Kristdemokraterna nöjda med att det blev en tummetott?

Anf. 24 CAMILLA RINALDO MILLER (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Watz, för frågan!

Jag vill instämma med tidigare talare i den här debatten. Jag är glad att vi är totalt eniga, alla åtta riksdagspartier, om det här betänkandet och att vi yrkar

bifall till utskottets förslag. Det finns alltid mer att önska – det vet vi. Men jag är nöjd med det som vi har kommit fram till att vi vill besluta om i dag, och det är också Kristdemokraterna.

Anf. 25 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Fru talman! Det är spännande att höra svaret på frågan, för om inte en enig opposition hade krävt ett tillkännagivande om att se över offentligt rättsliga tjänster hade den här regeringen endast lyckats med att kodifiera det som i praktiken gäller redan i dag, nämligen att 97 procent av livsmedelsbutikerna tar emot kontanter.

Det jag under årens lopp har hört från Kristdemokraterna i den här frågan stämmer inte alls överens med vad regeringen föreslog. Därför är jag en aning förvånad över att Kristdemokraterna ändå säger sig vara nöjda. Om man ska leva upp till de vackra ord som ledamoten sa i talarstolen finns det mycket mer att göra än att i lag kodifiera en verklighet som redan gäller. Därför är det bra med det gemensamma tillkännagivandet.

Jag vet dock att Kristdemokraterna har en lång rad andra synpunkter som rör kontanterna som lagligt betalningsmedel. Därför tycker jag att det är tråkigt att höra att Kristdemokraterna är nöjda med det här förslaget. Det känns väldigt tveksamt om Kristdemokraterna hade orkat gå vidare med att pressa på utvecklingen i denna fråga om inte oppositionen hade tagit initiativ till ett gemensamt tillkännagivande.

Anf. 26 CAMILLA RINALDO MILLER (KD) replik:

Fru talman! Jag vill ändå understryka att bara för att man är nöjd med ett betänkande och med det som vi i dag fattar beslut om betyder det inte att man är färdig på detta område. Kristdemokraterna kommer naturligtvis att fortsätta bevaka att kontanter ska vara ett accepterat betalningsmedel i samhället.

Det må ha varit vackra ord jag sa i mitt anförande, men det viktiga är att det blir verklighet – att den som inte vill eller kan använda digitala betalningsmedel ska kunna betala för sin mat och sin medicin med kontanter och kunna göra ett besök hos tandläkaren och även där kunna använda kontanter. Att vi nu, i och med att vi fattar det här beslutet i dag, stärker lagen om att tillhandahålla möjlighet att betala med kontanter betyder inte att vi släpper frågan helt och hållet.

Vi kommer att fortsätta bevaka. Kristdemokraterna kommer också i fortsättningen att vara noga med att kontanter ska fungera i samhället. Som vi hörde tidigare i något anförande är Ukraina ett exempel på betydelsen av detta. De lyckades ställa om och har klarat sig sedan. Men det handlar om att ha beredskapen när det blir kris, och då måste det fortsatt vara möjligt att använda kontanter.

Vi är glada att det är en enig riksdag som tar beslut om det här betänkandet, men vi kommer att fortsätta bevaka frågan om att användning av kontanter ska vara accepterat i samhället.

Anf. 27 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! I dag står vi här och debatterar kontanthantering, igen. Ingen kunde väl tro att den skulle förändras så snabbt och på ett så genomgripande sätt som har skett. Det har varit fyra statliga utredningar på 20 år, varav tre under de senaste 10 åren, som på ett eller annat sätt behandlat kontanternas ställning. Det visar hur komplex frågan är. Efter många seminarier, inte minst här i Riksdagshuset, konferenser, Almedalsevent, nätverkande, möten och workshoppar står vi här igen och diskuterar frågan, för femte gången på 20 år.

Tidigare utredningar har ofta dokumenterat hur kontanthantering monterats ned, vilket utöver enskilda människor drabbat landsbygdsbor, företagare på landsbygden och småföretagare hårdast. I slutet av 00-talet fattades beslut som ledde till att Svensk Kassaservice monterades ned. Bedömningen var kanske rimlig då, men som Centerpartiet redan då misstänkte ledde det till det marknadsmisslyckande som dagens utredningar försöker åtgärda.

Utredningen 2014 och Riksbankskommitténs delbetänkande 2018 ledde 2021 till en lag som tvingade de största bankerna att tillhandahålla kontantjänster på en viss nivå. Vi ser i dag att den lagen är otillräcklig. De åtgärderna räcker inte till i dag eftersom bankerna uppfyller kraven på ett högst minimalistiskt sätt som inte motsvarar företagets och medborgarnas faktiska behov: för få insättningsautomater, som inte hanterar mynt eller större summor, eller otillgängliga tider för kontanthantering på banker. Dock finns det undantag bland enskilda banker – det ska sägas.

Sedan kom då Kinberg Batras betalningsutredning, som också konstaterade att kontanternas funktion var hotad men då inte föreslog någon lag om kontantplikt. Utredningen slog fast att nedläggningen av Kassagiro skapat betydande olägenheter, som det stod. Centerpartiet menade att utredningen, när ett sådant marknadsmisslyckande faktiskt konstaterats, kanske borde ha föreslagit åtgärder och inte bara konstaterat problemet.

I stället rekommenderade den att en ny separat utredning skulle tillsättas för att se över just detta, vilket också blev fallet. Och här är vi i dag. Det var onekligen en onödig förhållning av nödvändiga åtgärder.

Betalningsutredningen beskrev också väl de problem för 5–10 procent av befolkningen, nästan 1 miljon människor, som har svårt att hantera digitala betalningar. Det var kanske första gången som detta kom på pränt och man erkände och beskrev detta problem på riktigt – att människor inte förmår, inte tillåts, att göra rätt för sig. De är inte betrodda.

Det handlar om äldre som inte riktigt klarar av de digitala betalningssystemen. Det handlar om äldre som när de ska hantera kort stöter på oändligt många olika sorters kortautomater. Alla ser olika ut. Det är små tangenter. Det är liten text. De står där och fumlare, och köerna växer bakom dem. Det är inte värdigt.

Det handlar om kvinnor som lever gömda. Brottsutsatta kvinnor har vi pratat om. Det är också en del

män som inte kan använda digitala betalningsmedel. Det kan utgöra ett hot, en livsfara, om man lämnar digitala spår efter sig.

Betalningsutredningen nämnde heller ingen åtgärd för att hantera det här problemet. Tvärtom skrev man att de som är utanför den digitala betalningsvärlden skulle hjälpas in i den digitala. Ändå hade man inte riktigt förståelse för vad det faktiskt kunde innebära. Den fanns inte där.

Det har varit ett mönster. Där utredningen identifierar problem uteblir de politiska åtgärderna, och urvattnade propositioner har lagts fram av regeringar och av olika kulörer.

Centerpartiets fokus har hela tiden varit att Sverige ska fungera, och småföretagare och föreningsliv ska ha betalningsmöjligheter och bankkonton med rimliga villkor utan att dränkas av kostnader och administration. Det måste gå att kombinera detta med penningtvättslagstiftningen, och samhället måste ha en robust beredskap.

Men nu står vi här, fru talman, och det finns faktiskt ett konkret förslag. Det är visserligen för tunt – jag håller med om det – men det är en signal att vi lagstiftar om möjligheten att betala med kontanter. Propositionen är ett steg i rätt riktning. Det är också bra att kraven på bankerna att tillhandahålla kontanttjänster utökas, även om vi skulle vilja se mer.

Centerpartiet är inte emot den digitala utvecklingen. Tvärtom, vi driver på för digitaliseringens möjligheter. Men vi ser de allvarliga konsekvenser som uppstår när ett lagstadgat betalningsmedel riskerar att försvinna. Vi ser hur turister och besökare möts av skyltar som säger ”endast kort”, vilket hämmar besöksnäringen. Vi ser hur föreningar som säljer fika på idrottsdagen eller hembakat på den lokala marknaden får stora problem med att hantera betalningar och eventuella kontanter.

Fru talman! Vi ser också den avgörande beredskapsaspekten. I en tid av ökad oro med risk för cyberattacker och störningar i elförsörjningen är kontanterna vår sista utpost och ett system som ska fungera i orostider och krigstider måste fungera i fredstid.

Som sagt: Det här är ett välkommet men otillräckligt steg. Det är snävt avgränsat. Ansvar för att upprätthålla kontanter som betalningsmedel lades från början nästan helt på den privata handeln. Men vad händer när man behöver betala för ett nytt pass, ett nytt fiskekort eller en patientavgift på vårdcentralen? Utskottets majoritet är numera inne på samma linje och föreslår ett tillkännagivande till regeringen om att utreda en skyldighet även när det gäller offentligfinansierade tjänster. Det är bra förstås, och vi är glada för det. Men det borde ha funnits med från början.

Det offentliga måste också ta sitt ansvar. Att höra företrädare för det största regeringspartiet stå här och förklara varför är nästan lite lustigt. Jag skulle fortfarande vilja veta vad det är som har gjort att man på de veckor som gått mellan regeringsbeslutet och riksdagens utskottsbeslut har ändrat sig. Det är lite intressant. Men jag är glad för att det skedde.

Länsstyrelserna i landet, som har en delvis operativ funktion, är tydliga. De betonar kontanternas betydelse för beredskap och social inkludering. De föreslår att kontantkravet ska utökas till att omfatta fler varor, tjänster och bemannade drivmedelsstationer. Länsstyrelserna vill att banker ska tvingas ta emot kontanter för betalningar och inlösen av avier och att offentligtgrättsliga verksamheter också ska ta emot kontanter. Det är alltså länsstyrelserna, regeringens förlängda arm ut i landet, som har de här kraftiga synpunkterna. Det är något att ta i beaktning.

Det behövs bättre möjligheter än vad som föreslås i utredningen och betänkandet när det handlar om möjligheten för företagare och föreningar att sätta in dagskassar. Att tvinga en butik att ta emot kontanter men inte säkerställa att butiken enkelt och effektivt kan sätta in kontanterna på banken är ju nästan att göra dem en björntjänst.

I dag tvingas företagare ibland att köra i timmar för att hitta ett bankkontor eller en servicebox som tar emot deras kassa. Det är ohållbart. Det skapar säkerhetsrisker och en enorm administrativ börda. Bankernas skyldighet att ta emot dagskassar måste tydliggöras och utökas.

För det tredje saknas en fungerande tillsynsmekanism i förslaget. Regeringen menar att det inte behövs och att företagen kommer att sköta det här själva. Jag har absolut stor tilltro till marknaden, men frågan är nu – efter 20 år och fem utredningar där vi faktiskt har satt vår tillit till marknaden – kommer man verkligen att klara detta? Jag tror inte det.

En lag utan tillsyn riskerar att bli tandlös, en papperstiger. Vad händer den dag vårdcentralen eller den större bygghandel beslutar sig för att strunta i lagen? Vem ska en enskild medborgare då vända sig till? Vi menar att det behövs ett tydligt utpekad tillsynsorgan som kan säkerställa att lagen efterlevs; annars är risken stor att vi snart är tillbaka på ruta ett.

Fru talman! Om vi inkluderar offentliga aktörer i skyldigheten att ta emot kontanter, om vi tydliggör och skärper kraven på att bankerna ska erbjuda kostnads-effektiva och tillgängliga tjänster för insättning av dagskassan för företag och föreningar i hela landet, och om vi inrättar ett tillsynsorgan med mandat att säkerställa att lagstiftningen efterlevs – då har vi tagit ett ganska bra steg framåt i kontanthandlingen i Sverige.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 6.

Anf. 28 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Fru talman! Jag har bara några sakupplysningar apropå ett par saker som sades från talarstolen nyss.

När det gäller tillsynen står följande på sidan 30 i propositionen: ”Post- och telestyrelsens tillsyn ska också omfatta att kreditinstitutet uppfyller sin skyldighet att tillhandahålla behovsanpassade och även övriga lämpliga tjänster för växelhantering och dagskassainsättningar.” Det finns alltså en tillsynsmekanism, nämligen Post- och telestyrelsen, avseende insättning för privatpersoner och avseende dagskassainsättning för företag.

Ledamoten beskriver också helt korrekt den verklighet som många företag har i Sverige. Det är svårt i dag att bli av med kontanter med sedlar och mynt och sätta in dem på sitt företagskonto. Det är bland annat detta som har drivit på den kontantavveckling som vi har sett i Sverige de senaste 20 åren. Det är också därför som såväl utredningen som propositionen tar sikte på just detta.

Det föreslås ju en lösning. Den här propositionen vilar på två ben. Det ena är kontantplikten, och det andra tar sikte på den bakomliggande kontantinfrastrukturen för bankerna. Vi säger att de ska erbjuda lämpliga och behovsanpassade tjänster för dagskassainsättning och växelhantering för företag samt insättning av kontanter för privatpersoner. Det är detta som har varit en flaskhals.

I och med det här beslutet möjliggör vi ett bättre flöde av kontanter i samhället. Det kommer att bli lättare för företag att acceptera kontanter eftersom det också – allt annat lika – blir lättare att bli av med dem.

Anf. 29 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! I den mån det fanns frågor kanske jag kan återkomma till dem.

Utan att gå in i detaljer kan jag säga att detta med tillsynen har det varit en bärande kritik från många remissinstanser, framför allt från konsumentorganisationerna, att detta inte riktigt håller. Med de nya mandat som åläggs marknaden tycker man att den nya tillsynen inte är tillräcklig, och jag instämmer i det. Vi är alltså inte ensamma om att tycka detta.

Men det är bra att vi noterar att det trots allt finns ett sådant uppdrag. Då kan vi ju tillsammans försöka se till att det blir bra.

Detta bygger på att man utökar kontantplikten. Men jag håller med de tidigare debattörer som har sagt att 95 procent av matbutikerna och apoteken redan tar emot kontanter. Det är alltså inte så stor förändring. Men jag tycker att det är bra. Lagstiftningen är ju också normativ och signifikativ. Därför är förslaget bra, trots att det kanske inte uppfyller några större behov när det gäller just mat och apoteksvaror.

Frågan är alltså vad som är lämpliga och behovsanpassade möjligheter att sätta in. Det är detta kritiken handlar om.

Vem ska avgöra det? Och vad gör man om konsumenter inte håller med om att bankerna tillhandahåller lämpliga och behovsanpassade möjligheter för insättning – för konsumenter eller företag? Här är propositionen och betänkandet något otydliga.

Anf. 30 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Fru talman! Jag har nu hört i flera replikskiften och anföranden att kontantplikten ska börja gälla livsmedelsaffärer och apotek, där 95 procent redan accepterar kontanter. Det är helt korrekt. Men det är just avsaknaden av krisinsikt och den mentaliteten som har lett oss fram till den situation som vi i dag är i. Hade man infört kontantplikt för till exempel restauranger, klädaffärer och övriga företag för tio femton år sedan hade vi inte

varit där vi är i dag. Det är just därför som vi gör det här. Vi säger: Stopp! Hit men inte längre!

Svenskarna ska vara trygga i att man alltid ska kunna införskaffa livsnödvändiga varor, livsmedel och medicin med sedlar och mynt. En halv miljon svenskar lever nämligen i dag i digitalt utanförskap. Men det finns också beredskapsskäl, som jag och flera andra har redovisat för i denna debatt. Det är alltså en framtidssäkrad lagstiftning. Hela syftet är att livsmedelsaffärer och apotek inte ska gå samma öde till mötes som övriga företag och näringsidkare har gjort på grund av avsaknad av beslut i den här kammaren.

Tillsynen och vissa andra detalj synpunkter får vi helt enkelt återkomma till i framtiden. Vi får utvärdera den här lagstiftningen – och det gör jag gärna tillsammans med Helena Vilhelmsson och övriga ledamöter i den här kammaren – för att se till att den får avsedd effekt.

Anf. 31 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Det sista håller jag med om. Ledamoten och samtliga partier har till hösten, efter valet, ett stort ansvar för att föra det här i hamn. Det gäller särskilt frågan om offentligrättsliga tjänster. Vi ska nämligen komma ihåg att vi inte ska ta beslut om det i dag, utan vi ska ta beslut om en utredning. Tyvärr kom det här inte med från Dennis Dioukarevs utredning från början, vilket hade varit det mest sympatiska. Så är det. Jag är väldigt glad att vi gör detta nu, men det är inte i hamn. Det vilar alltså ett stort ansvar på dem som finns kvar i den här kammaren till hösten att föra det i hamn.

När det gäller frågan om kontantplikt delar jag ledamotens analys. Jag tycker också att det är tråkigt att man inte hanterade Betalningsutredningen, för den kom ju under den här mandatperioden. Vi hade kunnat vara några år tidigare med den här frågan. Där och då hade man kunnat hantera frågan om kontantplikt för att stävja det här tidigare. Det har skett en onödig fördröjning av den här viktiga lagstiftningen. Men nu är vi ett steg, om än litet, på vägen. Jag tycker att det är bra, och jag ser fram emot att vi alla efter valet tar ansvar för att göra det ännu bättre.

Anf. 32 ANDERS EKEGREN (L):

Fru talman! I dag ska vi debattera en viktig fråga för väldigt många människor, framför allt de människor i vårt land som lever i digitalt utanförskap. Det kan de göra på grund av ålder, sjukdom, funktionsnedsättning eller andra omständigheter. Man uppskattar att cirka 1 miljon människor i Sverige lider av digitalt utanförskap.

Att sakna internet eller digital kompetens leder till sämre tillgång till samhällsservice, till digitala vårdtjänster eller till att göra bankärenden. Det innebär att man kan ha svårt för att betala räkningar, handla mat eller använda bank-id.

Visst är det smidigt att betala räkningar digitalt och lunchen med kort och att dela upp kvällnotan på restaurangen via Swish. Men, fru talman, det finns flera

anledningar till att vi ska ha kvar kontanterna i Sverige som betalningsmedel.

Många människor har svårt för att använda sig av digitala betalningsmedel. Och det finns beredskapsskäl till att vi ska ha kontanter – det tycker jag är en viktig fråga som hela tiden växer sig starkare. Det måste finnas många olika sätt att kunna betala. Fungerar inte det ena ska man kunna använda det andra.

Regeringen tillsatte en utredning, Kontantutredningen, vars förslag ligger till grund för den nu föreliggande propositionen. Men alla förslag kom inte med. I propositionen föreslås att livsmedelsbutiker och apotek alltid ska kunna ta emot kontanter. Det är ett steg i rätt riktning men inte tillräckligt. Viktiga remissmyndigheter som försvaret, Myndigheten för civilt försvar och Riksbanken anser att det är viktigt att upprätthålla kontantinfrastrukturen. Riksbanken anser att vi måste ha minst 1 000 kronor i kontanter.

Fru talman! Många gånger när oppositionen kommer med förslag om utskottsinitiativ och om att vi ska göra tillkännagivanden känner jag att det är att slå in öppna dörrar. Men här tycker jag faktiskt att det är rimligt att man gör ett tillkännagivande eftersom utredningen kom med mer än det som regeringen föreslår. Då får man nog räkna med att riksdagen kanske intar en annan ståndpunkt.

Det var bra att finansutskottet enades om ett förslag om ett tillkännagivande som innebär att regeringen måste gå vidare med frågan om hur vi ska kunna upprätthålla kontantkedjan bland annat genom att även offentliga tjänster ska kunna betalas med kontanter. Detta är fullt rimligt, och Liberalerna ställer sig givetvis bakom förslaget om tillkännagivandet till regeringen.

Liberalerna bedömer att vi inom ett till två år bör göra en översyn av lagen. Är den tillräcklig? Bör även andra tjänster kunna betalas med kontanter?

En annan brist i förslaget är att tillsynen är ringa och att det i praktiken saknas effektiva möjligheter till sanktioner mot den som bryter mot lagstiftningen. Detta är inte tillfredsställande om man vill att lagstiftningen också ska tillämpas. Men som jag tidigare har konstaterat: Det kommer att behöva ske förändringar, och lagen måste utvärderas om inte alltför lång tid.

Jag tyckte att det var en väldigt intressant historisk exposé som Helena Vilhelmsson gjorde. Det är roligt när man lär sig nya saker i den här kammaren. Nu har vi utrett det här under 20 år. Det har varit fem olika utredningar och några olika regeringar. Då tycker jag, precis som Helena, att det är väldigt bra att vi i dag faktiskt tar det första steget mot en lagstiftning.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 33 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! Det finns många barn i Sverige i dag som tror att kontanter är någonting som man får i ett kuvert av sin mormor på födelsedagen och som man sedan växlar med sina föräldrar till en swish in på

kontot. Ibland känns det som att svenska sedlar håller på att förvandlas från betalningsmedel till museiföremål.

Vi har byggt ett samhälle där man kan köpa kaffe med mobilen, klockan eller kanske snart bara genom att nicka mot en terminal. Men ofta går det alltså inte att betala med kontanter i Sverige. Det är faktiskt ganska märkligt när man tänker efter. Det här handlar nämligen inte om nostalgi eller om att längta tillbaka till plånböcker med myntfack. Det här är en fråga om trygghet, om frihet, om inkludering och om beredskap.

Under lång tid har utvecklingen mot digitala betalningar setts som något självklart positivt, och mycket är förstås bra. Det ska vara enkelt att betala. Teknik underlättar ofta människors vardag enormt.

Men ibland har vi varit så upptagna av att springa snabbast in i framtiden att vi glömt att fråga oss om alla faktiskt kan följa med. Vem är det egentligen som hamnar utanför när kontanterna försvinner? Jo, det är äldre människor som inte känner sig trygga med appar och digitala tjänster eller inte vet hur de fungerar. Det är personer med funktionsnedsättning. Det är människor som lever i ekonomisk utsatthet och inte får tillgång till bankkort eller digital identifiering. Det är nyanlända. Det är människor som lever skyddade från våld och kontroll och som behöver kunna göra inköp utan att lämna digitala spår överallt. Och det är faktiskt också alla vi andra den dag systemen inte fungerar.

De senaste åren har vi fått flera påminnelser om hur sårbart vårt samhälle är: cyberattacker, driftsstörningar, elavbrott, oro i omvärlden och ett försämrat säkerhetsläge. I ett sådant läge är det lite märkligt att vi samtidigt gjort oss så totalt beroende av att varje terminal, varje server och varje nätverk ska fungera exakt hela tiden. Kontanter fungerar även när mobilen är död och när nätet ligger nere. Och ibland är det faktiskt ganska skönt att någonting i samhället fungerar utan att man först måste uppdatera en app i telefonen.

Sverige sticker ut internationellt. Vi är ett av världens mest kontantlösa länder. Många aktörer har länge varnat för den utvecklingen. Det kan låta modernt och effektivt, men det innebär också risker. När kontanterna väl har försvunnit är det väldigt svårt att bygga upp systemen igen. Infrastruktur försvinner. Bankkontor läggs ned. Uttagsautomater monteras bort. Kunskap försvinner. Och då står vi där – väldigt digitala, väldigt moderna och väldigt sårbara.

Fru talman! Jag tror att det är många svenskar som känner oro för detta – absolut inte för att de skulle vilja avskaffa Swish eller kortbetalningar, utan för att de förstår att ett robust samhälle behöver flera lösningar samtidigt. Det är lite som reservhjulet i bilen. Man använder det kanske sällan, men man är otroligt tacksam att det finns där när man behöver det.

I dag tar vi ett steg framåt. Lite under galgen och med risk att annars kanske förlora en omröstning vände Tidöpartierna. Vi har nu ett enigt utskott som konstaterar att vi måste fortsätta arbeta med frågan och att det fortsatt måste finnas möjlighet att betala nödvändiga varor och räkningar med kontanter för

människor som av olika anledningar har svårt att använda elektroniska betalningsmedel.

Det är positivt att vi nu är överens så långt, men det finns också brister i förslaget. Det finns ingen tydlig tillsynsstruktur för till exempel butiker och apotek. Företagen ska i praktiken själva avgöra hur skyldigheten ska uppfyllas. Där finns ett problem. Om riksdagen menar allvar med att människor ska kunna använda kontanter måste skyldigheten också gå att kontrollera och upprätthålla. Annars riskerar vi att få en lagstiftning som ser bra ut på papperet men inte fungerar i verkligheten.

Det räcker inte att säga att kontanter ska accepteras om ingen följer upp vad som faktiskt händer ute i landet. Därför behöver regeringen återkomma med en tydligare plan för tillsyn och sanktioner. Skyldigheter som inte går att följa upp riskerar annars att bli mer symboliska än verkliga.

Miljöpartiet vill se ett samhälle som fungerar för fler, inte färre, som är robust i kris och där människor inte stängs ute för att tekniken springer före. Då behöver kontanternas ställning värnas. Det måste gå att ta ut kontanter, och det måste gå att använda dem i vardagen. Staten, bankerna och handeln har alla ett ansvar.

Det handlar ytterst om någonting större än bara betalningar. Det handlar om trygghet när systemen svajar, om frihet för människor i vardagen, om tillgänglighet och inkludering och om att bygga ett samhälle som inte blir så effektivt att det slutar vara motståndskraftigt. Ibland är det faktiskt så att det mest moderna man kan göra är att se till att det finns en fungerande reservplan.

Med det yrkar jag bifall till reservation nummer 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 8 Förenklad leverantörskontroll vid upphandling

Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU42
Förenklad leverantörskontroll vid upphandling (prop.
2025/26:177)
föredrogs.

Anf. 34 DAVID PEREZ (SD):

Fru talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets förslag till beslut i frågan gällande förenklad leverantörskontroll vid upphandling. Det är en efterlängtd proposition från regeringen. Den syftar framför allt till att det ska finnas ett registerkontrollsystem som gör att upphandlande myndigheter och andra offentliga verksamheter kan utesluta leverantörer till följd av bland annat obetalda avgifter eller skatter, brott eller andra svårigheter, såsom konkurs.

Detta handlar om en del av en problematik som vi ofta talar om i denna kammare och som vi har runt om i det offentliga Sverige. Kriminella och oseriösa

aktörer ger sig in i det offentliga och utnyttjar det via avancerade upplägg, upphandlingar och annat. De infiltrerar kommuner och regioner i syfte att tillskansa sig skattemedel. Det här är såklart väldigt allvarligt.

I en artikel från 2024 redogörs för att en tredjedel av de cirka 14 000 som är aktiva i gängkriminella kretsar agerar genom företag. Man riktar in sig på offentligheten på det här sättet. Det är glädjande att vi nu kan göra åtminstone någonting för att täppa till denna omfattande problematik.

Det samordnade registersystemet ska ersätta systemet med sanningsförsäkringar, som kan ses som en del i det tillitssystem vi haft i offentligheten. Jag är glad att vi lägger denna arkaiska försäkring till handlingarna. Ingen oseriös aktör hindras av denna försäkring – man skriver på den och går vidare i syfte att tillskansa sig medel. Jag lyssnade bland annat på en föreläsning från SKR där man lyfte fram detta som ett stort problem och som en möjliggörare för brottsligheten ute i landet.

Men vi kan inte nöja oss med det, utan det offentliga måste också bli bättre på att sköta tillsynen när upphandlingen väl har skett. Jag tycker att Göteborgs kommun och en del andra kommuner jobbar väldigt bra med detta. Man har särskilda upphandlare som jobbar med att följa upp upphandlingar och nöjer sig inte med det första steget. Det tycker jag att fler ska rikta in sig på.

Oppositionens kritik på den här punkten går ut på att regeringen inte går tillräckligt långt. Jag kan förstå den kritiken. Man vill ha tuffare tag, och jag sympatiserar med det. Men om vi ska gå ännu längre kan det också dröja längre innan vi får en bra lagstiftning på plats. Jag tycker att det är högst angeläget att vi ändrar det här så snart det går, så att vi kan täppa till möjligheterna för de kriminella som livnär sig på det offentliga på detta sätt.

I propositionen, bland annat på sidan 57, kan man läsa om en rad olika saker som bemöter remissyttrandena från bland andra SKR och Göteborgs stad, eller Göteborgs kommun. Jag tycker att det är rimligt att man faktiskt sätter rättssäkerheten så här högt; det finns inte någon rättspraxis gällande den bredare personkretsen och vilka personer den ska innefatta.

Om man nu vill gå ett steg längre för att täppa till kriminaliteten tycker jag att det finns någonting som oppositionen kan göra. Det handlar om att kriminalisera gängtillhörigheten. Sverigedemokraterna ligger på regeringen om att gå vidare med detta. Det skulle göra det svårare att livnära sig på det offentliga genom att tillhöra ett kriminellt gäng.

Anf. 35 GUNILLA CARLSSON (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1. Jag yrkar bifall enbart till den men står självklart bakom samtliga av våra reservationer.

Fru talman! Den organiserade brottsligheten hotar i dag inte bara människors trygghet på våra gator och torg, utan vi har också sett att samhället har förlorat den demokratiska kontrollen över välfärden. Detta hotar välfärden men också arbetsmarknaden och tilliten

till vårt samhälle. Vi ser hur kriminella och oseriösa aktörer söker sig dit där pengarna finns, vilket allt oftare innebär att man lägger anbud vid offentlig upphandling eller startar bolag för att erbjuda bland annat välfärdstjänster där verksamheten finansieras med skattemedel.

Detta är inget som har skett nyligen, utan vi har sett det ske under en lång tid. Redan under den förra mandatperioden tillsatte den socialdemokratiska regeringen utredningen Effektiv och tillförlitlig kontroll av leverantörer vid tilldelning av offentliga kontrakt. I augusti 2023 presenterade utredningen sitt betänkande, där man hade ett förslag om att låta Bolagsverket ansvara för en funktion som möjliggör samordnade registerkontroller.

Detta hände 2023, och efter det har det inte hänt så mycket från Tidöregeringens sida för att komma åt problemen. Vi socialdemokrater har efterfrågat förslag sedan utredningens betänkande presenterades, inte minst med tanke på hur det ser ut med oseriösa och kriminella som varje dag skor sig på samhällets bekostnad genom att komma åt våra gemensamma skattepengar – pengar som ska gå till att upprätthålla välfärden och till att utveckla vårt land. Dessa pengar hamnar nu i oseriösa företagens och rent kriminellas fickor.

De här aktörerna hindrar dessutom seriösa företagare att bedriva sin verksamhet. I dag möter jag företagare som inte ens lämnar in anbud. Man tycker nämligen inte att det är någon idé eftersom man inte konkurrerar på lika villkor. Så här kan vi inte ha det, fru talman. Därför tycker vi att det är bra att man nu äntligen, efter påtryckningar från oss socialdemokrater, lägger fram ett förslag om att inrätta ett system för samordnad registerkontroll som ska tillämpas vid upphandling och användning av valfrihetssystem. Förslaget är ett viktigt steg för att bli av med oseriösa aktörer.

Ett register gör att upphandlande myndigheter och enheter kan få bättre kontroll på de företag som lämnar in anbud. Stat, kommuner och regioner behöver ett bättre verktyg. Företag ska till exempel inte kunna bli stoppade i en kommun för att sedan lämna in anbud i en annan kommun utan att det finns möjlighet att få reda på varför företaget inte har fått vara kvar.

Vi socialdemokrater tycker dock att man borde gå lite längre. Vi vill att kontrollen ska omfatta samtliga uppgifter som skulle kunna leda till uteslutning enligt de obligatoriska och frivilliga uteslutningsgrunderna. Vi är också frågande till varför det ska dröja ända till 2028 innan registret ska vara i bruk. Vi hör ju nästan dagligen om hur oseriösa och kriminella aktörer utnyttjar systemen inom ramen för både lagen om valfrihetssystem och lagen om offentlig upphandling, så varför vänta så länge?

Det är bra att bestämmelserna om uteslutning av leverantörer i lagen om offentlig upphandling i huvudsak även ska gälla vid uteslutning av sökande inom ramen för lagen om valfrihetssystem, men även här borde regeringen ha gått längre. Vi socialdemokrater menar att man måste angripa problemet med LOV mer

övergripande och ersätta den med en behovsstyrd etableringsrätt. Den kriminalitet som bedrivs inom ramen för lagen om valfrihetssystem är en specifik och mycket skadlig del av välfärdsbrottsligheten. Vi har ju sett ett antal exempel på detta – att man driver vårdcentraler, vaccinationsmottagningar med mera.

Fru talman! Offentliga medel ska aldrig bidra till osund konkurrens och till att villkoren på svensk arbetsmarknad dumpas. Att ställa krav gällande arbetsmiljö redan vid upphandling förebygger förstås både arbetsplatsolyckor och arbetslivssjukdomar. Det är också ett effektivt sätt att förhindra att oseriösa företag skaffar sig konkurrensfördelar genom att bryta mot arbetsmiljölagen för att vinna anbud.

Antalet underleverantörer påverkar också. Framför allt påverkar det hur arbetet planeras och genomförs och hur man kan utkräva ansvar om något faktiskt händer. I dag används underleverantör på underleverantör i flera led, och det finns stor risk att huvudleverantören till slut inte har någon kontroll på sina egna underleverantörer.

Vi socialdemokrater anser att det ska införas en begränsning av antalet underleverantörsled till max två vid offentlig upphandling. Uppföljningen blir avsevärt svårare på en arbetsplats där det förekommer långa och komplexa underleverantörskedjor, och vi ser hur man skyller ifrån sig och att ingen tar ansvar för dem som finns i leden längre ned.

För oss socialdemokrater är det självklart att det ska vara bra arbetsvillkor på svenska arbetsplatser och att offentlig upphandling ska bidra till det. Därför driver vi också att villkor enligt kollektivavtal ska gälla i offentlig upphandling, och vi vill förändra EU-rätten så att krav på kollektivavtal kan ställas i offentlig upphandling.

Fru talman! Det upphandlas för cirka 1 000 miljarder kronor varje år. Många miljarder går också till köpt vård via kommuner och regioner. Det offentliga Sverige ska inte vara en marknad för oseriösa och kriminella, och därför är det viktigt att vi har en bra kontroll. Vi socialdemokrater vill ha ett samhälle där våra gemensamma skattemedel används ansvarsfullt och till det som det är tänkt, där seriösa företag konkurrerar på lika villkor och där arbetstagare har sjysta villkor på sina arbetsplatser. Så, fru talman, bygger vi Sverige starkare.

(Applåder)

Anf. 36 JAN ERICSON (M):

Fru talman! Vi vet ju tyvärr att det ibland förekommer en del upprörande saker i upphandlingar och vid deltagande i olika välfärdssystem. Det finns leverantörer som har kopplingar till kriminella grupper, som inte betalar sina skatter eller som på annat sätt missköter sig mot såväl uppdragsgivarna – det vill säga alla vi i samhället – som sina egna anställda. Varje gång en sådan händelse upptäcks skapas en misstro mot upphandlingar, valfrihet och alternativ inom välfärden.

Det är dock viktigt att påpeka, inte minst för dem på vänstersidan som ogillar valfrihet, att de allra flesta

företag och valfrihetsleverantörer faktiskt är sköt-samma företagare som vill göra ett bra jobb. Men de drabbas också hårt när de konkurreras ut av olämpliga, eller ibland rent kriminella, konkurrenter som vinner upphandlingar och sedan missköter sig. Att effektivisera och skärpa kontrollen är därför viktigt även för alla seriösa företag.

När upphandlingar går fel beror det inte sällan på hur kontrollerna har skett, eller inte skett, före upphandlingen. Mycket av problemen bottnar i att kommuner, regioner och myndigheter som handlar upp olika tjänster inte alltid har full kontroll över alla leverantörer. De är inte tillräckligt nogga i sina kontroller – och har kanske inte heller de resurser som krävs för att genomföra kontrollerna på ett bra sätt. Ofta beror det på svårigheter att få fram all relevant information.

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens proposition om förenklad leverantörskontroll vid upphandling. Syftet med regeringens lagförslag är, som David Perez nämnde tidigare, att skapa ett effektivt och tillförlitligt system för leverantörskontroll i samband med offentlig upphandling och vid ansökan om att delta i olika valfrihetssystem. Finansutskottet föreslår att riksdagen säger ja till regeringens förslag, som alltså handlar om att det ska bli enklare att kontrollera leverantörer vid upphandlingar.

Förslaget innebär att det inrättas ett system med en samordnad registerkontroll som ska tillämpas vid upphandling och vid användningen av valfrihetssystem. Systemet ska omfatta relevanta uppgifter som finns i de befintliga registren.

Registerkontrollen ska underlätta för upphandlande myndigheter och enheter att kontrollera om det finns skäl att utesluta leverantörer till följd av exempelvis brott, obetalda skatter eller konkurser. Det här systemet kan också användas vid uppföljning av redan ingångna avtal, vilket ofta glöms bort i debatten. Det är väldigt viktigt att man gör en löpande kontroll av dessa verksamheter.

Självklart omgärdas de nya reglerna även av bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt, vilket gör att uppgifter som har samband med dessa kontroller inte får spridas vidare till obehöriga. Vissa företag har varit oroliga för att detta ska kunna hota affärshemligheter och liknande, men sådant skyddas alltså genom denna lagstiftning.

Samtidigt som vi gör detta likställer vi i allt väsentligt uteslutningsgrunderna enligt lagen om offentlig upphandling så att de blir likvärdiga med det som gäller enligt lagen om valfrihetssystem. I allt väsentligt kommer därmed samma uteslutningsgrunder för brott, obetalda skatter och socialförsäkringsavgifter samt andra missförhållanden att gälla båda.

De som föreslås uteslutas från ett valfrihetssystem eller en upphandling får rätt att inom en viss tid yttra sig över de omständigheter som har legat till grund för uteslutning.

Det finns reservationer här, och jag reagerade lite när jag läste dem. Precis som Socialdemokraternas ledamot framförde här framhåller man att man tycker att

det tar för lång tid innan detta är på plats. Samtidigt efterfrågar man att ett stort antal ytterligare uppgifter tillförs systemen. Jag är lite inne på det som David Perez nämnde tidigare: Det är viktigt att få något på plats så att det händer någonting. Om vi ska gå igenom allt och stoppa in alla möjliga tänkbara uppgifter i de här systemen kommer det att ta väldigt lång tid innan det här kommer på plats. Vi vill att detta ska träda i kraft så snabbt som möjligt.

De nya reglerna föreslås börja gälla den 1 juli i år, och sedan kommer registret att byggas upp efter hand. Jag är övertygad om att detta blir ytterligare en viktig pusselbit för att värna våra skattepengar. Det kan också avlasta upphandlande kommuner, regioner och myndigheter, som slipper en hel del arbete tack vare detta. Framför allt kan det stärka förtroendet för systemen. För oss som gillar valfrihet och tycker att människor ska få välja själva är det viktigt att värna de här systemen så att de fungerar, så att det finns förtroende för dem och så att de företag som vi vill ska vara engagerade i detta känner att de verkar på en marknad med sund konkurrens.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna.
(Applåder)

Anf. 37 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! I detta betänkande föreslås åtgärder för att komma till rätta med de problem som finns vid kontroll av leverantörer och sökande vid upphandlingsförfaranden och deltagande i valfrihetssystem. Det är ett steg i rätt riktning, men det är inte tillräckligt för att komma till rätta med systemets brister.

Vi i Vänsterpartiet välkomnar förslaget om att inrätta en samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter. Systemet kommer förhoppningsvis att motverka arbetslivskriminalitet och skydda offentliga medel från att tillfalla kriminella eller oseriösa företag. Det är välkommet om systemet bidrar till att skapa förutsättningar för sund konkurrens i offentlig upphandling.

LO anför i sitt remissvar att förslaget inte är tillräckligt långtgående, eftersom kontrollen inte omfattar samtliga uppgifter som skulle kunna leda till uteslutning enligt de obligatoriska och frivilliga uteslutningsgrunderna. Vänsterpartiet delar denna uppfattning. Den samordnade registerkontrollen bör omfatta samtliga uppgifter som skulle kunna leda till uteslutning, och vi har därför föreslagit det i vår följdmotion.

I betänkandet föreslås också att en upphandlande myndighet, med ett fåtal undantag, ska få utesluta en sökande från ett valfrihetssystem på samma uteslutningsgrunder som vid de flesta offentliga upphandlingar. Det finns dock fler uteslutningsgrunder i lagen om offentlig upphandling än i lagen om valfrihetssystem. Vänsterpartiet anser att alla uteslutningsgrunder i lagen om offentlig upphandling ska införas i lagen om valfrihetssystem.

Fru talman! Lagen om valfrihetssystem låter bra i teorin, men det som skulle ha blivit en valfrihetsreform

för medborgarna har i stället blivit valfrihet för olika bolag. I min hemkommun Uppsala infördes LOV inom bland annat särskilda boenden under Ebba Buschs tid som äldre kommunalråd. I stället för att planera nya kommunala boenden förlitade man sig på att de privata skulle bygga och planera. Eftersom inga nya boenden hade planerats av kommunen kunde systemet inte avskaffas direkt vid ett majoritetsskifte, även om viljan fanns. Däremot sänktes den vansinnigt höga peng som boendena inom LOV fick jämfört med till exempel den upphandlade verksamheten.

LOV innebär att omsorgsaktörer själva bestämmer när, var och i hur stor utsträckning de vill bygga till exempel äldreboenden. I Uppsala kommuns fall ledde det till ett överskott av platser på särskilda boenden, vilket kostade kommuninvånarna någonstans mellan 30 och 50 miljoner kronor per år, samtidigt som den geografiska spridningen var bristande.

Nu är LOV avskaffad för Uppsalas särskilda boenden och hemtjänst. Valfriheten för kommuninvånaren har inte försämrats. Möjligheten att välja boende finns kvar och har förbättrats eftersom kommunen nu kan planera för en bättre geografisk spridning. Genom att byta ut valfrihetssystem mot offentlig upphandling har man alltså inte bara sparat pengar åt kommunen utan också ökat valfriheten genom att även äldre utanför tätorten kan välja ett särskilt boende nära anhöriga.

Den fria etableringsrätten i primärvården har lett till försämrad kostnadskontroll, över- och underetableringar och mer eller mindre fri lejd för kriminella aktörer att dränera regionernas kassor. Vårdföretag etablerar sig oftast i områden med höginkomsttagare och lämnar dem som arbetslivet har slitit ut åt den offentliga regin.

Marknadslösningar inom sjukvården kostar mer än de smakar. LOV handlar mer om företagets valfrihet än om medborgarnas. Våra skattemedel borde gå till verksamhet och inte till företagets vinster.

I utredningen *Fler möjligheter till ökat välbefinnande*, som kom förra året, föreslogs att valfrihetssystemet revideras för att möjliggöra starkare grindvaktsfunktioner mot kriminella och oseriösa aktörer. Utredningen menade också att LOV bör upphävas i sin helhet om det inte bedöms vara möjligt att uppnå detta med en revidering av lagstiftningen.

Fru talman! I det här betänkandet debatteras ju inte förslag med anledning av utredningen *Fler möjligheter till ökat välbefinnande*, utan det är i stället Leverantörskontrollutredningens lagförslag som debatteras. Därför har vi i vår motion hållit oss till det som ligger inom ramen för den utredningen. I andra sammanhang kommer vi dock att återkomma till valfrihetssystemet och varför det bör avskaffas i nuvarande form samt till varför Sverige behöver en välfärd utan vinstintresse.

Jag yrkar bifall till reservation 3 men instämmer naturligtvis också i reservation 1, som redan har nämnts.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 9 Nordiskt samarbete inklusive Arktis

Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU4
Nordiskt samarbete inklusive Arktis (skr. 2025/26:90
och redog. 2025/26:NR1)
föredrogs.

Anf. 38 STAFFAN EKLÖF (SD):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Vad ska vi ha Nordiska rådet till, och varför gör vi detta? Är det nordiska samarbetet över huvud taget något att ha? Jo, det är det. Det nordiska samarbetet skapar ökade frihetsgrader för medborgarna. Det gör det lättare att arbeta i, flytta till eller bo tillfälligt eller under en längre i de andra nordiska länderna. Ökade frihetsgrader för medborgarna är ingen liten sak. Även företag får ökade frihetsgrader. De kan på ett enkelt sätt etablera sin verksamhet i ett annat land i Norden, och de kan få arbetskraft från ett annat land i Norden, arbetskraft som fungerar direkt. Detta ger ekonomisk utveckling och välbefinnande.

Norden har en inre marknad som fungerar ännu bättre än den marknad som vanligen kallas den inre marknaden, alltså EU:s inre marknad. Det nordiska samarbetet ökar även innovationstakten och nyttiggörandet av innovationer. Detsamma gäller vetenskaplig utveckling. Dessa framsteg sker antingen inom Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets hägn eller uppstår på institutioner och företag runt om i Norden, med stöd av Nordiska rådet eller rent spontant.

Som ung forskare deltog jag själv i ett nordiskt samarbete och lärde mig då mycket om analytisk kemi – och lite nordnorska på köpet.

I Nordiska rådet kan vi också lösa vissa svårlösta och gränsöverskridande problem. Detta är alltså ytterligare en fördel med det nordiska samarbetet.

Det förtjänar dock att sägas att allt samarbete inte är ändamålsenligt att utföra i det nordiska sammanhanget. Just därför frågar vi i Sverigedemokraterna och Nordisk frihet oss alltid inför varje förslag om det innehåller någon nordisk nytta. Det är viktigt, för vi ska förvalta det fina nordiska samarbetet väl.

Vanligtvis slutar ett föredrag om fördelarna med det nordiska samarbetet här, men jag menar att det finns en hel dimension till av fördelar.

Jag tror att det är lätt att bli uppslukad av det man har närmast sig. Man kan tro att Sverige är hela verkligheten och att så som det fungerar i Sverige ska det fungera överallt annars också. Men jag vill i allvarlig ton säga att den politiska miljön i Sverige är ganska fördömande och har snäva åsiktskorridorerna inom vilka det tillåtna finns. Avvikelse straffas kollektivt och med indignation. Visserligen har Sverigedemokraterna flyttat väggarna i åsiktskorridorerna, och i dag rör sig alla mer fritt. Men väggarna finns kvar, och då och då blossar prussiluskornas fördömelseteater upp, förvärande ofta under namnet *Kalla fakta*.

Men när jag har kommit till Nordiska rådet har en annan verklighet öppnat sig, en mer tillåtande

verklighet där det är helt naturligt att det finns något nordiskt – en anda, ett sätt att tänka – och att det i Norden är naturligt att varje land har en nationalkaraktär. Detta har inte rymts i de svenska åsiktskorridorerna – i alla fall gjorde det inte det för några år sedan. Paradoxalt fanns det inget svenskt i Sverige utan bara i Norden. I Norden är det svenska naturligt, just för att det *är* naturligt.

Jag tror att det krävs en minsta kritisk massa för att vidmakthålla fördomar och begränsande normer som stänger in människor i tankefigurer, och eftersom de nordiska länderna har lite olika fördomar och begränsande normer späds många av dem ut i det nordiska samarbetet och sjunker under den kritiska massan.

Jag ska också ta upp något som jag har pekat på förut, och det är att samarbetet i Norden sker med frivillighet och ömsesidig lyhördhet i stället för med majoritetsbeslut och tvång av minoritetsländerna, som i EU. Med frivillighet har Norden kommit längre än EU. Det nordiska samarbetet och dess anda bör tjäna som förebild och mönster för andra internationella samarbeten.

Det finns slutligen en fördel när det kommer till samarbete. I svensk politik är det plågsamt tydligt att det pratas om samarbete över partigränserna men att man i nästa andetag tar tillbaka det genom att säga att man inte kan samarbeta med vissa partier. Hyckleri, kallar jag det.

I det nordiska samarbetet är skyttegravarna grundare. Där kan svenska partier samarbeta utan kritiska blickar från partikamrater. Nyligen skedde den första förhandlingen mellan samtliga svenska partier, där vi gav och tog och kompromissade kring ett förslag som Miljöpartiet ursprungligen hade lagt fram, och vi gjorde detta i ett sammanträdesrum i riksdagen. Vi var också eniga om att detta var ett historiskt tillfälle.

Vet ni vad? Trevarna till samarbete över partigränserna inom det nordiska samarbetet ökar den ömsesidiga förståelsen mellan våra partier, och den dröjer sig kvar när vi kommer tillbaka inom riksdagens väggar. Polariseringen minskar, och utfrysningen av partier tinar upp under Nordens frihetliga sol. Norden är frihetens union.

Detta betyder också att när vi fördjupar samarbetet får vi inte ta bort friheten. Det vore kontraproduktivt. Vi ska fördjupa samarbetet genom fördjupade kontakter och ökad förståelse för varandra. Det är när unionen finns i människors hjärtan och inte i fördrag och lagtext som magi uppstår. Heja Nordens systrar och bröder!

Anf. 39 HELENE BJÖRKLUND (S):

Fru talman! I dag debatterar vi det nordiska samarbetet, ett samarbete som handlar om gemenskap, tillit och kultur. Jag börjar med att yrka bifall till reservation 3.

Till er som lyssnar vill jag säga att det är möjligt att det kommer att låta lite lika från talarstolen i dag, trots att vi representerar olika partier. Men det är faktiskt en styrka. I en tid då mycket präglas av konflikt och

splittring finns det något väldigt fint i att vi i Norden fortfarande samlar bred politisk enighet i de allra flesta frågor. Samtidigt ska vi vara ärliga med att denna enighet inte alltid märks i de beslut som regeringarna fattar eller i det som faktiskt genomförs. Här finns fortfarande mycket kvar att göra, och det är en gemensam uppgift för oss oavsett partifärg.

Fru talman! Jag vet inte den exakta sanningshalten i det jag nu ska säga, men jag läste att det var just den 27 maj 1905 som den kris började som så småningom ledde fram till unionsupplösningen mellan Sverige och Norge. Det ska ha varit den dagen kung Oscar II vägrade att godkänna Norges krav på ett eget konsulatväsen, vilket blev gnistan till den konflikt som några månader senare ledde till att unionen upplöstes. Det viktiga i denna anekdot är inte att unionen upplöstes utan hur det skedde. Våra länder valde inte krig; vi valde förhandling. När Nordiska rådet senare bildades, efter två världskrig, ville de nordiska länderna knyta sig ännu närmare varandra med demokrati, kultur, samtal och samarbete mellan människorna i de nordiska länderna.

Jag tror att detta kan vara viktigt att påminna sig om i den tid vi nu lever i, med krig i Europa, ett oroligt säkerhetsläge, ökad nationalism, hot mot demokratin och en värld där många länder börjar vända sig alltmer inåt. Nu betyder det nordiska samarbetet mer än på mycket länge. Det handlar om människor som i generationer har levt som grannar, om språk som vi nästan förstår, om arbetsmarknader, om utbildningar och om familjer som dagligen passerar gränserna mellan de nordiska länderna. Det handlar om tillit.

I Norden har vi en gemensam syn på att starka samhällen byggs tillsammans, inte genom att ställa människor mot varandra. För många handlar Norden inte om politik utan om att kunna arbeta, plugga, få sjukvård och kunna använda färdtjänst över gränserna – helt enkelt att familjer ska kunna leva sina liv utan krångel, som om Norden vore en enda region. Men här har vi faktiskt fortfarande mycket kvar att göra.

Under arbetet i Nordiska rådet har jag, förra året som president, haft förmånen att resa runt i stora delar av Norden och träffa många människor i olika miljöer. Jag var bland annat på Grönland där jag såg hur Arktis snabbt har blivit en av världens viktigaste säkerhetspolitiska regioner. Där blir geopolitiken väldigt konkret. Stormakternas intressen finns ständigt närvarande, och klimatförändringarna märks tydligt. Samtidigt ska människor leva sina vardagsliv mitt i detta. Det gjorde starkt intryck på mig.

Ibland blir världspolitiken stor och abstrakt när vi talar om den, men ytterst handlar politik alltid om människor, trygghet, framtidstro och möjligheten att leva ett bra liv.

Jag tänker också tillbaka på mötet med ungdomarna på Utøya i Norge. Där samlas årligen unga från hela Norden, från alla politiska partier som vill vara med. De diskuterar och försöker hitta gemensamma lösningar på de vardagsproblem som de upplever att vi har i Norden. De gör allt för att hitta samförstånd och

gemensamma förslag. Det är faktiskt väldigt hoppfullt att se, särskilt på en plats som Utøya, som påminner oss om hur skör demokratin är.

Fru talman! Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har förändrat Europa, men den har också förändrat Norden. I dag står vi nordiska länder närmare varandra säkerhetspolitiskt än vad vi kanske någonsin gjort tidigare. Det är historiskt. Vi samarbetar tätare kring försvar, beredskap och säkerhet, och vi bygger starkare relationer mellan våra länder. Vi gör detta därför att vi vet att vi är starkare tillsammans än var och en för sig.

Det är viktigt att vi fortsätter att hålla ihop vårt Norden. Det är viktigt att vi stärker samarbetet inom försvar och beredskap, att vi står fast vid stödet till Ukraina och att vi fortsätter att försvara demokrati, folk rätt och mänskliga rättigheter, även när det kostar.

Jag vill därför säga några ord om vår reservation som gäller en nordisk försvars- och säkerhetspolitisk kommission. Det är ett förslag som har stark politisk förankring i Nordiska rådet. Tänk vilket verktyg det skulle vara om de nordiska parlamenten tillsammans hade en gemensam överblick över vilka hotbilder, vilken beredskap och vilka åtgärder som krävs framåt! Det skulle stärka våra regeringar och skicka en tydlig signal till omvärlden om nordisk sammanhållning. Detta är ännu en vädjan till vår svenska regering.

Fru talman! Norden är på många sätt en förebild i världen. Vi har byggt samhällen med hög tillit, starka välfärdssystem, hög jämställdhet och en grundläggande idé om att människor ska få möjlighet att växa och leva fria liv. Det här har gjort Norden starkt, inte bara ekonomiskt utan också socialt och demokratiskt.

Dessa värderingar är dock inte självklara. Därför får vi inte glömma bort den del av det nordiska samarbetet som handlar om kultur, utbildning, arbetsmarknad, klimat och ungdomsutbyten. Så bygger vi också motståndskraft. Detta gör vi inte bara genom militär styrka utan genom starka samhällen som håller ihop.

Avslutningsvis vill jag här från talarstolen passa på att tacka hela den svenska delegationen i Nordiska rådet. Jag uppskattar verkligen det engagemang vi gemensamt har och att vi alltid lyckas ha en bra ton och ett bra samarbete. Jag vill också passa på att tacka vår Nordenminister för hennes engagemang i de här frågorna.

(Applåder)

Anf. 40 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Som Heléne Björklund sa finns det mycket i det nordiska samarbetet som vi är väldigt överens om. Jag vill passa på att tacka Heléne för ett jättebra samarbete i presidiet, inte minst förra året när vi gemensamt hade presidentskapet.

Jag har haft förmånen att sitta i Nordiska rådet i tio år nu. Samarbetet har förändrats en hel del. Det är en tråkig händelse med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, men för det nordiska samarbetet har det samtidigt inneburit att vi alla har insett hur otroligt viktigt samarbetet är, speciellt när världen runt omkring oss

blir orolig. Samarbetet har förändrats till det bättre under de senaste åren, skulle jag säga. Fokus ligger på helt andra saker nu än när jag kom in från allra första början.

Fru talman! Det nordiska samarbetet har alltid varit viktigt, men där vi är nu är det viktigare än någonsin. Den nordiska familjen är ett av de äldsta regionala samarbetena i världen. Det bygger mycket på våra gemensamma värderingar och framför allt på det som kallas Nordens guld, nämligen tilliten till varandra, som märks väldigt tydligt i samarbetet i Nordiska rådet.

Världen förändras snabbt. Demokratin utmanas från många håll, klimatförändringarna accelererar och det säkerhetspolitiska läget i vårt närområde är fortsatt mycket allvarligt. I denna verklighet är det viktigt att vi prioriterar det nordiska samarbetet och ser till att hålla det starkt och livskraftigt.

Fru talman! Säkerhetsläget i Norden och Östersjöområdet är fortsatt det mest allvarliga på mycket länge. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina pågår fortfarande, och kriget påverkar hela Europas säkerhetsarkitektur. Samtidigt utmanas vi även från väst, med tanke på de diskussioner som varit om Grönland.

Sverige och Finland är nu fullt ut medlemmar av Nato. Det skapar helt nya möjligheter men också nya krav. Vi har en historisk möjlighet att fördjupa det nordiska samarbetet. Tidigare har vi inte arbetat särskilt mycket med försvar och beredskap, men nu – i och med att samtliga våra länder är med i Nato, finns en möjlighet att mer organiserat jobba med till exempel cybersäkerhet och totalförsvar. Något som vi har diskuterat mycket i Nordiska rådet under det senaste året är hur vi kan samarbeta kring inte minst beredskap.

Det är viktigt att vi tillsammans har robusta energisystem och motståndskraftiga samhällen. Detta kräver politisk vilja och samarbete men också en hel del samordning.

Fru talman! Om det nordiska samarbetet ska fortsätta att vara relevant behöver också dess grund uppdateras. Helsingforsavtalet har tjänat oss väl under lång tid, men nu ser verkligheten annorlunda ut, med nya säkerhetspolitiska förutsättningar, EU-medlemskap, Natosamarbete och en alltmer integrerad ekonomi. Det här kräver att vi ser över hur samarbetet är organiserat, och Nordiska rådet har i enighet rekommenderat ministerrådet att uppdatera Helsingforsavtalet.

Det är glädjande att ministerrådet nu går vidare med de första revideringarna och i ett första steg stärker Färöarnas, Grönlands och Ålands roll i det nordiska samarbetet. Vi behöver fortsätta att utveckla deras inflytande, och det är glädjande att det nu har fattats beslut om att ge dem permanenta platser i Nordiska rådets presidium. Ett starkt Norden bygger på att alla delar av Norden känner delaktighet och att alla har möjlighet att bidra.

Fru talman! Klimatutmaningen är fortsatt en av vår tids mest avgörande frågor. Norden har goda förutsättningar att vara en global föregångare i den gröna

omställningen. Alla länder i Norden har denna fråga högt upp på agendan. Det finns många nationella initiativ men också en hel del innovativa företag inom grön omställning som kan vara med och bidra till att förbättra förutsättningarna för klimatet, inte bara lokalt utan också internationellt.

Vi ser stora framsteg inom fossilfri energi, elektrifiering och grön industri, men vi behöver jobba mer tillsammans för att få större utväxling av de investeringar som görs, till exempel inom energi, infrastruktur och industriell omställning. Vi måste också säkerställa att det sker på ett socialt hållbart sätt. Där har Norden unika förutsättningar, genom den tillit vi har i grunden, medborgarnas förtroende och ambitionen i alla våra länder att medborgarna ska vara delaktiga. Här finns alltså en grund för detta arbete.

Fru talman! Jag tänkte faktiskt också prata lite om Arktis, även om det finns andra som säkert kommer att fokusera mer på det. Nordiska rådet arbetar mycket med internationellt samarbete. Där har Arktis kommit högt upp på agendan, inte minst med tanke på diskussionerna som varit om Grönland.

Precis som Heléne Björklund tog upp i sitt anförande märks klimatförändringarna väldigt snabbt på Grönland. Vi ser som sagt också att de globala intressena för områdets naturresurser och strategiska betydelse har ökat. Därför behöver Arktis få en tydligare plats i det nordiska samarbetet, inte minst eftersom Grönland och Färöarna är centrala aktörer på det området.

Vi behöver stå upp för Arktis som en region präglad av fredligt samarbete, för respekt för internationell rätt och för starkt inflytande från de urfolk som finns i de regionerna. Men vi behöver också vara tydliga med, vilket Nordiska rådet har varit vid ett flertal tillfällen, att när det gäller framför allt Grönlands framtid är det grönlämningarna som ska bestämma hur den ska se ut. Vi har ett särskilt ansvar för Arktis, och det är någonting som vi i Nordiska rådet ska agera för tillsammans.

Fru talman! I en tid av ökad polarisering får vi inte glömma grunden för vårt nordiska samarbete och våra gemensamma värderingar. Språk, kultur och utbildning binder oss samman. Därför är det viktigt att vi fortsätter investera i nordiska ungdomsutbyten, kulturutbyten och forskningssamarbeten. Det är så vi bygger nästa generation av nordiskt samarbete.

Det nordiska samarbetet är inte ett arv vi förvaltar. Det är ett verktyg som vi måste vara med och utveckla. Ett starkare Norden kräver både fördjupning och förnyelse. Det kräver att vi stärker vårt samarbete och att vi vågar modernisera. Vi behöver gå vidare tillsammans med framtidstro, handlingskraft och en gemensam vision om ett öppet, tryggt och hållbart Norden.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 41 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Fru talman! Samarbetet i Norden är av stor betydelse för vårt land inom en rad olika områden. Det

nordiska samarbetet är också unikt i sitt slag och ett av världens äldsta regionala samarbeten.

Nordens statsministrar har beslutat att Norden ska vara världens mest integrerade region 2030. Det är bra. Vänsterpartiet delar den synen. Men det måste också betyda något i praktiken. Det finns utan tvivel stora möjligheter att stärka och utveckla det nordiska samarbetet över landgränserna.

Jag beklagar att revideringen av Helsingforsavtalet inte omfattar mer än statusen för Åland, Färöarna och Grönland. Självklart bör de områdena få delta i sin egen kapacitet.

Vänsterpartiet ser positivt på regionala lösningar för att underlätta för dem som bor, arbetar och studerar i gränsregionerna. Det är uppenbart att mer måste göras för att undanröja olika gränshinder. Vi föreslår därför att detta utreds, bland annat genom att man ser över gemensamma avtal mellan de nordiska länderna. En fråga som måste ses över är skattefrågan. Vi menar därför att regeringen tillsammans med de övriga nordiska regeringarna bör se över det nordiska dubbelbeskattningsavtalet.

Fru talman! De nordiska länderna står inför likartade klimat- och miljöproblem. Den ökande temperaturen märks tydligt, särskilt i polarområdet. Det finns tecken på att djur och natur redan är under stor press. Forskare varnar för att medeltemperaturen vid Arktis ökar mellan två och tre gånger så snabbt som på resten av planeten.

Livsmedelsproduktionens påverkan på klimatförändringarna är väl känd. En ökad självförsörjningsgrad skulle göra oss bättre rustade vid kriser och extremväder samt minska vårt importberoende. Sverige producerar bara hälften av allt vi äter medan Finlands motsvarande andel är 80 procent. Vänsterpartiet vill därför se att regeringen tar initiativ till en hållbar nordisk livsmedelsstrategi i syfte att öka självförsörjningsgraden och minska beroendet av import. Detta är viktigt, inte minst ur beredskapssynpunkt.

I samband med olika kriser orsakade av klimatförändringarna behöver också samarbetet mellan räddningstjänsten i de olika nordiska länderna öka, särskilt i gränskommunerna. Det kan handla om bränder, andra naturkatastrofer eller om fjäll- och sjöräddning.

Tyvärr ser Sverige inte ut att nå vare sig de nationella klimatmålen till 2030 och 2040 eller EU-åtagandet när det gäller ESR-sektorn till 2030. Det är inte bara beklagligt utan även oansvarigt. Vi kan bättre än så.

Stora investeringar behövs för att effektivisera transporter av personer och gods. Det innebär inte minst omfattande investeringar i järnväg. På nordisk nivå betyder det framför allt att järnvägen behöver byggas ut. Gränsöverskridande tåglinjer behöver utvecklas, tillsammans med nattåg och ett väl fungerande biljettsystem som är enkelt att använda.

I skrivelsen nämns också hur det nordiska samarbetet under 2025 har utvecklats i frågor om beredskap och civilt försvar som rör gränsöverskridande transporter. Det är bra, men det är inte tillräckligt. Fungerande kommunikationer är ytterst en

totalförsvarsfråga. Nordiska rådet har från parlamenta-
riskt håll över parti-, block- och nationsgränser gång
på gång påpekat behovet av ett ministerråd för trafik-,
transport- och infrastrukturfrågor. Vi beklagar att re-
geringen inte hörsammat detta.

Fru talman! Östersjön är allvarligt hotad. Vi har
bland annat föreslagit att det ska införas ett stopp för
trålfiske av torsk i hela Östersjön. Vi har också tryckt
på för att Sverige och Finland gemensamt ska införa
förbud mot trålfiske av strömming vid Ålands hav och
sydvästra Bottenhavet för att stärka det ekologiska sy-
stemet och småskaligt kustfiske.

Det är glädjande att EU-parlamentet nu har röstat
för ett tillfälligt trålförbud. Jag hoppas att kommissio-
nen kommer att lyssna på det. Jag är glad att det finns
en samstämmighet mellan samtliga partier om förbud
mot trålfiske. Det är jättebra.

Fru talman! Vänsterpartiet är emot att Sverige gick
med i Nato, men Natomedlemskapet är nu en verklig-
het. Vänsterpartiet anser att det även i fortsättningen
måste vara Sveriges egen försvarsförmåga som ska stå
i centrum men också att Sverige ska vara en aktiv sam-
arbetspartner till våra nordiska och baltiska grannlän-
der.

Det finns en överhängande risk att det blir större
och starkare länder som får sätta agendan när det kom-
mer till försvars- och säkerhetspolitiska frågor i EU.
Det gäller även försvarsindustrin. För att Sverige inte
ska hamna i bakvattnet krävs det en tydlig och stark
agenda för vad vi vill med försvarsindustrin såväl i
Sverige som i EU. Vi ser därför positivt på tätare sam-
verkan kring materiel- och försvarsindustrifrågor mel-
lan de nordiska länderna i Nordefco.

I och med Sveriges inträde i Nato förändrades i
praktiken den svenska hållningen till kärnvapen. Kärn-
vapen är en bärande del av Nato, som är en kärnvapen-
allians. Kärnvapen är ett massförstörelsevapen som,
om det användes, skulle få förödande konsekvenser för
människor och miljö under oöverskådlig tid. Det finns
inga vinnare i ett kärnvapenkrig, bara förlorare.

Vänsterpartiet har återkommande föreslagit att
Sverige ska sätta upp förbehåll om kärnvapen. Våra
grannländer Danmark och Norge gjorde till exempel
uttalanden om kärnvapen när respektive land anslöt sig
till Nato i samband med ländernas respektive DCA-av-
tal. Vänsterpartiets inställning är att Sverige inte ska
medverka i några som helst kärnvapensamarbeten. Vi
anser att Norden borde vara en helt och hållet kärnva-
penfri zon och att Sverige borde anta lagstiftning och
förbud mot kärnvapen på svenskt territorium.

En gång i tiden antog faktiskt Nordiska rådet en en-
hällig resolution om att Norden skulle bli en kärnva-
penfri zon. Det är några år sedan, men det är kanske
dags att implementera det nu.

Fru talman! När Trump hotar att ta över Grönland
är det ett hot mot hela Norden. Det är bra att statsmi-
nistern tydligt markerar och visar stöd för Danmarks
och Grönlands självbestämmande. Annars tycker vi att
regeringen är alltför tyst om Trumps imperialistiska
ambitioner.

Klimatförändringar, miljöhot och säkerhetspoli-
tiska konflikter i Arktis kommer att direkt påverka vårt
land. Vi vill se ett utökat nordiskt samarbete om Ark-
tis.

De nordiska länderna skulle kunna agera mer kraft-
fullt globalt. Vi ser stora neddragningar i det internat-
ionella biståndet, främst från USA men även från
andra länder. Tyvärr tillhör även Sverige de länder
som kraftigt dragit ned på det internationella biståndet,
trots att behoven är större än någonsin. Vi menar att
Sverige bör agera för att de nordiska länderna ska hitta
en gemensam strategi för att möta attackerna mot ned-
dragningar i biståndet och stödet till jämställdhet, sex-
uell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt till
hbtqi-rörelsen. Sverige bör också driva på för att de
nordiska länderna ska avsätta 1 procent av bni i bi-
stånd.

Norden har länge legat i framkant när det gäller
jämställdhet. Trots det är våld mot kvinnor ett problem
i de nordiska länderna. Åren 2017–2024 dödades årligen
mellan 10 och 23 kvinnor i Sverige av sin partner,
enligt Brottsförebyggande rådet. Jag är därför glad att
Vänsterpartiet i Nordiska rådet fick igenom ett förslag
om att de nordiska länderna ska jobba mer med frågan
om våld i nära relationer.

En tydligt gränsöverskridande fråga är den om sa-
mers rättigheter. Enligt folkrätten har urfolk särskilda
rättigheter utöver de rättigheter som följer av ställ-
ningen som nationell minoritet. Det handlar om rätt till
självbestämmande och rätt till de landområden de trad-
itionellt bebod. Samers villkor och rättigheter är en
fråga för flera länder, och det är viktigt att Sverige ar-
betar för att säkra urfolkrätten i hela Norden.

Fru talman! Folkrätten, slutligen, är det internat-
ionella regelverk som handlar om hur stater ska agera
gentemot varandra. Den bygger på respekt för FN-
stadgan, mänskliga rättigheter och rätten till territoriell
integritet och förbud mot våldsanvändning. Folkrätten
är en grundbult för en fredlig värld.

Dessvärre pågår en mycket allvarlig utveckling i
motsatt riktning. Rysslands fullskaliga invasion av
Ukraina, omvärldens flathet inför Israels folkmord i
Gaza och Kinas arbete för att urholka centrala begrepp
är tre skilda exempel som alla är angrepp mot folkrät-
ten.

Vänsterpartiet menar att Sverige måste driva på för
att de nordiska länderna ska stå upp för alla länders rätt
till självständighet och mot ockupation och folkmord.
Israels ockupation av Palestina måste fördömas, lik-
som Marockos ockupation av Västsahara. Sverige bör
arbeta för att de nordiska länderna ska erkänna Pales-
tina och Västsahara som självständiga stater. Sverige
bör verka för att de nordiska länderna gemensamt ska
arbeta för att förhindra att nordiska företag investerar i
verksamheter på ockuperad mark oavsett land.

Jag yrkar bifall till reservation 4 och ber om ursäkt
för att jag överskred talartiden.

Anf. 42 ANNA LIPINSKA (KD):

Fru talman! Det är med stor ödmjukhet jag för första gången står i denna talarstol. Det är en stor ära.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet om nordiskt samarbete inklusive Arktis.

Det nordiska samarbetet är starkt. Våra länder förenas av historiska band, gemensamma värderingar, hög tillit och en lång tradition av att tillsammans lösa utmaningar. Men i dagens omvärld handlar nordiskt samarbete om mer än historiska band och kulturell gemenskap. Det handlar om säkerhet, motståndskraft och konkurrenskraft i en alltmer osäker värld.

Fru talman! Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har förändrat Europas säkerhetsläge i grunden. Det har blivit tydligt att de nordiska länderna behöver stå närmare varandra inte bara politiskt utan också säkerhetsmässigt och ekonomiskt.

Med Sverige och Finland som medlemmar i Nato finns helt nya möjligheter att fördjupa samarbetet kring försvar, civil beredskap och krishantering. Norden är i dag starkare och tryggare när vi agerar tillsammans.

Men det nordiska samarbetet handlar inte bara om säkerhetspolitik. Minst lika viktig är frågan om nordisk konkurrenskraft. Vi lever i en tid av hård global konkurrens. USA investerar enorma summor i industri och ny teknik. Kina stärker sitt ekonomiska och geopolitiska inflytande. Samtidigt står Europa inför stora utmaningar med energiförsörjning, innovation och tillväxt.

I en värld där stormakter konkurrerar om investeringar, innovation och teknologiskt ledarskap måste Norden stärka sin position. Våra länder är vart för sig relativt små ekonomier, men tillsammans är vi en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner. Därför är det viktigt att Sverige, Finland, Norge, Danmark och Island fördjupar samarbetet inom energi, transporter, forskning, innovation och gränsöverskridande infrastruktur.

Vi behöver bättre förutsättningar för företag att växa över nordiska gränser. Vi behöver starkare energisamarbeten, effektivare transporter och modern infrastruktur som binder våra länder närmare varandra. Vi behöver också fortsätta undanröja gränshinder så att människor enklare kan arbeta, studera och driva företag i hela Norden.

Fru talman! Den gröna och tekniska omställningen kommer att avgöra vilka regioner som står starka i framtiden. Här har Norden mycket goda förutsättningar. Vi har hög utbildningsnivå, stark innovationskraft, tillgång till fossilfri energi och några av världens mest avancerade industrimiljöer.

Om vi fördjupar det nordiska samarbetet kan vi stärka vår internationella konkurrenskraft och skapa tillväxt och jobb i hela regionen. Det handlar ytterst om att Norden inte bara ska anpassa sig till framtiden utan vara med och leda och forma den. För Sveriges del är detta särskilt viktigt. Svenska företag är beroende av

öppna marknader, fungerande transporter och stabil energiförsörjning.

Fru talman! En viktig del av dagens betänkande handlar om Arktis. Arktis får en allt större strategisk betydelse både säkerhetspolitiskt och ekonomiskt. Klimatförändringarna påverkar regionen i snabb takt samtidigt som det geopolitiska intresset från flera globala aktörer ökar. Det gör att frågor om säkerhet, naturresurser, forskning och framtida utveckling blir allt viktigare för de nordiska länderna. Det innebär också att Norden behöver ta ett större gemensamt ansvar i regionen.

Kristdemokraterna vill se ett Arktis som präglas av fred, stabilitet och respekt för internationell rätt. Naturresurser ska användas långsiktigt och hållbart, och utvecklingen i regionen måste ske med ansvar för både miljö och kommande generationer.

Men Arktis handlar också om geopolitik och framtida konkurrenskraft. Den som tar ansvar, är närvarande och samarbetar långsiktigt kommer också att ha större möjlighet att påverka regionens framtida utveckling. Därför är det viktigt att de nordiska länderna fördjupar samarbetet även i frågor kring forskning, säkerhet, energi och infrastruktur.

Det nordiska samarbetet visar att fria och självständiga nationer kan bli starkare tillsammans utan att förlora sin identitet eller sitt självbestämmande. I en tid präglad av osäkerhet behöver Norden stå starkt säkerhetspolitiskt, ekonomiskt och värderingsmässigt. (Applåder)

Anf. 43 CATARINA DEREMAR (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 i detta betänkande om nordiskt samarbete inklusive Arktis. Reservationen handlar om arbetet med att undanröja gränshinder.

Vi lever i en tid där världen förändras allt snabbare. Varje gång vi vaknar har vi en ny verklighet att förhålla oss till. Vi ser ett aggressivt Ryssland, ett Kina som tar allt större plats och ett USA som gång på gång upplevs som nyckfullt. I detta upplevda kaos är det stabila Norden som är vår trygghet. Visionen är tydlig: Norden ska bli världens mest integrerade och hållbara region till 2030. Men för att nå dit krävs handling. Vackra ord räcker inte.

För Centerpartiet är det självklart att vi bygger säkerhet tillsammans med andra. Nu när alla nordiska länder är medlemmar i Nato har vi en historisk möjlighet att fördjupa vårt samarbete. Vi måste se den nordiska dimensionen från Östersjön upp till Arktis och ut över Nordatlanten.

Centerpartiet har drivit på för att försvarsanslagen ska nå minst 3 procent av bnp – därför att vi vet att vår egen förmåga är den första försvarslinjen. Vi vill också se en gemensam nordisk-baltisk kustbevakningsinsats i Östersjön för att markera mot ryska övertramp.

Fru talman! Säkerhet handlar dock om mer än militär styrka. Säkerhet handlar om att samhället fungerar även när krisen kommer. Centerpartiet vill se en gemensam nordisk strategi för livsmedelsberedskap. Vi

har varit med om tomma hyllor, och vi vet hur fort viktiga varor kan stoppas till vårt land. Vår försörjning kan vara sårbar, och vi måste omsätta våra ord i handling.

Karlstadsdeklarationen i praktisk verklighet skulle välkomnas. Varje svensk ska vara en del av totalförsvaret, och vi pratar om tio miljoner försvarsberedda svenskar.

För att Norden ska vara integrerat måste vi också kunna resa och transportera gods smidigt. I dag är Sverige tyvärr en bromskloss. Centerpartiet vill se att ett nordiskt ministerråd för infrastruktur och transporter inrättas. Vi behöver samplanera våra järnvägsstråk, exempelvis Stockholm–Oslo eller Stockholm–Köpenhamn. Det är både dyrt och dumt med onödiga gränshinder som stoppar människor i deras vardag. Den fria rörligheten är Nordens största tillgång, och den måste vi värna.

När vi blickar norrut ser vi Arktis – en region där klimatförändringarna är här och nu. Isarna smälter och stormakterna flyttar fram sina positioner. Centerpartiet vill se en ny handfast Arktisstrategi. Vi kan inte acceptera att länder som Kina, som inte är en arktisk stat, tillåts underminera den internationella rättsordningen i området. Vi ska vara en stark röst för demokrati, mänskliga rättigheter och miljöskydd i Arktis.

Fru talman! Vi får inte heller glömma bort det som binder oss samman på djupet, nämligen vår kultur, vårt språk och våra gemensamma värderingar. Centerpartiet ser kulturen och folkbildningen som det pumpande hjärtat i vårt psykologiska försvar. Det är genom kulturen vi bygger tillit, sammanhållning och förståelse för varandra.

För Centerpartiet är det viktigt att kultur- och utbildningssektorn inte prioriteras ned i det nordiska samarbetet. För oss i Centerpartiet är det också väsentligt att samarbetet kring kultur, språk och forskning är helt avgörande för att vi ska nå målet om att bli den mest integrerade regionen. När vi möts genom konsten, musiken eller studier i grannländerna skapar vi de band som gör att vi är rädda om varandra. Då bygger vi verklig resiliens – motståndskraft i en orolig tid.

Fru talman! Nordiskt samarbete handlar om tillit. Den tillit som finns mellan våra länder är unik i världen. Det sades tidigare att det skulle låta lite lika här, och jag tycker att jag har hört den formuleringen i dag. Det är väl ändå positivt.

Genom att modernisera Helsingforsavtalet och våga satsa på gemensamma lösningar inom alltifrån energi och it-säkerhet till ett fördjupat försvarssamarbete och transporter, bygger vi ett Norden som står stadigt även när det stormar i omvärlden. Centerpartiet väljer samarbetets väg. Vi väljer ett öppet, fritt och inkluderande Norden.

Allra sist måste jag få ta upp en fråga som jag har pratat om flera gånger i kammaren och i Nordendebatter. Det handlar om UWC Red Cross Nordic. Skolan ligger i Fjaler kommun i Norge. Regeringen bestämde sig för några år sedan för att dra tillbaka den svenska delen av verksamhetsbidraget. Sverige, Norge och

Danmark startade skolan gemensamt. Jag har många gånger påtalat hur olyckligt detta var. Även om det är småpengar i statsbudgeten betyder bidraget mycket för skolan.

Men plötsligt, fru talman, händer det – regeringen ändrar sig. Återigen får skolan sitt verksamhetsbidrag, och det är jag mycket glad för – inte minst för de svenska ungdomar som återigen kan ansöka om en plats på skolan och få nya kontakter i andra delar av världen. Tack för det, regeringen!

Anf. 44 HELENA GELLERMAN (L):

Fru talman! Jag har haft förmånen att vara ledamot i Nordiska rådet under senare delen av denna mandatperiod. Innan jag kom in i riksdagen deltog jag i olika forskningsprojekt finansierade av EU. Det blev tydligt för mig att det fanns en naturlig värdegemenskap med mina nordiska kollegor. I arbetet i Nordiska rådet upplever jag samma sak. Vi har en gemenskap som bygger på samverkan och pragmatism i fråga om att problem är till för att lösas.

Fru talman! Vi lever dock i en orolig tid med krig i vårt närområde i Europa och i Mellanöstern och med en alltmer påtaglig energikris – också den kopplad till strider i Mellanöstern.

Det nordiska samarbetet står i stark kontrast till dessa krig. Vi har en gemensam krigshistoria, men vi har steg för steg utökat vårt samarbete, vilket har lett till tillväxt och att Norden i dag är den elfte största ekonomin i världen. Våra grannländer är våra bundsförvanter, och vi bygger en framtid tillsammans. Det gäller samtliga fem medlemsländer liksom de tre självstyrande områdena i Nordiska rådet.

Att samtliga nordiska länder är med i försvarsalliansen Nato innebär ett utökat gemensamt engagemang för öppenhet, frihet och säkerhet i Norden.

Tillsammans har vi varit en pådrivande kraft för det starka stöd som Norden har visat Ukraina och nu också för Grönland, där vi uttalat visat vårt stöd för att det bara är grönlänningarna som kan besluta om Grönlands framtid.

Visionen om att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030 delas av Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet. Under 2025 innehade Sverige Nordiska rådets presidentskap, som utnyttjades för att driva visionen framåt under rubriken ”Norden tillsammans – Nordisk nytta och sammanhållning i en orolig tid”, med underrubrikerna Nordisk vardagsnytta, Ett integrerat Norden, Sammanhållning och Nationell förankring.

Visionen om världens mest hållbara och integrerade region är nåbar. Om inte vi i Norden kan nå fram till den visionen, vem kan det då? Vi har tillsammans de bästa förutsättningarna, och genom att visa vägen för hur ett fredligt samarbete kontinuerligt utvecklas och skapar tillväxt kan vi inspirera andra att steg för steg minska konfliktytor mellan grannländer.

Låt mig peka på några viktiga frågor som vi liberaler gärna vill se ökat fokus på.

Ska vi bli en integrerad region måste människor kunna resa och gods transporterats över våra gränser på ett smidigt sätt. Det är viktigt i vardagen för Nordens invånare, för nordiska företag och för det stora handelsutbytet mellan våra länder. Fungerande transporter över gränserna har accentuerats av Sveriges och Finlands inträde i Nato och det stora behovet av transporter i händelse av kris och krig. Det gäller för samtliga fyra transportslag: väg, järnväg, sjöfart och flyg.

Denna mandatperiod har det för svensk räkning blivit ett ökat fokus på de gränsöverskridande transportmöjligheterna, samtidigt som det har blivit uppenbart att samarbetet måste stärkas. Infrastrukturplaneringen sker i olika processer för varje land, beslutsmandat för parlament och regering är olika och beslutsdatum på infrastrukturplaner ligger på olika år. Att i en sådan miljö få till gemensamma planer för att bygga inte minst järnväg över gränsen är utmanande.

Därför ser Liberalerna positivt på ett nordiskt transportministerråd, där planer på ett strukturerat sätt kan synkas och vi kan få större framdrift i sammankopplingen mellan våra länder. Finns det något mer påtagligt som integrerar två länder än en gemensam järnväg över gränsen? Det uppfyller direkt ministerrådets vision om en integrerad region.

Ett annat naturligt område för en vision för ett integrerat Norden är att undanröja hinder för människor att bo, studera och arbeta runt om i Norden vid olika tillfällen i livet. Det finns stor samsyn i Nordiska rådet att gränshinder måste bort, och vårt gemensamma gränshinderråd arbetar för att identifiera och lösa problemen med gränshinder. Det är inte enkelt, då de nordiska länderna har utvecklat sina respektive lagstiftningar enskilt under lång tid. Nationellt och även genom EU:s förordningar kan mindre justeringar och olika val av implementering av krav från EU utvecklas till gränshinder.

Parallellt med Gränshinderrådets arbete vill Liberalerna därför gärna se ett gemensamt nordiskt grepp för att förhindra att nya gränshinder uppstår. Det betyder att vi i det nordiska samarbetet så långt som möjligt måste samverka vid implementering av nya lagar och regler. Från Liberalernas sida ser vi detta som en långsiktig uppgift inom det nordiska samarbetet.

Samarbetet bygger dock på en viktig process som i dag inte riktigt har hittat sin form, vilket kollegor i övriga parlament också vittnar om. De rekommendationer som kommer från Nordiska rådet har inte en ordnad process för att landa hos parlamentens utskott och där hanteras och om möjligt implementeras i respektive lands lagstiftning.

Detta är en viktig fråga för att det nordiska samarbetet inte ska tappa sin relevans. Det är viktigt att parlamentariker har goda kontakter över gränserna, inte minst för att underlätta gemensamma strategier vid en regional kris, men om samarbetet ska få relevans för de nordiska medborgarna behöver kopplingen mellan det nordiska samarbetet och de lagstiftande processerna stärkas så att förslagen som uppstår inom ministerrådet och Nordiska rådet blir verklighet.

Fru talman! Jag skulle vilja peka på den stora betydelsen av att vi i det nordiska samarbetet också håller en öppen och nära kontakt med våra grannländer i Baltikum. Baltikum och Norden har allt att vinna på ett nära och förtroendefullt samarbete. Det gäller inte minst säkerhetspolitiska frågor men även andra områden som digitalisering och förstås vårt gemensamma hav Östersjön.

Jag är själv rapportör för det baltiska parlamentet och även för Beneluxparlamentet. Det finns stora likheter i det arbete som sker i de här parlamenten, som alla består av mindre länder som mer agilt kan samarbeta, minska gränshinder, underlätta för en gemensam arbetsmarknad och utgöra testmarknader för innovationer innan de implementeras i stor skala.

Som exempel kan jag ta den drygt 40 år gamla passfriheten inom Schengenområdet. Den är en vidareutveckling av den passfrihet som rådde mellan Beneluxländerna, som i sin tur kom till något år efter att vi i Norden införde passfrihet. Min bestämda uppfattning är att en jämförelse mellan samarbeten inom dessa parlament skulle kunna ge en kreativ plattform för hur ytterligare gränshinder skulle kunna rivas i Norden.

Fru talman! Avslutningsvis skulle jag vilja ta upp moderniseringen av Helsingforsavtalet. Världen har förändrats dramatiskt sedan det skrevs 1962, och utan en avtalsuppdatering riskerar vårt nordiska samarbete att stagnera och tappa relevans. Kraven på att komplettera och uppdatera Helsingforsavtalet har blivit starkare efter att Ryssland inledde sitt anfällskrig mot Ukraina och därmed dramatiskt försämrade säkerhetsläget.

Även på andra områden krävs förändringar för att samarbetet ska kunna utvecklas. Utöver de rent sakpolitiska drivkrafterna för en uppdatering driver omvärldsläget på för en förändring av statusen för de självstyrande områdena i Helsingforsavtalet. Det bör ske skyndsamt och kan utgöra en viktig signal till omvärlden om att vi menar allvar med vår vision om världens mest integrerade region 2030.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 45 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Det nordiska samarbetet är – och måste vara – viktigare än någonsin. Vi lever i en tid präglad av osäkerhet, växande geopolitiska spänningar och en accelererande klimatkras. I en sådan tid är det avgörande att vi stärker de samarbeten som bygger på gemensamma värderingar, öppenhet, demokrati, jämställdhet, rättsstatens principer och respekten för mänskliga rättigheter.

Norden är en sådan gemenskap. Här finns en unik plattform för tillit och samarbete som många andra regioner saknar. Det är en styrka, men det är också ett ansvar.

Fru talman! Nordiska rådet spelar en central roll i detta arbete. Det är där våra parlament möts, det är där

gemensamma lösningar växer fram och det är där vi tillsammans kan ta ansvar för att möta gränsöverskridande samhällsutmaningar.

Den redogörelse som ligger till grund för det betänkande som vi debatterar i dag visar på viktiga framsteg: ökad sammanhållning, minskade gränshinder och ett tydligt fokus på nordisk nytta.

Miljöpartiet delar denna inriktning, men vi menar också att utvecklingen måste gå längre och ske snabbare. Vi står mitt i en klimatkris. Vi möter ett försämrat säkerhetspolitiskt läge, och vi ser ökade spänningar i vår omvärld. I det läget räcker det inte att förvalta det nordiska samarbetet. Vi måste fördjupa det.

Fru talman! Visionen om Norden som världens mest hållbara och integrerade region måste vara vägledande i allt vi gör. Det handlar inte enbart om att underlätta människors vardag genom att riva gränshinder, även om det är viktigt i sig. Det handlar också om att gemensamt ta ledarskapet i den gröna omställningen.

Den gröna omställningen får inte tappa tempo; tvärtom måste den accelerera. Här kan och bör Norden fungera som en motor. Genom gemensamma investeringar, samordnade regelverk och ett starkt politiskt ledarskap kan vi visa att klimatarbete och ekonomisk utveckling går hand i hand. Ett mer integrerat Norden är också ett starkare Norden, inte minst i den globala konkurrensen.

Samtidigt ser vi, fru talman, hur säkerhetsläget i vår omvärld har försämrats. Det ställer nya krav på oss. Miljöpartiet menar att det nordiska samarbetet inom krisberedskap och civilt försvar behöver stärkas ytterligare.

Särskilt viktigt är detta i våra gränsregioner. Det är där människor lever sina liv över nationsgränser, och det är där behovet av fungerande samordning är som störst. Planering, övning och operativ samverkan måste kunna ske sömlöst mellan våra länder. När krisen kommer, oavsett om det handlar om en naturkatastrof eller i värsta fall ett väpnat angrepp, har vi inte råd med administrativa hinder.

Vi vet att klimatförändringarna kommer att leda till fler kriser även i fredstid. Skyfall, översvämningar, värmeböljor, torka och skogsbränder kommer att sätta våra samhällen på prov. Här är det nordiska samarbetet inte bara en styrka – det är en nödvändighet.

Fru talman! Arktis är en region där många av vår tids stora frågor möts: klimatet, säkerheten och respekten för urfolkens rättigheter. Klimatförändringarna sker snabbare i Arktis än någon annanstans på jorden. Den smältande isen påverkar den biologiska mångfalden och förändrar livsvillkoren för de människor som bor där – inte minst urfolken. Samtidigt ser vi ökade geopolitiska spänningar i regionen.

Miljöpartiet vill se ett tydligare ansvarstagande från Sveriges och Nordens sida. Vi anser att det behövs ett internationellt förbud mot all utvinning av fossila bränslen i Arktis och i de omgivande haven. Det är en avgörande åtgärd, både för klimatets skull och för regionens stabilitet.

Vi vill också se en stärkt internationell dialog och samverkan i Arktis, ett starkare skydd av känsliga ekosystem och biologisk mångfald, ett ökat inflytande för urfolk över mark- och vattenanvändning samt en fredlig utveckling och på sikt en demilitarisering av regionen.

Det är samtidigt centralt att internationell rätt respekteras. Havsrätten måste ligga till grund för hur vi hanterar frågor om sjöfart och territoriella anspråk. Tvister ska lösas diplomatiskt – inte genom maktpolitik. Här har Sverige, tillsammans med våra nordiska grannländer och EU, en viktig roll att spela.

Fru talman! Den redogörelse vi behandlar visar en sak tydligt: Norden står starkare när vi samarbetar. I en tid präglad av klimatkris, säkerhetspolitiska utmaningar och demokratiska prövningar behöver vi mer – inte mindre – nordiskt samarbete.

Miljöpartiet menar att Sverige bör ta en aktiv och ledande roll i detta arbete. Vi ska driva på för ett djupare samarbete för klimatet, för demokratin och för människors möjlighet att leva hållbart och tryggt i hela Norden. Det är nämligen just detta som står på spel: vår förmåga att tillsammans möta framtidens utmaningar och forma ett samhälle som är både hållbart och rättvist.

Fru talman! Vi har alla förutsättningar att lyckas. Låt oss använda dem tillsammans.

Med detta sagt yrkar jag bifall till reservation 5.

Anf. 46 EU-minister JESSICA ROSENCRANTZ (M):

Fru talman! Ärade ledamöter och kära Nordenvänner! Det är alltid glädjande att stå i riksdagens talarstol – oftast som EU-minister men i dag som nordisk samarbetsminister.

Jag får ibland frågor från länder i Europa – inte minst från kandidatländer som vill gå med i EU och vars grannländer ofta kan betyda konflikt – och från länder runt om i världen, där man upplever samma sak. Då är jag särskilt stolt över att vi från Nordens sida kan visa att grannar inte behöver betyda konflikt utan att grannar kan betyda fred, samarbete och gemensamma värderingar.

Just nu är det samarbete vi har i Norden viktigare än någonsin, för det säkerhetspolitiska läget i vår region har tyvärr knappast blivit bättre sedan jag förra året deltog i Nordendebatten här i riksdagen. Om något har läget blivit alltmer allvarligt och svårförutsägbart. Det innefattar bland annat oroväckande amerikanska uttalanden om Grönland och konflikter i Mellanöstern medan Rysslands brutala aggressionskrig i Ukraina allttjämt fortsätter här på vår egen kontinent.

Vi befinner oss i en tid av betydande förändringar, där den säkerhetspolitiska ordningen, de internationella regelverken och den frihandel som så länge bidragit till Sveriges stabilitet och välstånd utmanas. I detta läge får relationerna till våra närmaste grannländer allt större betydelse.

Mot denna bakgrund är behovet av nordisk samordning inom försvar, krisberedskap och

försörjningstrygghet särskilt framträdande. Det handlar ytterst om att värna Sveriges egen frihet, fred och säkerhet. Regeringens arbete präglas av denna inriktning, och Sverige har en aktiv och drivande roll i det nordiska samarbetet.

Under 2025 intensifierades det informella utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet mellan de nordiska länderna, N5, och samarbetet mellan de nordisk-baltiska länderna, NB8, till en historiskt hög nivå. Tillsammans med Finland har Sverige även verkat för ett fördjupat säkerhetspolitiskt samarbete mellan alla demokratiska stater runt Östersjön inom ramen för Östersjöstaternas råd.

Även samarbetet inom Nordefco, Nordic Defence Cooperation, har nått en ny nivå när samtliga nordiska länder nu är medlemmar i Nato. De nordiska försvarsministrarna möttes tidigare i maj i Trøndelag i Norge. Försvarsministrarna konstaterade då att det krävs att vi tar mer ansvar i Europa och Norden eftersom ansvaret inom Nato håller på att förändras. Det nordiska försvarssamarbetet måste öka även inom Nato.

Alla nordiska stater är också arktiska stater och har därför ett särskilt intresse av och ansvar för att arbeta för en fredlig, stabil och hållbar utveckling i Arktis. Som allierade behöver vi tillsammans stärka säkerheten i Arktis för att motverka ryskt inflytande. Förbättringar pågår inför Sveriges ordförandeskap i Arktiska rådet under 2027–2029. Arbete pågår också med att ta fram en ny svensk Arktisstrategi.

Vi befinner oss snart halvvägs in i Nordiska ministerrådets Arktisprogram för perioden 2025–2027, som har ett resilient Arktis som tema. Programmet har en budget på cirka 45 miljoner svenska kronor. Det finansierar för närvarande bland annat projekt för att öka beredskapen och motståndskraften inom arktiska kommuner. Det finns också projekt kopplade till digitalisering och alternativa datakabelrutter.

Den rådgivande kommittén med våra Arktisexperter möttes i förra veckan för att diskutera nya projekt. Ministerrådets forskningsinstitutioner driver och finansierar också projekt kopplade till energisamarbeten, grön omställning och utveckling i Arktis.

Även EU:s Arktisstrategi är föremål för en uppdatering, och regeringen välkomnar ett ökat engagemang från EU i Arktis.

Inom Nordiska ministerrådet fortsätter arbetet med att förverkliga vår gemensamma vision om att bli världens mest hållbara och integrerade region till 2030. Norden måste fortsätta arbetet med att gå före i den gröna omställningen, ytterligare öka vår konkurrenskraft, främja mobilitet och undanröja gränshinder för att svara upp mot våra medborgares förväntningar på det nordiska samarbetet. Tillsammans identifierar vi områden där det finns ett mervärde för oss i att hitta gemensamma lösningar i Norden.

I dagens värld – som präglas av ökade geopolitiska spänningar, växande handelshinder och omfattande teknologiska omställningar med utmaningar kring Europas konkurrenskraft – har Norden en särskild roll att fylla. Under sitt hyllningstal här i Sveriges riksdag

under Nordiska rådets session i oktober beskrev EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen Norden som Europas problemlösare och ledstjärna.

Inspirerade av EU:s Draghirapport har vi nyligen beställt en analys av konkurrenskraften i Norden. Målet är att skapa en solid grund för framtida politiska diskussioner om hur Norden ska kunna fortsätta att vara globalt konkurrenskraftigt. Denna rapport ska presenteras i oktober.

Samma bakomliggande analys av Europas konkurrenskraft ligger bakom att ett antal nordiska storföretag, stiftelser och organisationer har förenat sina krafter i det gemensamma initiativet Nordic Compass – The Nordic Round Table for Industry för att stärka Nordens och Europas konkurrenskraft.

Ambitionen med Nordic Compass är att genom nordisk samverkan agera snabbare än de europeiska processerna. I Europa pågår för närvarande en diskussion om konkurrenskraft och förnyelse. Processer på europeisk nivå tar ibland tid – även om vi driver på för att det ska gå snabbare – men Norden kan visa ledarskap och agera ännu snabbare och effektivare.

Fru talman! Etableringen av det nordisk-baltiska AI-centret New Nordics AI är i full gång. AI Sweden i Stockholm agerar som samordnande kontor, och under hösten ska även AI-noder från Estland, Lettland och Litauen fasas in i samarbetet. Norden och Baltikum har alla förutsättningar att leda AI-revolutionen i Europa. Vår förhoppning är att AI-centret ska driva saminvesteringar i strategiska resurser, öka vår konkurrenskraft och AI-användningen i Norden samt bidra till policyutveckling framåt.

Arbetet för att främja mobilitet och undanröja gränshinder stod i centrum för det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2024 och fortsätter att utgöra en av Nordiska ministerrådets viktigaste uppgifter. Jag har sagt det förut, men jag säger det igen: Det ska vara lätt att arbeta, studera, leva och verka över gränserna. Det gynnar både individerna och våra samhällen i stort.

Det är många som lever och verkar över gränserna. I Öresundsregionen har antalet pendlare över Öresund slagit nya rekord de senaste åren. Även om inte alla upplever gränshinder finns det fortfarande hinder, och de riskerar att skapa en outnyttjad potential.

Möjligheten att kommunicera digitalt över gränserna är central, liksom den sammanhängande frågan om identitetsmatchning, och jag är övertygad om att en lång rad andra gränshinder skulle kunna lösas om det var möjligt att på ett säkert sätt kommunicera digitalt över gränserna. Frågan förblir en prioritet för samarbetsministrarna och digitaliseringsansvariga ministrar, och arbetet går framåt på ett mer systematiskt sätt än tidigare.

Rent tekniskt är gränsöverskridande verifiering av identiteter möjligt i dag, men i fråga om tillförlitlig igenkänning av identitet mellan folkbokföringsregister finns det fortfarande en lång rad operativt komplexa frågor att lösa. Nästa steg i processen är att man under

hösten ska ta fram rekommendationer för hur man bäst ska hantera dessa utmaningar.

En närliggande fråga är den om möjligheter för gränspendlare att öppna bankkonton. Regeringen är väl medveten om problematiken och valde därför att i början av året ge Finansinspektionen i uppdrag att ta fram en vägledning för att underlätta för bankerna att uppfylla sina skyldigheter att tillhandahålla grundläggande betal- och banktjänster.

Även inom krisberedskapen vill vi nordiska samarbetsministrar förebygga gränshinder eller andra typer av hinder för gränsöverskridande samarbete. Vi vill till exempel undvika att kris- och beredskapslagar på ett oförutsett sätt hämmar möjligheterna att agera nationellt och nordiskt. Därför har vi fattat beslut om att kartlägga och jämföra existerande lagstiftning och identifiera eventuella utmaningar för gränsöverskridande samarbete.

Vi har också ställt oss bakom Gränshinderrådets studie om gränshinder i en framtida kris. Om och hur kan gränshinder komma att påverka mobila invånare vid en framtida kris? Vad har gjorts utifrån pandemin, och vilka åtgärder är nödvändiga att vidta för att undvika att de uppstår igen?

Gränshinderarbetet pågår självfallet inte enbart i Nordiska ministerrådet utan i allra högsta grad i våra gränsregioner och mellan huvudstäderna.

I juli förra året hade jag exempelvis glädjen att delta i firandet av Öresundsbronns 25-årsjubileum. En statsministerdeklaration antogs med målen att göra Öresundsregionen säkrare och mer konkurrenskraftig samt att inte minst främja mobiliteten i regionen.

I september invigdes den svensk-norska gemensamma polisstationen på gränsen i Morokulien med ett mycket tydligt mål: att stå starkare tillsammans mot internationell och gränsöverskridande brottslighet.

Tidigare i våras var jag i Umeå och deltog i firandet av Nordens dag tillsammans med min finska EU-ministerkollega Joakim Strand. Jag fick på plats ta del av utmaningar och möjligheter i gränsregionen kring Kvarken.

Regeringen har nyligen fattat beslut om infrastrukturinvesteringar i Öresundsregionen som kommer att positivt påverka såväl den regionala tillgängligheten och integrationen i regionen som hela Sveriges konkurrenskraft.

En annan aktuell fråga är hur vi på bästa sätt arbetar tillsammans inom Nordiska ministerrådet. Det gäller bland annat Färöarnas, Grönlands och Ålands roll i samarbetet.

Efter att ha fått del av en folkrättslig utredning gällande frågeställningar kring en eventuell revidering av Helsingforsavtalet kunde vi samarbetsministrar i mars besluta om att tillsätta en kommission. Kommissionen ska ta fram konkreta förslag för att möjliggöra ett likställt deltagande från Färöarna, Grönland och Åland inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Kommissionen ska rapportera tillbaka till oss samarbetsministrar i tid för Nordiska rådets session i Helsingfors i höst.

I sommar kommer vi samarbetsministrar också att träffas i Tórshavn på Färöarna för att diskutera hur arbetet inom Nordiska ministerrådet i övrigt kan utvecklas och förbättras. Vad är Nordiska ministerrådets roll? Arbetar vi med rätt frågor? Är våra arbetssätt tillräckligt effektiva och flexibla? Och hur ska vi uppnå visionen om Norden som världens mest hållbara och integrerade region till 2030?

Fru talman! Det nordiska samarbetet är viktigare än någonsin, och det finns ett brett engagemang från alla nordiska länder, regeringar och parlament. Jag och mina regeringskollegor kommer fortsatt att vara en drivande och ansvarstagande kraft för ett starkt, integrerat och enat Norden.

(Applåder)

Anf. 47 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V)
replik:

Fru talman! Tack, ministern, för ett intressant anförande!

Det är positivt att det händer många bra saker i Norden. Jag skulle vilja ställa frågor om revideringen av Helsingforsavtalet. Nu blev det inte så mycket av det hela. Det handlade bara om statusen för områdena Färöarna, Grönland och Åland.

Självklart tycker vi att det är viktigt att de områdena får en självständig status i Nordiska rådet i sin egen kapacitet. Jag undrar varför man inte har tagit tillfället i akt att försöka revidera Helsingforsavtalet bredare.

Hur har regeringen agerat i den här frågan? Det har hänt väldigt mycket under de ungefär 30 år som gått sedan Helsingforsavtalet reviderades senast, inte minst på klimatområdet.

Klimatförändringarna är ett faktum. Vi ser hur de påverkar de nordiska länderna på ett dramatiskt sätt. Här finns det mycket som skulle behöva diskuteras och föras in i Helsingforsavtalet.

Det gäller också andra områden som digitaliseringen, cyberhoten och säkerhetsfrågorna överlag. Barns och ungas situation är också någonting som skulle behövas skrivas in. Det är också någonting som Ungdomens Nordiska råd har påtalat. Det saknas en paragraf om barn och unga i Helsingforsavtalet. Språket är kanske också lite omodernt och skulle behöva uppdateras.

Jag skulle vilja höra från ministern hur regeringen har agerat för att göra en bredare och mer omfattande revidering av Helsingforsavtalet.

Anf. 48 EU-minister JESSICA
ROSENCRANTZ (M) replik:

Fru talman! Tack till Lotta Johnson Fornarve för frågan!

Först till jag understryka att frågan om ett likställt deltagande för Åland, Grönland och Färöarna inte är en liten fråga. Det är en viktig och omfattande fråga, och det är en ganska komplex fråga.

Den juridiska analys som vi fick ta del av som en grund inför att vi samarbetsministrar tillsatte

kommissionen visar att det är komplext, utifrån lagstiftning i de enskilda länderna och hur det förhåller sig till EU-rätt, folkrätt och mycket annat.

Vi ser också att Grönland, Åland och Färöarna har lite olika förutsättningar både legalt och när det gäller vad man vill uppnå med ett likställt deltagande.

Det kommer att vara en grannlaga uppgift att nu se över hur det ska gå till i praktiken och vilken lösning vi kan hitta. Vi har varit väldigt tydliga med ambitionen att kunna uppnå ett likställt deltagande. Men processen kommer att vara ganska komplex.

Det finns också ganska många som tycker att det är viktigt att processen inte drar ut på tiden utan att den sker skyndsamt. Framför allt måste det såklart bli rätt. Men ska det ske skyndsamt har vi sagt att vi prioriterar den här frågan inom ramen för den kommission som nu tillsatts.

Sedan finns det en massa andra frågor som man kan fundera över. Vad ska vi ägna oss åt i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet? Det är viktigt att varje organisation med självaktning och relevans regelbundet utvärderar vad man vill och bör ägna sig åt.

Från vår sida har vi sagt att vi ska ta den diskussionen när vi samlingsministrar möts inom kort i Törshavn på Färöarna. Vi ska diskutera hur vi ser att vår roll bör utvecklas framåt.

Det är klart att en del i den diskussionen mycket väl kan vara rekommendationen från Nordiska rådet. Ambitionen att utvärdera vad vi ägnar oss åt och hur vi ska utforma vårt samarbete framöver är viktigt att ha.

Det har också varit viktigt att ha en ordnad och snabb process för frågan om ett likställt deltagande för Grönland, Åland och Färöarna.

Anf. 49 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V)
replik:

Fru talman! Tack för ett bra svar, ministern!

Det är klart att det är bra att det blir en skyndsamt process när det gäller Färöarna, Grönland och Åland. Det håller jag verkligen med om.

Det hindrar inte att man sedan kan gå vidare och revidera Helsingforsavtalet lite bredare, för det behövs verkligen. Det är 30 år sedan det reviderades. Sedan dess har otroligt mycket hänt på en rad olika viktiga områden som redan nämnts som klimat, cyberhoten, digitalisering och barns och ungas rättigheter. Här behöver ett arbete göras.

När jag ändå står här och frågar tänkte jag ändå passa på att ställa ytterligare en fråga. Det var flera av oss som tog upp vikten av ett nordiskt ministerråd för transport och infrastruktur. Det är också någonting som Nordiska rådets parlament har fört fram tvärs över landgränserna och partigränserna.

Här finns det en stor enighet om att det är någonting som vi ser som oerhört viktigt för att förbättra transportmöjligheterna, kommunikationerna och infrastrukturen mellan våra nordiska länder. Det gäller inte minst biljettsystem och sådana saker.

Det finns otroligt mycket att göra här. Det har hänt saker i rätt riktning, men mer behöver göras. Vi ser

verkligen behovet av ett strukturerat samarbete, och det skulle behövas ett nordiskt ministerråd. Hur ser ministern på det?

Anf. 50 EU-minister JESSICA

ROSENCRANTZ (M) replik:

Fru talman! Tack, Lotta Johnsson Fornarve!

Låt mig understryka att samarbetet på nordisk nivå i dag är djupare än kanske någonsin på flera av de områden som ledamoten lyfter fram och på det säkerhetspolitiska området. Det gäller inte minst nu när alla nordiska länder är med i Nato. Där har vi en helt ny möjlighet att kunna samordna oss och planera våra försvarsinsatser. Det gäller också det civila försvaret.

Vi samarbetar tätt när det gäller digitala frågor. Jag nämnde några exempel i talarstolen tidigare. Vi jobbar också mycket nära när det gäller hållbarhetsfrågor, där Norden är ett föredöme.

Det finns mycket för oss att vara stolta över – områden där vi redan verkligen har fördjupat vårt samarbete. Det finns naturligtvis också mer att ta vidare.

Vi samarbetar också mycket nära på det transportpolitiska området. Det är inte en ny fråga huruvida vi ska ha transportministerråd eller inte, för det har vi diskuterat i den här kammaren många gånger förut. Men om jag frågar min ministerkollega och han frågar sina övriga nordiska ministerkollegor på transportområdet hör vi att det finns ett välfungerande samarbete mellan våra transportministrar. De har regelbundna möten, och de samordnar sig. Vi pratar alltså om behovet av gränsöverskridande infrastruktur, och vi har med den typen av viktiga perspektiv också i vår egen nationella infrastrukturplan. Det finns alltså ett fungerande samarbete.

Sedan har jag full respekt för att man vill ha just ett ministerråd, men jag kan verkligen garantera ledamoten att det sker omfattande utbyte, samordning och planering mellan de nordiska transportministrarna. De upplever också att samarbetet fungerar väldigt väl.

Formerna kan vi såklart alltid diskutera, men det viktigaste för mig är sak och att vi får saker gjorda. Och det kan jag garantera att våra nordiska transportministrar får.

Anf. 51 SARA GILLE (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Det nordiska samarbetet har stor betydelse för Sverige och för svenska intressen. Det gäller inte minst i en tid då Europa präglas av ett försämrat säkerhetsläge, ekonomisk osäkerhet och ökad global konkurrens.

De nordiska länderna är tillsammans en stark region både ekonomiskt och politiskt. Våra samhällen bygger på demokrati, tillit och stabila institutioner. I en tid då många länder präglas av splittring och osäkerhet är detta en styrka som inte ska underskattas.

Våra länder har hög sysselsättning, stark innovationskraft och starka exportnäringar. Vi har också nära integrerade arbetsmarknader och omfattande handel mellan länderna. För Sverige är det här oerhört viktigt.

Norge, Finland och Danmark tillhör våra viktigaste handelspartner. Tusentals människor pendlar dessutom mellan de nordiska länderna för arbete och företagande.

Fru talman! Det är därför anmärkningsvärt att människor fortfarande möter omfattande gränshinder i Norden. Trots årtionden av diskussioner finns det fortfarande problem kring beskattning, socialförsäkring, pensioner, transporter och myndighetskontakter för människor som rör sig mellan våra länder.

För den som bor nära en nationsgräns är detta inte teoretiska frågor. I många gränsregioner är det en naturlig del av livet att arbeta i ett land och samtidigt ha familj, skola, hem och barnomsorg i ett annat land. Pandemin blev en tydlig påminnelse om hur sårbara dessa regioner är när gränser stängs eller regelverk inte fungerar tillsammans. Det påverkade människors vardag, arbetsmarknaden och den nordiska gemenskap som under lång tid vuxit fram i gränsregionerna.

Det påverkar även kompetensförsörjningen och försvårar matchningen på arbetsmarknaden. När människor möter krångliga regelverk och administrativa hinder begränsas rörligheten samtidigt som verksamheter får svårare att hitta rätt kompetens. I norra Sverige märks detta tydligt. Där är kontakterna över gränserna en naturlig del av både vardagen och arbetsmarknaden.

Fru talman! För oss i Sverigedemokraterna är arbetet med att minska gränshinder en central fråga. Samarbetet mellan de nordiska länderna ska fokusera på praktisk nytta och konkreta resultat. Det ska bli enklare att leva, arbeta och verka i Norden. Samtidigt är det viktigt att samarbetet bygger på självständiga nationer med respekt för varje lands beslutanderätt och suveränitet.

Det är också därför Norden skiljer sig från många andra internationella samarbeten. Här finns en historisk och kulturell närhet mellan folken som har skapat starka relationer mellan självständiga stater under lång tid.

Fru talman! De senaste åren har det nordiska samarbetet också fått en tydligare säkerhetspolitisk betydelse. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina förändrade säkerhetsläget i hela Europa. Sveriges och Finlands medlemskap i Nato innebär att hela Norden nu finns inom samma försvarsallians.

Detta skapar nya möjligheter för samarbete kring försvar, beredskap, transporter, energiförsörjning och skydd av kritisk infrastruktur. Det handlar bland annat om att stärka försörjningsberedskapen och förbättra samarbetet kring civilt försvar och att samtidigt skapa förutsättningar för samordning i kris och krig.

Vi ser också hur viktigt det är att Norden kan agera mer samordnat i frågor som rör energiförsörjning och beredskap. De senaste årens energikris visar hur sårbara europeiska länder kan bli när energisystemen inte fungerar. De nordiska länderna har bättre förutsättningar än många andra, men det kräver fortsatt samarbete och långsiktighet.

Fru talman! Norden står även starkt inom innovation, energi, industri och digital utveckling. Samtidigt möter vi hård internationell konkurrens och allt större osäkerhet i den globala ekonomin. Därför behöver de nordiska länderna helt enkelt förbättra förutsättningarna för investeringar, tillväxt och fungerande infrastruktur.

Det gäller inte minst transporter mellan de nordiska länderna, där brister fortfarande påverkar både människor och arbetsmarknad. För norra Norden är detta särskilt viktigt. Stora avstånd, omfattande industrisatseringar och viktiga transportleder gör att fungerande vägar, järnvägar och gränsöverskridande transporter får stor betydelse för utvecklingen i hela regionen.

Fru talman! Med det sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

I detta anförande instämde Staffan Eklöf (SD).

Anf. 52 AZRA MURANOVIC (S):

Fru talman! Det har sagts flera gånger i den här talarstolen, och det förtjänar att sägas igen, att det samarbete som Norden har är ett av de absolut starkaste och mest framgångsrika regionala samarbeten som finns i världen.

Det bygger på något som inte kan lagstiftas fram, och särskilt inte över en natt, nämligen tillit. Det bygger på tillit mellan människor, tillit mellan våra samhällen och tillit mellan våra demokratier.

I Norden har vi under generationer byggt upp samhällen där människor har kunnat röra sig fritt över gränserna för att studera, arbeta och leva sina liv. Vi har samarbetat kring arbetsmarknad, energi, kultur, forskning och välfärd. Vi har också visat att internationellt samarbete inte alls behöver innebära att länder förlorar sig själva. Tvärtom visar Norden att länder kan bli starkare tillsammans.

Kanske är det just därför det nordiska samarbetet känns ännu viktigare i den tid vi lever i nu. Världen runt omkring oss förändras snabbt, och vi ser hur den regelbaserade världsordningen utmanas alltmer för varje gång vi står här och har utrikespolitiska debatter eller debatter om nordiska samarbeten under den här mandatperioden.

Rysslands brutala invasionskrig mot Ukraina har förändrat hela Europas säkerhetsläge och även det nordiska. De ökade geopolitiska spänningarna, hybridattacker, cyberhoten och försöken att splittra demokratier blir vanligare och fler. I det läget behöver Norden hålla ihop.

Fru talman! Socialdemokraterna menar att det nordiska samarbetet måste fördjupas ytterligare, inte minst genom utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. I vår kommittémotion har förslag om en nordisk försvars- och säkerhetspolitisk kommission lagts fram. Det har vi gjort för att verkligheten har förändrats och fortsätter att förändras. Alla nordiska länder är nu medlemmar i Nato. Det skapar helt nya möjligheter för

gemensam planering, gemensam beredskap och ett djupare strategiskt samarbete.

Det skapar också ansvar. Säkerheten i Norden kan inte längre ses land för land, och hoten mot våra samhällen är gränsöverskridande. Sabotage mot kritisk infrastruktur i Östersjön påverkar flera länder samtidigt. Cyberattacker känner inga nationsgränser. Påverkansoperationer riktas mot hela vårt demokratiska system.

Vi behöver därför tänka mer gemensamt kring totalförsvaret, försörjningsberedskap och säkerhetspolitik. En nordisk försvars- och säkerhetspolitisk kommission skulle kunna bidra till en långsiktig strategisk samordning mellan våra parlament och regeringar. Den skulle kunna stärka samarbetet kring Arktis, Nordkalotten och Östersjön. Det är områden som blir allt viktigare för Europas och Nordens säkerhet.

Fru talman! Arktis visar tydligt varför Norden måste tänka både säkerhetspolitiskt och klimatpolitiskt. Under lång tid betraktades Arktis främst som ett område för forskning och internationellt samarbete, men i dag har vi en helt annan situation. Arktis har blivit ett geopolitiskt strategiskt område. Stormakter flyttar fram sina positioner, och den militära aktiviteten ökar.

Konkurrensen om naturresurser och handelsvägar hårdnar alltmer. Ryssland rustar upp i regionen. Kina har beskrivit sig som en nära-Arktis-stat och söker ökat inflytande. USA, Kanada och europeiska länder stärker också sin närvaro. Det som händer i Arktis kommer att påverka hela Europas säkerhet.

Arktis är samtidigt ett av de områden som drabbas hårdast av klimatförändringarna på jorden. Isarna smälter i en alarmerande takt, ekosystem förändras, biologisk mångfald hotas och urfolk påverkas direkt av utvecklingen.

Det här är inte två separata frågor. Vi måste kunna hålla två tankar i huvudet samtidigt. Klimat och säkerhet hänger ihop. När klimatförändringarna öppnar nya farleder och gör naturresurser mer tillgängliga ökar också de geopolitiska spänningarna. Därför måste Norden vara en stark röst för både säkerhet och hållbarhet i Arktis.

Socialdemokraterna vill gärna se ett ökat svenskt engagemang i Arktis och ett fördjupat nordiskt samarbete om klimat, forskning, civil beredskap och skyddet av marina miljöer. Arktis får inte bli nästa område där kortsiktiga geopolitiska intressen tillåts gå före fred, miljö och långsiktig hållbarhet.

Fru talman! Det nordiska samarbetet har alltid handlat om mer än bara ett praktiskt samarbete. Det handlar också om vilket slags samhälle vi vill bygga. I en tid när nationalism och splittring växer på många håll behöver Norden gemensamt stå upp för demokrati, jämlikhet och internationellt arbete.

Vi behöver visa att säkerhet inte bara handlar om militär styrka. Det handlar också om starka samhällen, tillit mellan människor och förmåga att kunna agera tillsammans. Det är därför det nordiska samarbetet är så viktigt, och det är därför det måste fördjupas. Tillsammans kan Norden vara en stark demokratisk kraft

i en alltmer osäker värld. Jag vill därför yrka bifall till reservation 3.

(Applåder)

Anf. 53 ALEXANDRA ANSTRELL (M):

Fru talman! Arktis är inte en avlägsen periferi på kartan. Arktis är i dag en region där säkerhetspolitik, klimatförändringar, energi, forskning och geopolitik möts och där Sveriges och Nordens framtida säkerhet i allra högsta grad påverkas. Därför är det helt rätt att utrikesutskottet i sitt betänkande lyfter fram det nordiska samarbetet och Arktis som strategiskt viktiga frågor för Sverige, för det är det.

För oss moderater är utgångspunkten tydlig: Norden ska vara tryggare, starkare och mer sammanhållet. I det arbetet spelar Arktis en avgörande roll.

Sverige är en arktisk nation. Det känner man kanske inte i dag när solen skiner och värmer. Att Sverige är en arktisk nation innebär ansvar men också möjligheter, fru talman.

Under lång tid har Arktis främst betraktats som ett område för forskning och miljösamarbete. Det är viktigt nog, men verkligheten ser inte riktigt ut så längre. Rysslands aggressioner, ökade militära aktiviteter i norr och Kinas växande intresse i regionen har förändrat säkerhetsläget i grunden. Arktis har blivit en geopolitisk nyckelregion.

Det är därför avgörande att Sverige tillsammans med sina nordiska grannar och sina allierade inom Nato stärker säkerheten och den gemensamma lägesbilden i norra Europa. Med Finland och Sverige som medlemmar i Nato finns nu helt nya möjligheter att knyta samman Östersjön, Nordatlanten och Arktis i ett gemensamt säkerhetsperspektiv. Det stärker stabiliteten och säkerheten i vårt närområde.

Fru talman! Det nordiska samarbetet är inte bara historiskt starkt utan också mer relevant än på mycket länge. När världen präglas av osäkerhet behöver Norden stå enat.

Vi ser också hur Arktisfrågorna har blivit alltmer integrerade med frågor om totalförsvaret, energiförsörjning, kritisk infrastruktur och motståndskraft som hybridhot. Det här handlar om sjöfart och handelsvägar, om mineraler och strategiska råvaror och om forskning och teknikutveckling. Men ytterst handlar det om frihet, säkerhet och demokratiska värderingar i vår del av världen.

I den rapport som redovisar det parlamentariska arbetet om Arktis under året syns hur brett och konkret samarbetet faktiskt har varit i år och hur det är. Vi har arbetat med frågor om säkerhet, beredskap, forskning, transporter och hållbar utveckling men också med frågor som ibland får mindre uppmärksamhet, trots att de påverkar miljö och människors vardag väldigt konkret. Det handlar om sopor.

Jag har under de två senaste åren varit särskild rapportör för frågor som rör avfall och nedskräpning i Arktis. Det låter kanske som en liten skitfråga i det stora geopolitiska sammanhanget, men det är tvärtom en viktig del av helheten. Det är också ganska "tabart".

Alla kan relatera till sopor och att det är viktigt att vi behöver ta hand om dem.

Sopor och avfall som sprids i arktiska miljöer påverkar natur, djurliv och människors livsvillkor. Det handlar om plast i haven, om bristande avfallshandling i utsatta områden och om behovet av bättre internationellt samarbete om hållbara lösningar. Det gäller mellan arktiska stater, men vi behöver även nå ut till icke-arktiska stater om att deras sopor också påverkar miljön i Arktis. Smältande isar påverkar hela jorden.

För mig är det viktigt att vi ser hela Arktis, både de stora säkerhetspolitiska frågorna och de praktiska miljöutmaningar som människor i regionen möter varje dag.

Fru talman! Jag är mycket hedrad över att jag under våren har blivit vald till ordförande för The Standing Committee of Parliamentarians of the Arctic Region. Det är ett uppdrag som visar att Sverige har ett starkt internationellt förtroende i Arktisfrågorna och att det svenska engagemanget gör skillnad. Det ger oss också en viktig möjlighet att fortsätta driva frågor om säkerhet, hållbar utveckling, forskning och internationellt samarbete i en tid när Arktis får en allt större global betydelse.

Det är viktigt att komma ihåg att Arktis inte är ett tomt område på kartan. Det är människors hem. Det är många som kallar Arktis sitt hem. Det är människor som lever och verkar i de arktiska områdena, inte minst urfolk och lokalsamhällen. De måste naturligtvis ges inflytande och långsiktiga förutsättningar. Vi måste kunna kombinera ökad säkerhet med hållbar utveckling, forskning, innovation och respekt för miljön.

Fru talman! De arktiska staterna behöver samarbeta ännu närmare. Det gäller inom försvar och säkerhet, inom investeringar och kritisk infrastruktur och inom forskning och teknologisk utveckling. Det gäller även vår gemensamma motståndskraft mot auktoritära staters påverkan.

Sverige ska vara en aktiv, trovärdig och långsiktig aktör i Arktis. Vi ska bidra till stabilitet. Vi ska såklart värna folkrätten och den regelbaserade världsordningen, och vi ska stärka det nordiska samarbetet. Vi ska säkerställa att Arktis förblir en region präglad av ansvarstagande, samarbete, säkerhet och absolut inte av konflikt och destabilisering. Därför är det här betänkandet viktigt.

Vi måste också bli bättre på att synkronisera de insatser som görs för Arktis. Det görs mycket i Arktiska rådet, i den arktiska delegationen, i Nordiska rådet och i många andra olika råd. Vi behöver också synkroniseras, så att vi jobbar mer tillsammans och så att de kunskaper som vi har sprids mellan de olika instanserna.

Detta behövs för ett starkare Norden, ett starkare Arktis och ett säkrare Arktis. Det behövs också för Sveriges trygghet och säkerhet.
(Applåder)

Anf. 54 STAFFAN EKLÖF (SD):

Fru talman! Som ordförande för den svenska delegationen till den parlamentariska Östersjökonferensen

vill jag berätta vad konferensen är och hur vår svenska delegation arbetar.

Den parlamentariska Östersjökonferensen, förkortad BSPC, är ett samarbetsforum för parlamentariker från länderna runt Östersjön. Syftet är att skapa politisk samverkan kring gemensamma frågor som påverkar regionen. BSPC tar fram rekommendationer till regeringar och internationella organisationer. Arbetet sker genom årliga konferenser, arbetsgrupper och rapporter.

Efter Rysslands invasion av Ukraina 2022 har säkerhetsfrågor fått större betydelse. Konferensen har ingen lagstiftande makt. Besluten är inte bindande och tas med enhällighet. Konferensen spelar dock en viktig roll genom att påverka opinionen, stärka kontakterna mellan parlamenten och bidra till gemensamma politiska initiativ i Östersjöområdet.

Den svenska delegationen arbetar hårt för att uppnå konsensus inom delegationen. Den har, enligt min mening, arbetat och historiskt kompromissat på ett förtjänstfullt sätt även i svåra frågor. Jag vill passa på att tacka den svenska delegationen för arbetet.

Delegationen har noterat att en svaghet i BSPC:s samarbete är att resolutionerna är långa. Det gör att resolutionerna blir oöverskådliga och att det som ska vara konsensusbeslut ibland bara accepteras av praktiska skäl. Delegationen arbetar därför inom BSPC med målsättningen att korta ned resolutionerna och därmed förhoppningsvis få resolutioner med ett fåtal punkter och sann konsensus mellan deltagarna. Det tror vi kan flytta frågorna på riktigt.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 10 Fördjupad resultatredovisning av internationellt bistånd

Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU3
Fördjupad resultatredovisning av internationellt bistånd (skr. 2025/26:97)
föredrogs.

Anf. 55 RASMUS GIERTZ (SD):

Fru talman! Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina är inte bara ett angrepp på en enskild, självständig stat. Det är ett angrepp på Europas säkerhet, på folkrätten och på varje nations rätt att själv bestämma sin framtid. Därför är Sveriges stöd till Ukraina inte bara en fråga om solidaritet utan också en fråga om svensk och europeisk säkerhet.

Ryssland har ställt om hela sitt samhälle för en utdragen konflikt med väst, och enligt olika bedömare är Ukraina bara början. Ett Ukraina som står emot rysk aggression, som stärker sin motståndskraft och som steg för steg närmar sig den europeiska gemenskapen bidrar också till ett tryggare Sverige.

Regeringens skrivelse visar på bredden i det svenska stödet till Ukraina. Det handlar om humanitärt stöd till människor som drabbats av kriget och stöd till samhällsbärande funktioner men också om långsiktiga reformer, återuppbyggnad och stärkt motståndskraft. Det är just den kombinationen som är viktig. Ukraina behöver kunna hantera krigets akuta konsekvenser här och nu samtidigt som landet steg för steg bygger ett starkare, friare och mer europeiskt samhälle för framtiden.

Herr talman! När det gäller reformer delar utskottet regeringens bedömning om vikten av ett fortsatt starkt, långsiktigt och samordnat stöd till Ukraina. Ukraina har trots mycket svåra omständigheter fortsatt att driva ett omfattande reformarbete. Det handlar om rättsstatens principer, antikorrupsionsarbete, ekonomisk utveckling, decentralisering, miljö och klimat, digitalisering och andra reformområden som är centrala för landets långsiktiga utveckling.

Det är viktigt att vara tydlig med att ett framtida EU-medlemskap kräver reformer. Det kräver att Ukraina uppfyller de krav som följer av medlemskapsprocessen. Men det är lika viktigt att vara tydlig med att Ukraina hör hemma i Europa och att Sverige ska vara en aktiv partner i den processen.

Sedan 2022 har Sverige lämnat reformstöd inom 28 av de 35 förhandlingskapitel som ligger till grund för EU:s medlemskapsförhandlingar. Det visar att Sverige inte bara uttrycker stöd i ord utan också bidrar konkret till att stärka Ukrainas institutioner och reformförmåga.

Det är en ansvarsfull linje. Vi ska stödja Ukraina, men vi ska också stå fast vid att ett EU-närmande måste bygga på verkliga reformer och rättsstatens principer samt på att medlemskapskraven uppfylls.

Herr talman! Utskottet berör också de omfattande miljöskador som Rysslands krig har orsakat. Förstörd infrastruktur, förorenad mark, rasmassor och skadade ekosystem är en del av krigets långsiktiga konsekvenser. Här har Sverige en viktig roll att spela, inte minst genom expertis inom avfallshantering, miljölagstiftning och hållbar förvaltning.

Det är bra att Sverige bidrar till att stärka Ukrainas kapacitet även på detta område. Samtidigt måste misstänkta krigsbrott dokumenteras och utredas. Ryssland måste hållas ansvarigt för sin aggression och för de konsekvenser som kriget har fått, både för människor och för miljön.

En annan del gäller minröjning. Ukraina är ett av världens mest minerade länder. Det skapar lidande för civilbefolkningen och försvårar jordbruk, transporter, återuppbyggnad och vardagsliv.

Sverige har under flera år lämnat stöd till minröjning i Ukraina. Under åren 2022 till 2024 har svenskt stöd bland annat bidragit till röjning av mark, kartläggning av minerade områden, utrustning till Ukrainas Mine Action Centre och utbildning av över 22 000 personer i riskerna med minor. Sverige har dessutom lämnat 209 miljoner kronor till UNDP:s program för civil minhantering. Detta är ett konkret exempel på bistånd

som gör skillnad. Det räddar liv, möjliggör återuppbyggnad och stärker Ukrainas förmåga att återta kontrollen över sitt eget territorium.

Herr talman! När det gäller utformningen av stödet är utskottets linje tydlig. Stödet till Ukraina ska vara långsiktigt, flexibelt och effektivt. Regeringens reformagenda betonar just detta: att biståndet ska präglas av långsiktighet, transparens och tydligare resultat. Det är en inriktning som vi sverigedemokrater välkomnar.

Svenskt bistånd måste kunna följas upp, och det måste gå att se resultat. Det ska inte handla om symbolpolitik eller om att mäta framgång i hur mycket pengar som betalas ut. Det avgörande är vad stödet faktiskt åstadkommer.

I Ukrainas fall är resultaten tydliga. Genom stöd till statsbudgeten har Sverige bidragit till att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner och makroekonomisk stabilitet. Genom humanitärt bistånd har människor fått livsmedel, nödbostäder, hälsovård och stöd till försörjning. Genom reformstöd har Sverige bidragit till Ukrainas långsiktiga demokratiska och institutionella utveckling.

Det är också viktigt att biståndet ses som en integrerad del av utrikespolitiken. Ukraina är regeringens främsta utrikespolitiska prioritering. Det är rimligt, för det som står på spel i Ukraina är inte isolerat till Ukraina. Det handlar om huruvida gränser i Europa ska kunna flyttas med våld. Det handlar om huruvida auktoritära stater ska kunna diktera sina grannländers framtid. Det handlar om säkerheten i vår egen del av världen. Därför är stödet till Ukraina också en investering i Sveriges säkerhet.

Herr talman! Betänkandet behandlar även jämställdhet samt kvinnor och säkerhet. Utskottet välkomnar jämställdhetsperspektivet och att det integreras i det svenska biståndet till Ukraina. Det är viktigt inte minst eftersom ett land i krig behöver ta tillvara hela befolkningens kraft i försvaret, återuppbyggnaden och samhällsutvecklingen.

Svenskt stöd har bland annat gått via UN Women, som har arbetat med statliga aktörer, säkerhetssektorn och kvinnoorganisationer. Insatser har bidragit till stärkt kvinnligt ledarskap inom försvars- och säkerhetssektorn och till genomförandet av Ukrainas nationella handlingsplaner för kvinnor, fred och säkerhet i enlighet med FN:s resolution 1325.

Sverige har också stöttat civilsamhällets kapacitet i Ukrainas reformprocess, bland annat i frågor om jämställdhetsintegrering och rättighetsperspektiv. Genom UNFPA har stöd lämnats till jämställdhetsarbete inom utbildningssektorn, och genom National Democratic Institute har insatser bidragit till ökad inkludering av kvinnor i politiska processer. Det är bra. Men även här bör vi hålla fast vid att biståndet ska vara resultatinkriktat.

Jämställdhetsarbetet ska inte reduceras till procentmål eller administrativa markörer. Det är viktigt att insatserna stärker Ukrainas motståndskraft, skyddar utsatta människor, bidrar till återuppbyggnaden och stärker landets demokratiska utveckling. Det är också

därför utskottet gör rätt i att inte föreslå nya tillkännagivanden på området. Det finns redan ett arbete på plats. Regeringen redovisar resultat, och Sverige bidrar. Fokus bör nu ligga på att fortsätta leverera stöd som fungerar i praktiken.

Herr talman! Sverige ska stå på Ukrainas sida. Vi ska stödja Ukrainas rätt att försvara sin suveränitet och territoriella integritet. Vi ska bidra till landets återuppbyggnad och reformarbete. Vi ska verka för att Ryssland hålls ansvarigt. Vi ska samtidigt säkerställa att svenska skattemedel används effektivt, transparent och med tydliga resultat. Det är just därför regeringens fördjupade resultatredovisning är viktig. Riksdagen behöver kunna följa upp vad biståndet leder till. Medborgarna har rätt att veta hur resurserna används. Ukraina har rätt till ett stöd som är uthålligt, effektivt och anpassat efter landets verkliga behov.

Herr talman! Ukrainas kamp är Europas kamp. Ett starkt Ukraina är en förutsättning för ett tryggare Europa och därmed också för ett tryggare Sverige. Med det sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 56 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket till Rasmus Giertz för ett i stort sett väldigt bra anförande! Jag håller med om mycket av det som togs upp, men jag har ändå en kort fråga.

Två gånger den senaste veckan har Sverigedemokraterna på olika sätt öppnat för att nolla biståndet. Jag undrar hur man tänker runt just Ukraina. Jag vet att vi delar uppfattningen att Ukraina verkligen behöver stöd. Det behövs ett förutsägbart och tydligt stöd till Ukraina. Hur tänker Sverigedemokraterna kring detta?

Anf. 57 RASMUS GIERTZ (SD) replik:

Herr talman! Som jag sa i mitt anförande är Ukraina regeringens, liksom Sverigedemokraternas, främsta utrikespolitiska prioritering.

Sverigedemokraterna var det parti som först och allra tydligast gick ut och aviserade att vi var för ett starkt och effektivt stöd till Ukraina. Det är vi även fortsättningsvis.

Nu vet jag inte exakt vilka uttalanden som Anna Lasses syftar på, men det finns nog inget parti som har varit tydligare än Sverigedemokraterna med vad vi anser om stödet till Ukraina.

Anf. 58 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Det var just på grund av att Sverigedemokraterna har varit väldigt tydliga i den här frågan som jag blev lite konfunderad. Uttalanden har alltså gjorts av er egen partiledare i *Ekots* lördagsintervju, och i dag, sedan några timmar tillbaka, står det på flera ställen att man öppnar för en nollning av biståndet.

Kan jag tolka ledamoten som att även om Sverigedemokraterna tänker sig att de vill minska biståndet kraftigt kommer de att stå kvar vid stödet till Ukraina?

Anf. 59 RASMUS GIERTZ (SD) replik:

Herr talman! Sverigedemokraterna kommer att stå stadigt kvar vid stödet till Ukraina.

Anf. 60 AZRA MURANOVIC (S):

Herr talman! I går träffade jag tillsammans med Nordic Ukraine Forum tre ukrainska människorättsaktivister, Dmitro, som bor i Irland, Olena och Aishe. En av dem har sina barn i ryska fångelser. En annan har lyckats fly från ryskt tvångsarbete. Det första de sa när jag träffade dem var att det var skönt att komma till Sverige och träffa svenskar, för här behöver de inte förklara varför bistånd till Ukraina behövs och varför Ukraina behöver Sveriges stöd.

Det finns stunder i historien då den internationella solidariteten inte bara är en moralisk skyldighet utan också en fråga om vår egen säkerhet. Den ryska fullskaliga invasionen av Ukraina är just en sådan stund. Det handlar om ett brutalt angrepp på ett fritt och demokratiskt land. Det handlar om ett angrepp på den regelbaserade världsordningen, på Europas säkerhet och på den totala internationella rätten. Därför har Sveriges stöd till Ukraina varit rätt från första början och från första dagen, då Socialdemokraterna fortfarande satt i regering.

Det är viktigt att vi också pratar om resultaten av biståndet, för ibland diskuteras det som något diffust, som om det bara handlar om pengar som försvinner utan någon som helst effekt. Det här betänkandet visar något helt annat. Det visar att stödet gör konkret skillnad.

Sveriges stöd har bidragit till att upprätthålla samhällsfunktioner i Ukraina. Det har bidragit till humanitärt stöd för människor på flykt. Det har bidragit till minröjning, energiförsörjning, sjukvård och återuppbyggnad. Det har bidragit till psykosocialt stöd för barn. Det har bidragit till reformer som för Ukraina närmare ett framtida EU-medlemskap. Det här är viktigt inte bara för Ukraina. Det är jätteviktigt för Sverige, för Norden och för Europa.

Ukrainas kamp handlar ytterst om vilken säkerhetsordning som ska råda på vår kontinent. Om Rysslands aggression tillåts vinna mark får det konsekvenser långt utanför Ukrainas gränser. Därför ligger det absolut i Sveriges långsiktiga säkerhetspolitiska intresse att Ukraina kan försvara sin suveränitet och fortsätta sin väg mot demokrati, rättsstat och europeisk integration.

Herr talman! Socialdemokraterna har varit tydliga med att stödet till Ukraina måste vara långsiktigt och uthålligt och fortsätta så länge ukrainarna behöver det. I vår reservation i betänkandet lyfter vi fram att Ukraina hör hemma i den europeiska gemenskapen och att EU måste ge tydliga och långsiktiga utfästelser om fortsatt stöd. Det här är inte en konflikt som kommer att avgöras inom några månader. Den har pågått i flera år och kommer att fortsätta att pågå en längre tid. Dessutom handlar detta, som sagt, om Europas framtid under lång tid framöver.

Jag tycker att det är viktigt när vi pratar om bistånd att vi har förmågan att hålla två tankar i huvudet samtidigt. Medan kriget i Ukraina fortsätter ser vi också hur utvecklingen i världen i stort sett har gått åt fel håll. Antalet konflikter ökar. Demokratierna blir färre. Hungern ökar i flera delar av världen. Klimatförändringarna driver på instabilitet och humanitära katastrofer.

Vi ser en trend där det internationella biståndet minskar globalt, och tyvärr är Sverige inget undantag från den utvecklingen. Vi behöver kunna diskutera internationellt bistånd seriöst. Stödet till Ukraina får aldrig ställas mot världens fattigaste människor och ske på bekostnad av de fattigaste och mest utsatta länderna i världen.

Det ena behöver inte utesluta det andra – tvärtom. Internationellt bistånd handlar nämligen inte bara om humanitär solidaritet utan också om långsiktig säkerhetspolitik. När människor får tillgång till utbildning, sjukvård och försörjning stärks samhällen. När demokratiåtgärder får stöd stärks motståndskraften mot auktoritära krafter. När institutioner fungerar minskar risken för korruption, konflikter och kollaps av stater.

Det är så fredliga och stabila samhällen byggs, och det är viktigt också för Sverige. Vi vet ju att instabilitet i vår omvärld påverkar även oss här hemma, vilket vi tydligt har sett det senaste året. Konflikter leder till stora flyktingströmmar. Klimatkatastrofer skapar ekonomiska och humanitära kriser. Svaga stater blir grogrund för organiserad brottslighet, extremism och säkerhetshot som också når Sverige.

Därför behöver vi se biståndspolitik som en del av en bredare utrikes- och säkerhetspolitik. Bistånd ska inte ses som allmosor eller välgörenhet utan som en investering i fred, stabilitet och mänsklig säkerhet.

Det är här jag tycker att betänkandet visar något väldigt viktigt, nämligen att bistånd kan vara både akut och långsiktigt samtidigt. I Ukraina har Sverige stöttat människor mitt i ett krig men också bidragit till reformer, institutioner, återuppbyggnad och demokratisk utveckling. Det är just den kombinationen som gör biståndet effektivt.

Herr talman! I en tid när världen blir mer osäker behöver Sverige inte mindre internationellt engagemang utan mer strategiskt internationellt ansvarstagande. Vi behöver fortsätta att stå starka bakom Ukraina, men vi behöver också fortsätta att stå upp för människor i världens fattigaste och mest utsatta länder.

Det är så vi i längden bygger säkerhet. Det inte bara något som är moraliskt rätt att göra, utan det är faktiskt också väldigt klok säkerhetspolitik.
(Applåder)

Anf. 61 KATARINA TOLGFORS (M):

Herr talman! Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina den 24 februari 2022 förändrade i ett enda slag den europeiska säkerhetsordningen. I augusti 2023 var jag tillsammans med två andra ledamöter i Sveriges riksdag inbjuden av Ukrainas talman att besöka landet.

Det är ett besök och en resa som jag kommer att bära med mig när jag lämnar riksdagen.

Ukrainas folk har sedan dess kämpat inte bara för sin egen frihet och självständighet utan också för Europas säkerhet, för demokratin och för den internationella rättsordningen. Sverige har stått vid Ukrainas sida från dag ett, och Sverige kommer att fortsätta att stå vid Ukrainas sida.

Det är därför mycket viktigt att vi i dag debatterar utrikesutskottets betänkande 2025/26:97 om det svenska stödet till Ukraina, som totalt 2022–2025 uppgick till cirka 100 miljarder kronor, varav det civila och humanitära biståndet utgjorde 25 miljarder kronor.

Herr talman! I regeringens skrivelse redogör man för Sveriges stöd till Ukraina. Det är en viktig del i transparensen och viktig information till riksdagen och de svenska skattebetalarna.

Redovisningen visar att det svenska stödet i huvudsak har varit väl genomfört, relevant och effektivt. Sverige har kunnat agera snabbt, flexibelt och långsiktigt i en situation där behoven är enorma och har förändrats över tid. Det handlar om humanitärt stöd till människor som förlorat sina hem. Det handlar om stöd till Ukrainas statsbudget så att lärare, sjukvårdspersonal och samhällsviktiga funktioner kunnat fortsätta fungera mitt under brinnande krig. Det handlar om återuppbyggnaden av energisystem, vattenförsörjning och infrastruktur efter ryska attacker. Det handlar om reformstöd som för Ukraina närmare EU och stärker kampen mot korruption och för rättsstatens principer.

Insatser riktade till kvinnor och barn är särskilt utmärkande i biståndsbudgeten med stöd till organisationer som UN Women, International Rescue Committee och UNFPA och till barnen genom Rädda Barnen, Röda Korset och andra civilsamhällesorganisationer.

Herr talman! Regeringen har varit tydlig: Ukraina är den främsta utrikespolitiska prioriteringen. Det märks också i politiken. Ukraina har blivit Sveriges största mottagare av bistånd samtidigt som vi har stärkt samarbetet mellan våra länder. Ukraina är också en god samarbetspartner som Sverige har lärt känna bättre under dessa svåra tider för landet.

När ett europeiskt land attackeras av en aggressiv diktatur måste Europa svara. Passivitet hade varit betydligt dyrare – både mänskligt, säkerhetspolitiskt och ekonomiskt.

Det svenska stödet har dessutom inte bara handlat om att möta akuta behov här och nu. Det har också handlat om Ukrainas framtid och, i förlängningen, Europas framtida säkerhetsordning. Det har handlat om återuppbyggnad, om demokratiska reformer och om vägen till EU-medlemskap. Det är avgörande. Ett starkt och demokratiskt Ukraina är det bästa svaret på Putins imperialism.

Herr talman! I skrivelsen redovisas resultaten inom fem centrala områden: uppbyggnad av det ukrainska samhället, samhällsreformer, säkerhet och stabilisering, budgetstöd samt humanitärt bistånd.

Det är tydligt att Sverige har bidragit konkret och påtagligt, och det är bra att det finns en bred

uppslutning för detta i Sveriges riksdag. Svenskt stöd har exempelvis bidragit till att hålla skolor öppna, stärka energiförsörjningen efter ryska attacker och ge människor tillgång till sjukvård, mat och skydd. Samtidigt har Sverige stöttat reformer för ökad transparens, minskad korruption och starkare institutioner.

Det är viktigt att förstå att detta hänger ihop. Ett land som försvarar sig mot ett anfallskrig måste samtidigt kunna fungera som stat. Det måste finnas el och vatten och fungerande myndigheter. Det måste finnas hopp om framtiden.

Herr talman! I skrivelsen pekar regeringen på vikten av fortsatt utveckling av uppföljning och resultatredovisning för biståndet i stort men också speciellt till Ukraina. Skattebetalarnas pengar ska användas ansvarsfullt. Det gäller alltid och kanske särskilt i tider av kriser och krig och stora internationella åtaganden.

Därför är det positivt att regeringen har utvecklat den fördjupade resultatredovisningen till riksdagen. Det stärker transparensen, förbättrar möjligheten till uppföljning och ger bättre möjligheter att dra lärdomar inför framtiden.

Herr talman! Det finns också en större säkerhetspolitisk dimension här. Ukraina slåss inte bara för sitt eget territorium. Ukraina försvarar också vår och Europas säkerhet. Varje framgång för Ukraina är ett bakslag för rysk aggression och auktoritär expansion.

Det är därför stödet till Ukraina inte ska ses som välgörenhet. Det är en investering i vår egen säkerhet och i ett friare Europa. Vi vet att om Ryssland skulle vinna detta krig skulle konsekvenserna bli mycket allvarliga. Det skulle signalera att angreppskrig lönar sig. Det skulle göra Europa farligare och få långtgående konsekvenser för internationell rätt och global stabilitet. Därför måste stödet fortsätta.

Herr talman! Sverige har under dessa år också visat något om Sverige – om den solidaritet och den styrka vi som land kan uppåda när vi ser att kris och krig drabbar inte bara våra egna utan även vår närmaste omgivning.

Det svenska engagemanget har gjort skillnad. Om detta får vi direkt feedback från Ukraina på olika sätt, vid de olika möten och dialoger vi har på olika nivåer. Senast häromdagen träffade vi i det svensk-ukrainska nätverket i riksdagen Ukrainas ambassadör Svitlana Zalisjtjuk. Hon liksom hennes företrädare och även parlamentariker, soldater, civilsamhällesarbetare, kvinnor, män och andra ukrainska företrädare som jag och mina kollegor haft möjlighet att träffa visar också Ukrainas tacksamhet och att man ser Sveriges engagemang som en del i ett långsiktigt samarbete.

Mitt i allt mörker finns också något hoppfullt, herr talman: Ukrainas motståndskraft. Trots krig, terrorbombningar och enorma uppoffringar fortsätter människor att arbeta, studera, driva företag och kämpa för sitt land och för sin och Europas framtid. Det förtjänar vår respekt och vårt fortsatta stöd.

Herr talman! Jag aviserar redan nu att jag i mitt sista debattinlägg i Sveriges riksdag kan komma att dra över tiden något.

Redovisningen visar att Sveriges stöd till Ukraina i huvudsak har fungerat väl och att vi också har viktiga lärdomar att dra. Men framför allt handlar detta om något större än siffror och redovisningar. Stödet till Ukraina handlar om vilken sida i historien Sverige ska stå på. Moderaterna och regeringen är tydliga. Sverige står på frihetens, demokratins och Ukrainas sida. Så länge Ukraina kämpar för sin frihet ska Sverige fortsätta att stå vid deras sida. Slava Ukraini!

Herr talman! Avslutningsvis vill jag tacka talmanspresidiet och även riksdagskollegerna från samtliga partier i utrikesutskottet, för många och långa debatter om bistånd, utrikespolitik och mycket annat. Jag tror att vi kan påstå oss vara ganska ökända i Sveriges riksdag som ett utskott som gillar att debattera och diskutera.

Det har varit ett privilegium att få verka i detta utskott under mandatperioden, under en tid som på alla sätt och vis har varit onödigt spännande. Vi lever i en orolig omvärld, där Sverige spelar en roll. Så tack också till väljarna och svenska folket som står bakom det starka stödet till Ukraina!

(Applåder)

Anf. 62 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V)
replik:

Herr talman! Tack, Katarina Tolgfors, för anförandet! Om jag tolkar Katarina Tolgfors rätt var detta ledamotens sista anförande. Jag vill också passa på att tacka för god samverkan och alla debatter vi har haft i replikskiften, men också för många spännande och intressanta gemensamma resor. Tack för det!

Jag vill också passa på att ställa en lite knepigare fråga, när vi ändå står här. Det gäller biståndet till Ukraina. Vi är ju helt överens om stödet till Ukraina. Jag är oerhört glad över att alla politiska partier i Sveriges riksdag står helt enade när det gäller vikten av att så länge som det behövs fortsätta stödja Ukraina på alla tänkbara sätt – militärt, humanitärt, ekonomiskt och på alla vis. Där råder det ingen som helst tvekan om var vi står.

Men samtidigt ser vi hur världens mest utsatta och fattiga människor får det allt svårare, inte minst på grund av det tillbakadragna stödet från USA. Man räknar med att 34 miljoner människor står utan stöd bara på grund av att det amerikanska stödet dragits in, och 14 miljoner riskerar att dö. Då tycker jag att det är märkligt att Sveriges regering lämnar enprocentsmålet och sänker sitt internationella bistånd så drastiskt som man faktiskt gör. Det handlar om närmare 20 miljarder i bistånd som försvinner, som skulle behöva gå till de fattigaste och mest utsatta människorna i världen för att åtminstone bidra lite grann till att möta den enormt svåra situation som de står inför.

Därför menar jag att biståndet till Ukraina borde ske additionellt. Det borde inte tas från det vanliga internationella biståndet, utan här borde man hitta andra medel för att stödja Ukraina. Hur ser ledamoten på det?

Anf. 63 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Johnsson Fornarve, för frågan! Och tack för alla goda debatter och för resällskap på de olika studieresor vi har varit på!

När det gäller biståndet generellt, som det här betänkandet egentligen inte handlar om, kan jag vara ärlig och säga, vilket jag har gjort många gånger i den här talarstolen, att Sverige genomför en reform av det svenska biståndet, där vi lägger mer vikt på det humanitära biståndet och ser över utvecklingsbiståndet. Det är ansvarsfullt att göra det i dessa tider. Vi måste göra prioriteringar.

Att USA och andra länder inte ökar sitt bistånd och i USA:s fall tvärtom drastiskt minskar det är beklagligt, men det är inte något som Sverige kan kompensera för. När det gäller bistånd är det precis som när det gäller säkerhet i Europa: Europa måste kliva fram. Fler länder i Europa måste ge mer.

Jag noterar dessutom, vilket jag också har påpekat många gånger i den här kammaren, att den skuggbudget som Socialdemokraterna lägger fram, som jag utgår från att Vänsterpartiet skulle stödja vid ett regeringsskifte, inte heller når upp till enprocentsmålet.

Den här regeringen ser till att vi har en budgetram. Det är förutsägbart för alla. Vi ser till att man ökar kvaliteten, att man tar bort olika nivåer och att mer pengar går till de behövande, till humanitära och akuta insatser men också till utvecklingsinsatser där vi ser att det faktiskt gör nytta och genererar ekonomisk utveckling och ett hållbart stöd i form av utvecklingsbistånd.

Anf. 64 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V):

Herr talman! Tack för svaret, Katarina Tolgfors!

Ledamoten säger att vi måste göra prioriteringar, och det håller jag med om; vi måste alltid prioritera. Det är naturligtvis jätteviktigt att man använder skattemedel på ett bra sätt. Men då tycker jag att det är märkligt att regeringen prioriterar att sänka skatten för dem som tjänar allra mest, när vi ser hur behoven i världen ser ut, hur barnfattigdomen ökar, hur barn riskerar att svälta ihjäl och hur jämställdheten backar. Varför väljer man då att sänka skatten för de allra rikaste i stället för att behålla ett generöst och bra internationellt bistånd?

Detta handlar inte bara om någon sorts moraliska frågor, även om de naturligtvis är jätteviktiga, utan det handlar också om den globala säkerheten. När vi vänder Afrika ryggen innebär det nämligen att Kina och Ryssland ökar sitt engagemang i de länderna och att odemokratiska krafter får mer inflytande på den afrikanska kontinenten. Det är en global säkerhetsrisk också för oss. Långsiktigt är det alltså väldigt dumt att inte fortsätta ha ett engagemang i de fattigaste och mest utsatta och länderna i världen.

Europa ska kliva fram, säger Tolgfors, och det håller jag naturligtvis med om. Men då borde Sverige kunna föregå med gott exempel, visa vägen och gå i första ledet. I stället för att minska borde Sverige öka sitt bistånd.

Jag tycker fortfarande att det vore på sin plats att vi försöker hitta additionella medel för att stödja Ukraina när det gäller det humanitära biståndet och utvecklingsbiståndet och inte låter världens fattigaste och mest utsatta människor bidra till detta.

Anf. 65 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Nu blir detta nästan en allmänpolitisk debatt. Men om jag ska besvara frågan om att sänka skatten kan jag berätta att socialdemokratiskt styrda Region Örebro län i går – eller det var kanske i dag – gick ut och meddelade att man ska sänka skatten i regionen. Det är mitt hemlän. Man gör detta av en anledning, och man tror att detta att sänka skatten också genererar tillväxt, möjligheter till investeringar och annat som sedan kommer välfärden till del.

Men nu handlar debatten i dag om Sveriges stöd till Ukraina. Från oppositionen har jag hört att man vill se alternativa finansieringsmodeller. Jag har dock under hela mandatperioden, så länge frågan varit aktuell, inte sett något som helst konkret förslag från er sida på hur en sådan finansiering ska se ut.

Att Sverige har en finansiering av biståndet till Ukraina bygger en trovärdighet och en möjlighet att kontrollera. Det är demokratiskt förankrat, och det visar att Sverige som nation också stöder Ukraina och också på ett långsiktigt sätt vill utveckla samarbete.

Detta är något som jag tycker är ganska självklart. Ni har ju själva röstat igenom alla stödpaket i Sveriges riksdag. Vill man se en annan finansieringsmodell skulle jag jättegärna vilja ta del av en konkret plan för detta. Det har jag hittills inte sett under de här åren.

Anf. 66 AZRA MURANOVIC (S) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten Tolgfors för de här fyra åren! Som hon själv säger har det verkligen varit en ära att få arbeta i utrikesutskottet under de särskilda omständigheter som råder i världen. Det har varit en historisk period, skulle jag vilja säga.

Men låt mig återgå till bistandsfrågan. Det som Katarina Tolgfors sa i sitt anförande lät ju väldigt bra. Flera gånger påpekade hon också att bistånd inte bara handlar om välgörenhet utan också har med säkerhet att göra. I Ukrainas fall är detta ganska tydligt.

Men det blir väldigt märkligt när Moderaterna å ena sidan nu under helgen har drivit en kampanj där bistånd, som bland annat går till Ukraina, ställs mot svenska äldre, och å andra sidan, några dagar senare talar om biståndet till Ukraina som avgörande för svensk säkerhet.

Min fråga är egentligen väldigt kort och koncis: Gäller detta synsätt bara Europa och Ukraina, eller gäller det också människor i Sudan, Gaza, Jemen och så vidare?

Anf. 67 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Jag tackar också för gott samarbete under de här åren och för vassa men goda debatter.

Ledamoten talar om säkerhet och stabilitet. Det är såklart därför vi ger bistånd. Biståndet är ett verktyg att bidra till stabiliteten. För att den ska vara hållbar måste man också ställa motkrav på länderna. Man måste också se till att ge bistånd på ett sätt som också är hållbart.

Vi kan se många exempel genom åren där Sverige har bidragit med bistånd men där man inte kan se de resultat som man skulle önska när vi med svenska skattepengar bidrar för att försöka hjälpa och stödja och bekämpa fattigdom.

I er skuggbudget kan vi inte se att Socialdemokraterna har särskilt mycket större anslag för biståndet. Ni när inte upp till enprocentsmålet.

När det handlar om prioriteringar har Moderaterna tydligt kommunicerat att det är just prioriteringar som politik handlar om. Det är svåra prioriteringar, där man givetvis många gånger önskar att man hade haft möjlighet att, som ni, lova allt till allt och alla. Men det gör vi inte, för vi tar ansvar för statsbudgeten. Vi tar ansvar för biståndspengarna, och vi ser till att rikta dem dit där de har bäst möjlighet att växa och få en hållbar effekt.

Vi ställer också krav på att länder som får svenskt bistånd, många gånger miljardbelopp, också agerar så att vi ser att detta faktiskt leder till demokratisering och till att man stöder mänskliga rättigheter och att man stöder kvinnor och barn och så vidare. Det är rimligt.

Vi tar ansvar, och vi prioriterar i tuffa tider.

Anf. 68 AZRA MURANOVIC (S) replik:

Herr talman! Nu fick jag många svar på frågor som jag inte ställde.

När det gäller ansvar för statsbudgeten, som Moderaterna talar om, skiljer vi oss åt när det handlar om vad vi anser vara ansvarsfullt. Socialdemokraterna tycker ju inte att enorma skattesänkningar, dessutom med upplånade pengar, för dem som har en hög inkomst är särskilt ansvarsfullt. Vi tycker inte heller att den stora arbetslösheten eller den kapade tillväxten i Sverige är en ansvarsfull finansieringspolitik, och underskott i statsbudgeten räknas absolut inte som ansvarsfull finanspolitik.

Men det är ju inte detta som det handlar om. Det handlar heller inte om enprocentsmålet. Det var inte detta jag frågade om.

Det jag frågade om handlar om att Tolgfors i sitt anförande erkände det som många av oss redan har sagt, nämligen att det internationella biståndet inte är en sidofråga eller välgörenhetspolitik utan en del i att bygga fred, stabilitet och säkerhet, även säkerhet för Sverige.

Samtidigt såg vi Ulf Kristersson i förra veckan vara ute och ställa biståndet mot de äldre i den svenska befolkningen. Då är min fråga: När man ser på bistånd som en säkerhetspolitisk handling och som fredsbyggande och stabilitetsbyggande – har man det synsättet bara när det gäller Ukraina, eller gäller det också biståndet i andra länder? Jag upprepar igen att jag avser länder som Gaza, Sudan eller Jemen. Eller ser man det

som ren välgörenhet? Kommer de äldre i dessa länder att ställas mot svenska äldre?

Anf. 69 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Nu var det ju ledamoten själv som förde in frågor som gällde statsbudgeten i övrigt och hur vi prioriterar. Det var det jag svarade på.

Skattesänkningar kan vi nu se också i S-styrda regioner. De gör likadant och sänker skatten nu. Vi skulle kunna ha en annan debatt om det.

När det gäller prioriteringar i biståndet är det ganska glasklart. Sverige är en av de största bidragsgivarna i EU när det gäller Gaza och Sudan. Vi är där och ser vad man måste prioritera. Det görs också utifrån behoven i landet. Det handlar inte bara om siffror och om dividerande om vilka prioriteringar vi vill göra, utan vi lyssnar på vad behovet är.

I Ukraina för man en väldigt nära dialog. Det vi riktar vårt bistånd i Ukraina till – det är detta som det här betänkandet handlar om – utgår från de behov som vi ser att Ukraina har. Detsamma gäller Gaza och Sudan. Där ligger Sverige i täten bland alla länder i EU när det gäller stöd till behövande och för att den akuta situationen i de här områdena ska kunna förbättras något.

Jag tycker att den här regeringen tydligt visar att man kan prioritera och gör det där det är mest akut och där det också är hållbart och på lång sikt kan ge en utväxling för de skattepengar som Sverige bistår med för att bekämpa fattigdom, för att rädda liv och för att andra länder ska kunna ta sig från fattigdom till ett bättre samhälle med demokrati och mänskliga rättigheter, där rättsstatens principer gäller. Detta sägs mycket tydligt både i utrikesdeklarationen och i biståndsgendan.

Anf. 70 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta replik på Katarina Tolgfors, och det blir nog ingen riktig replik heller. Jag ville bara helt ärligt säga stort tack till Katarina Tolgfors för ett väldigt gott samarbete. Jag tycker att det är viktigt att här i riksdagen visa att vi också är kollegor, även om vi är från olika partier och kanske inte alltid håller med varandra. Jag har heller aldrig tvivlat på ledamoten Tolgfors engagemang för biståndet, även om vi har prioriterat olika i frågan.

Stort tack för fyra mycket intressanta år!

Anf. 71 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, ledamoten Lasses!

Vi sitter i ett utskott som jag tror är lite annorlunda än andra utskott. Vi strävar faktiskt ofta efter att hitta någon typ av gemensam linje och position. Det är ganska orimligt att Sverige har fem olika positioner när det gäller utrikespolitiken i de stora och viktiga frågorna.

Jag uppskattar att ledamoten Lasses alltid är påläst och hennes genuina engagemang för de här frågorna. Jag uppskattar också den stämning som vi kan ha i utrikesutskottet trots att vi har haft en del tuffa debatter

under den här mandatperioden i vissa frågor. Vi kan faktiskt också diskutera oss fram till en samsyn och en linje där det är viktigt att vi i Sverige står starka tillsammans.

Tack så mycket!

Anf. 72 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina är folkrättsvidrig och en humanitär katastrof. Den ryska invasionen och ockupationen är ett flagrant brott mot principerna om fred, avspänning och internationellt samarbete. Rysslands angrepp är oprovoceerat, olagligt och oförsvarligt. Ryssland kränker Ukrainas territoriella integritet, suveränitet och kultur och utsätter det ukrainska folket för ett stort lidande som kommer att drabba generationer av ukrainare.

Människors rätt att leva i fred och trygghet är ovillkorlig, och varje lands möjlighet att själv få styra över sin framtid måste försvaras. Ukrainas folk kan inte lämnas ensamt med den ryska militära övermakten. Med stöd i folkrätten och FN-stadgan står Vänsterpartiet bakom Sveriges militära, ekonomiska och humanitära stöd till Ukraina. Vi är oerhört glada över att det finns en enighet i Sveriges riksdag om det viktiga stödet till Ukraina.

Sverige ska självklart bidra aktivt till en rättvis fred i Ukraina. Det är endast Ukrainas befolkning som har rätt att bestämma över Ukrainas framtid. Alla samtal och planer för fred måste inkludera Ukraina och ske på Ukrainas villkor.

Folkrättsbrott måste få konsekvenser. Vänsterpartiet står därför bakom sanktionerna mot Ryssland och har gjort det ända sedan annekteringen av Krim 2014. Vi vill skärpa sanktionerna ytterligare och sätta stopp för den ryska skuggflottan i Östersjön.

Herr talman! Som ett resultat av kriget har många ukrainska flyktingar kommit till Sverige, men här lever de många gånger under tuffa ekonomiska förhållanden på grund av regeringens allt striktare politik. Vänsterpartiet är djupt kritiskt mot detta och har flera gånger föreslagit åtgärder och förbättringar.

Herr talman! Stödet från EU till Ukraina behöver vara omfattande och långsiktigt. EU har i dag särskilda representanter för en rad länder och områden. Som en del i detta anser vi därför att EU bör utse en särskild representant även för Ukraina.

Det är glädjande att det ukrainska parlamentet numera godkänt Romstadgan och att man sedan den 1 januari 2025 är ansluten till Internationella brottmålsdomstolen, ICC, så att eventuella krigsbrott som begås, av alla parter, kan utredas.

Herr talman! Krig innebär alltid en stor miljöpåverkan. Det är sönderslagen infrastruktur, kollapsade energisystem, förstört jordbruk, ökade utsläpp av växthusgaser, förorenad mark och förorenat vatten. Krigets lagar slår fast att det bara är militära mål som får attackeras. Eftersom miljön räknas som civilt mål ska den skyddas. Men FOI konstaterar att Ryssland inte följer krigets lagar. Ett exempel är den ryska sprängningen av Kachovkadammen 2023. Tiotusentals

människor fick sina hem översvämmade, och dricksvattenförsörjningen havererade. Strider nära Europas största kärnkraftverk, Zaporizjzja, har lett till stor oro inte bara i Ukraina utan i hela Europa.

Miljöhänsyn och ekologisk hållbarhet måste vara en central del i återuppbyggnaden av landet. Sverige bör arbeta tillsammans med Ukraina för att dokumentera de miljöbrott som har begåtts för att säkerställa en ekologiskt hållbar uppbyggnad av landet och att Ryssland hålls ansvarigt för de miljöskador som man har orsakat.

Herr talman! Regeringens redogörelse visar tydligt de omfattande och långvariga konsekvenser som personminor orsakar. Minor fortsätter att döda och skada människor och hindra återuppbyggnaden under lång tid. Det understryker behovet av att inte enbart stödja minröjning utan också tydligt upprätthålla och försvara det internationella förbudet mot personminor.

Herr talman! Regeringen har med stöd av Sverigedemokraterna beslutat att frångå enprocentsmålet i biståndet, som legat fast i decennier. Det har inneburit en drastisk sänkning av det internationella biståndet i en tid när behoven är större än någonsin. Att Sveriges regering med stöd av Sverigedemokraterna kastat enprocentsmålet överbord är ett svek mot de miljontals människor i världen som är i behov av internationellt bistånd.

Regeringen har dessutom valt att koncentrera Sveriges internationella bistånd till EU:s närområde och Europa, framför allt Ukraina. Regeringen har bland annat avslutat biståndet till en rad av världens fattigaste länder i Afrika och Asien. Det får katastrofala konsekvenser för några av världens mest utsatta människor.

Herr talman! Situationen i Ukraina är akut. Rysslands anfallskrig har orsakat en omfattande förödelse och splittrat familjer. Tiotusentals civila har dödats eller skadats. Barn har traumatiserats. Att Ukraina behöver internationellt stöd är självklart. Sverige har alla möjligheter att spela en viktig roll både när det gäller humanitärt stöd och för återuppbyggnaden.

Samtidigt pågår en rad andra kriser, krig och konflikter runt om i världen. När regeringen drar undan mattan för viktiga biståndsprojekt i andra länder är det kvinnor, barn och utsatta grupper som drabbas hårdast. Vänsterpartiet menar därför att stödet till Ukraina måste ske i form av additionella medel, det vill säga utöver den befintliga biståndsbudgeten. Vi kräver att regeringen ska återkomma med en strategi för detta.

I regeringens Strategi för Sveriges uppbyggnads- och reformsamarbete med Ukraina 2023–2027 ingår jämställdhet som ett av de mål som Sidas verksamhet ska bidra till. Samtidigt minskar Sveriges engagemang för jämställdhet kopplat till biståndet. Det märks både i biståndspolitikens generell och i stödet till Ukraina.

Ukraina är numera det största mottagarlandet när det gäller svenskt bistånd. Stiftelsen Kvinna till Kvinna kommande granskning 2026 visar att andelen av biståndet till Ukraina med jämställdhet som huvudsyfte för 2025 låg på endast 1,7 procent. Andelen med jämställdhet som huvud- eller delsyfte ligger på

sammanlagt 32 procent. Det är mindre än hälften av biståndet i stort.

FN:s resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet slår bland annat fast att alla fredsinsatser ska se till kvinnors och mäns olika behov av säkerhet och att alla återuppbyggnadsprocesser efter krig och konflikter ska ha ett genusperspektiv. Jämställdhet är grundläggande för att bygga en stabil och långsiktigt hållbar fred. Regeringen bör därför återkomma med en strategi för hur FN:s resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet ska få genomslag i Sveriges stöd till Ukraina.

Regeringens slopande av den feministiska utrikespolitiken har fått tydliga konsekvenser. Sverige bör ha som mål att minst 50 procent av biståndet till Ukraina ska gå till flickor och kvinnor.

Regeringen har avsatt medel för verksamhet som gynnar kvinnor och flickor i Ukraina. Stödet ska bland annat bidra till psykosocialt stöd, stärkt mödrahälsovård och skydd för kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter, SRHR. Det är naturligtvis jättebra, men i förhållande till Sveriges totala stöd till Ukraina utgör det en försvinnande liten del. Vänsterpartiet vill att andelen bistånd som avsätts för arbete med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, SRHR, ska utgöra minst 10 procent av den totala biståndsbudgeten och att den ska öka även i det humanitära biståndet.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 3 och till reservation 6, som är en gemensam reservation. Vi står självklart bakom alla våra reservationer.

Anf. 73 RASMUS GIERTZ (SD) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är värt att påminna oss om historiken i den här debatten. Vänsterpartiet uttrycker i sin reservation kritik mot att biståndsmedel inom EU ”öppnats upp för att finansiera militär verksamhet”. Vänsterpartiet lyfter också frågan om att stödet till Ukraina ska finansieras med extra medel och varnar för att ett ökat fokus på Ukraina och Europa kan tränga undan andra biståndsinsatser.

Det är naturligtvis rimligt att diskutera hur stödet utformas och följs upp och hur svenska och europeiska medel används. Men i Ukrainas fall går det inte att låtasas som att humanitärt stöd, reformstöd, ekonomiskt stöd och militärt stöd skulle vara helt frikopplade från varandra. Utan militär motståndskraft blir det ingen återuppbyggnad att tala om. Då finns inga reformer att genomföra och ingen fungerande stat att stödja.

När Ukraina i början av den fullskaliga invasionen behövde vapen för att försvara sig mot den ryska aggressionen var Vänsterpartiet det enda parti i riksdagen som sa nej till att skicka pansarskott till Ukraina. Det var först efter omfattande kritik som partiet ändrade linje.

Sverigedemokraterna hade en annan utgångspunkt. Vi menade tidigt att Ukraina skulle få det stöd som krävdes för att försvara sin frihet och suveränitet. Redan före den fullskaliga invasionen lyfte Sverigedemokraterna frågan om svensk vapenexport till Ukraina.

Det är viktigt att biståndet används effektivt och transparent, men det är också viktigt att förstå den verklighet som Ukraina befinner sig i. Ukraina slåss inte bara för sin egen överlevnad utan också för Europas säkerhet. Därför blir Vänsterpartiets hållning något problematisk, menar jag. Man säger sig vilja stödja Ukraina men är återkommande emot de verktyg som faktiskt krävs för att kunna stå emot Ryssland.

Anf. 74 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Rasmus Giertz för frågan. Jag vill vara oerhört tydlig med att Vänsterpartiet står bakom stödet till Ukraina på alla sätt: militärt, humanitärt och ekonomiskt. Det ska inte råda något som helst tvivel om var vi står i den frågan. Jag är glad att det råder enighet i Sveriges riksdag om det viktiga stödet till Ukraina.

Självklart har också det här stödet betydelse för oss i Sverige. Det är vi fullständigt medvetna om. Vi befinner oss i en ny säkerhetspolitisk situation, där stödet till Ukraina är oerhört viktigt. Ryssland får absolut inte vinna det här kriget. Det skulle ha stor påverkan på säkerhetsläget i vår omgivning.

Det internationella biståndet till Ukraina menar vi dock bör vara additionellt. Vi vill att Sverige ska ge ett generöst humanitärt bistånd till Ukraina. Men precis som vi har lånat pengar till det militära stödet skulle vi kanske också kunna låna pengar till det internationella biståndet till Ukraina eller på andra sätt hitta additionella medel som inte tas från det internationella biståndet.

Till att börja med hade ni kunnat låta bli att sänka vårt internationella bistånd så dramatiskt som ni gjort, för det har dragit undan medel. Det är nästan 20 miljarder som har försvunnit ur det internationella biståndet. Dessa medel skulle ha gjort stor nytta med tanke på att det ser ut som det gör i världen i dag. Behovet av bistånd är större än någonsin.

Nu är det ingen hemlighet att Sverigedemokraterna gärna hade halverat det internationella biståndet. Det ska vi vara tydliga med. Vänsterpartiet vill i stället stå upp för ett generöst internationellt bistånd både till Ukraina och till resten av världen. Det behövs, och vi har den möjligheten. Som rikt land kan vi göra både och.

Anf. 75 RASMUS GIERTZ (SD) replik:

Herr talman! Det är bra att ledamoten nu säger att Vänsterpartiet står bakom även militärt stöd till Ukraina. Ukrainas försvar mot den ryska aggressionen hänger på en rad olika saker, och det militära motståndet är en väldigt viktig del. Men då är det märkligt att Vänsterpartiet ändå motsätter sig att biståndsmedel inom EU öppnas upp för att finansiera militär verksamhet, någonting som på riktigt hade haft effekt på marken i Ukraina. Jag förstår inte riktigt hur ledamoten får ihop det här. Å ena sidan säger man sig stödja detta, å andra sidan är man emot det och reserverar sig till och med mot det i betänkandet.

Anf. 76 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V)
replik:

Herr talman! Jag tackar Rasmus Giertz för ytterligare frågor. Vi står till 100 procent bakom det svenska militära stödet till Ukraina. Vi menar också att Europa kan bidra betydligt mer till det militära. Det är naturligtvis otroligt viktigt att Ukraina får möjlighet att försvara sig.

Men biståndsmedel ska användas till bistånd och inte till andra saker. Det är väldigt viktigt att skilja på det. Vi menar, som jag har förklarat tidigare, att vi måste hitta ett annat sätt att bistå Ukraina än att ta medel från det internationella biståndet, eftersom behovet av bistånd är så stort som det är i dag. Vi ser hur USA och andra länder har dragit tillbaka sitt bistånd, vilket innebär att miljontals människor nu riskerar att stå utan bistånd. Miljontals människor riskerar att dö på grund av indraget internationellt bistånd – detta är på riktigt. Då måste vi som rikt land kunna göra mer och göra det bättre för att bistå de mest utsatta och fattiga människorna i världen. Samtidigt ska vi naturligtvis fortsätta att stödja Ukraina med allt det som krävs och behövs.

Anf. 77 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Herr talman! Vi debatterar i dag utrikesutskottets betänkande om regeringens fördjupade resultatredovisning av det internationella biståndet till Ukraina. Det är en viktig skrivelse. Den handlar inte bara om Sveriges stöd till ett land som kämpar för sin frihet och överlevnad utan även om Sveriges och hela Europas säkerhet.

När Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022 förändrades Europas säkerhetsläge i grunden. Ett europeiskt land utsattes för ett provocerat angrepp. Civila dödades. Städer bombades. Miljontals människor tvingades lämna sina hem. Men Ukraina kapitulerade inte. Det ukrainska folket valde att försvara sin frihet, sin demokrati och sin rätt att själva bestämma över sitt lands framtid.

Sedan dess har Sverige stått vid Ukrainas sida. Det har vi gjort genom militärt stöd, humanitärt stöd, ekonomiskt stöd och omfattande biståndsinsatser. Stödet är inte bara ett uttryck för solidaritet. Det är ett uttryck för ansvar. Ett fritt och självständigt Ukraina är avgörande för Europas säkerhet och därmed också för Sveriges säkerhet.

Herr talman! Det som gör denna skrivelse särskilt värdefull är att den går bortom redovisningen av hur mycket pengar som har betalats ut. Fokus ligger i stället på resultaten. I den politiska debatten talar vi ofta om resurser och anslag, och det är naturligt, men medborgarna har rätt att också få veta vad deras skattemedel leder till. Ger insatserna resultat, och gör de skillnad för människorna? Bidrar de till de mål som har satts upp?

Denna fördjupade resultatredovisning visar att svaret är ja. Svenskt bistånd har bidragit till att samhällsviktig infrastruktur kunnat återställas efter ryska attacker. Människor har fått tillgång till el, värme och vatten. Vi är flera här som har besökt attackerade

kraftvärmeverk på plats i Ukraina. Vi har också sett hur kommuner och lokala myndigheter kunnat fortsätta att fungera och hur skolor, sjukvård och samhällsservice kunnat upprätthållas trots krigets påfrestningar.

Sverige har också bidragit till att stärka Ukrainas institutioner och reformarbete. Det är av stor betydelse, inte minst mot bakgrund av Ukrainas ambition att bli medlem i Europeiska unionen. Vägen till medlemskap kräver reformer inom rättsstatens område, stärkt förvaltning och åtgärder mot korruption. Här har svenskt stöd spelat en viktig roll.

Skrivelsen visar dessutom att humanitära insatser har nått människor som befinner sig i mycket svåra situationer. Internflyktingar, barn, äldre och personer med funktionsnedsättning har fått hjälp när behoven varit som störst. Det handlar om konkreta resultat. Människor har fått sina livsvillkor förbättrade, samhällsfunktioner har kunnat fortsätta fungera och ett land har fått bättre möjligheter att stå emot aggression och bygga sin framtid.

Herr talman! Under flera år har det efterfrågats bättre resultatredovisning inom biståndet. Denna skrivelse är ett viktigt steg i denna riktning. Den bidrar till att öka transparensen och ger bättre möjligheter att utvärdera vilka insatser som fungerar väl och vilka som kan utvecklas ytterligare. Den stärker förtroendet för biståndspolitiken, och den stärker möjligheten att använda resurserna på bästa sätt.

Det är viktigt att komma ihåg att stödet till Ukraina handlar om mer än bara återuppbyggnad och humanitära insatser. Det handlar ytterst om värderingar. Rysslands krig är ett angrepp på den regelbaserade världsordningen. Det är ett angrepp på principen att gränser inte får flyttas med våld, och det är ett angrepp mot demokrati, mänskliga rättigheter och nationellt självbestämmande. När Sverige stöder Ukraina försvarar vi därför inte bara ett enskilt land. Vi försvarar de principer som den europeiska säkerhetsordningen vilar på.

Vi vet också att återuppbyggnaden av Ukraina kommer att bli en av vår tids största uppgifter. När kriget en dag tar slut kommer bostäder, vägar, energisystem och samhällsinstitutioner att behöva byggas upp i stor skala. Återuppbyggnad handlar dock inte bara om byggnader och infrastruktur. Det handlar också om att stärka demokratin, rättsstaten och det civila samhället samt om att skapa förutsättningar för ett fritt, demokratiskt och europeiskt Ukraina.

Herr talman! Arbetet med ansvarsutkrävande måste också fortsätta. Rysslands krigsbrott får inte glömmas bort, och de ansvariga måste ställas till svars. Dokumentation av övergrepp, stöd till rättsliga processer och internationellt samarbete för ansvarsutkrävande är viktiga delar av det långsiktiga stödet till Ukraina. En fred utan rättvisa riskerar att bli kortvarig, och därför måste återuppbyggnad och rättvisa gå hand i hand.

I en tid när omvärlden präglas av osäkerhet, konflikter och ökade geopolitiska spänningar behöver Sverige stå fast vid sitt stöd till Ukraina. Vi får inte

tröttna eller tveka, och vi får inte heller vänja oss vid kriget.

Skrivelsen vi behandlar i dag visar att svenska insatser gör skillnad. Den visar att solidaritet och ansvar går hand i hand.

Kristdemokraterna yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 78 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Tack, Magnus Berntsson, för ett alldeles utmärkt anförande!

Vi håller med varandra, så är det ju, och jag måste säga att Centerpartiet och Kristdemokraterna över huvud taget under den här mandatperioden har stått varandra ganska nära i biståndsfrågor.

Nu har vi fått höra från Sverigedemokraterna att man kommer att stå fast vid stödet till Ukraina, men med anledning av de uttalanden som har gjorts av Sverigedemokraterna den senaste veckan måste jag ändå fråga om Kristdemokraterna kommer att gå med på att allt bistånd ska gå till Ukraina och att resten av biståndet ska försvinna.

Anf. 79 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag vill först tacka ledamoten Lasses för de fina orden. Jag instämmer i att vi har haft samsyn i många frågor och respektfulla samtal om de frågor där vi inte har varit helt överens.

För Kristdemokraterna är biståndspolitik en väldigt viktig fråga, och som alla vet har vi stått – och står – bakom enprocentsmålet och vill att vi ska komma tillbaka till det. Vi hade givetvis en stor diskussion innan regeringen bildades både om nivåerna på biståndet och inte minst om innehållet i biståndet.

De sakerna måste man diskutera i samma andetag, för enbart nivån på biståndet skapar inte de effekter man vill ha. Biståndet måste också gå till rätt saker, och jag tycker verkligen att vi kristdemokrater har lyckats få in många saker. Vi ser till att biståndet får mer effekt genom att en större andel går via civilsamhällets aktörer.

Jag behöver inte sticka under stol med att vi har haft andra åsikter än ett antal av partierna i regeringskoalitionen. Kristdemokraterna vill dock ha ett långsiktigt och tydligt bistånd.

Givetvis måste effekterna av att vi har ett krig i vårt närområde återspeglas i den svenska biståndspolitik. Detta är tragiskt – särskilt eftersom vi har sett att andra länder har gjort andra bedömningar. Det är inte bara USA som har dragit tillbaka bistånd till andra delar av världen, utan det har även Storbritannien och andra länder gjort. Detta är alltså en viktig åtgärd att fortsätta arbeta med, men vi måste också bygga partnerskap.

Anf. 80 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret. Det gläder mig att höra att Kristdemokraterna både till innehåll och målsättning står fast vid sin princip om

biståndet. Jag kan bara önska att detta på ett bra sätt också får effekt i och efter valrörelsen.

Anf. 81 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar för de orden och ser fram emot att vi mellan våra partier även i framtiden ska kunna fortsätta att diskutera och samarbeta på de områden som det går.

Anf. 82 ANNA LASSES (C):

Herr talman! Ukrainas sak är vår. Att Ukraina är Sveriges viktigaste utrikespolitiska fråga är vi alla eniga om. Jag vill därför börja med att uttrycka mitt och Centerpartiets helhjärtade stöd till regeringens arbete när det gäller att på alla sätt stödja Ukraina.

Det handlar om stöd för att stå upp mot Rysslands orätfärdiga krig, stöd för att rusta ukrainarna i deras vardag för att de ska orka hålla ut och för att ge framtidstro, stöd för att de kidnappade barnen ska återföras så snabbt som möjligt och stöd för att Ukraina så fort det bara går ska bli medlem i EU.

Det går inte att säga det tillräckligt ofta: Situationen i Ukraina handlar om hela Europas säkerhet och om de demokratiska värderingar som vi alla står upp för. Jag har därför alltid varit noga med att poängtera att det som oppositionsparti inte handlar om att i första hand komma med kritik mot regeringen på det här området utan om att pusha på och lyfta fram sådant som kanske saknas och sådant man kan göra ännu mer av – och lite bättre.

Vi vet i dag att Ryssland inte kommer att ge upp förrän man tömt ut allt man har, och man vill inte heller stanna vid bara Ukraina. När tiden väl kommer och vi faktiskt har vunnit behövs stöd för att bygga upp Ukraina igen. Vi behöver hitta en metod för att ge Ukraina ett långsiktigt och framför allt förutsägbart stöd både nu och efter kriget.

Vi i Centerpartiet har därför föreslagit att en lånefinansierad fond ska bildas vid sidan av den ordinarie budgeten. Fonden ska motsvara 1 procent av bnp och omfatta såväl militärt som civilt stöd till Ukraina. Minst en tredjedel ska gå till bistånd och annat civilt stöd. På så sätt lyfter vi ut biståndet till Ukraina ur den vanliga biståndsbudgeten. Förutom att finansieringen på så sätt blir långsiktig, tydlig och förutsägbart innebär detta att den vanliga biståndsbudgeten kan gå till projekt i resten av världen.

Herr talman! Jag vill nu göra en avvikelse från ämnet, för det är viktigt att se helheten och konsekvenserna av att Sverige nu fokuserar en allt större del av biståndet till Ukraina. Det sker i en värld där demokratin backar, de mänskliga rättigheterna backar, konflikterna är långvariga och klimatet ändras allt snabbare. Kort sagt: Behoven av stöd ökar samtidigt som biståndet globalt minskar.

Man kan såklart tycka att detta inte bara är Sveriges ansvar, och det är helt sant. Men det där med att lägga över ansvaret på andra funkar inte. Man kan bara ta ansvar för sitt eget agerande, och Sverige är de facto en stor biståndsgivare, vilket innebär ett ansvar för hur

vi agerar men också ger oss inflytande i en värld där all form av makt blir en allt viktigare sak att hålla i.

Dessutom vill jag säga till en regering som trycker på kopplingen mellan migration och bistånd, för en sådan finns verkligen: Minskar biståndet globalt bidrar det till sämre livsvillkor och därmed ökad migration. Det kan vi inte minst se redan ett år efter USA:s biståndssläkt och andra länders minskade bistånd, och detta kommer vi att se mer av ju längre tiden går, ju mer klimatförändringarna slår till och ju mer biståndet minskar.

Så tillbaka till vår enprocentsfond, som alltså både garanterar långsiktigt och förutsägbart stöd till Ukraina och säkrar att Sverige även fortsatt kommer att vara en relevant aktör globalt. Ett långsiktigt stöd är inte minst viktigt för att se till att Ukraina så fort som möjligt kommer med i EU, och jag vet att vi alla är eniga om hur avgörande det är för allas vår säkerhet men också för att vi behöver den kraft och kreativitet som Ukraina trots sin situation visar.

Genom att följa det som sker i Ukraina blir jag övertygad om att ett ukrainskt medlemskap kommer att bli en injektion i Europa när det gäller framtidstro och innovation, och det finns verkligen ett momentum just nu för att komma så långt som möjligt i den processen. Det ska självklart ske på Ukrainas egna meriter, och vi ska hjälpa till så långt vi bara kan för att göra det möjligt. Jag är inte orolig, för det kommer att gå. Det måste också lyftas att i den processen ska självklart även det lika ambitiösa systerlandet Moldavien komma med.

Även om jag tycker att regeringen i stort gör ett bra arbete med Sveriges stöd till Ukraina finns det några frågetecken.

Det första är det lokala arbetet med vänorter, det vill säga svenska kommuner och regioner som arbetar med mötsvarande parter i Ukraina. Det kan inte betonas tillräckligt hur viktigt detta utbyte är. Våra kommuner kan stötta när det gäller hur man arbetar med demokrati i vardagen, med strukturer och förvaltning och inte minst mot korruption och på så sätt bidra till att processen för Ukraina att bli medlem i EU går fortare. Samtidigt kan kommunerna i Ukraina ge oss ovärderlig kunskap om hur man jobbar med beredskap.

Det verkar dock som om regeringen börjar dra undan de medel som har varit viktiga för den här formen av biståndsarbete, inte minst genom sitt beslut som innebär att Internationellt Centrum för Lokal Demokrati, ICLD, som haft detta arbete som sin huvuduppgift, läggs ned.

Det andra frågetecknet är jämställdheten. Hur man än vrider och vänder på det kan man konstatera att stödet till projekt som helt eller delvis arbetar med jämställdhet i Ukraina har minskat. Detta sker trots att vi vet hur avgörande det är att trycka på jämställdhet både när kriget pågår och när samhället sedan ska byggas upp igen. De krigande, i huvudsak män, kommer hem igen med svåra trauman samtidigt som kvinnorna under många år har hållit samhället uppe för att det ska

fungera. Vi vet att våld i nära relationer ökar då. Vi vet också att kvinnor utsätts under själva kriget.

Det handlar också om kvinnors delaktighet i samtliga sektorer och ända upp i de förhandlingar som sker politiskt under och efter krig.

Biståndet till Ukraina visar hur viktigt och avgörande bistånd kan vara. Det bygger framtidstro och kraft att stå emot auktoritära krafter. Det bygger trygghet, hopp och säkerhet lokalt och globalt. I dag är det Ukraina men också många andra platser i världen som har svåra konflikter, och vi får aldrig ställa dessa mot varandra helt utan måste orka tänka både och.

Jag har nu belyst några områden där jag och Centerpartiet anser att stödet till Ukraina kan bli bättre.

Herr talman! Jag avslutar där jag började. Vi står alla enade för Ukrainas sak. Slava Ukraini!

Jag yrkar bifall till reservation 4, om en enprocentsfond till Ukraina.

Anf. 83 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! I natt skedde explosioner på en rad platser i Ryska federationen med stora bränder till följd av dessa attacker. En militärflygplats i Voronezj, nära Charkiv, attackerades av ukrainska robotar och missiler. Ett oljeraffinaderi i Tuapse vid Svarta havets kust, nära Krasnodar, attackerades. Detta raffinaderi har redan attackerats av Ukraina fyra gånger under våren. En fabrik som reparerar ryska militärflygplan i Taganrog, Rostov oblast, attackerades också. Även faciliteter på Krim, bland annat en fabrik i Sevastopol, attackerades.

Detta visar att Ryssland inte kommer någonvar i detta krig och att Ukraina i dag har kapacitet att slå till över praktiskt taget hela Ryssland, mot logistiklinjer, understödslinjer, ryska hamnar för den ryska terrorarmén, raffinaderier, depåer och vapenfabriker – även mot regementen där ryska FSB-agenter befinner sig.

Det här är ett av resultaten av att omvärlden stöder Ukraina, och det är helt nödvändigt att vi fortsätter att göra det.

Denna relation beskrevs i början av kriget som ojämlik eftersom rikare länder ger donationer till Ukraina för att Ukraina ska kunna stå på benen. Mycket riktigt är det så, och Ukraina står på benen. Men i dag är relationen mycket mer jämlik. Det Ukraina har gjort tack vare omvärldens stöd och genom innovation och utveckling av egen produktion av drönare, luftvärn, robotsystem och så vidare kommer att vara helt avgörande för säkerheten i hela Europa. Ukraina har en fjärdedel så många invånare som Ryssland. Sverige har en fjärdedel så många invånare som Ukraina. Finland har hälften så många invånare som Sverige, alltså därmed en åttondel så många invånare som Ukraina. Om kriget kommer längre norrut i framtiden kommer Ukrainas utveckling när det gäller just drönare och krigföring – det vill säga förmågan att kriga, om jag uttrycker mig lite slängigt, lågbudget och asymmetriskt med oerhörd framgång – att vara viktigt.

Detta innebär som sagt att Ryssland praktiskt taget inte kommer någonvar i kriget. Låt mig ta staden Kupiansk i östra Ukraina som exempel. För att försöka

infiltrera bakom de ukrainska frontlinjerna använder Ryssland gamla oljeledning, som är uppemot 15 kilometer långa och 1–1,20 meter breda. I över ett års tid har Ryssland tvingat in soldater i dessa ledningar, och de får krypande ta sig 15 kilometer för att försöka ta sig ut på ukrainsk sida. Men många dör eller begår självmord där inne. De ukrainska drönpiloterna menar att soldaterna har tio minuter på sig när de kommer ut innan de blir nedskjutna av ukrainska drönare runt staden Kupiansk. Detta visar hur enormt desperat Ryssland är och att man inte har någon som helst respekt för människoliv.

Herr talman! Sverige har hittills gett ungefär 130 miljarder svenska kronor i stöd till Ukraina, varav 100 miljarder är militärt stöd och cirka 28 miljarder är civilt stöd, och det är helt avgörande för Ukraina och för Europa att vi upprätthåller vårt stöd.

Herr talman! Låt mig berätta lite kort om Olena Jahupova. Jag vet att Azra från Socialdemokraterna också tog upp det tidigare. Olena är ukrainska. Hon arbetade på regionstyrelsen i Kamjanka-Dniprovska i Ukraina. Hon var en helt vanlig civilanställd, och hon greps i oktober 2022 efter att Ryssland ockuperat hennes stad.

Hon placerades med 14 andra fångar i ett utrymme avsett för tre personer. Hon torterades med elchocker på alla delar av kroppen. Hon utsattes för sexuellt våld av de ryska fångvaktarna. Hon bands fast vid en stol och slogs över huvudet, ryggen och nacken. Hon har nu artificiella delar i sin ryggrad efter en operation därför att hela hennes rygg förstördes av de ryska terroristerna.

Därefter, herr talman, tvingades hon att framför kameran framföra en bekännelse om att hon skulle ha hjälpt den ukrainska armén. Den så kallade bekännelsen kablades ut via den statliga ryska nyhetsbyrån Ria Novosti. Hon sattes därefter i arbetsläger där hon fick gräva skyttegravar, bygga bunkrar och röja minor. Hon släpptes efter fem månader och lyckades via Estland och Lettland ta sig ut ur Ryssland och tillbaka till Ukraina.

Hur Ryssland agerar gentemot civilbefolkningen i Ukraina är något som många inte är medvetna om, herr talman. Tiotusentals ukrainare – helt vanliga civila som har levt i de ockuperade områdena – har gripits, satts i fängelse, torterats och tvingats till sådana bekännelser som Olena gjorde. Därefter har de tvingats i arbetsläger, likt man gjorde under Stalintiden, i stålindustri, gruvor och så vidare runt om i Ryssland. På det sättet använder man civila i dag.

Jag såg en siffra, herr talman: 16 000. Det är de personer som man känner till därför att anhöriga har anmält till de ukrainska myndigheterna att de har tillfångatagits av Ryssland, men mörkertalet är sannolikt stort. De anhöriga kan ju själva befinna sig på de ockuperade territorierna eller vara döda och så vidare, vilket innebär att det sannolikt är betydligt många fler helt vanliga ukrainska civila som i dag tvingas gräva skyttegravar åt ryska soldater i rena slavläger.

Det här har också med biståndet att göra, herr talman, så tillvida att vi internationellt behöver fortsätta att pusha för att få juridiska system, mekanismer eller samarbeten – kalla det vad ni vill – för att kunna döma personer som är ansvariga för dessa krigsbrott.

Vi vet att man efter kriget på Balkan dömde många som var slaktare i Bosnien och så vidare. Vi vet att ett antal personer dömdes efter kriget i Rwanda på 90-talet, men vi vet att väldigt få har dömts efter kriget i Syrien. Bashar al-Assad befinner sig exempelvis i Moskva eller någonstans i Ryssland. Vi ser också att man efter andra krig inte har dömt dem som är ansvariga för ohyggliga övergrepp mot civilbefolkningen.

Till sist, herr talman, ska jag kortfattat säga några saker. Jag beklagar att jag har dragit över min talartid lite.

Något som nämnts av tidigare talare handlar om att inom ramen för det omfattande stödet till Ukraina stödjade landet i dess process för att bli EU-medlem. Ukraina ansökte om EU-medlemskap väldigt kort efter den fullskaliga invasionen, bara några dagar efteråt, och man började förhandla sommaren 2024, mitt under brinnande krig. Där behövs mer stöd.

Vi vet inte när Ukraina kan bli medlem i EU. För Sveriges del tog det fyra år, och för Kroatien krävdes det tio år av förhandlingar innan man blev EU-medlem. Vi vet alltså inte, men det måste vara mycket tydligt från svensk sida att det bara är ett fullvärdigt medlemskap för Ukraina som gäller.

Sist men inte minst, herr talman, är det mycket bra att det finns en enighet i Sveriges riksdag om stödet till Ukraina. Det har inte alltid varit så i avgörande situationer i vårt land historiskt. Under 1900-talet var det tre formativa, avgörande vägval som vårt land ställdes inför.

Det första var demokratiseringen, när vi införde allmän och lika rösträtt. Då var riksdagen inte enig, utan högern var emot.

Det andra var andra världskriget och vårt förhållande till det. Då var riksdagen inte heller enig, utan kommunisterna ville göra Sverige till en Sovjetrepublik och stod bakom Josef Stalin, Molotov–Ribbentrop-pakten och överfallet på Finland.

Det tredje formativa skeendet, herr talman, var när Sverige blev medlem i Europeiska unionen. Då var det flera riksdagspartier som var emot.

Nu har vi under detta århundrade det första liknande formativa skeendet – ett vägval för Sverige – där det handlar om att stå på rätt sida av historien, nämligen vårt förhållande till Ukrainakriget och den ryska diktaturen. Det är mycket bra för Sverige att riksdagens samtliga åtta partier står bakom detta. Det är första gången under de senaste 150 åren som Sveriges riksdag faktiskt är helt enig i en riktigt avgörande fråga.

(Applåder)

(ANDRE VICE TALMANNEN: Jag får påminna ledamoten om att den anmälda talartiden överskreds med mer än 50 procent.)

Anf. 84 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! Ukraina kämpar inte bara för sin egen frihet. Ukraina kämpar för demokrati, rättsstatens principer och för ett fritt och säkert Europa. I detta är Sveriges stöd avgörande.

Det är därför både rätt och nödvändigt att Sveriges stöd till Ukraina är starkt och långsiktigt. Miljöpartiet har stått bakom samtliga stödpaket. Vi gör det av solidaritet men också eftersom det ligger i vårt eget intresse att försvara fred, rättvisa och frihet i Europa.

Samtidigt räcker det inte att stödet är omfattande. Det måste också vara rätt utformat. Det är precis detta som vi har att diskutera i dag, när vi behandlar regeringens fördjupade resultatredovisning.

Herr talman! En av styrkorna i den svenska biståndspolitikerna har varit att vi inte endast tittar på volym utan också på innehåll och resultat. Vi frågar oss inte bara hur mycket stöd som ges utan vad stödet faktiskt åstadkommer och vilka värden det bygger på.

I Miljöpartiets följdmotion lyfter vi fram två områden där regeringens redovisning väcker viktiga frågor: jämställdhet och kvinnors rättigheter samt minröjning och respekten för Ottawafördraget.

Låt mig börja med jämställdheten, herr talman. Regeringen understryker i sin skrivelse att Ukrainas väg mot EU-medlemskap kräver ett starkt arbete för demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter. Detta är riktigt, men just därför är det oroande att ambitionsnivån när det gäller jämställdhet ser ut att ha sänkts.

Av skrivelsen framgår att en del av finansieringen har gått till demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Men samtidigt visar andra analyser att andelen bistånd med jämställdhet som huvud- eller delsyfte har minskat kraftigt.

Detta är inte en detaljfråga. Det handlar om något fundamentalt. Jämställdhet är inte ett tillval. Det är en grundförutsättning för ett demokratiskt och hållbart samhälle. När kvinnor utestängs från beslutsfattande, från ekonomisk egenmakt eller från återuppbyggnaden försvagas hela samhällets kapacitet. När könsrelaterat våld inte möts med riktade insatser riskerar övergreppen att fortsätta i det tysta. Och när kvinnors organisationer inte får stöd förlorar vi bärare av förändring på lokal nivå.

Herr talman! I en tidigare interpellationsdebatt om jämställdhet i biståndet argumenterade biståndsmister Dousa för att breda samhällsinsatser, exempelvis för infrastruktur och energiförsörjning, också gynnar kvinnor. Och ja, det gör de naturligtvis. Men det är en ganska raljant syn på vad jämställdhet är.

Jämställdhetsarbete handlar inte om att kvinnor indirekt ska få del av samma stöd som män. Det handlar om att synliggöra och förändra maktstrukturer. Det handlar om att säkerställa att kvinnor faktiskt kan delta – på lika villkor – i politiken, i ekonomin och i återuppbyggnaden av sitt land. Det handlar om riktade insatser mot könsrelaterat våld. Det handlar om stöd till kvinnors organisering. Det handlar om ekonomisk egenmakt. Det handlar om trygghet.

Med andra ord: Generella insatser och riktade jämställdhetsinsatser står inte i motsats till varandra. De måste gå hand i hand. Detta blir särskilt viktigt just i Ukraina, herr talman. Landet befinner sig mitt i ett krig men också mitt i en reformprocess mot EU-medlemskap. Och EU bygger på tydliga krav om jämställdhet, mänskliga rättigheter och rättsstat.

Om jämställdheten nedprioriteras riskerar det att försvaga Ukrainas reformkapacitet. Det riskerar att underminera förutsättningarna för ett långsiktigt hållbart och demokratiskt samhälle. Därför menar Miljöpartiet att regeringen behöver återupprätta ett systematiskt jämställdhetsperspektiv i biståndet till Ukraina.

Vi vill se stärkt stöd till kvinnors organisationer, ökat fokus på kvinnors politiska deltagande, kraftfulla insatser mot sexuellt och könsrelaterat våld, stöd till kvinnors ekonomiska egenmakt och inte minst en öppen och transparent redovisning av hur jämställdheten faktiskt prioriteras i biståndet.

Herr talman! Låt mig gå över till den andra delen i vår följdmotion: minröjning och respekten för Ottawafördraget. Problemet med minor i Ukraina är minst sagt omfattande. Landet beskrivs som världens mest minerade.

Minor hotar människors liv varje dag. Men de gör också något mer. De hindrar människor från att återvända hem. De gör jordbruksmark obrukbar. De slår mot livsmedelsförsörjning. De stoppar transporter och ekonomisk aktivitet. Och de fördröjer återuppbyggnaden, ibland i årtionden.

Sveriges stöd till minröjning är därför både viktigt och nödvändigt. Det räddar liv här och nu. Det möjliggör återvändande. Det gör det möjligt att åter bruka mark och att återstarta ekonomin. Detta stöd står Miljöpartiet självklart bakom.

Herr talman! Eftersom konsekvenserna av minor är så tydliga måste vi också dra de politiska slutsatserna. Personminor är inte bara ett vapen bland andra. De är vapen som fortsätter att döda långt efter att kriget har förflyttat sig. De lämnar efter sig ett arv av lidande, skador och ekonomisk stagnation. De vältrar över kostnaderna på framtida generationer. Och de skapar ett långvarigt biståndsberoende i form av sanering, vård och återuppbyggnad. Just därför har det internationella samfundet enats om Ottawafördraget, ett förbud mot personminor.

Herr talman! Ottawakonventionen har varit en framgång. Den har bidragit till att stoppa produktion och användning av minor i stora delar av världen. Den har lett till att miljoner minor förstörts, och den har räddat liv.

Internationella normer är dock inte självklara. De måste hela tiden försvaras. När respekten för förbudet försvagas riskerar vi att gå bakåt. Och om fler aktörer skulle börja använda personminor igen kommer vi att stå inför ännu större humanitära katastrofer och ännu större framtida biståndsbehov.

Herr talman! Det är därför Miljöpartiet menar att stödet till minröjning måste kombineras med ett tydligt

politiskt ställningstagande: Respekten för Ottawafördraget måste upprätthållas.

Att röja minor räddar liv i dag. Att försvara förbudet räddar liv i morgon. Det handlar både om humanitet och om långsiktigt ansvarstagande.

Herr talman! Sveriges stöd till Ukraina är avgörande, och det ska fortsätta vara starkt. Men styrkan i stödet mäts inte bara i kronor och ören. Den mäts också i vilka värden vi står upp för. När det gäller jämställdhet får vi inte backa. När det gäller internationell humanitär rätt får vi inte vackla. Och när det gäller återuppbyggnaden av Ukraina måste vi säkerställa att den blir hållbar, demokratisk och inkluderande för hela befolkningen. Det är det som Miljöpartiets följdmotion och reservationer handlar om: att stå upp för Ukraina fullt ut.

Med det vill jag passa på att yrka bifall till reservation 5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 11 Bättre förutsättningar för yrkesutbildning

Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU27
Bättre förutsättningar för yrkesutbildning (prop.
2025/26:198 delvis)
föredrogs.

Anf. 85 JOAR FORSSELL (L):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Herr talman! Skolan ska vara ett tempel för bildning mitt i byn. Det ska vara en plats dit människor kommer från var som helst men får möjligheter att resa vart som helst. Det ska vara en plats där man får kunskap och bildning, där man lär sig de ideal som samhället bygger på och där man får möjlighet att ta sig vidare i livet.

I det ligger såklart både de här viktiga symboliska sakerna och de viktiga värden som bygger upp ett fungerande samhälle. Men i det ligger också att man på skolan måste få nycklar till arbetslivet och de verktyg man behöver för att kunna komma ut i arbetslivet och få ett jobb och en försörjning. Man ska kunna få den frihet det innebär att ha med sig bildning och kunskap samt nycklarna till ett arbetsliv, för att få den frihet som lönekuvertet ger varje månad.

Herr talman! Därför är det, när det kommer till yrkesprogram, viktigt att det finns ett nära samspel mellan skola och arbetsliv. Det man lär sig i skolan ska också vara relevant i verkligheten, och det som företag behöver ska också vara det som skolan utbildar för. Det är precis det som propositionen och betänkandet handlar om.

Vi vill se till att det finns ett yrkesprov. Det kan låta självklart att man ska ha yrkesprov, eftersom det i dag finns gymnasiearbete. Men det är inte självklart. Yrkesprov är något som vi stärker i och med detta.

Om man tänker på det är det här egentligen inte konstigt. Det är inte säkert att det är kommunen som är bäst på att utbilda i alla yrkesrelaterade ämnen och till allt som är relevant på arbetsmarknaden. Det säger nog sig självt. Det är inte säkert att kommunen vare sig kan eller ska göra det. Den har kanske inte rätt resurser eller rätt kompetens, och dessutom finns det kanske någon annanstans. Då är det onödigt att bygga upp det. Det är helt enkelt viktigt att det ska gå att lägga ut de yrkesorienterade ämnena på entreprenad. Det är också något som finns med i betänkandet.

I fråga om yrkesprov gäller det också för kommunal vuxenutbildning.

Herr talman! Genom förslaget i betänkandet ser vi också till att även eleverna på individuella program i anpassad gymnasieskola ska ha rätt att fullfölja sin utbildning. Det är en väldigt viktig del i detta. Livsresan som ska börja i skolan – där skolan ska ge möjligheter, hjälpa en att packa väskorna, att boka biljetterna till livets resa men inte bestämma vart man ska eller vilken rutt man ska ta – måste gälla alla elever.

Med det yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet. Jag ser fram emot en god debatt.
(Applåder)

Anf. 86 ROBERT OLESEN (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 och reservation 2 i betänkandet.

Betänkandet handlar om bättre förutsättningar för yrkesutbildningar. Sverige behöver fler yrkesutbildade. Det är egentligen en av våra mest grundläggande framtidsfrågor. Vi behöver fler undersköterskor, elektriker, industriarbetare, snickare, vvs:are, mekaniker och många andra yrkeskunniga människor som bär upp vårt samhälle och vår ekonomi.

Det behövs yrkesutbildningar som leder till jobb, utbildningar som håller hög kvalitet, utbildningar som är förankrade i arbetslivet och utbildningar som gör att unga människor kan känna stolthet över sina yrkesval. Därför välkomnar vi socialdemokrater regeringens ambition att stärka yrkesutbildningen och förbättra kopplingen mellan skola och arbetsliv. Det är bra.

Herr talman! Det räcker dock inte att ha höga ambitioner. Man måste också välja rätt väg framåt. Här ser vi en del problem med regeringens förslag. Risker är att regeringen går för fort fram, att man öppnar upp för breda lösningar utan att ha tillräcklig kontroll och därmed riskerar både kvaliteten och likvärdigheten i yrkesutbildningen.

För oss socialdemokrater är yrkesutbildningen inte ett andrahandsval. Den är en central och bärande del av utbildningssystemet. Yrkesutbildningen ska ge elever kunskap, yrkesstolthet, trygghet och framtidsmöjligheter. Den ska leda till arbete men också till utbildning och utveckling i arbetslivet och ge möjlighet att studera vidare. Därför måste det ställas höga krav.

Herr talman! En central del i regeringens proposition handlar om att det ska bli lättare att lägga ut yrkesutbildningen på entreprenad. Vi socialdemokrater menar att regeringen går lite för långt här.

Entreprenad kan vara motiverat i vissa fall, till exempel på mindre orter där det är svårt att ordna en viss yrkesutbildning. Det kan handla om utbildningar för vilka det krävs särskild utrustning, särskilda lokaler och utbildningsmiljöer eller särskild kompetens som inte finns överallt. Men entreprenad får aldrig bli ett sätt att flytta ansvar, sänka ambitioner eller splittra upp utbildningen.

Om yrkesutbildningen läggs ut för brett, utan tydliga ramar, riskerar elevernas utbildningar att bli mer beroende av var de bor, vilken aktör som anlitas och hur stark uppföljningen är i just deras kommun eller region. Det är inte rimligt.

En elev i mitt hemlän Kronoberg ska ha samma rätt till en yrkesutbildning av hög kvalitet som en elev i Stockholm, Skåne, Västerbotten eller Västra Götaland. Arbetsgivarna ska kunna lita på att en genomförd yrkesutbildning faktiskt betyder något. Eleverna ska också kunna känna sig säkra på att utbildningen håller måttet.

Därför menar vi att entreprenad i yrkesutbildningen behöver begränsas, regleras och kontrolleras tydligare. Det måste finnas tydliga kvalitetskrav. Det måste finnas tydligt ansvar. Det måste finnas uppföljning. Staten måste ha möjlighet att utkräva ansvar även när utbildningen utförs av entreprenadaktörer. Det får aldrig uppstå ett läge där ansvaret för elevernas utbildning försvinner mellan olika aktörer.

Herr talman! Vi menar också att begreppet branschskolor är bättre än yrkesutbildning på entreprenad. Branschskolor är ett mer brukligt begrepp. Framför allt signalerar det något väldigt viktigt: att utbildningen ska byggas upp tillsammans med branschen, inte bara handlas upp och köpas in från någon extern aktör. Detta är en avgörande skillnad.

En bra yrkesutbildning måste formas nära verkligheten ute i arbetslivet. Den måste ha kontakt med de arbetsplatser och företag där eleverna en dag ska arbeta. Den måste präglas av förståelse för hur tekniken utvecklas, hur arbetsmiljön ser ut, vilka krav som ställs och vilka kunskaper som behövs.

Men den måste också ha ett starkt utbildningsperspektiv. Det räcker inte att man kortsiktigt matchar mot dagens behov. Skolan har ett större uppdrag. Yrkesutbildningen ska rusta eleverna för ett helt arbetsliv, inte bara för första jobbet. Den ska ge kunskaper som håller länge och gör det möjligt att utvecklas, vidareutbilda sig och stå stark även om arbetsmarknaden förändras.

Därför ska branschskolor utvecklas i nära samverkan med arbetsmarknadens parter i respektive bransch. Både fack och arbetsgivare måste få verkligt inflytande över vilka utbildningar som ska startas och hur de ska utformas.

Arbetstagare och arbetsgivare har ett gemensamt intresse av att yrkesutbildningarna håller hög kvalitet och fungerar på riktigt i praktiken. Det är så vi bygger trovärdighet. Det är så vi bygger kvalitet. Det är så vi bygger utbildningar som både elever och företag kan lita på.

Herr talman! En annan viktig del i propositionen handlar om yrkesprov. Här finns en hel del som är positivt. Yrkesprov kan vara ett bra sätt att stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv. De kan bidra till tydligare krav, högre kvalitet och bättre bevis på att eleverna har de kunskaper och färdigheter som de behöver i sitt yrke.

Men även här gäller det att göra rätt från början. LO betonar i sitt remissvar att det ska vara frivilligt för branscherna att införa yrkesprov och att proven ska utformas i nära samarbete med arbetsmarknadens parter, bland annat genom Skolverkets nationella programråd.

Svenskt Näringsliv lyfter också vikten av att arbetslivet får stort inflytande över hur proven utformas. Det här är väldigt viktigt. Yrkesprov kan inte konstrueras ovanifrån, långt från verkligheten i branscherna.

Det ser olika ut i olika yrken. Kraven på en elektriker är inte desamma som kraven på en undersköterska. Förutsättningarna inom industrin ser annorlunda ut än inom restaurang, bygg eller transport. Därför måste yrkesproven tas fram i nära samverkan med arbetsmarknadens parter inom de olika branscherna. De måste vara relevanta och rättvisa. De måste såklart vara genomförbara, och de måste stärka utbildningen. De får inte bli ett administrativt system som läggs ovanpå utan tillräcklig förankring.

Vi socialdemokrater menar därför att införandet av yrkesprov måste vara frivilligt och ske stegvis. Arbetsmarknadens parter måste få vara med. Branschernas erfarenheter måste tas tillvara, och systemet måste byggas upp på ett sätt som fungerar i praktiken. Det måste få ta tid att göra rätt. Reformen i skolan ska inte drivas fram för att skapa snabba rubriker. De ska genomföras för att ge bättre utbildning för eleverna och bättre kompetens för arbetslivet.

Herr talman! I grunden handlar detta om vilken syn vi har på yrkesutbildningen. För oss socialdemokrater är yrkesutbildningen en framtidsinvestering. Det handlar om unga människors möjligheter att få ett arbete, stå på egna ben och känna yrkesstolthet. Därför yrkar jag bifall till våra reservationer.

(Applåder)

Anf. 87 KENT KUMPULA (SD):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Det här är riktigt bra och genomtänkta förslag från Tidöpartierna, som kommer att stärka samarbetet mellan skola och arbetsliv. Därigenom kommer de elever som går yrkesutbildningar att få bättre ingångar till fortsatt lärande i form av en anställning efter sin examen.

När eleverna får med sig en kvittens i form av ett godkänt yrkesprov tror och hoppas jag att fler företag kommer att våga anställa nyutexaminerade. Tyvärr är det i dag ett faktum att många elever som har gått praktiska yrkesutbildningar, till och med till identifierade bristyrken, ändå har svårt att hitta en lärlingsanställning, till exempel som byggnadsarbetare.

Herr talman! Detta gör att många unga med en yrkesutbildning i dag hamnar mellan stolarna. Det blir ett glapp mellan arbetsmarknadens behov av kompetensförsörjning och påfyllningen av nya arbetare. Det här glappet måste vi mura igen. Lyckas vi inte med det kommer det bara att bli större och större.

Herr talman! Det finns två reservationer till betänkandet från oppositionen som jag inte riktigt kan förstå. Det känns lite som att man skrivit dem mest för att det ska göras, inte för att man har något sakligt att ta upp eller någon förbättring att föreslå.

Jag kan läsa lite sammanfattningsvis från reservation 1:

”Entreprenad kan fungera i vissa fall ... Men om det används för brett och som ett självändamål finns en risk att utbildningen splittras och att kvaliteten blir ännu mer ojämn än vad den är i dag ... Därför menar vi att det behövs striktare och tydligare ramar samt bättre uppföljning och kontroll. När entreprenad och nya system införs behöver det finnas författningsrättsliga möjligheter för staten att utkräva ansvar av dem som utför utbildning på entreprenad.”

Herr talman! Det här är ju redan omhändertaget. Jag blir fundersam över om oppositionen ens har läst betänkandet. Självklart är det ingen som har några som helst planer på att utbildningarna på entreprenad ska släppas vind för våg, helt utan kontroller och uppföljningar.

Herr talman! Det står till och med i fetstil, redan i första meningen efter rubriken ”Yrkesutbildning på entreprenad”: ”Huvudmannen behåller ansvaret även när uppgifter överlämnas på entreprenad.”

Lite längre ned står det:

”Regeringen understryker att de utökade möjligheterna att bedriva yrkesutbildning på entreprenad som föreslås i propositionen inte får öka risken för oseriösa aktörer inom utbildningen. Även om en huvudman överlämnar yrkesutbildning på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person ansvarar huvudmannen enligt skollagen fortfarande för att utbildningen håller hög kvalitet och bedrivs på ett seriöst sätt. --- Vid allvarliga brister i en upphandlad yrkesutbildning är det därför enligt regeringen rimligt att huvudmannen ... säger upp sitt entreprenadavtal. --- Regeringen anger vidare att den avser att följa tillämpningen av reformen noga och att den vid behov kommer att vidta ytterligare åtgärder.”

Det är alltså verkligen inget som lämnas vind för våg, herr talman. Uppföljning och kontroll är självklara saker, och det är som sagt redan omhändertaget.

Det står också i reservation 1 att man tycker att branschskolor skulle vara ett bättre namn än yrkesutbildning. Dels håller jag inte med om det, dels är det petitesseer att bråka om vad utbildningen ska kallas. Det är inte namnet på en utbildning som är avgörande, utan det är vad eleverna får med sig i form av kunskaper och anställbarhet som är det viktiga och det intressanta.

Herr talman! I reservation 2 oroar sig oppositionen helt i onödan för införandet av yrkesprov. Jag läser inantill från reservationen:

”Vi menar att yrkesproven måste utformas i nära samarbete med arbetsmarknadens parter i respektive bransch och införas stegvis. Förutsättningarna ser olika ut i olika yrken, och det måste få ta tid att göra rätt.”

Återigen, herr talman, undrar jag helt seriöst om oppositionen ens har läst betänkandet. Antagligen inte, så jag läser inantill vad det står om införandet av yrkesprov.

”Regeringen konstaterar att en kontinuerlig återkoppling och samverkan mellan skolor och arbetslivet är avgörande för kvaliteten i yrkesutbildningen och att det leder till gott yrkeskunnande och anställningsbarhet för eleverna. Det behövs åtgärder för att förstärka samverkan mellan skola och arbetsliv, för att undervisningen i yrkesämnen ska bli så relevant för det framtida yrkeslivet som möjligt. Ett yrkesprov kan enligt regeringen skapa tydligare kopplingar mellan skola och arbetsliv, säkerställa att eleverna har de yrkeskunskaper som krävs för ett visst yrke och underlätta elevernas övergång till arbete.”

Vidare framgår följande i betänkandet:

”Samtidigt konstaterar regeringen att arbetet med att ta fram yrkesprov för alla yrkesutbildningar i gymnasieskolan kan vara tidskrävande, och det kan därför i vissa fall eller under en viss tid saknas ett sådant prov.”

Herr talman! Det här med att det måste få ta tid att göra rätt, att man ska införa yrkesproven i samverkan med arbetslivet, är också redan omhändertaget i betänkandet. Det är inget som kommer att stressas igenom eller införas utan täta kontakter med arbetsmarknadens parter för att säkerställa att yrkesproven blir både bra och relevanta och att de trimmas in till att hamna på rätt nivå.

Herr talman! Jag känner mig trygg i att det här kommer att bli bra, och det tror jag egentligen att oppositionen också är. De skriver följd-motioner och har reservationer som ren formalia, för att det ska göras liksom, inte för att de har hittat något som faktiskt behövs tas upp.

(Applåder)

Anf. 88 ISABELL MIXTER (V):

Fru talman! Vi behöver riktigt bra yrkesutbildningar för att möta behovet av framtidens arbetskraft. Många är bekymrade över att för många elever läser teoretiska program och för få läser yrkesutbildningar.

Jag har hört regeringspartier säga att de vill begränsa möjligheten att läsa teoretiska program för alltför många elever, men jag menar dock att det som krävs för att få elever att läsa till arbetyrken är att arbetsmiljön är attraktiv och att de får en bra lön. Det är vad som krävs för att unga ska se dem som framtidsyrken.

Det är också viktigt att utbildningarna är riktigt bra, så att de leder fram till arbete i yrken som branscherna

efterfrågar. Här är det viktigt och bra med en stark förankring på arbetsmarknaden. Branschskolor är en möjlighet till det.

Det har pågått en försöksverksamhet mellan 2018 och 2023, vilken har visat att många av de elever som studerat på dessa branschskolor fått jobb efter avslutad utbildning. Allt det är positivt, men det finns en del farhågor med regeringens proposition. Det ska bli lättare att lägga över delar av yrkesutbildningen på entreprenad, det vill säga att någon annan får ta ansvar för delar av yrkesutbildningen.

En risk med detta är att huvudmannen inte har fullt ansvar för utbildningen och att kvaliteten kommer att variera i för hög grad samt att kontrollen över branschskolorna blir för låg. Nu har vi dock fått betryggande besked om att det inte kommer att vara så. Vi får verkligen hoppas att det inte blir så.

Trots regeringspartiernas löften finns en risk för att oseriösa aktörer letar sig in. Vi vet att de finns hos huvudmännen redan i dag. Det finns privata aktörer som inte sköter sitt utbildningsuppdrag på det sätt som är tänkt. Här är det viktigt att Skolinspektionen och andra har de verktyg som krävs för att se till att eleverna får den allra bästa utbildningen. Jag ser inget problem med att man som politiker tar ansvar för och kräver att vi ska ha kontroll över att våra ungdomar får bästa möjliga utbildning.

Vi behöver såklart se till att det finns utbildning till dagens bristyrken, till exempel karosseri, plåtslageri och skogsmaskinförare. De var en del av försöksverksamheten.

Slår man ut det här för brett och i yrken där det redan i dag finns fullgoda utbildningsanordnare finns en risk att man från huvudmannens sida frånsäger sig ansvar. Jag vill även i fortsättningen se att det finns en tydlig ram för hur det här ska följas upp och att det finns en kontroll över de utförare som blir så kallade branschskolor.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Anf. 89 OLIVER ROSENGREN (M):

Fru talman! Gymnasial yrkeskompetens är det som efterfrågas av många arbetsgivare. När näringslivet gör sina egna undersökningar blir det allt tydligare att det är gymnasial yrkeskompetens som efterfrågas i den svenska ekonomin.

Den här utvecklingen kommer att förstärkas av den tekniska utveckling som sker just nu med ökat inträde av AI och liknande modern teknik på arbetsmarknaden, som alltmer kommer att kräva omställning av arbetsmarknaden och av ekonomin. Det kommer att bli än tydligare att praktiska yrkesfärdigheter kommer att värderas ännu högre.

I ljuset av detta är den offensiv som vi har genomfört under mandatperioden, och fortfarande tänker genomföra, så viktig, det vill säga att förstärka yrkesutbildningarna och att förstärka yrkeskompetensens roll i det svenska samhället.

Den reform som debatteras i dag, och som vi strax ska fatta beslut om, handlar om att se till att yrkesprogrammen förstärks och att de yrkesprov som införs gör att säkerheten hos en arbetsgivare stärks så att den som har gått ut från ett yrkesgymnasium eller en yrkesutbildning för vuxna är rustad för jobbet i praktisk bemärkelse. Det ska bli som ett slags certifikat på att de som lämnar utbildningarna faktiskt är redo att gå rakt ut i arbete. Man ska inte behöva oro sig för att utbildningen rustar för vissa saker men kanske inte riktigt rustar för det vi behöver här på arbetsmarknaden. Det här är en av många viktiga komponenter i vår yrkesoffensiv, i vårt arbete för att se till att yrkesutbildning uppvärderas och utökas för att rusta den svenska ekonomin på det sätt som behövs för att vi ska klara framtiden. Arbetsmarknaden ska rustas med det som efterfrågas.

Det är ingen hemlighet att Moderaterna har lagt fram förslag på en del reformer som skulle ta den typen av reformer ännu längre. Vi hade velat se att man kompletterar gymnasieutbildningarna med ett tredje spår – en tvåårig yrkesutbildning, en yrkesskola, som är möjlig för alla unga att välja. På det sättet kan trösklarna till gymnasiet sänkas, ett slags alla-ska-med-reform. Reformen skulle innebära att en del av dem som i dag väljer bort gymnasiet, hoppar av gymnasiet eller vill ta sig ut ur gymnasiet snabbare får möjlighet att göra det på en yrkesskola. Den här reformen är ett viktigt steg i rätt riktning. Den ökar kvaliteten i yrkesutbildningen och underlättar för fler att göra sig konkurrenskraftiga i ekonomin.

Yrkesoffensiven som vi vill se har inte bara de här viktiga komponenterna, utan den består också av flera andra relevanta delar. Det handlar om hur vi vill se till att vi kraftsamlar de yrkesutbildningar som finns i det svenska yrkesutbildningssystemet till en ny nationell yrkesutbildning. Då samlas arbetsmarknadsutbildningarna hos Arbetsförmedlingen, yrkesvux hos kommunerna och nationell yrkesutbildning, en pilot hos Myndigheten för yrkeshögskolan, i en ny rejäl reform. Vi kraftsamlar och ser till att de resurser vi faktiskt laddar in i systemet kommer i arbete.

Ett av de genomgående problemen för yrkesutbildning i Sverige, fru talman, är ju att vi inte tillräckligt väl använder de resurser vi faktiskt satsar.

I dag är det så att var tredje fullt finansierad plats inom den kommunala yrkesvuxenutbildningen inte används för att vi har för låga krav och förväntningar på att den som saknar utbildning ska utbilda sig till arbete. Flera av dem som anvisas till yrkesutbildning av Arbetsförmedlingen dyker inte upp över huvud taget, trots anvisning. Arbetsförmedlingen har brustit i de kontrollerna. Vi måste få de här resurserna i arbete, och då tror vi på en kraftsamling.

Vi vill inom ramen för en sådan reformering också se till att ersättningssystemet blir mer rättvist, fru talman. I dag har vi ett jämställdhetsproblem inom den svenska yrkesutbildningen eftersom många kvinnor väljer välfärdsorienterade yrkesutbildningar, ofta i kommunernas yrkesvux, och måste ta lån för att gå de

utbildningarna medan många män som väljer industriorienterade yrkesutbildningar gör det inom ramen för Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildning och får bidrag. Det bygger in en ekonomisk ojämställdhet bland arbetslösa, till nackdel för inte minst utrikes födda kvinnor. Det kan vi inte acceptera. Inom ramen för en ny nationell yrkesutbildning vill vi också se till att ersättningen kraftsamlas i ett ersättningssystem, ett statligt arbetslöshetsbidrag.

Fru talman! Inom ramen för förstärkningen av yrkesutbildning med ett yrkesprov som vi diskuterar i dag ser vi också behov av att förstärka systemet med praktik- och lärlingsplatser. Vi vill göra det enklare för de arbetsgivare som vill bidra att göra det, oavsett vilket som är det sändande utbildningssystemet. Vi vill dessutom, fru talman, se till att det blir mer lönsamt för de arbetsgivare som vill bidra till de här utbildningarna att göra det.

Vi vill ha ett handledaravdrag som ska bli en rabatt på arbetsgivaravgiften så att det blir enklare för arbetsgivarna att vara med och bidra och så att de vågar sätta sina mest kompetenta medarbetare på detta.

Det här skulle samlat se till att yrkesutbildningens roll i ekonomin förstärks, att fler kan gå en yrkesutbildning och att vi på det sättet får fler som möter arbetsgivarnas efterfrågan.

Fru talman! Innan jag avslutar vill jag såklart yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Jag vill också vända mig direkt till er som har valt en yrkesutbildning. Ni är vinnare i den nya ekonomin. Ni som har valt en yrkesutbildning kommer att stå starka på arbetsmarknaden. Ni kommer att ha jobb att inte bara söka och skaffa er utan ofta också välja mellan. Medan era kompisar som kanske har valt samhällsprogram eller humaniora eller liknande kommer att behöva ställa om, gå nya utbildningar och skola om sig inom yrkeshögskola eller andra yrkesutbildningar för att ta de olika praktiska, yrkesorienterade jobb som kommer att få ekonomin att fortsätta växa kommer ni att ha trygga möjligheter, mycket låg risk för arbetslöshet, stora chanser till goda inkomster och stora möjligheter på arbetsmarknaden.

Vårt uppdrag är att se till att de möjligheterna förstärks, att det lönar sig ännu mer att ta de här arbetena och att se till att skatten på arbete kommer ned så att det lönar sig att göra de här viktiga valen och ta det samhällsansvar som många av er har gjort och tagit. Ni kanske inte i alla lägen lyssnade på den där föräldern som sa: Ta nu en bred utbildning med alla möjligheter! I stället vårdade ni ert intresse för ett yrke och en profession som gav er möjlighet att komma ut konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden. Grattis till det! Det är ni som är vinnare i den nya ekonomin.

Jag yrkar återigen bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

I detta anförande instämde Robert Stenkvis (SD).

Anf. 90 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)
replik:

Fru talman! Tack till ledamoten för en utmärkt hyllning till yrkesprogrammen!

Ledamoten och jag var gemensamt på SM i Ung Företagsamhet i går. Jag vet att vi delar ett engagemang både för yrkesprogrammen och för UF, och det uppskattar jag. Men jag har ändå några frågor, konstigt nog, när vi står här.

Oliver Rosengren pratar om en yrkesoffensiv. Den yrkesoffensiven har vi inte riktigt sett under den här regeringen, tycker jag. Jag vet att Moderaterna driver det. Jag vet att Oliver Rosengren driver det. Men jag ser inte riktigt att regeringen har gjort det.

Jag vet att vi har varit överens om till exempel tvåårig yrkesutbildning, alltså att verkligen ha fokus på dem som ska kunna komma igenom snabbt och dem som annars inte har någon väg igenom. Det har inte blivit av.

Jag vet att Oliver Rosengren har drivit på för ett handledaravdrag. Det har också vi med i vår budget. Det har inte heller blivit av.

Jag vet också att vi i Sverige fortfarande har 20 000 elever per år som lämnar skolan utan att kunna gå vidare till gymnasiet. Det är fler än någonsin tidigare i svensk historia. Av dem har ungefär 10 000 ett godkänt genomsnitt. I alla andra europeiska länder kommer de in på yrkesprogram, typiskt sett. I Sverige är de utanför skolan. Vi har gång på gång föreslagit att vi ska öppna upp yrkesprogrammen för den här gruppen. Men regeringen gör inte det.

Jag är alltså helt med på att vi ska ha en yrkesoffensiv. Jag saknar bara att se den i verkligheten. Därför undrar jag, Oliver Rosengren: Varför har inte regeringen levererat på den yrkesoffensiv som Sverige och svenskt näringsliv verkligen behöver och som jag vet att vi delar intresset för?

Anf. 91 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket, ledamoten Paarup-Petersen, för frågorna!

Det stämmer att vi delar ett engagemang för yrkesutbildning. På SM i Ung Företagsamhet i går var det särskilt roligt att få delta i samtal och diskussioner med alla de elever som går yrkesprogram och samtidigt studerar entreprenörskap.

Sannolikheten att man blir egenföretagare om man går frisör eller vvs är såklart många gånger större än om man går ett ekonomiprogram. Ändå har ungt företagande blivit mer av standard på ekonomiprogram än på de yrkesutbildningar där det kanske är extra lämpligt. Det är positivt att Ung Företagsamhet har sett detta, att många kommuner nu börjar se detta och att det som vi gjorde i Växjö för många år sedan nu blir vanligare och vanligare, det vill säga att man säkerställer att alla elever även på yrkesprogrammen kan gå och läsa UF. Jag vill kvittera hyllningen till detta.

Fru talman! Jag fick ett par frågor här om yrkesutbildnings- och yrkesoffensiven. Ledamoten och jag har deltagit i flera olika sammanhang där näringslivet

tvärtom beskriver att man ser den här offensiven. Man har sett att resurserna till yrkesutbildning har ökat.

Vi har ju förstärkt yrkesvux med ett helt Alvesta i utbildningsplatser. Vi har ökat ersättningen per utbildningsplats inom yrkesvux så att flera av de anordnare som finns nu har möjlighet att också erbjuda och tillhandahålla utbildningar med hög kvalitet. Vi har sett till att fler elever nu väljer yrkesprogrammen på gymnasiet genom att tala väl om detta och göra satsningar ekonomiskt för att det ska bli högre kvalitet och attraktivitet. Det är en rad olika viktiga delar som de facto innebär att resurserna till yrkesutbildningen ökar.

Nu är det också hög tid för reformerna, och dem genomför vi ett exempel på här och nu med yrkesproven. Den betygsreform som vi genomför kommer också att se till att fler får tillgång till utbildningsplatser på gymnasiet.

Anf. 92 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)
replik:

Fru talman! Det är helt rätt att det har gjorts saker, men det kan i ärlighetens namn vara värt att påminna publiken och väljarna om att man började med att dra ned på pengarna till yrkesutbildningarna för att sedan öka dem igen. Då blir det lite lättare att få plus på kontot inför valet. Vi ser att man använder den strategin på en del andra områden också.

Men jag vet ju, återigen, att Oliver Rosengren är engagerad i de här frågorna. Det var verkligen fantastiskt i går med alla UF-företag. Det var också en lite överraskande grej när regeringen drog ned på pengarna till UF för ung företagsamhet – pengar som vi såklart försökte få in igen.

Men när vi pratar yrkesutbildning är det ju så att vi ser att regeringen stängt ned branschskolorna, som var så eftertraktade bland annat inom el och bygg etcetera.

Vi ser också att man fortsätter utvisa yrkeskunniga människor bara för att man hittat på en lön som inte är relevant för en hel del yrken.

När det gäller yrkesprov är jag väldigt glad för att det är med här. Det är oerhört bra att yrkesprov nu är med. Men vi har ju från Centerpartiets sida gång på gång påpekat att det borde vara yrkesprov för att komma in på gymnasiet. Det har fått lite kalla handen, men regeringen inser nu att yrkesprov är bra. Det är jätteviktigt. Det kan visa ens färdigheter inför ett yrke när man ska bort från gymnasiet.

Varför fortsätter man utesluta dem som kan komma in på yrkesprov? Om vi vill ha yrkeskunniga borde det väl vara bra att de också kommer in. Men de utesluts fortfarande, och därför har vi fortfarande 20 000 elever som inte får komma in på yrkesprogrammen.

Återigen: Jag saknar fortfarande den korta yrkesutbildningen som var utlovad men inte har blivit av. Jag saknar det handledaravdrag som jag vet att Moderaterna också tror på. Jag saknar yrkesprov för att komma in på yrkesprogrammen. Kan vi hoppas att Moderaterna är med och röstar igenom de reformerna efter valet?

Anf. 93 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Det ska finnas alla möjligheter för ledamoten Paarup-Petersen att rösta på den typen av reformer efter valet när en omvald Kristersson-regering presenterar sådana.

Det är viktigt att fortsätta satsa på yrkesutbildningen, men jag tror att man måste hålla två tankar i huvudet samtidigt när man ger sig in i resursdiskussionen. Av konjunkturella skäl görs det i regel stora utökningar av yrkesutbildningen när konjunkturen viker. Det var därför inte konstigt att den tidigare regeringen gjorde stora utbyggnader av yrkesutbildningen i samband med coronapandemin och de efterföljande verkningarna på ekonomin, som medförde krav på att fler skulle kunna utbilda sig när de inte längre kunde ha det arbete som de tidigare hade. Det är inte så konstigt att man gör den typen av konjunkturella utbyggnader.

Det vi har kunnat se i de satsningar som har gjorts under den här mandatperioden är att det har gjorts utökningar även när det gäller de permanenta nivåerna för exempelvis yrkesvux. Det är dessutom så att instruktionerna till Arbetsförmedlingen om att utöka arbetsmarknadsutbildningen har blivit ännu tydligare – trots att Arbetsförmedlingen själv menar att det finns utmaningar i detta har vi framhårdat i att det är en viktig prioritering.

Här har vi ett viktigt arbete att göra. Vi måste fortsätta se till att resurserna ökar. De kommer alltid att öka lite extra när det är lågkonjunktur, för då behöver man göra den typen av förstärkningar. Vi behöver dock fortsätta att utöka yrkesutbildningen i Sverige permanent, både inom ramen för ungdomsgymnasiet och inom ramen för vuxenutbildningen. Det kommer att vara centralt.

Vi har gjort stora satsningar på resurssidan, fru talman, och nu ser vi fram emot att ta stora kliv på reformsidan. Flera av de saker som ledamoten efterfrågar är redan nu en del av reformagendan, exempelvis en betygsreform som kommer att se till att trösklarna till gymnasiet sänks så att fler får tillgång till gymnasial utbildning inklusive yrkesutbildning.

Anf. 94 ROBERT OLESEN (S) replik:

Fru talman! Jag har en väldigt kort fråga till Oliver Rosengren. Jag håller med om mycket av det han har sagt, framför allt det som handlar om jämställdhetsproblematiken när det gäller arbetsmarknadsutbildningen och bidragsdelarna i detta. Det behöver absolut lösas.

Jag vet också att ledamoten Rosengren är en stark förespråkare för att lägga ut saker och ting på entreprenad; det har jag sett under många år under hans tid i Växjö kommun. Jag vill fråga Oliver Rosengren hur han kan garantera att det här, som handlar om att man ska lägga ut på entreprenad, inte fortsätter att bidra till den miljardrullning och vinstjakt som vi ser i dag inom svensk skola.

Anf. 95 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Jag tackar Robert Olesen för frågan.

Vi diskuterar ju en rad olika frågor inom skolområdet som är av stor betydelse för elevernas vardag, för hur man ska utföra utbildning i Sverige, för hur kvaliteten i yrkesutbildningen och på de teoretiska programmen ska kunna höjas samt för hur skolan ska bli tryggare och betygen rättvisare. Trots detta, fru talman, vill Socialdemokraterna i varje givet läge återkomma till frågor om skolornas drift och skolkoncernernas vinst. Det är såklart olyckligt, men nu är frågan ställd och får därför besvaras.

Att vi har ett skolsystem som inte innehåller endast en utförare kommer att bidra till ökad konkurrens. Konkurrens kommer i sin tur att se till att vi får ökad kvalitet. I de lägen där vi ser att det finns förutsättningar för fristående utförare att bidra till kvalitet finns det skäl att låta dem göra det. I de fall där det inte finns möjlighet för fristående aktörer att bidra till ökad kvalitet bör vi inte ha dem.

Fristående aktörer har inget egenvärde. Det handlar om att vi ska höja kvaliteten genom konkurrens, benchmarking och flera aktörer, som man i vissa fall dessutom kan välja mellan. Det är argumentet för att tillåta fristående aktörer att vara med och bidra. Om fristående aktörer inte levererar kvalitet ska de givetvis stängas av och plockas bort.
(Applåder)

Anf. 96 ROBERT OLESEN (S) replik:

Fru talman! Jag uppfattade det som att ledamoten undvek min egentliga fråga. Den handlade om vinstjakten. Ser Oliver Rosengren att det finns något sätt att stoppa miljardrullningen, eller kommer den att fortsätta även inom yrkesutbildningarna? Ska vi fortsätta att slänga skattebetalarnas pengar i privata fickor i stället för att ge dem till elever? Hur vill Oliver Rosengren stoppa miljardrullningen?

Anf. 97 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Regeringen genomför tillsammans med Sverigedemokraterna en serie reformer för att vårda friskolereformen, för att se till att de skolor som är aktiva sköter sig som de ska och för att det inte ska bli för mycket spekulation och riskkapitalism inom skolsystemet, exempelvis genom att ställa krav på mer långsiktigt ägande, genom att ha en ordentlig ägarprövning och genom att ställa höga kvalitetskrav för att någon ska få möjlighet att bidra till barns utbildning.

Det är viktigt att vi använder skattepengar på rätt sätt. För Moderaterna är utgångspunkten alltid att värna skattebetalarnas intressen. Vi är förhållandevis ointresserade av att värna skolkoncerners eller utländska bolags intressen. Vi är däremot väldigt intresserade av barns skolvillkor och av att få högre kvalitet i utbildningen.

På en rad platser runt om i Sverige ser vi mycket hög kvalitet i fristående skolor. Om man reducerar denna fråga till att handla om huruvida den som har riskerat pengar för att bygga upp en skolkoncern gör lite vinst riskerar man att kasta ut ett skolsystem som i

dag levererar mycket goda resultat – i flera ämnen handlar det om resultat på världs nivå. Det vill vi inte medverka till, utan vi vill fortsätta att se till att skolsystemet i första hand ser barn och unga och sätter kunskapen först.

I vissa fall kommer det att passa alldeles utmärkt att fristående skolor är med och bidrar till detta. Om de inte bidrar till det utan i stället ägnar sig åt spekulation och mest är där för att tjäna pengar ska de såklart inte vara en del av skelsektorn. Då är skälet till att de är där inte detsamma som skälet till att Moderaterna håller på med skolpolitik. Vi gör det för barnen, för ungdomarna och för Sverige.
(Applåder)

Anf. 98 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Det är fantastiskt bra att vi nu har tagit ett steg mot en bättre och starkare yrkesutbildning och för att säkerställa att fler går en yrkesutbildning samt att de får en bättre utbildning när de är där. Jag är glad för att vi alla är överens om detta.

Vi kan konstatera att alltför få läser yrkesprogram. Jag tror att det finns lite olika uppfattningar om vad det beror på; några av dem har diskuterats här i dag. En sak som vi dock vet med säkerhet är att yrkesprogrammen på väldigt många ställen fortfarande står för långt bort från näringslivets faktiska behov. Vi behöver titta på de bitarna och säkerställa att näringslivet är med i arbetslivet och i större omfattning är med och påverkar yrkesprogrammets utformning.

Fru talman! För att göra yrkesprogrammen mer attraktiva behöver vi säkerställa att man får bra handledning när man exempelvis är ute på praktik eller – på högre nivå – LIA, alltså lärande i arbete. I slutändan är det detta som särskiljer yrkesprogrammen. Man får en närmare koppling till det faktiska arbetslivet där ute.

Därför vill Centerpartiet se ett avdrag för den som handleder elever. Det finns inte med här. När vi skulle lägga fram följdmotioner fanns det begränsningar för vad vi fick lov att ta med. Jag tycker ändå att det är viktigt att säga att vissa saker fortfarande saknas när det gäller att få en verkligt attraktiv yrkesutbildning i Sverige. Jag tänker bland annat på handledaravdrag, som vi satsar 500 miljoner kronor per år på i vår budget. Detta är en väg in på ett yrkesprogram för fler människor.

I dagsläget har Sverige flest elever som inte klarar skolan av alla länder i hela Europa, och antalet är större under Tidöregeringen än någonsin tidigare – varje år är det 20 000 elever som inte klarar skolan. Det är oacceptabelt. Vi skulle kunna hjälpa dem att komma in, men regeringen vägrar gång på gång att öppna yrkesprogrammen. Om man väntar till 2031 blir det väldigt många fler elever som inte får en framtid. Det är inte lönt.

Vi anser också att det yrkesprov som regeringen nu inser att man ska öppna för på gymnasiet är mycket bra. Man har dock fortfarande inte insett att ett sådant även borde finnas när elever ska komma in. Vi har

tidigare försökt att lyfta fram att den som är kunnig inom sitt yrke och kanske har mekat med motorer hela sin barndom ändå inte får komma in på fordonsprogrammet på gymnasiet om den inte klarar engelskan. Det är helt absurt. Det finns fantastiskt kunniga ungdomar som inte får komma in på utbildningar där de skulle excellera på grund av den rådande teoretiska synen på kunskap.

De praktiska kunskaperna värderas fortfarande inte i det här landet, och det är synd. Det gör att människor som hade kunnat bli fantastiska yrkesutövare och kunnat bidra till den kompetens som företagen skriker efter utsluts och leds ut i arbetslöshet i stället för att ledas in på arbetsmarknaden. Det är väldigt synd.

Fru talman! Jag är glad för att det här betänkandet är ett litet steg i rätt riktning. Jag kan också konstatera att för att få en yrkesoffensiv och de väldigt kvalificerade yrkesprogrammen och de kompetenser som arbetslivet verkligen skriker efter måste man säkra en väg in i gymnasiet och till ett yrke för ännu fler människor.

Vi har precis bara börjat. Jag ser fram emot att den här regeringen faller och att en ny regering kan ta över och få igång en riktig yrkesoffensiv.
(Applåder)

Anf. 99 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Fru talman! Vi ledamöter representerar lite olika valkretsar. Det är hemma i valkretsen som vi gör besök, och det är ofta den verkligheten som ligger oss närmast och som vi hämtar våra exempel från.

Som riksdagsledamot från Dalarna har jag mött många arbetsgivare som beskriver samma problem. Det är allt från industrier i Hedemora, Ludvika och Borlänge till vårdverksamheter i Gagnef och Falun eller näringslivet i Leksand och Idre. Det är arbetsgivare efter arbetsgivare som söker yrkesutbildat folk.

Samtidigt går många ungdomar ut gymnasiet utan att riktigt få fäste på arbetsmarknaden för att de saknar rätt yrkesutbildning. Det finns alltså ett glapp här mellan utbildning och arbete. Så ser det också ut runt om i Sverige.

Det är en följd av att vi under lång tid har haft ett system där utbildningens innehåll och arbetslivets behov inte alltid har utvecklats i takt med varandra. Samhället har förändrats snabbt – både tekniskt, organisatoriskt och kompetensmässigt – men utbildningssystemet har inte alltid varit anpassat för att säkra att elevers kunskaper verkligen motsvarar de krav som de möter efter examen.

En yrkesutbildning ska vara en trygg väg in i ett yrke. Den ska ge kunskap som arbetslivet efterfrågar, och den ska bära hela vägen till ett jobb. Det är naturligtvis ett problem när det i dag inte ser ut så.

Problemet i dag handlar inte bara om innehåll, utan också om en tydlighet. Det saknas i många fall en gemensam, tydlig standard för vad det innebär att ha gått ett yrkesprogram.

Gymnasiearbetet, som i dag ofta är den avslutande delen av utbildningen, ser väldigt olika ut beroende på

skola, lärare och lokala förutsättningar. Det innebär att en examen helt enkelt inte alltid är ett entydigt mått på faktisk yrkesskicklighet.

För den som anställer blir det osäkert, och för den som tar studenten blir det otryggt. Man har gått tre år och gjort sitt gymnasiearbete, men ändå saknas det ibland ett tydligt erkännande från arbetslivet av att man faktiskt är redo. Just därför är förändringen i det här lagförslaget med införandet av yrkesprov oerhört viktig.

Det innebär att utbildningen inte bara avslutas med ett projekt eller arbete. Nu avslutas utbildningen med ett standardiserat prov som är utformat för att mäta yrkesskickligheten i praktiken. Provet omfattar hela den yrkeskompetens som utbildningen syftar till, och det tas fram i nära samarbete med berörda branscher.

Yrkesproven blir då ett verktyg för att säkra att utbildningen håller en jämn och hög nivå över hela landet. De bidrar till likvärdighet. För eleven innebär det något väldigt konkret. När man står där med sitt yrkesprov vet man att man håller. Man vet att man är redo, och arbetsgivaren känner samma sak. Det bygger både stolthet och trygghet.

Fru talman! Samtidigt finns det ett annat problem som ofta hamnar i skymundan, nämligen tillgängligheten. Utbudet av yrkesutbildningar varierar rätt kraftigt över landet. I mindre regioner kan det vara svårt att erbjuda utbildningar inom smalare eller mer resurskrävande yrken.

Därför är den andra viktiga förändringen att öppna för mer samarbete mellan skolorna. I dag är möjligheterna att lägga ut delar av yrkesutbildningen kraftigt begränsade. Det har inneburit att skolor i praktiken ibland har avstått från att erbjuda vissa utbildningar eftersom de saknar resurser, utrustning och kompetens.

Med de nya förslagen öppnas möjligheten att överlämna undervisning i yrkesämnen till andra offentliga huvudmän, som till exempel kommuner, eller till privata aktörer. Det innebär en ökad flexibilitet i systemet.

Det innebär att fler elever kan få tillgång till utbildningarna. Vi kan helt enkelt göra det möjligt att bo kvar hemma och ändå få rätt utbildning.

Det är viktigt i hela landet, inte minst i just Dalarna. Hos oss är avstånden långa. Men viljan att stanna kvar och bygga sin framtid på hemorten är ofta stark.

Det här handlar också om Sveriges framtid. För utan rätt kompetens stannar Sverige. Då fungerar inte vård och omsorg. Då byggs inga hus, och då står maskiner still.

Men det handlar också om individen. Det handlar om den unga människan som ska välja väg i livet och som ska få känna att den väg som man väljer leder någonsans.

De här förändringarna ger fler människor möjlighet att stå på egna ben, att känna stolthet över sitt arbete och att vara en del av någonting större. Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 100 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)

replik:

Fru talman! Ledamoten Bengtsson gillar ju Dalarna väldigt mycket. Som ledamoten säger är det väldigt många som söker utbildat folk och inte minst yrkesutbildat folk.

När vi tittar på vad som händer just nu kan vi konstatera att en av sakerna som regeringen har gjort är att man utvisar yrkesduktigt folk. I Dalarna tjänar man mindre än vad man gör i Stockholm. Medianlönen är baserad på lönen för hela landet.

I Dalarna tjänar man mindre. Man kan bli utvisad från Dalarna som yrkeskompetent med samma jobb som en yrkeskompetent i Stockholm kan vara kvar i landet för. Hur hjälper det Dalarnas företag? Det är den första frågan.

Den andra frågan är följande. Man ser till exempel i lönestatistiken att det är en del mekaniker, murare etcetera som inte tjänar så mycket. Är det bra för Dalarna som saknar folk och kommunerna som inte kan hitta personal att det är människor som utvisas för att de tjänar för lite? Det är en hittepålön som är baserad bland annat på Stockholmslöner som Dalarna inte lever upp till.

När det kommer till att få in fler på yrkesprogrammen kan man konstatera att regeringen har vägrat att öppna för yrkesprov för att komma in på gymnasiet. Det betyder att de yrkesduktiga unga männen eller unga kvinnorna som gärna vill komma in på yrkesprogrammen inte kan komma in om de inte också har fått godkänt i engelska, svenska och matte, trots att de är jätteduktiga på sin grej.

Man har vägrat öppna yrkesprogrammen så att det skulle räcka att komma in med genomsnittet. Då hade 10 000 fler kunnat komma in på yrkesprogrammen varje år. Det har man inte velat. Det kommer att ta många år till innan det är klart.

Hur gynnas Dalarna av den här politiken? Företagen och kommunerna i Dalarna behöver verkligen kompetens. Jag vet att det är sant. Hur hjälps de av dessa förslag?

Anf. 101 MATHIAS BENGTSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna, även om kopplingen till betänkandet kanske är i gränslandet!

Regeringen gör flera grejer för att fler ska komma in i arbete och att fler ska kunna ta de jobb där det finns en efterfrågan från Dalarnas arbetsgivare. En viktig del är att de som i dag inte har ett arbete ska bli anställningsbara.

Det är inte så att det saknas folk, utan det saknas folk med rätt utbildning. Då behöver man se till att det finns utbildningsplatser så att de som inte har rätt utbildning kan få rätt utbildning.

Sedan gäller det kopplingen till lönekravet för arbetskraftsinvandringen. I grunden är det ganska rimligt att när det finns arbetslösa människor i Sverige ska de i första hand få rätt utbildning för att kunna ta de enkla jobb som finns.

Att det ska behöva arbetskraftsinvandra människor från andra länder för att arbetsgivare ska kunna anställa folk är i grunden ett systemfel. Det beror på att det inte finns rätt utbildade människor på den svenska arbetsmarknaden. Kopplingen där är helt enkelt att det på lång sikt ska vara ett av incitamenten för att fler ska komma in på arbetsmarknaden.

När det kommer till att sänka kraven för komma in på gymnasiet har vi haft den debatten ett flertal gånger. I grunden är motfrågan: Menar Centerpartiet verkligen att om vi tar in fler personer på gymnasiet som inte har med sig tillräckliga kunskaper från grundskolan kommer gymnasieresultatet att öka?

Ser inte Centerpartiet risken med att man skapar ännu ett misslyckande för elever som redan är utsatta och har haft det kämpigt i skolan, så att de drar på sig ett misslyckande till?

Är det inte bättre att sätta in tidiga åtgärder i grundskolan så att de får de kunskaper som de behöver så att de sedan klarar gymnasiet på den linje de kommer in på?

(Applåder)

Anf. 102 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)

replik:

Fru talman! På den sista frågan kan jag bara svara: Jo, det är otroligt mycket bättre att satsa tidigt på elever för att få rätt kunskaper. Därför satsar Centerpartiet mer på skolan än regeringen gör; så är det.

Det hade varit fantastiskt bra om ni hade satsat lika mycket som vi gör. Alla andra oppositionspartier satsar också mer än regeringen gör på skolan, just för att man behöver kunna sätta in insatser mycket tidigare och ha pengar till det.

Vi vill ha ett sektorsbidrag så att det inte först och främst är stora kommuner, stora aktörer och stora skolor som får statsbidragen. De går ju just nu först och främst till de stora städerna. Vi vill i stället ha ett sektorsbidrag, så att kommuner i till exempel Dalarna får samma förutsättningar att hjälpa sina elever som storstäderna. Detta har dock Kristdemokraterna tillsammans med resten av regeringen sagt nej till. Men jag instämmer helt i själva grundgrejen.

Visst kan man säga att det delvis är ett systemfel att människor är arbetslösa och inte har den kompetens som arbetsmarknaden söker. Men det hjälper inte de företagare som just nu saknar kompetent arbetskraft att de får veta att de kanske får en anställd med rätt kompetens om fyra år. De är fortfarande utan kompetent arbetskraft nu. Det är fortfarande en kock som inte finns där. Det kan vara en murare eller en mekaniker som inte finns där. Om företagen kan anställa dem ökar tillväxten i Dalarna, och fler kan få jobb på lägre nivå. Det hjälper dem som är arbetslösa.

Det är så ekonomin fungerar. Det tyckte alla borgerliga partier förr i tiden till dess att den här konstiga Tidöregeringen kom till och man glömde vad det borgerliga arvet var, nämligen att tillväxt kan öka när det kommer fler människor som jobbar. Det är sorgligt.

Jag håller helt med om att vi ska se till att utbilda folk. Om fler kommer in på yrkesprogrammet sänker man nivåerna, och det är ju de här nivåerna som regeringen säger ska gälla när det nya betygssystemet är på plats. Det ligger exakt på den nivån. Då tror ni att ungdomar klarar det, men nu tror ni inte att de klarar det. Det går ju inte att få ihop!

Vi har under hela mandatperioden sagt att det för varje år är minst 10 000 till som hade kunnat komma in på yrkesprogrammen och bidra till svensk tillväxt. Men ni har sagt nej. Det här är samma typ av elever som ni tror kan bidra om fem år. Men nu tror ni inte att de kan det. Det finns ingen rim och reson i detta.

Anf. 103 MATHIAS BENGTSSON (KD) replik:
Fru talman! Tack, ledamoten, för inlägget!

Skillnaden är att vi gör detta på ett ordnat sätt. Vi ser till att det finns en struktur för vilka som kommer vidare till vilken utbildning. Det är ju inte så att vi öppnar dammluckorna och släpper in precis vilken elev som helst med vilket skolmisslyckande som helst bakom sig in till en vidare utbildning.

Det handlar om vilket sammanvägt resultat man har med sig från grundskolan, och det är det som avgör vilken utbildning man sedan passar in på efter grundskolan. Det är ett betydligt bättre alternativ för just de här eleverna när det gäller att försäkra sig om att ingen drar på sig ytterligare ett skolmisslyckande. Det är mycket bättre än att göra som Centerpartiet föreslår och över en natt knäppa med fingrarna och låta alla gå vidare in på en högre utbildning som inte är anpassad för deras kunskapsnivå.

Ledamoten nämnde att oppositionspartierna tillsammans satsar mer pengar än regeringen. Det är naturligtvis lätt att som oppositionsparti var för sig satsa mer pengar. Problemet är att varje oppositionsparti tar pengarna från olika saker. När oppositionspartierna sedan ska samordna sig och förhandla finns det inga som helst garantier för att de kommer överens om att plocka pengarna från samma utgiftspost. Därmed är alla de här pengarna bara luftpengar.

När det kommer till arbetskraftsinvandringen var det ett system som missbrukades. Det var många som for illa när man arbetskraftsinvandrade till lågkvalificerade yrken. Därför behövde det styras upp.

Regeringen har styrt upp det. Vi gör det tillsammans och med undantag för de bristyrken där det behövs. Det här är i längden bra både för dem som bor i Sverige och behöver komma in på arbetsmarknaden och för arbetsmarknaden i sig. Det är bra att man får dessa undantag för högkvalificerad arbetskraft och att arbetskraft i bristyrken kan fortsätta att komma in till Sverige.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 12 Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan

Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU22
Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan (prop. 2025/26:193)
föredrogs.

Anf. 104 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Svensk skola fungerar ofta bra. Klassrummen är i regel inga slagfält, men i vissa fall har vuxenvärlden kapitulerat och lämnat walkover till stök och bråk och störande beteende som förstör för eleverna.

Det gäller inte minst de elever som har störst behov av att skolan fungerar som allra bäst, inte minst de elever som har minst studievana hem och inte minst de elever som har störst sociala behov av en fungerande lugn skolmiljö.

Jag ska vara ärlig, fru talman: Jag kom till utbildningsutskottet från utrikesutskottet för ungefär fyra månader sedan, och jag visste inte att det var riktigt så illa ställt i svensk skola som jag har förstått att det är när jag har tagit del av diskussionerna om det här betänkandet och satt mig in i frågorna. Jag trodde nog att ganska mycket av det vi ska fatta beslut om efter debatten om betänkandet redan var som i förslagen.

Jag tycker att en hel del saker här är självklarheter. Trygghet och studiero, ordning och reda, disciplin, lugn och ro – kärt barn har många namn. Inte borde det väl vara något konstigt att till exempel huvudmannens och rektorns ansvar förtydligas, vilket görs i och med betänkandet, och att det inte enbart ska handla om förebyggande arbete? Det ska handla om löpande arbete för att upprätthålla trygghet och studiero, ordning och reda, disciplin och lugn och ro genom hela skolan och för alla elever.

Fru talman! Jag tänker på en sak som jag tror att många som lyssnar på debatten funderar på och undrar varför vi inte har gjort tidigare. Det är möjligen en kritik som man skulle kunna rikta. Jag ser att någon här i oppositionen har begärt replik, och jag ser fram emot att kanske få en replik om varför vi inte har gjort detta tidigare. Jag anser nämligen att vi borde ha gjort det tidigare.

Det handlar om mobiltelefonerna. En av de vanligaste frågor jag får från föräldrar, och faktiskt också från människor som jobbar i skolan, är denna: Varför låter ni barnen ha de här skärmarna med sig precis hela tiden genom hela skoldagen? Det förstör undervisningen i klassrummen, och det förstör för den sociala utvecklingen utanför klassrummen.

Vi ser nu till att man i fritidshem, öppen fritidsverksamhet och de obligatoriska skolformerna ska lämna in mobiltelefonen i början på skoldagen och få den tillbaka i slutet. Det borde vara en självklarhet.

Det handlar i grund och botten inte om olika syn på pedagogik och sådana saker. Jag vet att det finns en sådan kritik från vissa oppositionspartier, men det här handlar ju om barnens kognitiva utveckling! Det är

ingenting som man kan förändra med en ny pedagogisk idé så här ganska många tiotusentals år in i människans evolution.

Vi är inte skapta för att ha den här maskinen med oss hela tiden, som blipper, söker uppmärksamhet och förändrar vår sociala interaktion. Vi är inte skapta för att ha med oss den här maskinen som överbelastar arbetsminnet, skapar distraktion och gör att vi inte kan koncentrera oss. Vi är inte skapta för att ha med oss en maskin som förstör den sociala interaktionen och omöjliggör normal lek, vänskapsskapande och social träning, som barn ska ägna sig åt.

Människan är, fru talman, ett väldigt konstigt djur i Guds skapelse – ett djur som inte klarar sig själv utanför magen förrän man är åtminstone i de övre tonåren. Det är väldigt märkligt, för de flesta djur klarar sig själva ganska snabbt.

Det där är såklart väldigt kostsamt rent evolutionärt, och ett skäl till det är att vi behöver lång tid på oss att lära oss alla saker som vi måste lära oss. En av de saker vi ska lära oss, fru talman, är den sociala interaktionen. Därför kan man inte isolera frågan om mobiltelefoner bara till klassrummet. Vi vill att barnen som är i skolan ska interagera med varandra, tjafsa lite, brottas lite grann på rasterna, ramla från en gunga, ramla från en klätterställning och hjälpa varandra!

Det är sådant som barn ska göra, och sådant som barn ska göra upp genom åldrarna och på lite nya sätt testa det sociala samspelet. Där är mobiltelefonerna i vägen, och det förstår alla människor som lyssnar på den här debatten. Det är så verkligheten ser ut. Det borde vara en självklarhet. Det borde ha gjorts tidigare, men jag är väldigt glad att det görs nu.

Fru talman! En annan sak är ordningsregler. Det är klart att man har ordningsregler, och i grunden är det klart att det är läraren som ska bestämma i klassrummet. Nu ser vi till att det blir skolgemensamma regler och att det ska finnas en plan med konsekvenser vid överträdelser. Det är väldigt märkligt att man inte har haft det tidigare.

För mig är det en självklarhet med skolregler för ordning och reda och att det finns konsekvenser kopplade till överträdelser. Vad är en regel värd om det inte finns konsekvenser? Vad är lärarens och skolledarens makt värd om det inte finns tydliga konsekvenser kopplade till detta på det sätt som vi nu förtydligar? Gränssättande snarare än kapitulation från vuxenvärlden är faktiskt att ta ansvar.

Fru talman! Stärkta möjligheter till utvisning ur klassrummet är ytterligare en sak. Man ska kunna omplaceras under längre tid och i värsta fall kunna bli avstängd, till exempel om det handlar om hot. Man ska även kunna bli nekad inträde till skolenheten, och vi ska ha bättre möjligheter till akutskolor i hela landet. Vilken typ av undervisning man får om det finns extra behov ska inte handla om var man bor.

Det här handlar såklart om elever och lärare som befinner sig i ett klassrum där hot och stök omöjliggör en fungerande lärmiljö, men det handlar även om de elever som skickas ut. Även de ska få möjlighet till det

stöd som de behöver under former som de klarar av, för det är uppenbart att inte alla elever klarar av att sköta sig och ta del av kunskap på samma sätt. Därför är det viktigt att möjligheten till akutskolor förstärks.

Fru talman! Välvillig mjukhet är tyvärr en björntjänst från en vuxenvärld som snarare måste kliva fram. Förväntningar på elever och föräldrar ska stärkas med ett förväntansdokument.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till förslaget i betänkandet. Politiken, skolledare, lärare, andra vuxna i skolan och föräldrar måste kliva fram. Vi kan inte lämna generation efter generation av ungdomar i skolan vind för våg. Vi måste ha lugn och ro, ordning och reda, disciplin och studero så att alla elever, oavsett bakgrund, får möjlighet att tillskansa sig både kunskaper i viktiga ämnen och sociala färdigheter som man behöver för att klara ett vuxenliv i Sverige.

(Applåder)
(forts. § 15)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.53 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 26 maj

UbU21 Överlämnande av uppgifter mellan skolor i brottsförebyggande syfte

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Överlämnande av uppgifter, lärares arbetsbelastning och barnrättsperspektivet)

1. utskottet

2. res. (MP)

Votering:

327 för utskottet

20 för res.

2 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 21 V,
19 KD, 15 L, 6 -

För res.: 18 MP, 2 -

Frånvarande: 1 L, 1 -

Anders Ekegren (L) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

UbU29 Utökade registerkontroller i skolväsendet

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Stärkta registerkontroller)

1. utskottet
2. res. (S, V, C, MP)

Votering:

176 för utskottet

172 för res.

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 5 -

För res.: 106 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 3 -

Frånvarande: 1 -

§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

CU26 En ny konsumentkreditlag

Punkt 2 (Ränteskillnadsersättning)

1. utskottet
2. res. 1 (C)

Votering:

321 för utskottet

25 för res. 1

2 avstod

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 S, 70 SD, 66 M, 21 V, 19 KD,
17 MP, 16 L, 6 -

För res. 1: 24 C, 1 MP

Avstod: 2 -

Frånvarande: 1 -

Annika Hirvonen (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU39 Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt

Punkt 3 (Tillsyn och ingripande)

1. utskottet
2. res. 1 (S, V)
3. res. 3 (MP)

Förberedande votering:

129 för res. 1

19 för res. 3

200 avstod

1 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

175 för utskottet

130 för res. 1

43 avstod

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 65 M, 19 KD, 16 L, 5 -

För res. 1: 106 S, 21 V, 3 -

Avstod: 1 M, 24 C, 18 MP

Frånvarande: 1 -

Punkt 4 (Lagstiftningens framtida utformning i övrigt)

1. utskottet

2. res. 5 (V)

3. res. 6 (C)

Förberedande votering:

24 för res. 5

24 för res. 6

300 avstod

1 frånvarande

Andre vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottnings. Andre vice talmannen anmodade Anders Ygeman (S) och Karin Enström (M) att fungera som kontrollanter vid lottningsen samt Joar Forssell (L) att förrätta lottningsen.

Den upptagna lottsedeln visade ett nej, och kammaren hade således antagit res. 6.

Emma Nohrén (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

192 för utskottet

24 för res. 6

132 avstod

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 MP, 16 L,
5 -

För res. 6: 24 C

Avstod: 106 S, 21 V, 2 MP, 3 -

Frånvarande: 1 -

Rebecka Le Moine och Emma Nohrén (båda MP) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU42 Förenklad leverantörskontroll vid upphandling

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Uteslutningsgrunder)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

200 för utskottet

148 för res. 1

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 5 -

För res. 1: 106 S, 21 V, 18 MP, 3 -

Frånvarande: 1 -

Punkt 3 (Överväganden av åtgärderna)

1. utskottet
2. res. 3 (V)
Votering:
200 för utskottet
23 för res. 3
125 avstod
1 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 5 -
För res. 3: 21 V, 2 -
Avstod: 106 S, 18 MP, 1 -
Frånvarande: 1 -

UU4 Nordiskt samarbete inklusive Arktis

Punkt 1 (Nordiskt samarbete)

1. utskottet
2. res. 1 (C)
Votering:
305 för utskottet
24 för res. 1
19 avstod
1 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 106 S, 70 SD, 66 M, 21 V, 19 KD,
16 L, 7 -
För res. 1: 24 C
Avstod: 18 MP, 1 -
Frånvarande: 1 -
Malcolm Momodou Jallow (-) anmälde att han avsett
att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Utrikespolitik, säkerhetspolitik, krisberedskap och Arktis)

1. utskottet
2. res. 3 (S)
3. res. 4 (V)
4. res. 5 (MP)
Förberedande votering 1:
22 för res. 4
18 för res. 5
308 avstod
1 frånvarande
Kammaren biträdde res. 4.
Förberedande votering 2:
109 för res. 3
22 för res. 4
217 avstod
1 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Noria Manouchi (M) anmälde att hon avsett att avstå
från att rösta men markerats ha röstat ja.
Huvudvotering:
199 för utskottet
107 för res. 3
42 avstod
1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 4 -
För res. 3: 106 S, 1 -
Avstod: 21 V, 18 MP, 3 -
Frånvarande: 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU3 Fördjupad resultatredovisning av internationellt bistånd

Punkt 2 (Utformningen av stödet)

1. utskottet
2. res. 3 (V)
3. res. 4 (C)
Förberedande votering:
23 för res. 3
24 för res. 4
301 avstod
1 frånvarande
Kammaren biträdde res. 4.
Huvudvotering:
299 för utskottet
25 för res. 4
24 avstod
1 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 106 S, 70 SD, 66 M, 19 KD, 17 MP,
16 L, 5 -
För res. 4: 24 C, 1 V
Avstod: 20 V, 1 MP, 3 -
Frånvarande: 1 -
Nils Seye Larsen (MP) anmälde att han avsett att rösta
ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Jämställdhet)

1. utskottet
2. res. 5 (V, C, MP)
Votering:
282 för utskottet
66 för res. 5
1 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 S, 70 SD, 66 M, 19 KD, 16 L, 6 -
För res. 5: 1 S, 24 C, 21 V, 18 MP, 2 -
Frånvarande: 1 -
Per-Arne Håkansson (S) anmälde att han avsett att
rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 4 (Kvinnor och säkerhet)

1. utskottet
2. res. 6 (V, MP)
Votering:
307 för utskottet
41 för res. 6
1 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 S, 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD,
16 L, 6 -

För res. 6: 21 V, 18 MP, 2 -

Frånvarande: 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU27 Bättre förutsättningar för yrkesutbildning

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Förutsättningar för yrkesutbildning på entreprenad)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

200 för utskottet

148 för res. 1

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 19 KD, 16 L, 5 -

För res. 1: 106 S, 21 V, 18 MP, 3 -

Frånvarande: 1 -

Punkt 3 (Införandet av yrkesprov)

1. utskottet

2. res. 2 (S, MP)

Votering:

221 för utskottet

127 för res. 2

1 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 SD, 66 M, 24 C, 21 V, 19 KD,
16 L, 5 -

För res. 2: 106 S, 18 MP, 3 -

Frånvarande: 1 -

§ 15 (forts. från § 12) Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan (forts. UbU22)

Anf. 105 ISABELL MIXTER (V) replik:

Fru talman! Forssell talade i sitt anförande om att man ska träna det sociala samspelet i skolan. Då undrar jag lite försynt om det är i en dumstrut som man ska göra det. Från regeringspartierna har skoldebatten den senaste tiden präglats väldigt mycket av dumstrutar, skoluniform, skamvrå och straffstäm. Och från Regeringskansliet hör man det eka: "Tyst i klassen!"

Retoriken är billig, faktiskt helt gratis, och det är troligtvis också anledningen till att den är så populär. För jämfört med att se till så att eleverna får det stöd de behöver är det mycket billigare att lägga över ansvaret för regeringens misslyckanden på den enskilda.

Vi kan, fru talman, titta lite på vad som faktiskt har hänt under den här mandatperioden. Sveriges Lärare

vittnar om de värsta nedskärningarna i svensk skola på 30 år. Runt om i Sverige har mängder av lärare sagts upp. Rektorer varnar i kölvattnet av besparingarna för att elever riskerar att inte få det stöd de har rätt till. Andelen elever med F i betyg i årskurs 9 har under mandatperioden ökat från 24 till 28 procent. Detta borde mana till en krisinsikt.

Nu lägger Tidöpartierna fram en proposition som handlar om att öka tryggheten och studieron i skolan. Självklart ska vi ha den allra bästa skolmiljön och studieron i svensk skola, men jag vill fråga Forssell hur han ser på att det har skett kraftiga nedskärningar i skolan och om det ökar eller minskar tryggheten och studieron i skolan.

Anf. 106 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Tyvärr måste man säkert ibland skrika "Tyst i klassen!" i ett klassrum. Jag hade önskat att det inte gick så långt.

Det är väl fakta. Det föds väl ungefär 100 000 barn i Sverige varje år. I alla populationer om 100 000 kommer det att finnas ett antal individer som inte klarar av att hantera skolmiljön och att bete sig ordentligt. De kanske har föräldrar som inte har satt gränser eller som inte har gett dem den sociala träning som behövs för att man ska kunna klara av sin skolgång och att låta andra elever i klassrummet klara sin skolgång. Då kan det behövas verktyg för att dessa individer annars stör undervisningen – både för deras egen skull, för att de ska kunna få det stöd som krävs, och för de andra elevernas skull.

Jag är själv förälder. Om det i ett klassrum där min dotter sitter är någon elev som stör så mycket och betar sig på ett sådant sätt att det är aktuellt med utvisning från klassrummet tycker jag att det är självklart att detta ska ske. Jag tycker att det annars gör för stor skada för de andra barnen i klassrummet. Jag tycker inte att det är något märkligt, och jag tror inte att de som kollar på den här debatten heller tycker att det är märkligt.

Den här regeringen har gjort väldigt stora satsningar på skolan. Jag önskar att vi hade gjort ännu mer. Detta kommer Vänsterpartiet säkert att få lära sig om de får sitta i regering tillsammans med Centerpartiet i framtiden. Vi fajtas hela tiden om pengar hit och dit mellan våra olika statsrådsposter. Jag vill ge ännu mer pengar till skolan.

Men vi ska komma ihåg att den här regeringen ger väldigt mycket pengar till skolan. Det är bara det att skolan är kommunaliserad. Det betyder att det finns en massa kommuner runt om i landet som inte lägger de pengar som de borde lägga på skolan. Och när det gäller de neddragningar som görs har kommunerna också ett väldigt stort ansvar.

Jag tycker inte att kommuner eller privata företag ska göra stora vinster. Jag tycker att pengarna ska gå till eleverna i skolan.

Anf. 107 ISABELL MIXTER (V) replik:

Fru talman! Det jag sa i min tidigare replik var inte att det är olämpligt att en lärare säger ”Tyst i klassen!”. Men jag ställer mig väldigt frågande till om det verkligen hjälper att säga det från Regeringskansliet. Där tänker jag mig att man har helt andra verktyg för att styra skolan än att vara inne och peta med dumstrutar, skoluniform, skamvrå och straffstöd, som om det är det som kommer att göra svensk skola bättre.

Det vi vet är att det har skett kraftiga nedskärningar i svensk skola, oavsett vad Forssell säger. Det vi vet är att den här regeringen har underfinansierat svenska kommuner och regioner med 30 miljarder jämfört med innan den tillträdde. Det är klart att detta märks ute i klassrummet. Det märks på de skolor som har fått säga upp lärare och elevassistenter och där det är fler elever i varje klassrum för att ekonomin ska gå ihop. Forssell kan skylla hur mycket han vill på att skolan är kommunalt styrd.

Jag tycker att det vore klädsamt om regeringen tog ansvar för att det man faktiskt prioriterar är sina egna skattesänkningar framför att se till så att kommunerna kan satsa på vården och skolan. Det är så den här regeringen prioriterar. Mitt i den ekonomiska krisen sänker man skatten för de allra rikaste samtidigt som de som får ta smällen är eleverna i klassrummet. Vi ser ju hur antalet elever med F nu ökar.

Samtidigt vill man nu säga att det är den enskilda eleven som ska ta ansvar för att ”bete sig”, i stället för att ge eleverna förutsättningar att göra rätt. Det gör man genom att se till så att skolorna kan anställa bra lärare och ha mindre klasser och så att det finns ekonomiska resurser att ta hand om dem som behöver stöd.

Anf. 108 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Det är klart att den enskilda individen alltid har ett ansvar för sitt agerande. Sedan har vuxen världen runt omkring, beroende på hur gammal man är, till exempel, också olika mycket ansvar. I de här fallen har vuxenvärlden ofta misslyckats med att kliva fram. Det kan vara föräldrar, lärare, skolledare eller andra vuxna runt omkring de elever som stökar och beter sig på ett sätt som stör undervisningen som har misslyckats med att kliva fram och ta ansvar. Att sätta gränser och ställa krav är att bry sig. Det är inte att göra de här barnen illa. Tvärtom behöver de gränssättande vuxna runt omkring sig. Jag tycker att det är bra att lärare och skolor runt om i det här landet får de befogenheter och det politiska stöd som krävs för att kunna göra detta, oavsett var i landet skolan ligger.

Vänsterpartiet vill, fru talman, precis som Liberalerna förstärka skolan, och det är jag glad för. Vi vill göra det på lite olika sätt, men ett skäl till att båda våra partier vill göra det är, tror jag, just att vi inte tycker att kommunerna är tillräckligt bra på att lägga de resurser som krävs på skolan. Även Vänsterpartiet brukar i alla andra fall tycka att kommunerna lägger för lite pengar på skolan, och det är jag glad för.

Jag tycker inte att privata ägare av skolor som inte levererar tillräcklig kvalitet ska kunna plocka ut stora vinster. Jag tycker inte att kommuner som inte levererar tillräcklig kvalitet ska kunna gå med vinst. En majoritet av Sveriges kommuner går plus. Det är pengar som man i stället hade kunnat lägga på skolan.

Jag önskar att Vänsterpartiet vågade ta strid, inte bara mot en regering som de aldrig har suttit i utan också mot kommuner runt om i landet där de själva bär ansvar. Det gör inte Vänsterpartiet. I stället vill Vänsterpartiet peka på någon annan och prata med vanlig marxistisk retorik. Men verkligheten är att kommunerna behöver satsa mer på svensk skola.
(Applåder)

Anf. 109 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Joar Forssell sa i sitt anförande att vi inte kan lämna generation efter generation vind för våg. Sveriges lärare, där har ni alltså vad regeringen tycker om ert arbete: Ni lämnar generation efter generation vind för våg!

Nu finns det ju en del saker som man kan göra om man verkligen vill ha trygghet och studero i skolan. Joar Forssell nämnde, för att inte säga skröt om, att man äntligen tar tag i detta med mobilerna. Ja, 80 procent av de svenska grundskolorna är mobilfria. Det är ingen som tycker att det är några konstigheter att man inte har sina privata mobiler på lektionerna. Det sa Joar Forssell i och för sig också, så alla håller väl med om att det inte är några konstigheter.

Men något man vet handlar om detta att man är ute och gör roliga grejer på rasten. Något som är viktigare än att det inte finns mobiler är att man har aktiva rastvärdar och att man har aktiviteter så att det finns roliga saker att göra. Det stärker också den fysiska aktiviteten på en skola.

Det var alltså mest konstateranden. Regeringen slår på stora trumman när det gäller den nya lagstiftningen, men den kommer inte att göra så stor skillnad.

Men detta med ordningsreglerna tycker jag är intressant. Det vill jag ställa en fråga om. Skolor har ju ordningsregler. Poängen är att man utformar dem tillsammans, både reglerna och de konsekvenser som reglerna ska få. Vi vet ju att när det finns ett bra elevinflytande på en skola har man lugnare miljö, och reglerna följs bättre.

Men själva poängen med den här lagstiftningen är att rektorn har ansvar för att upprätta skolreglerna och informera eleverna om dem. Det ska alltså inte längre vara någonting som man utformar tillsammans. Vad är poängen med det, Joar Forssell?

Anf. 110 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag trodde att Miljöpartiet gillade vind och våg. Det är i och för sig också i energipolitiken. Men jag tror att de som lyssnar på den här debatten tycker att det är lite låg nivå på den argumentationen. Camilla Hansén får det att låta som om jag skulle ha sagt att lärarna i Sverige gör ett dåligt jobb. Det har jag

inte sagt. Så har nog ingen som lyssnat på den här debatten uppfattat det heller.

Däremot är ju varken Liberalerna eller Miljöpartiet, vad jag vet, anarkister. Vi tycker att det ska finnas regler och lagar. Vi tycker att det är rimligt att staten sätter upp ramar för hur olika verksamheter ska fungera. Det betyder inte att vi tycker att poliser, sjuksköterskor, läkare eller lärare gör ett dåligt jobb – eller vem det nu kan vara som jobbar för det offentliga. Men det behövs lagar och regler runt om i landet för alla möjliga branscher och alla möjliga arbetsplatser. Det tror jag nog att Miljöpartiet håller med om – jag höll på att säga Vänsterpartiet; det är lätt att blanda ihop dem.

Liberalerna har ingenting emot rastvärdar. Det låter som en ganska oideologisk fråga. Därmed tror jag att alla som har egna barn kan konstatera att om barnen tittar på en film eller sitter och fipplar med telefonen blir de lite mindre fysiskt och socialt aktiva än annars. Jag tror att rastvärdarnas arbete blir ganska mycket enklare om de inte måste konkurrera med dessa maskiner som är skapade för att klänga sig fast vid våra sinnen och suga in oss i det digitala.

Jag tycker att ordningsregler är någonting som ska gälla alla. Jag tycker inte att de ska skilja sig mycket åt mellan olika skolor, mellan olika delar av landet och så vidare.

Jag tycker att vi ska ha ett elevinflytande, men jag tycker inte att elevinflytandet ska gälla alla delar av skolans verksamhet. Detta är inte saker som ska vara förhandlingsbara.

(Applåder)

Anf. 111 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Det är klart att det säger någonting om hur man ser på de yrkesaktiva i skolan när man säger att rektor inte klarar av mandatet att fatta beslut om mobiler på sin skola. Vi lyfter upp det till lag i stället. Vi får väl helt enkelt vänta och se hur lyckat det blir.

Min fråga var ju vad poängen var med att stryka elevinflytandet. Ingen ifrågasätter att man ska ha regler på en skola, vilket ledamoten pratade väldigt länge om. Men poängen med att ha ett aktivt elevinflytande – till exempel när man utformar reglerna för den vardag som lärare och elever befinner sig i – är att det funkar bättre och att man får en bättre skolmiljö.

Nu väljer regeringen att göra någonting som forskningen visar funkar sämre. Det rimmar väldigt konstigt med viljan att det ska vara ordning och reda. Vill man ha ordning och reda väljer man det som det finns vetenskapligt stöd för. Jag förstår verkligen inte svaret på den här frågan.

Detsamma gäller också de åtgärder som man ska kunna vidta som lärare. Det kan handla om galler utvisning ur klassrummet eller om kvarsittning. Det är ändå ganska tydliga åtgärder, en del av myndighetsutövandet, men ändå tycker inte regeringen att man på något sätt behöver ha någon dokumentation över det längre. Det har ju påpekats, bland annat av Sveriges

elevkårer, att detta behöver finnas. Man behöver också kunna se hur lärare använder verktygen.

När jag argumenterar mot detta menar jag inte att det ska handla om något slags välvillighet eller att man ska vara lite slapp, utan det handlar om att man ska göra saker som verkligen fungerar.

Jag frågar igen: Varför vill man inte jobba med elevinflytande, som verkligen fungerar, utan väljer i stället toppstyrning?

Anf. 112 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Det här blir ju lite märkligt. Det är klart att grundläggande ordningsregler som ska gälla för en hel skola blir skolregler. Det tycker inte jag ska vara någonting som är förhandlingsbart.

Jag tycker inte att man ska kunna säga: På vår skola tycker vi inte att vi ska bete oss eller att vi ska ha lugn och ro och ordning och reda. På vår skola tycker vi inte att det är viktigt att få bort stöket. Det är väldigt märkligt.

Jag skulle vilja se den forskning som säger att ett stökigt klassrum inte är sämre för inläringen än ett klassrum med lugn och ro. Det finns ingen sådan forskning. Alla förstår att det är dåligt för undervisningen om det är stökigt och oordning, om det inte är lugn och ro och om det inte är ordning och reda. Alla förstår det.

Det är helt orimligt, fru talman, att Miljöpartiet fortsätter att propagera för flumskolan, som har misslyckats och lämnat människor vind för våg. Skolan har inte kunnat kompensera för ens bakgrund. Det har gjort att elever med en tuffare och mindre studievana bakgrund får sämre förutsättningar i skolan. Den flumskolan står Miljöpartiet och försvarar här. Jag begriper inte att man fortsätter att göra detta.

När det kommer till dokumentationen säger Miljöpartiet också emot sig själva. Det vi säger är inte att man inte ska ha någon dokumentation alls. Det vi säger är att lärare och skolledare ska se till att man har den – kalla det dokumentation eller information – som krävs för att följa upp de här eleverna enligt det som lagen föreskriver. Det betyder inte att vi behöver ha dokumentation på samma sätt överallt och på ett administrativt betungande sätt. Där tycker Miljöpartiet plötsligt inte att det ska vara upp till lärarna och rektorerna att avgöra detta. Det går liksom inte ihop!

Fru talman! Miljöpartiet står för en flumskola runt om i landet och för en flummig politik här i Sveriges riksdag som inte går ihop.

(Applåder)

Anf. 113 NIKLAS SIGVARDSSON (S):

Fru talman! Inledningsvis yrkar jag bifall till reservation 8.

Jag vill börja i det som borde vara självklart. Varje elev ska gå till skolan utan oro. Varje barn ska mötas av vuxna som ser, agerar och tar ansvar. Varje klassrum ska vara en plats där undervisningen kan börja i tid, där läraren får undervisa och där eleverna får arbetsro nog att lära sig. Detta är Socialdemokraternas utgångspunkt i den här debatten.

Trygghet och studiero är inte en sidofråga i skolpolitiken. Det är en grundförutsättning för kunskap, jämlikhet och framtidstro.

Den elev som varje dag går till ett klassrum präglad av stök, kränkningar eller oro får inte samma chans som den elev som möts av lugn, struktur och tydliga vuxna. Den lärare som gång på gång tvingas avbryta sin undervisning för att hantera ordningsstörningar får inte rimliga förutsättningar att göra sitt arbete. Därför behöver skolan tydliga regler, starkt vuxenansvar och reella möjligheter att agera.

Lärare och rektorer ska inte lämnas ensam i svåra situationer. Det ska finnas verktyg för att hantera elever som allvarligt stör undervisningen och som utgör en risk för andra elevers trygghet. Men, fru talman, om vi menar allvar med trygghet och studiero måste vi också tala om det som faktiskt förändrar vardagen i klassrummet. Ordning byggs nämligen inte bara med paragrafer. Den byggs med vuxennärvaro. Den byggs med tillräckliga resurser. Den byggs med specialpedagogiskt stöd, rimliga klasstorlekar och ett ledarskap där rektorer och lärare har förutsättningar att vara närvarande i skolans vardag. Den byggs inte genom att vinster läcker ut ur svensk skola. Där har den här regeringen inte levererat den här mandatperioden. Därför behöver vi ett regeringsskifte i höst.

Fru talman! Flera delar av det förslag som vi debatterar i dag är viktiga. Det gäller exempelvis detta med att tydliggöra huvudmannens och rektorns ansvar. Att skolan som huvudregel ska vara mobilfri är också rimligt. Mobiltelefoner ska inte styra skoldagen, störa undervisningen eller försvåra den sociala gemenskapen. Det finns alltså positiva delar i det här betänkandet. Men propositionen har också tydliga brister.

En central brist i betänkandet handlar om akutskolor. Det är också där det finns en viktig politisk skiljelinje i debatten. Akutskolor kan spela en viktig roll. Rätt utformade kan skolorna ge möjlighet att snabbt bryta en ohållbar situation. De kan skapa arbetsro för klasskamrater och lärare samtidigt som elever som placeras där får ett mer samlat stöd, tydligare ramar och möjlighet att komma tillbaka till undervisningen. Men just därför måste akutskolor hanteras med stor omsorg.

De får inte bli en avstjälningsplats för elever som skolan inte förmår hantera. Detta får aldrig bli ett sätt att flytta bort problemen från den ordinarie skolan utan att ta ansvar för orsakerna bakom problemen. Det får aldrig bli en reform där elever som ofta har allra störst behov av stabilitet, kontinuitet och professionellt stöd hamnar i en verksamhet där ansvarskedjan är otydlig.

Här menar vi socialdemokrater att det blir fel att öppna för att akutskolor ska kunna bedrivas på entreprenad och privatiseras. Elever som placeras i akutskolor befinner sig ofta i en mycket utsatt situation. Det kan handla om elever med stora stödbehov, elever som har hamnat i upprepade konflikter, elever som själva får illa eller elever vars skolgång under lång tid inte har fungerat. Då behöver samhället ta ett tydligt ansvar. Då behöver huvudmannen, rektorn, elevhälsan och undervisningen hänga ihop. Att i det läget lägga ut

verksamheten på entreprenad och riskera att försvaga det sammanhållna ansvaret ser vi som problematiskt.

Fru talman! Det är inte marknaden som ska bära ansvaret för de elever som skolan har svårast att nå. Det är det offentliga skolväsendet som ska göra det. Risken med entreprenadlösningar är att ansvaret delas upp mellan olika aktörer, att insynen minskar och att skolans långsiktiga uppdrag försvagas.

Vi vet att trygghet och studiero inte skapas genom att man flyttar elever mellan verksamheter. Det avgörande är vad som händer före, under och efter en placering. Vilket stöd fick eleven före placeringen? Vilken undervisning får eleven under placeringen? Hur arbetar skolan med klassen som eleven lämnar? Hur säkerställer man att återgången faktiskt fungerar på riktigt? Det är där vi politiker måste lägga kraften.

Akutskolor kan vara och ska vara en del av ett sammanhållet ansvar för eleven. Vi socialdemokrater står bakom en skola där vuxenvärlden agerar tydligt. Elever som hotar, kränker och förstör undervisningen ska möta konsekvenser. Andra elevers trygghet och rätt till undervisning väger tungt. Men vi står inte bakom principen att skolans svåraste uppdrag ska privatiseras bort. Det är därför vi socialdemokrater säger nej till förslaget om akutskolor på entreprenad.

Fru talman! Den andra delen i den här propositionen där vi har invändningar handlar om förväntansdokument. Det riskerar att bli en administrativ konstruktion i en skola som redan har en stor dokumentationsbörda. Lärare behöver mer tid för undervisning, relationsskapande arbete och uppföljning av elevers behov. De behöver inte fler dokument som ska upprättas, förankras och hanteras utan att det är tydligt hur de faktiskt kommer att bidra till en bättre studiero.

Det är inte okunskap om att skolan förväntar sig gott uppförande som är huvudproblemet. Problemet är ofta att skolorna saknar tid, personal, elevhälsa, specialpedagogiskt stöd och resurser för att kunna möta eleverna i tid. När elever inte får rätt stöd i tid växer problemen. När elevhälsan är för långt bort, när speciallärarna inte räcker till och när klasserna är för stora hamnar ansvaret till slut hos den enskilda läraren i ett klassrum där resurserna inte matchar uppdraget. Att då lägga till ett förväntansdokument riskerar att tynga läraren med ytterligare dokumentation, och det anser vi är fel.

Avslutningsvis, fru talman! Vi socialdemokrater vill ta tillbaka kontrollen över skolan. Skolans pengar ska gå till eleverna, inte till aktieägares fickor. Lärarna ska få bättre förutsättningar att undervisa. Rektorer ska få mandat men också resurser. Elever ska mötas med höga förväntningar men också med det stöd som krävs för att nå dem.

Det är så vi skapar trygghet och studiero på riktigt. Alla elever har rätt till en trygg skoldag. Alla lärare har rätt till en arbetsmiljö där det går att undervisa. Hela Sverige har rätt att kräva en skolpolitik som faktiskt stärker klassrummet, där skolan avgörs varje dag. (Applåder)

Anf. 114 JÖRGEN GRUBB (SD):

Fru talman! *Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan* – det är det betänkande vi pratar om och debatterar i dag. Vi står bakom utskottets förslag i detta betänkande.

Grundläggande för att elever ska lära sig något i skolan är att det är lugnt och tryggt i klassrummet – det tror jag att alla förstår. I våra skolor är det inte alltid så, och alldeles för många elever känner sig därför otrygga. Dessutom försvinner mycket värdefull utbildningstid varje dag, som kunde ha stärkt och utvecklat många elever. Kort sagt: Det är inte acceptabelt. Vi måste göra någonting åt detta innan det förvärras.

Förutom att den svenska skolan kritiserar för stora resultatmässiga diskrepanser – extrema skillnader mellan välfungerande skolor och ej fungerande skolor – får Sverige fram alldeles för svaga resultat i förhållande till alla de pengar man satsar på skolan. Dessutom har den svenska skolan dålig klassrumsdisciplin. Så lyder kritiken från OECD, organisationen som genomför Pisaundersökningarna för 38 framstående länder.

Oberoende granskare är väldigt tydliga på tre punkter. Vi får för lite pang för pengarna. Vi har dålig klassrumsdisciplin, och vi har stora diskrepanser mellan våra skolor. Detta tror jag att man ska hålla i huvudet när man diskuterar det här betänkandet.

Statistik från OECD visar att Sverige är det land i Europa som har sämst klassrumsdisciplin. Även Pisachefen, Andreas Schleicher, uttalade sig för ett par år sedan i svensk media om detta. Han var mycket hård i sin kritik. Han var tydlig med att det behövs mer disciplin och engagemang i svenska klassrum.

Fru talman! Nu är det dags för oss att göra någonting åt detta ofog – dålig klassrumsdisciplin. Sverigedemokraterna har under flera år i denna kammare lagt fram förslag för att förbättra i klassrummen. Jag är därför extra glad i dag över att vi – tillsammans med Tidöregeringen – har lagt fram våra förslag i detta betänkande.

Förslagen syftar till att vara förebyggande och att man ska kunna upprätthålla god ordning. Rektorns ansvar för arbetet med trygghet och studiero tydliggörs i skollagen, och det innefattar både det förebyggande arbetet och upprätthållandet av ordning. Rektorn ska alltså säkerställa att det bedrivs ett arbete på skolan för trygghet och studiero.

Lärarna och annan skolpersonal ska få utökade möjligheter att visa ut störande och bråkiga elever från klassrummet. Vid grova förseelser gäller direktutvisning utan förekommande varning. Skolan ska även ha rutiner för att ta emot de elever som utvisas så att lektionen för övriga kan fortgå. Dessutom tas dokumentationskravet bort för enstaka och lindriga utvisningar. Däremot följs upprepade ordningsstörningar naturligtvis upp och dokumenteras.

Skolan ska bli mobilfri i de obligatoriska skolformerna, som man pratat om tidigare i debatten. Rektorn kan dock besluta om undantag för vissa tillfällen – för vissa lektioner eller något i den stilen. Elevernas

mobiler samlas in i början av skoldagen och återlämnas vid dess slut. Det handlar alltså om hela skoldagen. Det har visat sig väldigt tydligt att användande av mobiler under skoldagen tar mycket fokus från lärandet. Även mobbing försiggår via mobilerna, och det sociala beteendet mellan eleverna försämras – det borde snarare förbättras.

Skolregler ska beslutas och upprätthållas av rektorn samt förankras hos eleverna. De ska innehålla förhållningsregler som syftar till att upprätthålla trygghet och studiero samt konsekvenser vid överträdelse. Det är väldigt tydligt och inget konstigt.

Varje skola ska ta fram ett förväntansdokument riktat till både elever och föräldrar – de sistnämnda får man inte heller glömma. Det ska innehålla skolreglerna och en påminnelse om föräldrarnas ansvar för god fostran samt tydliggöra skolans förväntningar på elever och vårdnadshavare. Eleverna ska helt enkelt komma fostrade till den svenska skolan. Där är det blandade resultat i dag, kan jag säga. Föräldrarna ska vara måna om sina barn, komma på skolträffar och så vidare, och detta förbättras om de får större kunskap. Det är vi helt övertygade om.

Fru talman! Tyvärr begås ibland grova förseelser på våra skolor. Det är naturligtvis mycket beklagligt. Detta måste vi komma till rätta med, så att den enskilde eleven får stöd och övriga elever fredas. Det är ganska naturligt, tycker i alla fall jag.

Några av förslagen är följande:

- Tiden för möjlighet att tillfälligt placera en elev utanför den egna skolan utökas för att ge större möjligheter att skapa en långsiktig lösning. Den skola där eleven placeras tillfälligt kan vara en akutskola.
- Möjligheterna att stänga av en elev från skolan ökas vad gäller både tid och antal gånger. Skolan ska tillse att eleven får kompensationsundervisning. Det är rektorn som har mandat att besluta om vilken typ av undervisning respektive elev ska få.
- Elever ska kunna nekas tillträde till skolan med hänsyn till elevernas och personalens säkerhet om det finns synnerliga skäl. Även här beslutar rektorn.

Fru talman! Jag är mycket nöjd med att vi i detta betänkande har kommit fram till en mängd bra åtgärder för att vår skola återigen ska kännas trygg och för att elever ska få möjlighet till studiero. Dessutom får alla lärare bättre möjligheter att genomföra sin undervisning. Jag hoppas att alla skriver under på detta.

I min sista debatt i denna kammare vill jag också tacka talmännen och alla tjänstemän och ledamöter, framför allt i vårt fina utbildningsutskott, för en väldigt trevlig tid.

(Applåder)

I detta anförande instämde Robert Stenkvis (SD).

Anf. 115 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! I och med att det är ledamoten Grubbs sista debatt här i kammaren får vi väl kosta på oss ett replikskifte i alla fall.

I ledamoten Grubbs anförande finns det delar som jag självklart instämmer i. Att vi nu gör om ordningsregler till skolregler och att de ska gälla för hela skolenheten har jag inga problem med. I de flesta skolor som jag har besökt eller arbetat i har det inte varit några problem med att ordningsreglerna inte skulle gälla för alla i skolan.

Jag blev ändå lite nyfiken när ledamoten pratade om det nya dokument som man vill instifta i och med det här betänkandet, nämligen förväntansdokumentet. Som ledamoten Grubb och Sverigedemokraterna beskriver förväntansdokumentet ska det ske en hel del arbete med att förankra dokumentet hos både elever och föräldrar. När man tar fram ett sådant här dokument bör det därmed bli en hel del arbete för rektorer, administrativ personal och lärare på skolorna för att det ska bli verklighet. Sedan bör man följa upp det, jobba med det aktivt och så vidare.

Regeringen pratar ofta om att lärarnas dokumentationsarbete ska minska och inte öka. Vi socialdemokrater ser en överhängande risk för att det blir mer dokumentationsarbete för lärarkåren om man inför ett nytt dokument som inte skiljer sig så mycket från de skolregler som ska vara en del av förväntansdokumentet. Varför behöver vi två olika typer av dokument när förväntansdokumentet ändå ska innefatta det som nu kommer att kallas skolregler? Varför behöver vi ett ytterligare dokument som riskerar att öka dokumentationsbördan?

Anf. 116 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Fru talman! Det är dumt, tycker jag, att kritisera oss för att vi skulle öka lärarnas arbetsbörda. Det tror jag inte att någon vill göra. Om vi ska vara helt ärliga – tror vi att det tar många timmar att skriva ett förväntansdokument som används i hela skolan, kopieras och används om och om igen? Tror vi verkligen det? Nej, det kan ta en eller två timmar för någon som är duktig. Man har säkert också sett vad någon annan skola har skrivit. Det är fråga om mikroskopisk tid.

Förankrar det gör man naturligtvis vid första träffen med föräldrarna. Så är det väl alltid när man har ett dokument – det blir ett underlag att prata om med föräldrarna. Man ska veta att det inte är självklart för alla föräldrar hur det ska vara i vår skola och hur man ska ta hand om sina barn. Det är olika. Jag har varit med om det här väldigt mycket i min stad, Malmö. Man kommer från olika kulturer och har olika syn på fostran och vad skolan ska göra med ens barn när de är i skolan. Det finns vissa saker som vi absolut inte skulle vilja ske med barn i skolan men som andra tror sker med barnen.

Anf. 117 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Jag blev inte riktigt klok på hur resonemanget om olika kulturer hörde ihop med det här.

Som ledamoten beskriver det ska man arbeta aktivt med förväntansdokumentet. Då borde det ändå rimligtvis bli en hel del arbete för lärarna, i alla fall om man med själ och hjärta ska kunna stå upp för förväntansdokumentet. Som ledamoten Grubb beskriver det ska man jobba med det i början av terminen. Men i betänkandet står det också att man upprepade gånger och regelbundet ska prata och informera om förväntansdokumentet. Det kommer också att behöva genomföras revideringar av dokumentet – man kommer på saker under tidens gång, det behöver uppdateras varje gång skolreglerna uppdateras och så vidare. Att då säga att det inte kommer att bli så betungande håller inte riktigt.

Vad är värdet av det förväntansdokument som ledamoten Grubb pratar om? Det skiljer sig inte så mycket från skolreglerna, som även vi ställer upp på – det finns ingen reservation om skolregler från oss socialdemokrater i det här betänkandet. Behöver vi verkligen två olika dokument som är snarlika varandra i regleringen av svensk skola?

Det ska vara tydligt vilka ramar och regler som gäller. Man ska tillgodose elevernas behov. Det ska finnas tydliga förväntningar och krav på både elever och vårdnadshavare, men också tydliga politiska krav på vad skolan ska innefatta. Då är det fråga om skattebetalarnas, elevernas och föräldrarnas krav på vad skolan ska innehålla.

Vi socialdemokrater ser inte nyttan med ett förväntansdokument som ligger så nära skolreglerna. Det står faktiskt i betänkandet att huvuddelen av förväntansdokumentet ska utgöras av skolreglerna, som också beslutas av rektorn. Behövs det i denna tid två separata men snarlika dokument för regleringen av skolan? (Applåder)

Anf. 118 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Fru talman! Ledamoten Niklas gör en stor apparat av att det skulle ta väldigt lång tid att skriva ett förväntansdokument och att en otrolig massa tid skulle behöva läggas på att kontakta föräldrarna. Jag vet inte om han ser framför sig att man ska kontakta föräldrarna varje vecka eller varje månad och gå igenom alla detaljer. Jag tror inte att det blir så, och det är definitivt inte så det är tänkt i detta betänkande.

I förväntansdokumentet ska framför allt skolreglerna finnas med. Det är inte bara så att eleven ska gå till skolan och veta sina skolregler. Det här är ett sätt att förankra dem i hemmet.

Till de stora problem vi har i vår skola hör att man har väldigt skilda uppfattningar om hur barn ska fostras.

Jag nämnde lite kryptiskt kulturer. För tio tolv år sedan träffade jag en dam i Malmö som sa: "Jag har det jättesvårt med mina väninnor i mitt område – jag får berätta för dem att barnen inte får stryk i svensk skola när de gör något dumt och att det är förbjudet att slå barn i Sverige." Jag ska säga att jag blev halvt chockad. Jag frågade om det verkligen är så, och hon sa: "Absolut – så är det!" Det har jag tagit med mig,

och jag har hört det även senare. Tyvärr är det så att vissa har den uppfattningen.

Att det är så här i vår skola är en liten pusselbit som vi ska få in. Föräldrar behöver få veta detta, för de vet inte om det. Detta är kunskap som gör det bättre för deras egna barn, för andra elever och för skolans personal. Och när man ändå träffar föräldrar och pratar med dem har man det här förväntansdokumentet som ett litet underlag. Ibland behöver man inte ens prata om det, eftersom allting funkar.

Jag tror inte att vi ska göra det så svårt. Vi ska bara konstatera att det nu finns ett dokument som vi vill säkerställa att föräldrarna även ser.
(Applåder)

Anf. 119 ISABELL MIXTER (V):

Fru talman! Alla elever i Sverige förtjänar en trygg skolmiljö med god studiero. Ingen elev ska behöva ha en klump i magen av att gå till skolan, och ingen elev ska behöva komma hem med huvudvärk efter en dag i skolan. Lärarna ska kunna komma hem från jobbet och fortfarande ha energi kvar till att göra annat på sin fritid.

Så ser det tyvärr inte ut i dag. Alltför många elever vittnar om en stökig skolmiljö där man inte kan fokusera på skolarbetet, och lärarna vittnar om en skolmiljö som är utmattande.

I dag debatterar vi betänkandet *Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan*. Regeringen missar här den viktigaste faktorn för att öka tryggheten och studieron i skolan, det vill säga ökade resurser till skolan. Alltför många elever i dag får inte det stöd de behöver, rektorerna pressas av snäva budgetramar och klasstorlekarna har ökat i svensk skola – både på grund av att vi har ett skolsystem som premierar stora klasser och till följd av nedskärningar i välfärden.

Att öka antalet lärare, speciallärare med flera i skolan och minska klasstorlekarna vore den viktigaste åtgärden för att öka tryggheten och studieron i skolan, men det kostar såklart. Vi har sett regeringen göra massiva nedskärningar i skolan under den här mandatperioden; Sveriges lärare har larmat om de värsta nedskärningarna i skolan på 30 år.

År 2024 skar Karlstad ned med 120 lärartjänster. Lärare där säger att det känns som att man försöker pressa in mer i schemat och att stödet runt om har försvunnit. Det läggs mer jobb på lärarna, och man maxar scheman och gör helklasser. Lärare i estetiska ämnen har fått gå från att undervisa 15 elever till att undervisa 30.

På Gotland ersätts inte lärare som försvinner genom pensionsavgångar, och tillgången till specialpedagoger och speciallärare minskar. Konsekvensen blir att arbetsbelastningen ökar för den personal som är kvar och att det blir mindre stöd till eleverna.

I Eskilstuna har 72 lärare i grundskolan varslats, och i Skellefteå har 100 tjänster försvunnit. Listan över hur det ser ut i kommunerna kan göras mycket längre.

Även om svenska kommuner har återhämtat sig något efter den värsta ekonomiska krisen är det inte så att

personalstyrkan är tillbaka på samma nivå som innan. Regeringen försöker hävda att kommunerna nu går med plus och därmed kan lösa detta. Problemet är bara att man har svultit ut kommunerna under den här mandatperioden. Man har aktivt valt att lägga pengar som borde ha gått till barns utbildning på att sänka skatterna för de allra rikaste. Sedan försöker man dribbla bort korten genom att säga att kommunernas ekonomi nu är bättre.

Den allra viktigaste åtgärden vore alltså att se till att skolorna kan anställa fler lärare och att klasstorlekarna minskar.

Flera av de regeringsförslag som vi diskuterar här i dag riskerar att slå hårt mot elever med NPF. Alla elever har inte samma förmåga att sitta still och vara tysta i ett klassrum. På samma sätt som en blind inte kan börja se bara för att du säger till den att titta har inte alla elever förmågan att sitta still på stolen, oavsett hur många tillsägelser de får.

Det ska med regeringens förslag bli enklare att visa ut en elev som stör ur klassrummet. Jag håller med om att det i vissa fall kan vara en motiverad åtgärd, men regeringen vill också ta bort dokumentationskravet för detta. Från Vänsterpartiet menar vi att detta är helt fel och att dokumentationskravet bör finnas kvar. Att ta bort dokumentationskravet riskerar att leda till att man inte fångar upp problem och behov som finns kring enskilda elever, och skolan behöver ta ansvar för att sätta in stöd till de elever som behöver det.

Otaliga utvisningar ur klassrummet utan att skolan lägger upp en plan för hur detta ska undvikas framåt riskerar att få negativa konsekvenser för elevernas rättssäkerhet och möjlighet att få stöd. Det är rektorns ansvar att lägga upp en plan för hur en elev ska få rätt stöd, och att ta bort dokumentationskravet när klassrumsmiljön inte fungerar för en elev riskerar att göra det svårare för en rektor att ta det ansvaret.

Vi i Vänsterpartiet är också tveksamma till hur den här åtgärden, det vill säga ökade möjligheter till utvisning ur klassrummet, kommer att falla ut i praktiken. Elever ska alltså kunna utvisas ur klassrummet – men till vad?

På de flesta skolor som jag har besökt framkommer ett tydligt mönster: Kringpersonal i skolan finns inte på samma sätt som tidigare. Elevhälsan finns på plats när månen är hel, och vaktmästaren ska beställas dit genom beställningsformulär som nås via ett beställningssystem som kraschar. Elevassistenter har sagts upp när kommunen har tvingats spara, och speciallärare är en bristvara.

Vem finns i korridoren och fångar upp de elever som utvisas ur klassrummet? Hur ska det säkerställas att detta inte leder till att det blir stök i korridorerna i stället för stök i klassrummet? Det var för övrigt en vanlig syn när jag själv gick i högstadiet. Jag minns Emil på min högstadieskola. Han fick vandra runt i korridorerna lite vind för våg då han blev utslängd från lektion efter lektion. I dag hade han troligtvis haft en adhd-diagnos.

Regeringen saknar svar på vad som ska hända med eleven vid utvisning ur klassrummet, och vi är kritiska till att regeringen inte redogör i propositionen för hur det ska gå till i praktiken samt vad det kommer att kosta. Därför vill vi att regeringen utreder vad som krävs för att se till att elever som visas ut ur klassrummet tas emot på ett rimligt sätt samt säkerställer att skolorna har de resurser som krävs för att stödja och ta hand om de elever som visas ut ur klassrummet.

Elever ska nu inte inkluderas i framtagandet av skolregler utan bara informeras när de redan är klara. Samtidigt vill man att konsekvenserna av att bryta mot reglerna ska bli tydligare. Jag menar att man ökar möjligheten att uppnå tydlig efterlevnad av reglerna, liksom legitimitet i och upprätthållande av dem, genom att eleverna får vara med och ta fram dem.

Det här är inte det enda område där regeringen försvagar elevernas rätt till inflytande. Samtidigt finns det ett starkt stöd i forskningen för att elevinflytande är en framgångsfaktor i svensk skola. Det är något som regeringen helt verkar vilja slopa. Vi instämmer med flera av remissinstanserna, som menar att eleverna behöver vara delaktiga i framtagandet av skolregler.

Jag är också frågande till varför det är så viktigt för Tidöpartierna att skrota elevinflytandet trots att det har starkt forskningsstöd. Är det för att det, som Malmqvist sagt i en podd, krävs ett slopande av elevinflytandet om man ska kunna införa no excuses-skolor i Sverige?

Fru talman! Tidöpartierna säger sig vilja minska administrationen, men med andra handen ökar de densamma. Det ska införas förväntansdokument i skolorna, vilket riskerar att leda till ökad administration och bli ett slag i luften i stället för att ge skolorna rätt resurser för att stödja de elever som behöver stöd.

I propositionen står att förväntansdokumentet ska innehålla en påminnelse om vårdnadshavares ansvar. Även här riskerar NPF-elever och deras vårdnadshavare att hamna i kläm. Det är inte brist på uppfostran som gör att vissa elever inte betar sig, för att använda ett mohamssonskt uttryck. Inga förväntansdokument kan heller kompensera för skillnaden i levnadsvillkor mellan den som bor i Danderyd och den som bor i Njurunda utanför Sundsvall.

Fru talman! Vi vet att det finns tillfällen då elever utgör en risk eller fara för andra elever, och en tillfällig omplacering av en elev kan då vara befogad. Att regeringen nu satsar hårt på akutskolor samtidigt som den vanliga skolan drabbas av nedskärningar känns dock inte helt proportionerligt. Behoven verkar inte heller vara så stora som regeringen vill ge sken av, då en stor del av statsbidragen för akutskolor inte används.

Att regeringen nu öppnar för att akutskolor ska kunna drivas på entreprenad flyttar ansvaret för eleverna längre bort från den ordinarie skolan och öppnar ännu mer för att aktiebolagsskolorna ska ta emot dessa elever. Att ta hand om elever som verkligen har hamnat på glid är en ny kassako att sko sig på. Det som ska vara en tillfällig lösning för elever som under en kortare period inte bedöms kunna gå till sin vanliga skola

eftersom de utgör en risk för andra riskerar att leda till ökade vinster för aktiebolagen.

Den viktigaste åtgärd vi kan vidta för att elever inte ska riskera att hamna så fel att akutskola behövs är att satsa ordentligt på den ordinarie skolan. Vi behöver en utbyggd elevhälsa, samverkan mellan socialtjänst och skola och stöd till elever som är i behov av det. Akutskolor kan aldrig få bli något som vi ska vänja oss vid.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag återkomma till att det som verkligen behövs för att öka tryggheten och studieron i svensk skola är en satsning på mindre klasser och mer personal.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

I detta anförande instämde Camilla Hansén (MP).

Anf. 120 JOSEFIN MALMQVIST (M):

Fru talman! Nära hälften av eleverna i årskurs 9 uppger, apropå en fråga från Brottsförebyggande rådet, att de utsatts för brott under det senaste året. Det handlar om misshandel, stöld, hot, rån och sexualbrott.

Bland eleverna är det vanligt att oron för att utsättas för brott även påverkar livet i övrigt. Den kan påverka vilken färdväg man väljer, om man vågar gå ut på kvällen – kanske i sitt eget bostadsområde – och vilka personer man väljer att träffa. Den kan till och med göra att man håller sig borta från skolan en hel dag på grund av att man är orolig för att utsättas för brott. Fler än sex av tio tjejer har förändrat sitt beteende på grund av att de varit oroliga för att utsättas för brott.

Det här gäller även lärarna. Nära hälften av lärarna uppger för Skolinspektionen att en stor andel av lektionstiden går åt till att upprätthålla ordningen i klassrummet. Hälften av eleverna säger att de inte i tillräcklig utsträckning kan koncentrera sig på lektionerna. Enligt en enkät från Sveriges Lärare har var tredje lärare blivit utsatt för hot och våld.

Bakom varje siffra finns barn, föräldrar och lärare som lever med oro och en klump i magen på grund av den otrygghet och det stök som vi ser i delar av den svenska skolan. Lärare behöver fundera på om de vågar ingripa mot en våldsam elev; de är oroliga för att bli anmälda. De får ägna tid åt konflikthantering och dokumentation i stället för att ha möjlighet att planera sin undervisning.

Sverige sticker ut internationellt, och inte heller här är det i något smickrande avseende. Enligt OECD har Sverige sämst klassrumsdisciplin i hela Europa.

Nu gör vi dock något åt det här. För nästan på dagen fyra år sedan stod jag i den här talarstolen och debatterade den tidigare vänsterregeringens bristfälliga åtgärder för ökad trygghet och studiero i den svenska skolan. Jag konstaterade då att tiden för avstängning och omplacering var för kort, att vi behövde skapa fler möjligheter för akutskolor och, inte minst, att rektorns ansvar för arbetet med trygghet och studiero behövde förtydligas. Allt detta genomför vi nu. Det spelar roll vem som styr.

Rektorn får nu ett uttryckligt ansvar för att aktivt arbeta med trygghet och studiero. Vi ser till att alla

skolor blir mobilfria under hela skoldagen. Även om många skolor redan i dag är mobilfria, vilket har konstaterats i denna debatt, och har olika typer av mobilförbud, som upprätthålls i varierande utsträckning, uppger nära 30 procent av eleverna för OECD att de blir distraherade av andra elever som använder digitala verktyg, till exempel mobiltelefoner, på de flesta lektioner eller varje lektion. Detta pågår i dag, och det är ett reellt problem som vi nu gör upp med.

Den proposition vi debatterar i dag handlar också om att vi tydliggör vad skolan kan förvänta sig av eleverna, av vårdnadshavarna och av föräldrarna där hemma. Vi vill stärka föräldraansvaret. Vi vill också förtydliga vad som händer om man bryter mot skolans regler. Regler måste hänga ihop med konsekvenser.

Vi ser till att stökiga elever enklare kan utvisas ur klassrummet och att de kan omplaceras under en längre tidsperiod. Det handlar i grunden om att ett fåtal stökiga elever inte ska kunna hålla resten av klassen som gisslan. Det handlar om rättvisa för alla elever som sköter sig i skolan. Deras rätt till en god utbildning och undervisning ska inte få tas ifrån dem av ett fåtal elever som stör undervisningen. Det rättvisa är att de som sköter sig har rätt till studiero. De stökiga eleverna måste få flyttas ut ur klassrummet. Detta borde vara självklart, men så är det inte i dag.

Det är inte rimligt att mördare och våldtäktsmän kan gå i skolan i väntan på att avtjäna sitt straff, vilket faktiskt har förekommit. Därför säkerställer vi nu att dessa elever kan nekas tillträde till skolan. Den ordning som har gällt hittills, med en skolplikt som väger mycket tungt, har inneburit att rektorer inte har haft möjlighet att avvisa elever från skolan trots andras vetskap om att de ingår i gäng och utför de mest bestialiska brott på sin fritid.

Detta förändrar vi nu genom att införa en sådan möjlighet i lagstiftningen. Självklart ska även de fortfarande få sin skolgång; vi vet att avklarad skolgång är en viktig skyddsfaktor mot framtida kriminalitet. Övriga elever och personalen i skolan måste dock kunna känna sig trygga. De ska inte behöva vara rädda för att det sitter en mördare i bänken bredvid. Det är av omtanke om alla övriga elever vi nu möjliggör detta.

Oavsett var i landet du bor har du rätt till trygghet och studiero. Det är därför vi nu gör det möjligt för mindre kommuner att samarbeta och starta gemensamma akuttskolor. Vänsterpartiet och Socialdemokraterna motsätter sig dock detta. De vill tydligen att trygghet och studiero bara ska finnas i storstäderna – inte i mindre kommuner. Detta utgör en tydlig skillnad mellan partierna.

Alla de åtgärder vi nu genomför skickar en tydlig signal till alla Sveriges hårt arbetande elever och lärare: Vi står på er sida. Er utbildning ska inte få förstöras av ett fåtal stökiga elever. Ni ska inte längre tvingas vara kuddflickor i ett stökigt klassrum åt dem som missköter sig. Ni lärare ska inte längre dra er för att anmäla eller ingripa när ni utsätts för hot och våld i skolan.

Vi gör nu upp med detta, och med dagens proposition inför vi flera efterlängtrade reformer och verktyg. De kommer nu att stå till buds för lärare och rektorer så att ni ska kunna göra ert viktiga arbete för att upprätthålla trygghet och studiero i svenska klassrum.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 121 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)

replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Malmqvist för ett i mångt och mycket bra anförande.

Jag uppskattar detta med att det ska vara likadant i hela landet. Det är något Centerpartiet verkligen står upp för, och en av de saker vi har lyft upp flera gånger men som regeringen har sagt nej till är just att det ska vara likadant i hela landet när det gäller att kunna flytta elever från en enskild skola i en liten kommun. I dag får man inte flytta elever utanför sin egen enhet till en annan huvudman, så vad ska en liten kommun som kanske bara har en enda högstadieskola göra? Den kan ju inte flytta på elever.

Vi har påpekat detta tidigare och inför denna proposition, men det är fortfarande så här. Alltså är det skillnad mellan större och mindre kommuner och huvudmän. Varför blev det så här?

Anf. 122 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Paarup-Petersen för frågan.

Trygghetsarbetet i skolan måste göras gemensamt, långsiktigt och träget. Som jag nämnde efterfrågade jag i denna kammare för exakt fyra år sedan många av de reformer som vi nu äntligen får på plats.

En del av detta handlar om att skapa förutsättningar och verktyg för alla elever, skolor och kommuner att kunna agera, precis som Paarup-Petersen påpekade. Det är också bakgrunden till att vi möjliggör för rektorer att fatta både nya och upprepade beslut om längre avstängning till akuttskola. Det handlar också om att man som enskild huvudman inte måste driva detta i egen regi. I storstadsområdena men i synnerhet på landsbygden behöver man kunna samarbeta om man har en eller två våldsamma och stökiga elever som inte fungerar i ett vanligt klassrum så att man kan flytta dem till en annan skolmiljö där de kan få stöd och sedan förhoppningsvis kunna återgå i ordinarie undervisning.

Detta möjliggör vi nu med denna proposition.

Anf. 123 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)

replik:

Fru talman! Jag tackar för ett utmärkt svar på en annan fråga.

Jag frågade om möjligheten att omplacera elever till en annan skola. Jag vet att akuttskolor har införts och att man kan ha det på entreprenad, vilket vi också stöder. Men akuttskolor är bara *en* typ av lösning. Omplacering är en annan, och än så länge är det inte

möjligt för en huvudman att flytta en elev till en skola som drivs av en annan huvudman.

En liten kommun med bara en enda högstadieskola, och sådana finns det många av, kan inte flytta en elev till en annan skola. En enskild huvudman som bara har en enda skola kan inte heller göra det. Detta har vi som sagt påpekat tidigare och även i samband med denna proposition. Men ändå är det inte med.

Ledamoten Malmqvist var tydlig med att det skulle vara lika villkor och samma möjligheter att hantera elever i stad och på landsbygd. Men nu blir det inte det. Därför ställer jag åter frågan och hoppas få svar: Varför är det inte med? Skulle Moderaterna framgent vara öppna för att göra även detta så att huvudmän och elever på landsbygden kan få samma trygghet som dem i städerna?

Anf. 124 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Fru talman! Vi har stora problem med trygghet och studiero i den svenska skolan. Det är tyvärr inget nytt problem; vi har sett detta i årtal. Jag är glad över att regeringen nu tar tag i många av de problem som vi har sett under alltför lång tid i den svenska skolan. Detta var en av anledningarna till att regeringen tillsatte en utredning med den mycket erfarna skolledaren Happy Hilmarsdottir Arenwall. Hon fick ett brett uppdrag av regeringen att se på alla trygghetsproblem – många av dem har vi diskuterat här i dag – och kom med en diger lista på förslag. Det är också hennes förslag som ligger till grund för de flesta reformer riksdagen nu ska besluta om.

Jag är glad över att vi har samlat en majoritet i kamraren för att kunna genomföra dessa förändringar – förändringar som Moderaterna efterfrågade redan förra mandatperioden och tjatade på den vänsterledda regeringen att genomföra. Men den dåvarande regeringen brast här i sitt ledarskap.

Reformarbetet stannar inte här, för den svenska skolan har fortsatta problem. Nu tar vi många viktiga steg i rätt riktning, men Moderaterna har ytterligare förslag som vi söker väljarnas mandat att få genomföra kommande mandatperiod.

Mitt svar till ledamoten Paarup-Petersen är tydligt: Mitt bästa tips är att rösta på Moderaterna i valet i september eftersom vi uppenbarligen levererar reformer på område efter område när det gäller den svenska skolan, så också när det gäller arbetet för ökad trygghet och studiero. Vi kommer inte att nöja oss förrän Sveriges lärare och rektorer har tillräckliga verktyg för att kunna utföra sitt viktiga arbete i svenska skolor och klassrum.
(Applåder)

Anf. 125 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Trygghet och studiero är en förutsättning för elevers lärande, och det har flera talare uttryckt på många bra sätt. Utan trygghet i klassrummet kan elever inte uppnå sin fulla potential. Man måste känna sig trygg i det klassrum man faktiskt enligt svensk lag är tvingad att vara i. Utan trygghet kan

lärarna inte heller göra sitt jobb, men den grunden sviktar fortfarande i många svenska skolor. Det förekommer fortfarande hot, stök och våld, och det måste vi ta på största allvar. Därför är regeringens förslag i grunden bra.

Men för att detta ska bli riktigt träffsäkert och fungera i hela landet, från landsbygd till storstad, behöver vissa saker kompletteras och bli lite vassare. Jag ska lyfta upp tre konkreta saker och sedan komma till det nog absolut viktigaste.

För det första är vi helt överens om att skolan ska vara mobilfri, men vi tycker att avgörandet ska ligga hos rektorerna. Kan man som rektor inte få igenom en mobilfri skola ska man kanske inte vara rektor. Makten bör alltså kunna läggas längre ned, inte minst när det gäller hur detta ska genomföras. Vi i Centerpartiet litar nog mer på rektorerna och lärarna än vad regeringen gör.

För det andra konstaterar vi att propositionen missar målet när det gäller omplacering av stökiga och våldsamma elever. Delar av propositionen är bra. Men det är fortfarande så att för en liten kommun på landsbygden med bara en enda högstadieskola är dagens regler och även regeringens förslag helt verkningslösa, för där har man fortfarande ingen möjlighet att omplacera en elev. Det finns bara på papperet, i lagstiftningen, men det finns ingen reell möjlighet eftersom man inte får omplacera en elev till en skola med en annan huvudman.

Vi har gång på gång påpekat att det finns huvudmän som dessa förslag inte kommer att hjälpa. Varför är det så att regeringens lagstiftning gång på gång gynnar städerna men inte tar hänsyn till landsbygden? Detta skapar en ojämlikhet i Skolsverige som vi inte kan acceptera. Elevers och lärares trygghet ska inte vara beroende av kommunens storlek eller om skolan är fristående eller kommunal.

En enkel och för oss självklar lösning är att göra det möjligt att omplacera elever även till en skola med en annan huvudman i till exempel en grannkommun eller från en kommunal till en fristående skola eller omvänt. Allt annat är att lämna elever och lärare på landsbygden i sticket.

För det tredje har vi dokumentationen. Regeringen vill slopa kraven på att dokumentera när en elev visas ut ur klassrummet. Man säger att det minskar lärarnas administration. Det är i grunden bra, men viss dokumentation är viktig att ha. Om man inte dokumenterar just den typen av ingripanden mot eleverna kanske man missar den stora delen: när det har skett många gånger. Där tycker vi att det är rimligt att man kan se mönstren.

När vi pratar om kriminalitet, våld och otrygghet säger vi gång på gång att mönstren är viktiga, men just på det här området ser regeringen inte att det är viktigt att ha koll på mönstren, inte minst för elever med NPF, som är överrepresenterade i statistiken. Vi måste kunna gripa in med effektiva metoder i tid. Detta kanske vi missar om vi inte har koll på helheten.

Det är därför Skolverket, Skolinspektionen, Funktionsrätt Sverige och många andra varnar för precis det här. De är inga lätta remissinstanser, utan de är ganska tunga. Skolverket och Skolinspektionen är ändå grundmyndigheterna på det här området, och de säger att det här är ett problem. Här borde regeringen ha lyssnat, inte bara på Centerpartiet utan på dessa tunga remissinstanser.

Men låt mig komma till det som kanske är det viktigaste. I grunden handlar det ju om eleverna och lärarna om man vill att skolan ska vara trygg. Men den här regeringen tar bort elevinflytandet, trots att det gång på gång har kommit forskning som visar att det är viktigt för en välfungerande skola och för att få den koppling mellan elever och lärare som gör undervisningen och resultaten bättre och tryggheten och lugnet i klassen större. Jag tycker att det är synd att man gång på gång ger sig på elevinflytandet, helt utan anledning.

Tidigare nämnde Moderaternas ledamot Happy, som har gjort en fin utredning. Vad står det om elevinflytande? Vad säger Happy om det? Jo, hon säger att det måste finnas kvar, men just det väljer regeringen att inte lyssna på. Det tycker jag är sorgligt, för i slutändan är det eleverna som är målet med skolan. Att regeringen inte lyssnar på de människor som berörs av regeringens beslut ser vi inte bara här, utan vi ser det gång på gång. Den lyssnar inte på dem som berörs. Det är synd.

Sedan har vi lärarna, herr talman. I slutändan är det sidoprodukter vi pratar om här, men vardagen i klassrummet är det lärarna som skapar. Det regeringen gör är att se till att det blir färre behöriga lärare i svensk skola och mindre pengar till att betala lärarna i svensk skola.

Man kan ha ett förväntansdokument, en bit papper som man skickar runt till alla elever och som de kan ta med hem till sina föräldrar, men om man inte har lärare med utbildning inne i klassrummen ökar stöket. Alla undersökningar visar att behöriga lärare har mindre stök i klassrummet än obehöriga, men vi kommer att få fler obehöriga lärare med regeringens politik.

Man utbildar färre behöriga lärare. Man är inte villig att satsa på dem, så som Centerpartiet gör, för att de ska komma ut där de verkligen saknas. Då får man heller inte de effekter som vi är överens om borde uppnås. Jag tycker verkligen att vi är överens. Jag kan hålla med om att det har varit lite för lite fokus på studiero tidigare, men jag tycker ändå att vi är överens om att det är helt avgörande. Det är min uppfattning. Alla partier inser det i dag. Det är lärarna som är grunden, men där satsar inte regeringen.

När en tredjedel av lärarna har en hotbild mot sig är det klart att det är lärarna vi måste satsa på så att de kan vara kvar. Vi måste ge dem trygghet men också kollegor. Återigen: Behöriga lärare ger mer trygghet och studiero än obehöriga – det visar undersökningarna. Varför då inte satsa på lärarna? Det förstår jag inte. Där hjälper inte ett dokument; det måste vi ändå vara tydliga med.

I detta ärende yrkar jag bifall till reservation 9 under punkt 7.

När vi nu får igenom de här bitarna, som i grunden är utmärkta även om de lite grann saknar fokus på hela landet, hoppas jag att vi kan ta krafttag för att säkra att det finns lärare i alla klassrum. I slutändan är det det som ska till om vi vill ha en trygg och lugn skola.

Anf. 126 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Tack, Niels Paarup-Petersen, för inlägget!

Det gläder mig att vi nu har en samsyn i denna kammare kring arbetet för ökad trygghet och studiero i svenska klassrum. Men tillåt mig att kanske inte hålla andan riktigt än, för det blir lite upp till bevis att se vad som levereras i praktiken.

Det som regeringen lovade inför valet levererar vi under denna mandatperiod efter valet, och vi söker nu väljarnas förtroende att få göra detsamma efter valet i september.

Jag har en fråga till ledamoten Paarup-Petersen. En majoritet av Sveriges rektorer efterfrågar ett nationellt mobilförbud, för de ser att mobiltelefoner distraherar på lektionerna, stör elevernas koncentrationsförmåga och skapar utmaningar då olika skolor har olika regler om det, inte minst när eleverna går mellan olika stadier eller byter skola.

Jag reagerade därför lite grann på Niels Paarup-Petersens inlägg i talarstolen. Ledamoten konstaterade att en rektor som inte själv kan driva igenom och upprätthålla ett mobilförbud inte borde vara rektor längre. Samtidigt efterfrågar en majoritet av Sveriges rektorer stöd i form av ett nationellt mobilförbud. Innebär det att Centerpartiet tycker att en majoritet av Sveriges rektorer borde lämna sitt jobb?

Anf. 127 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Nej, tvärtom, vi vill gärna ha fler rektorer. Men jag står absolut bakom att den som är rektor måste ha förmåga att driva igenom beslut i sin egen skola. Det gäller till exempel enklare ordningsregler som mobilförbud. Att man till exempel vill ha ett nationellt förbud är dock inte samma sak som att man inte har förmåga att driva igenom något annat. Detta måste vi ändå rent logiskt vara överens om. Det är två väldigt olika saker.

Jag kan förstå att det är skönt med ett nationellt förbud som gör det enkelt. Så är det med många saker. Vi är inte kraftigt emot det här, vilket man kanske har noterat. Vi tycker bara att skolor i grunden är olika. Därför – eftersom skillnaderna är så stora – tror vi generellt, precis som Moderaterna, att de ska vara kommunala. Vi vill att det ska vara olika aktörer i skolan, för det ser olika ut och är olika förutsättningar i olika delar av Sverige. Därför vill vi ge den typen av makt till rektorerna, i grunden.

Men ja, det är klart att det inte ska vara mobiler i klassrummet. När det gäller avvägningen precis hur det hela ska göras utifrån de egna förutsättningarna tror

vi lite mer på rektorns förmåga än vad regeringen gör. Det är korrekt.

Anf. 128 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Det är tydligt att vi kanske tycker lite olika om detta. Propositionen handlar om att stärka lärarens och rektorers befogenheter. Den handlar inte, som vi har hört tidigare i debatten, om att lärare och rektorer måste agera på ett visst sätt, utan man får verktyg för att kunna agera.

Niels Paarup-Petersen raljerade lite över att man gör det lite enkelt för sig, men jag menar att det är just det som är vårt uppdrag. Vi ska underlätta för skollärdare. Vi ska underlätta för lärare att upprätthålla ordningen i klassrummen i skolan för att de ska kunna fokusera på sitt viktiga uppdrag, nämligen att bedriva undervisning. Om det här är något som Niels Paarup-Petersen ser ned på kan jag återigen konstatera att vi ser lite olika på denna fråga.

Jag vill också ta tillfället i akt att svara på det felaktiga påståendet om elevinflytande. Det stämmer att vi tar bort det som i dag på många håll har uppfattats som ett veto i skollagen, nämligen att eleverna har haft ett slutligt bestämmande över ordningsreglerna. Det tycker inte vi är rimligt. Vi tycker att det är vuxna som ska bestämma i den svenska skolan. Och vi tycker att det är rimligt att vi i den lagstiftning som vi beslutar om i denna kammare också tydliggör att det är vuxna som bestämmer i den svenska skolan.

Sedan betyder inte det att det finns ett förbud mot att prata med eleverna. Tvärtom ser vi att skickliga ledare givetvis pratar med sina lärarkollegor och med sina elever när förändringar genomförs i skolans verksamhet. Det är också så man oftast får bäst utfall.

Det vi beslutar om är vilken bindande lagstiftning som måste gälla för alla. Jag är helt övertygad om att de skickliga skollärdare som vi har runt om i Sverige även fortsättningsvis kommer att vilja samtala med sina elever, på samma sätt som de även fortsättningsvis kommer att ha ett stöd i hur man genomför ett mobilförbud och upprätthåller det i vardagen.

Anf. 129 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag sa inte att man skulle göra det enkelt för sig; jag sa att man säkert kan tycka att det är enklare – jag hoppas och uppfattade i alla fall att det var vad jag sa.

På ett sätt blir det ju enklare. Men den filosofiska, politiska och ideologiska kärnan i det här är: Tror jag att det med säkerhet blir enklare för den enskilda rektorn att det från ett kontor i Stockholm definieras precis hur man ska lösa ett problem? Svar nej! Jag tror inte tvunget att det blir så.

Därför är vi, ibland som det enda partiet i denna kammare, decentralister. Vi tror att människor där ute har bättre koll på hur de ska lösa sina problem. Jag fattar att det för många är en skön grej att någon kommer och säger: "Nu ska du göra så här." Det kan jag också tycka ibland, även när frun säger det och ibland när

partiet säger det. Det är lite olika. Men ibland blir det helt fel. Ibland fungerar det bara inte, eftersom de inte vet precis hur situationen är just där och då och som man måste förhålla sig till. Nu kan en rektor säga: "Då gör vi så här." Men det kan man inte om det måste passa in i en sådan fyrkant.

Jag tror att det i grunden måste bygga på vår grundläggande syn på människans förmåga och vår tro på hur makt ska fördelas. Ska den vara nära människor eller långt ifrån dem? Det här är ett exempel på att man tror att makten ska vara långt ifrån dem i stället för nära dem. Det är det som är grejen.

Vi är överens om att mobiltelefoner inte ska vara i klassrummet. Men här säger man att det ska finnas mobilskåp. Varför ska det lagstiftas om mobilskåp? Jag undrar om det är den nivån det ska ligga på. Frågan är hur mycket vi ska detaljstyra svensk skola, även om vi är överens om målen.

Centerpartiet är kanske det parti som i störst omfattning tror att rektorerna är människor med stora förmågor och stor kapacitet att bestämma över sin vardag och att förstå sin egen skola.

Anf. 130 MATHIAS BENGTSSON (KD):

Herr talman! Vi har en värderingskris i den svenska skolan. De vuxnas auktoritet har urholkats, gränser har suddats ut och elever respekterar varandra i för liten utsträckning.

För varje elev som stör finns det en annan som inte får arbetsro. För varje kränkning från en elev finns det en annan elev som får allt svårare att gå till skolan nästa dag. Och för varje regelbrott som inte följs upp byggs det på en känsla av hopplöshet hos både elever och personal. De elever som vill lära och som försöker göra rätt för sig blir i det läget också tysta förlorare.

Vi får aldrig acceptera att det finns en enda skola i Sverige där barn hålls tillbaka eftersom vuxna inte har verktygen, tiden eller modet att agera.

För att skolan ska kunna fullgöra sitt uppdrag, att bilda och fostra, krävs det struktur, tydlighet och gemensamma normer. Vi måste därför skapa en skola där kunskap återigen får stå i centrum och där varje barn behandlas med respekt. Det är i det ljuset regeringens förslag ska förstås. Det handlar ytterst om att ge skolan bättre verktyg för att skapa den miljö som alla elever har rätt till.

Ett viktigt steg är att stärka just de disciplinära verktygen. Det handlar ytterst om att skydda elevers rätt till undervisning och trygghet. När en elev allvarligt stör undervisningen eller hotar eller kränker andra måste personalen kunna agera snabbt och tydligt. Möjligheten att i vissa situationer visa ut en elev utan föregående tillsägelse eller att tillfälligt omplacera en elev under längre tid ger skolan tid att hantera situationen och hitta rätt stöd. I praktiken kan det vara helt avgörande för att en hel klass ska få arbetsro.

Samtidigt vill jag betona att dessa åtgärder aldrig får vara en ersättning för annat stöd. En elev som hamnar i konflikt eller upprepade gånger bryter mot regler behöver både hjälp och konsekvenser. Men utan

tydliga verktyg riskerar skolan att stå handfallen och kan ge vare sig hjälp eller konsekvenser. Då drabbas både den eleven och alla andra elever.

Herr talman! Förslaget om mobilfria skolor behöver förstås i ett större perspektiv. Barn som växer upp i dag blir bestulna på sin barndom. Techjättarna har alldeles för länge tillåtits härja fritt med barnens uppmärksamhet, tid och liv. Effekterna ser vi i ökat stillasittande, försämrad sömn, sämre koncentration, mer ensamhet och ökande psykisk ohälsa. Därför är det viktigt att skolan blir en motvikt mot just detta. I skolan ska det vara lärare, inte skärmar, som fångar elevernas uppmärksamhet.

Trygghet i skolan byggs tillsammans med hemmet och föräldrarna. Skolan kan inte ensam bära ansvaret för barnets utveckling. Det behövs en gemensam riktning från skola och föräldrar. Det är bakgrunden till förslaget om förväntansdokument – ett slags kontrakt mellan elev, förälder och skola – där det tydligt framgår vad som förväntas i fråga om uppförande, respekt och studiero men också vad föräldrarna förväntas bidra med. Föräldrarna måste veta och skriva under på att deras roll inte slutar vid skolporten. Skolgången är ett samarbete mellan skolan och föräldrarna.

Herr talman! Vi måste också vara tydliga med att skolan ska ha nolltolerans mot mobbning och kränkningar. Varje fall måste tas på allvar, så att varje barn ska känna att vuxenvärlden står på deras sida. Bakom varje siffra i statistiken finns det nämligen ett barn. Bakom varje siffra i Friends statistik om mobbning, som tyvärr ökar, finns det någon som inte får chansen. Där finns en pojke eller en flicka med ryggsäck, gym-papåse och drömmar. Kanske handlar drömmarna om att bli veterinär, fotbollssproffs eller historielärare.

Vår skyldighet som vuxenvärld är att aldrig vända bort blicken, utan att se eleverna och rusta dem för livet.

Skolans värdegrund vilar på en djup etisk tradition med rötter i den judisk-kristna etiken och den västerländska humanismen. Den lyfter fram alla människors lika värde, omtanke om den svage och ansvar för det gemensamma. De etiska principerna måste omsättas i praktisk handling, varje dag och i alla klassrum. Och det behöver leda till större konsekvenser när skolans värdegrund inte respekteras och elever i stället väljer att behandla andra illa eller bryter mot skolans ordningsregler.

Utän ordning, regelefterlevnad och respekt för andra skapas snabbt en situation där gränser suddas ut och där ansvarskänslan och skolgemenskapen försvagas. I det läget är det de mest utsatta barnen som hamnar i kläm.

Det är i stället i en skola med fasta och tydliga ramar som värme, omtanke och lärande får ta plats. Vi behöver därför göra mer för att skapa ordning och trygghet i skolan, så att fler barn får chansen att lyckas i skolan, får makt över sina liv och kan förverkliga drömmar. I den här propositionen föreslås viktiga steg i den utvecklingen.

Med det yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 131 ISABELL MIXTER (V) replik:

Herr talman! Jag och ledamoten Bengtsson verkar dela en hel del åsikter när det gäller att skolan ska vara en trygg miljö där alla elever har det bra.

Jag tänker dock på elever som inte alltid har förmågan att sitta still och på den elev som kanske stökar till det och skapar problem i klassrummet. Den eleven förtjänar också att bemötas med respekt. Den eleven kanske upplever våld i hemmet. Den eleven har kanske outredd adhd, som stökar till det. Den eleven kanske är mobbad och blir därför utåtagerande mot andra elever.

Det är såklart inte ursäkter för att man inte betar sig bra i klassrummet. Och det kan absolut vara befogat att man blir utvisad från klassrummet. Men jag ställer mig frågande till att försvaga den elevens rätt att få en bra värdering av om det var rätt åtgärd eller inte genom att ta bort det dokumentationskrav som finns i dag. Jag vill gärna fråga ledamoten Bengtsson om det. Varför ska man inte dokumentera utvisning ur klassrummet?

Anf. 132 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Isabell Mixter, för frågan! Jag tror att vi delar grundintentionen och engagemanget för elever som riskerar att hamna efter på ett eller annat sätt.

Jag tror också att den elevgrupp som ledamoten beskriver blir hjälpt av tidiga insatser och kunskapsscreeningar. De blir hjälpta av mindre undervisningsgrupper och fler speciallärare. Mycket av den politik som Kristdemokraterna, regeringen och jag vill se hjälper också den elevgruppen. Jag menar också att även en elev som visas ut ur klassrummet behöver fångas upp, få chansen att ändra sitt beteende och få hjälp och stöd där eleven är kunskapsmässigt.

Varför ska det inte vara dokumentationskrav gällande det? Helt enkelt för att minska administrationen för lärare. Som alltid i de här frågorna är det en målkonflikt mellan ökad administration och byråkrati för lärarna och vad som möjligen skulle vara bra för eleven. Nyttan med dokumentationskravet väger helt enkelt inte lika tungt som nyttan med att plocka bort kravet. Jag medger att det är en målkonflikt, men jag tycker att regeringen har landat klokt.

Anf. 133 ISABELL MIXTER (V) replik:

Herr talman! Det låter bra att man tänker att det ska vara fler speciallärare, mindre undervisningsgrupper och så vidare. Men det håller inte riktigt om man samtidigt genomför massiva nedskärningar i välfärden. Resultatet ute på landets skolor är ju det motsatta, det vill säga lärare sägs upp, speciallärare och elevassistenter försvinner och gruppstorlekarna i skolorna ökar. Det om något ökar ju den administrativa bördan för den enskilda läraren.

Det jag ser är därför att regeringen ökar bördan för varje enskild lärare i Sverige på grund av de nedskärningar och val som regeringen gör, det vill säga man

sänker skatten för de allra rikaste och låter skoleleverna betala priset.

Jag vill också ställa en annan fråga till ledamoten Bengtsson som handlar om det han talade om, det vill säga den etiska värdegrunden och att alla elever är lika mycket värda.

Vi har ju inte bara utvisning ur klassrummet i kortare tidsperioder, utan vi har faktiskt elever som utvisas permanent från klassrummet och Sverige. Det har inte er regering löst än, trots att ni har lovat dessa elever och deras klasskamrater att det ska lösas. Är alla elever lika mycket värda i Bengtssons ögon? Det skulle jag gärna vilja ha svar på.

Anf. 134 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Herr talman! Svaret på ledamotens sista fråga är ja. Att ens insinuera någonting annat från riksdagens talarstol tycker jag är lite oförsämt.

När det kommer till just den frågan och migrationslagstiftningen är min inställning att Sverige behöver ha en ordnad, reglerad migrationspolitik och att de förändringar som regeringen har gjort när det kommer till migrationslagstiftningen och också de utvisningar som följer på det har varit nödvändiga. Sedan behöver man hitta lösningar för de enskilda fall som har hamnat i kläm, men på det stora hela menar jag att det har varit nödvändiga och bra grejer för Sverige som land.

Regeringen har tillfört stora resurser till skolan den här mandatperioden, och vi vill att de ska användas till mindre undervisningsgrupper och fler speciallärare. Sedan är det ytterst sett skolhuvudmännen och kommunerna som bestämmer hur stora tillskott eller nedskärningar de vill göra. Men regeringens satsningar har gått till skolan.

När tryggheten och studieron ökar och klassrum och korridorer blir tryggare kommer lärarna, som är utbildade för att just undervisa, att få mer tid till att undervisa och se varje elev. När man får ägna mindre tid åt att lösa bråk och konflikter och upprätthålla ordning och i stället ha tryggare klassrum kommer alla elever att bli hjälpta av det, och också de elever som behöver extra stöd kommer att få det när det blir mer trygghet och studiero.

(Applåder)

Anf. 135 CAMILLA HANSÉN (MP):

Herr talman! Svensk skola är till för alla barn. Det innebär att barns och elevers rätt till utbildning kommer i första hand, och de ska kunna känna sig trygga i skolan. För att möjliggöra en trygg arbetsmiljö för både lärare och elever behövs åtgärder som underlättar för skolans personal. Det är välkommet.

Efter den här debatten verkar det som att vi är överens om att trygghet och studiero är en förutsättning för en bra skola. Vi är däremot inte ense om *hur*, det vill säga om det är ett uppkopierat papper som delas ut på första mötet när skolan börjar är vad som sätter en kultur präglad av trygghet och studiero, eller om det som gör skillnad är personal som arbetar med trygghet och studiero, har tid för eleverna och lyssnar på dem.

Tyvär är några av de förslag som regeringen presenterar bristfälliga och riskerar att försämra elevernas rättssäkerhet och i vissa fall undergräva rätten till stöd. Regeringen verkar tro att en detaljerad politisk styrning från riksdag och regering och minskat elevinflytande är det som bygger en trygg kultur för lärande och studiero på varje skola. Det är synd att regeringen inte vill bygga sin politik på kunskap.

Lugn och ro för lärande är såklart en grund. Skolans arbetsmiljö ligger till grund för både medarbetares och elevers hälsa och möjlighet att utföra sitt arbete och tillägna sig de kunskaper man förväntas tillägna sig. Att lärare ska kunna hantera allvarliga ordningsstörningar är såklart befogat, och i vissa situationer kan beslut om utvisning ur klassrummet eller kvarsittning vara en åtgärd.

Miljöpartiet instämmer dock i kritiken från flera av remissinstanserna som ifrågasätter förslaget om att dokumentationskravet ska tas bort. Bland annat Sveriges Elevkårer skriver att ett beslut om att bli utvisad från klassrummet och fråntagen sin rätt till utbildning eller att få kvarsittning och tvingas stanna kvar i skolan efter skoltid är relativt stora ingrepp som bör dokumenteras. Skolverket framhåller också att ett beslut som utgör en disciplinär åtgärd innebär myndighetsutövning mot enskild.

Detta talar för att sådana beslut behöver dokumenteras. Dokumentationen ger en helhetsbild av elevens behov och bidrar till att skolan kan koordinera insatser. Det är också viktigt ur ett rättssäkerhetsperspektiv för elevens skull och för att kunna klargöra lärarens och skolans argumentation för åtgärden.

Institutet för mänskliga rättigheter avstyrker förslagen i den delen och menar att utredningen som ligger till grund för förslagen är bristfällig ur de här aspekterna. Jag vill bygga svensk skola på kunskap, inte på svaga utredningar.

Vad är då det här med förväntansdokumenten? Regeringen verkar tro att ett papper med regler är vad som saknas för lugn och ro i svensk skola. Det tror inte jag. Jag är mycket tveksam till att regeringens förslag om skolans förväntningar på elever och vårdnadshavare tydliggörs genom ett förväntansdokument. Det är inte på uppkopierade papper man bygger en skolkultur; det handlar om att bygga relationer mellan människor. Det gäller när man bygger relationer med familjer, mellan elever och lärare och skolläring och för all del med elever.

Syftet med dokumentet är eftersträvansvärt: att tydliggöra skolans och vårdnadshavarnas ansvar. Det är såklart någonting som man pratar om i skolan, men det här riskerar att bli en pappersprodukt som inte leder till något mer än extra administrativt arbete.

Vi delar invändningarna från universiteten i Uppsala och Linköping, som lyfter fram att det här kan uppfattas mer som symbolpolitik än som ett riktigt stöd. De vårdnadshavare som brister i fostransansvar och därför berörs brister inte för att de inte har fått ett papper från skolan utan för att de lever under förutsättningar och i livssituationer som gör det svårt för dem

att upprätthålla sitt föräldraskap. Föräldrar i den situationen behöver stöd i sitt föräldraskap, inte ett papper i handen.

Vi har också berört mobiltelefonerna. Jag vill bara klargöra att Miljöpartiet inte tycker att man ska ha privata mobiltelefoner i skolan. Man ska ägna sig åt skolarbete. Det är inga konstigheter.

Däremot är det konstigt att regeringen kommer med väldigt detaljerad lagstiftning kring vad som ska funka och inte i svenska skolor. Vi vet att de flesta skolor har mobiltelefonförbud på dagarna. Det klarar man av. Vi vet också, som jag nämnde i tidigare replikskifte, att ännu viktigare än ett förbud är att man har en verksamhet på skolan som stimulerar till rörelse och samvaro på rasterna, till exempel.

Herr talman! Vi har här en debatt om en viktig grund för kvaliteten i svensk skola. Men det viktigaste för trygghet och studiero är ju att lärare och alla andra vuxna i skolan har möjlighet att göra sitt jobb.

Senast i eftermiddags fick jag höra om en lärare som beskrev försämringen av sin arbetssituation och studieron för eleverna i klassrummet under det här året. De har nämligen tidigare varit ett lärarlag på fyra lärare till tre klasser. De har haft gott om tid att förbereda och efterarbeta sina lektioner. Det har varit lugn och ro på lektionerna och bra kvalitet på undervisningen. Men besparingar gjorde att man var tvungen att ta bort en person. Läraren beskriver hur tiden för förberedelse och efterarbete under det här året nästan har försvunnit därför att det går åt så mycket tid till att göra annat.

Det här var en anekdotisk berättelse, men den visar hur viktigt det är att man har tillräcklig bemanning i praktiken. Det som ger trygghet och studiero är skickliga lärare som har tid med sina elever. Det är inte uppkopierade papper och bestraffningar. Det är inte att skära ned på elevernas inflytande över sin utbildning. Vi vet att elevinflytande stärker skolkulturen. Det är helt obegripligt att en ansvarstagande regering väljer att ta bort elevinflytande när det gäller ordningsregler.

Herr talman! Jag vill se en skola med riktigt bra förutsättningar för elever och lärare. I den skolan har skickliga lärare tid för sina elever och eleverna inflytande över sin utbildning. Då får eleverna det stöd de behöver i tid. Man bygger en bra skola på kunskap, inte på pekpinnar. Det är därför Miljöpartiet har satsat mer pengar på skolan varje år hela den här mandatperioden. Med det yrkar jag bifall till reservation 2, som handlar om rättssäkerhet för elever vid utvisning och kvarsittning.

(Applåder)

Anf. 136 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Det var mycket i ledamoten Hanséns inlägg som jag kan konstatera att vi inte tycker lika om. Camilla Hansén konstaterar att det inte går att bygga reformer på "svaga" utredningar och att papper med regler inte skulle underlätta trygghetsarbetet i den svenska skolan, trots att vi vet att det vi föreslår fungerar i Sverige och på andra håll i världen.

Miljöpartiet ursäktar föräldrar som lever under förutsättningar som gör det svårt för dem att upprätthålla sitt föräldraskap och konstaterar att vi inte kan förvänta oss att de ska vara delaktiga i sina barns undervisning och framgång i skolan.

Ledamoten konstaterar också, apropå mobilförbud och mobiltelefoner, att man klarar av det redan i dag och att det därför inte finns något behov av en sådan reform.

På område efter område kan jag konstatera att vi står väldigt långt ifrån varandra. Ledamoten Hansén står också långt ifrån det som Sveriges skolledare och lärare efterfrågar.

Med den här propositionen ger vi fler verktyg till Sveriges lärare och skolledare. Vi ger dem utökade mandat och befogenheter att stänga av och tillfälligt omplacera elever – också under längre tidsperioder och utanför den egna skolenheten. Vi genomför det som en majoritet av Sveriges skolledare efterfrågar, nämligen en nationell reglering kring mobilfri skola så att samma regler ska gälla på alla skolor i Sverige.

Min fråga till ledamoten Hansén är varför Miljöpartiet motsätter sig detta när en majoritet av Sveriges skolledare och lärare efterfrågar den här typen av verktyg i sitt arbete.

(Applåder)

Anf. 137 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, Josefin Malmqvist, för frågan! Jag förstår om ledamoten kanske inte hinner läsa alla motioner och betänkanden som kommer nu. Vi motsätter oss inte majoriteten av de åtgärder som föreslås. Däremot har vi synpunkter på genomförandet och motsätter oss vissa saker som det inte finns särskilt gott stöd för. Dem borde Moderaterna också ha motsatt sig och inte lagt på riksdagens bord.

Jag känner mig ganska nöjd med att vi står en bit ifrån varandra i en del av de här frågorna. Vi tillhör olika partier, och vi har olika syn på hur man bygger en skolpolitik baserad på kunskap. Jag tror inte att skolkultur bygger på ett papper som beskriver för oss hur ordningsreglerna ska hanteras.

Jag tror att skolkultur kring regler och hur man ska vara mot varandra bygger på samtal med elever, lärare och skolledning. Den bygger på respekt för varandra, inte på att en starkare part hutar åt en svagare part och talar om att den ska sätta sig ned. Den bygger på relationer. Det är också det som Andreas Schleicher lyfter fram som en styrka i svensk skola, nämligen ett relationellt perspektiv.

Jag tycker att ledamotens syn på föräldrar vars omständigheter gör att de inte kan utföra sitt föräldraskap är oanständig och förnedrande. Jag tycker att det är pinsamt att ledamoten försöker få det att låta som om jag inte vill ge de här föräldrarna förutsättningar. Jag vill ge dem förutsättningar. Jag vill att de ska ha en trygg inkomst, ett tryggt boende och stöd i sitt föräldraskap. De är inte hjälpta av en lapp från skolan. De är hjälpta av ett samhälle som ger dem stöd i föräldraskapet.

Anf. 138 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Ledamoten och jag har fundamentalt olika syn på föräldrars roll. Vi moderater vill stärka föräldrars ansvar för att upprätthålla och bidra till sina egna barns utbildning. Vi har högt ställda förväntningar på alla elever.

Vi vill att alla elever i den svenska skolan ska ha möjlighet att lyckas. Det är därför vi tycker att det är otroligt viktigt att också inkludera föräldrarna, vårdnadshavarna, i barnens skolgång. Det raljerar ledamoten Hansén kring och säger att ett papper inte kan bygga en skolkultur. Givetvis inte! Det är ingen som har påstått det.

Vi genomför nu en hel palett av åtgärder som har tagits fram av en mycket erfaren skolledare. Happy Hilmarsdottir Arenvall har erfarenhet, som rektor, skolledare och skolhuvudman i såväl Stockholm som Järfälla, av att just vända utvecklingen i stökiga skolor och se hur viktig relationen med föräldrar är. Därför föreslår hennes utredning ett förväntansdokument, som stärker skolans arbete i relationen med vårdnadshavarna.

Det är alltså erfarna skolledare som har tagit fram förslagen som vi nu lägger på bordet och som Miljöpartiet motsätter sig. Att få det att låta som om vi själva har hittat på förslagen är minst sagt ganska fräckt. Men den fundamentala skillnaden mellan våra partier kunde inte bli tydligare än i den här debatten.

Moderaterna ser att vi behöver ge nationella verktyg och redskap till lärare och rektorer, som bedriver ett viktigt trygghetsskapande arbete ute i skolorna. Vi ger dem nu de verktyg de själva har efterfrågat.

Jag kan bara beklaga att det utifrån den här debatten fortfarande verkar finnas stora skillnader mellan våra partier när det gäller ambitionen att skapa trygghet och studiero i den svenska skolan.
(Applåder)

Anf. 139 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Herr talman! Josefin Malmqvist, jag tycker att det är lämpligt att man håller sig till sanningen. Ledamoten vet mycket väl att Miljöpartiet står bakom flertalet av förslagen i den här propositionen. Försök inte låta påskina någonting annat!

Det har gjorts en utredning, med smala direktiv, av en person som är mycket erfaren och kompetent men som kanske inte kan de juridiska aspekterna kring rättigheter. Institutet för mänskliga rättigheter avstyrker att ta bort dokumentationen när det gäller kvarsittning och utvisning därför att utredningen i den delen är bristfällig. Moderaterna får stå för att man lägger fram en utredning trots att man har fått ett svar från det institut som ska bevaka mänskliga rättigheter i Sverige.

Nu är det utrett, och vi har några invändningar mot propositionen. Vi ger också lärare och rektorer fler verktyg, men vi hyllar inte detaljstyrning. I en skola där lärare har tid för sina elever, där rektorer har tid att utföra sitt arbete, där kommer studieron att bli bättre och där kommer tryggheten att bli bättre.

Det vi har sett den här mandatperioden är en regering som tvär sina händer när det gäller kommunernas ekonomiska situation, särskilt i början av mandatperioden. Oppositionen har hela tiden, i olika grad, lagt mer pengar på detta än regeringen, och regeringsföreträdarna har tvätt sina händer. När pandemi och krig gör att kostnaderna skenar och kommunerna säger hur mycket pengar de behöver för att bibehålla nivån i välfärden, då säger regeringen nej.

Det behövs riktiga satsningar på skolan. Man behöver lägga pengarna på bordet till lärare och elever. Det kommer att behövas framöver.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

§ 16 Riksrevisionens rapport om internationella klimatinsatser

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2025/26:MJU22

Riksrevisionens rapport om internationella klimatinsatser (skr. 2025/26:153)

föredrogs.

Anf. 140 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! Vi har nu kommit till kvällens höjdpunkt när vi får diskutera en spännande rapport från Riksrevisionen rörande klimatinvesteringar i andra länder.

Här i riksdagens kammare glöms ofta bort att klimatpolitiken i grunden är en global fråga. Växthusgaser har inga gränser. Människor har gränser och behöver gränser mellan varandra för att skydda våra samhällen och upprätthålla vårt sätt att leva. Men för växthusgaser finns inga gränser, och det finns ingen poäng i att försöka sprida en bild av att de har gränser.

Trots detta har svensk klimatpolitik kommit att präglas av nationalism. Det är väldigt dumt eftersom det här är ett av få politikområden där nationalism snarast motverkar lösningen på problemet.

Herr talman! Vi debatterar, som sagt, Riksrevisionens granskning av statens arbete med internationella klimatinvesteringar. Riksrevisionen konstaterar i sin granskning att arbetet har potential att bidra till klimatarbetet på ett kostnadseffektivt sätt. Det är naturligtvis positivt att Riksrevisionen konstaterar att det finns en stor nytta med att investera i andra länder.

De internationella klimatinvesteringarna är enkla i teorin. Genom att göra investeringar i andra länder kan man lyckas minska utsläppen till en betydligt lägre kostnad än om man vidtar åtgärderna i Sverige, där de mest effektiva åtgärderna redan är genomförda. Riksrevisionen kvitterar på denna bild i sin granskning.

Herr talman! Det som komplicerar arbetet är att det globala ramverket fortfarande är i sin linda. Problemet utifrån ett svenskt perspektiv har hela tiden varit att marknaden är outvecklad. Först hade vi projekt inom

ramen för Kyotoprotokollet, och nu har vi stegvis kommit över till artikel 6-ramverket i klimatavtalet från Paris. Riksrevisionen ser potential till att effektivisera arbetet med tydligare målstyrning och förbättrade utvärderingar. Det tycker jag är fullkomligt rimliga rekommendationer, och det är rekommendationer som Riksrevisionen brukar ha när de granskar olika politikområden. Men det är lättare sagt än gjort med tanke på att det är svårt att få till stånd en perfekt fungerande marknad med god tillgång till projekt i dag.

Det här är ett långsiktigt arbete, och marknaden är inte fullt utvecklad. Det är svårt att sätta upp ett mål kring exakt vad man ska uppnå när man inte kan säkerställa tillgången till projekt. Det är en komplicerad historia när man ska utforma ramverket. Det är många länder och aktörer som har olika uppfattningar. Jag kan tänka mig att det hade varit enklare om man hade kunnat fokusera på att investera i fossilfri energi i många av dessa länder och tillgodoräkna sig det. Men nu är det viktigt att man kan visa på att man omedelbart tar bort utsläpp i stället för att fokusera på att skapa potential till en grönare tillväxt i dessa länder. Det är betydligt mer komplicerat när man måste ersätta befintlig energi, som det oftast handlar om.

Herr talman! Jag noterar att regeringen instämmer i Riksrevisionens rekommendation om att stärka förutsättningarna för att bedöma insatsernas kostnadseffektivitet. Regeringen framhåller att de avser att ge Energimyndigheten ett uppdrag med syfte att stärka redovisningen av hur Sveriges internationella klimatinsatser uppnår målet om kostnadseffektivitet.

Herr talman! Huvudproblemet när det kommer till de internationella insatserna är att vi har många partier i Sverige som gärna vill sätta krokben för arbetet. Antingen tycker man inte om det över huvud taget eller så vill man begränsa det på olika sätt. Man tycks drivas av att insatser måste bedrivas i Sverige för att vi på något sätt ska känna oss bättre till mods. Det finns, tyvärr, bland en hel del aktörer och politiska partier i Sverige ett behov av att utsläpp nödvändigtvis måste minska i det land i världen som kanske har den lägsta utsläppssintensiteten i förhållande till bnp. Det finns ett slags behov av självspäkning, ett behov av att bedriva en självdestruktiv klimatpolitik. Jag hoppas att vi kan komma bort från detta och i stället fokusera på hur vi kan lösa detta globala problem på bästa sätt framöver.

Anf. 141 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Martin Kinnunen hyllar insatser globalt för att minska utsläppen framför att minska dem i Sverige. Det finns såklart ingen motsättning i att göra båda delarna.

Det intressanta är att Martin Kinnunen också säger att det inte finns en fungerande marknad och att uppföljningen är svår. Men vilka slutsatser drar Sverigedemokraterna av det?

Är det inte en rimlig slutsats att dra att om det inte finns en ordentlig marknad, om det är svårt att följa upp, att vidta så många åtgärder på hemmaplan som möjligt? Då får vi dessutom intressanta nyttor i form

av att vi ökar vår säkerhet när vi minskar vårt oljeberoende, och vi får fler jobb och företag i Sverige eftersom vi lägger pengarna här i stället för i insatser på andra ställen. Är inte det också värt att satsa på framför att vidta åtgärder på andra platser när det är svårt och osäkert med uppföljningen?

Anf. 142 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågorna från Rickard Nordin.

Det är klart att det lättaste om någonting är svårt är att fly undan och inte bry sig om det. Men när vi nu har ett globalt problem som berör planeten gemensamt, och vi hela tiden letar efter hur vi i Sverige kan göra skillnad, är det väl att delta i det mest relevanta internationella arbetet som finns, det vill säga att skapa en global marknad för klimatinvesteringar i olika länder.

Jag tycker att det finns en stor poäng i att arbeta vidare med detta just för att det är en outvecklad marknad. Sverige kan vara en aktör som kan bidra till att få till stånd en mer utvecklad marknad, och vi kan räkna med att det kommer att bli en betydligt mer utvecklad marknad framöver.

Vi har sett hur förhandlingarna kring EU:s 2040-mål har gått. Det kommer att finnas åtskilliga miljarder euro på marknaden om vi bara väntar några år. Vi kommer förmodligen att få se en ketchupeffekt i många fler projekt att delta i framöver. Fram till dess ska vi bedriva ett ansvarsfullt arbete. Det betyder inte att man nödvändigtvis ska hoppa på alla möjliga projekt, men det finns ingen anledning att bromsa eller inte bidra i det internationella samarbetet enbart därför att det är i sin linda just nu.

Anf. 143 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Det blir väldigt svårt att jobba vidare med de här åtgärderna efter att Martin Kinnunens partikollega Oscar Sjöstedt i dag sagt i Dagens Nyheter att ni ska nolla biståndet och lägga ned Sida. Det blir väldigt svårt med ett klimatbistånd och internationella klimatinsatser och att jobba vidare med andra länder för att utveckla regelverk om vi inte har några pengar att göra det med.

Ni ska dessutom dra ned på klimatinsatserna. Det var Oscar Sjöstedt mycket tydlig med. Hur ska man kunna jobba utan pengar? Det är svårt att göra klimatinsatser utan att man har en budget för det.

Det här är typiskt Sverigedemokraterna. Någon annan ska göra något någon annanstans, och sedan när man ska försöka göra det har man dragit in resurserna så att det inte blir någonting över huvud taget.

Är det inte bättre, Martin Kinnunen, att du säger som det är, det vill säga att ni inte prioriterar klimatfrågan? Ni skiter i det i stället. Var ärlig med det! Låt-sas inte om som att ni ska göra insatser där det ger mest effekt; ni vill ju ta bort alla de pengar som vi har lagt på klimatbistånd.

Ni vill nolla biståndet och lägga ned Sida. Då blir det inga klimatinsatser utomlands. Det är bättre att

vara ärlig med det så att vi kan ha en reell debatt i riksdagen.

Anf. 144 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Jag har inte tagit del av intervjun förutom att jag såg rubrikflashar om att lägga ned Sida.

Det som rör vårt utskott nu är utgiftsområde 20. Det är absolut ingenting som har med biståndsbudgeten att göra. Det här är ett eget anslag inom utgiftsområde 20, och det har faktiskt ingenting med Sidans verksamhet att göra. Det är Energimyndigheten som jobbar med det internationella arbetet med klimatinvesteringar.

I övrigt har jag ingenting att tillägga, herr talman.

Anf. 145 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Det är spännande att lyssna på ledamoten Kinnunen när han talar om klimat. Man kan få intrycket att det finns en vilja att arbeta med klimatpolitik, men det är ofta någon annan som ska göra jobbet, inte vi i Sverige.

Det var också spännande att lyssna när Kinnunen beskrev Riksrevisionens rapport. Man kan fundera på om vi har läst samma rapport.

Det vi kunde ta del av i Riksrevisionens rapport var att i de internationella insatserna är den faktiska klimatnyttan ofta svårare att mäta och följa upp jämfört med svenska insatser. Dessutom finns en risk att insatserna i första hand inriktas på lätta projekt i stället för mer långsiktiga åtgärder som skulle kunna ha lett till en strukturell omvandling.

Riksrevisionen nämner också att man inte tar med administrativa kostnader och att det därför inte är jämförbart med klimatpolitik på svensk mark.

Min fråga till Kinnunen är: Varför tycker Sverigedemokraterna att det är bra att pengar investeras i icke-transparenta projekt som inte är lätta att bedöma och som enligt Riksrevisionens rapport tar pengar ifrån svenska jobb?

Anf. 146 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Jytte Guteland, för frågan!

Det här är egentligen ganska simpelt. Vi kan lyssna på myndigheterna. De är väldigt tydliga med att kostnaden för att minska utsläpp genom dessa projekt är betydligt lägre än att genomföra minskningar i Sverige. Vi får därmed mer klimatnytta per krona genom att göra sådana investeringar.

Det är naturligtvis en utmaning när man utför ett arbete i andra länder; det blir svårare att utvärdera det. Det är inte minst ett problem inom ramen för det svenska biståndet. Där är det ofta väldigt svårt att utvärdera vilken nytta man har fått för de åtskilliga hundratals miljarderna de senaste åren.

Nu ska vi komma ihåg att de internationella klimatinvesteringarna befinner sig på en helt annan kostnadsmässig nivå. I stället för en fullständig miljardruining satsas strax över 100 miljoner kronor i de här projekten.

Det Riksrevisionen klargör är att det här till sin form naturligtvis blir svårare att utvärdera. Samtidigt är potentialen att göra stor nytta med liten insats mycket högre, vilket är anledningen till att vi i Sverige sysslar med sådana projekt och till att det i alla fall tidigare funnits en bred enighet i svensk politik om nytta med kompletterande åtgärder i andra länder.

Nu tycks en del partier ha svängt lite och blivit betydligt mer skeptiska. Jag tycker att det är tråkigt. Det finns stor potential att slippa väldigt höga kostnader i Sverige och i stället göra betydligt mindre och smartare investeringar i ett annat land och uppnå samma eller större nytta för planeten.

Anf. 147 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Till svar får jag höra att projekten visserligen inte är transparenta men att det är en mindre andel skattepengar som ska gå till projekt som vi inte vet om de fungerar. Det spelar ingen roll för ledamoten Kinnunen att det är svenska skattemedel som ska gå till projekt som är svåra att utvärdera och där transparensen är obefintlig.

Är det så jag ska tolka Kinnunen i hans analys av de internationella klimatkrediterna? Jag tycker att det låter väldigt oseriöst, och det låter inte som ett ansvarsfullt sätt att hantera svenska skattemedel.

Vore det inte smartare att satsa på projekt där man vet vad som kommer att hända och som har god effekt för svenska jobb?

Med Tidö- och SD-regeringen har vi fått extremt hög arbetslöshet. Det har blivit 100 000 fler arbetslösa. Svenskt Näringsliv och Teknikföretagen efterlyser dessutom en tydlighet när det gäller klimatpolitiken, eftersom man inte får till investeringar om man inte vet att det kommer att löna sig framöver.

Därför är det mycket svårt att förstå varför Sverigedemokraterna tycker att det är bättre att rea ut pengar på en projektmarknad, där man inte vet vad som kommer hända, än att investera i trygga svenska jobb som kan bryta den arbetslöshet som Tidö- och SD-regeringen har skapat.

(Applåder)

Anf. 148 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag var svår att förstå, men jag förstår absolut inte hur jag kunde bli tolkad på detta sätt.

Jag förklarade att det är svårare att utvärdera vad som händer med projekt som sker i andra länder. På samma sätt är det mycket svårare att utvärdera vad som händer med insatser inom ramen för biståndsbudgeten. Det har Socialdemokraterna dock aldrig tyckt vara en anledning till att upphöra med bistånd.

Socialdemokraterna vill i stället öka biståndet och ta det någonstans från statsbudgeten och lägga 10–20 miljarder ytterligare på biståndet till projekt i andra länder som är svåra att utvärdera. Det är alltid svårare att utvärdera saker i andra länder där vi inte har svenska myndigheter. Det är alltid en utmaning när man bedriver något på annan nivå.

Samma sak gäller på EU-nivå. Det är mycket svårare att utvärdera vad som händer med de pengar som vi skickar till EU-projektet i Bryssel. Socialdemokraterna har ju alltid tyckt att det har varit en bra idé att skicka pengar till Bryssel ändå.

Herr talman! Jag har lite svårt att förstå uppfattningen om att Sverigedemokraterna skulle tycka att det är positivt att det inte går att utvärdera insatser. Det är svårare att utvärdera insatser i andra länder; det är korrekt.

Det rör sig om en summa pengar som vi bidrar med i det internationella arbetet för att bygga upp en infrastruktur för globala klimatinvesteringar. Efter förhandlingar på EU-nivå kommer det här också att vara en av grunderna i EU:s klimatpolitik.

Anf. 149 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Martin Kinnunen nämner i sitt anförande att det är svårt att planera för att det finns få projekt och att det är en av anledningarna till att det är svårplanerat för Energimyndigheten att inleda sådana projekt.

Jag har tillsammans med Martin Kinnunen och flera andra här i kammaren suttit i Miljömålsberedningen. Där diskuterade vi frågan om klimatinsatser ganska mycket. Där kom vi efter långa förhandlingar till slut fram till att en mindre del av de kompletterande åtgärderna skulle kunna användas internationellt i artikel 6-åtgärder om man inte klarar sina egna klimatmål.

Jag tänker att det hade varit mycket lättare för Energimyndigheten att planera om man hade haft Miljömålsberedningens förslag på bordet, där det har ringats in hur stora åtgärderna ska vara. Det hade gett en mycket tydligare riktning, och det var också något vi kom fram till i Miljömålsberedningen: Man behöver planera framåt för att få en tydligare styrning.

Nu har detta betänkande inte kommit än. Jag vet inte om Martin Kinnunen som representant för regeringen i dag kan svara på var det finns. Men jag vill bara veta: Hade det inte varit enklare att planera framåt? Står Sverigedemokraterna fast vid det som förhandlades fram i Miljömålsberedningen, att det är en mindre del av de kompletterande åtgärderna som ska kunna användas för internationella klimatinsatser?

Anf. 150 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Katarina Luhr, för frågorna!

Ja, detta var en av många saker som hanterades i Miljömålsberedningen nu senast. Låt mig minnas vad vi skrev in där. Det finns en skrivning kring att man ska begränsa användandet av de kompletterande åtgärderna.

Att det gick att få konsensus för detta i Miljömålsberedningen beror på att den begränsning som föreslås inte kommer att ha någon som helst betydelse eftersom det är fullständigt orealistiskt att det skulle gå att identifiera fler projekt inom den tidsramen. Det var därför det gick att komma överens om begränsningen. Det beror på att den inte kommer att ha någon som helst effekt vad gäller att påverka verkligheten på något sätt. I

miljömålsberedningar är det ibland lite spännande diskussioner som kanske inte förändrar så mycket men som resulterar i vissa meningar som är viktiga för olika deltagare i utredningen.

Men jag bedömer inte att det förslag som finns i Miljömålsberedningens betänkande kommer att förändra något när det gäller hur Sverige arbetar med internationella klimatinvesteringar.

Anf. 151 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Tack, Martin Kinnunen, för svaret! Det var väldigt intressant, för det jag uppfattade från Martin Kinnunens första anförande var att det fanns väldigt stor potential att göra stora utsläppsminskningar utomlands. Det var en av de tekniker som Sverigedemokraterna såg som ett sätt att kraftigt minska utsläppen. Nu säger Martin Kinnunen att det egentligen inte finns någon potential alls att jobba med detta – det är en så liten del att det inte kommer att spela någon roll över huvud taget.

Här förstår jag inte riktigt resonemanget. Jag hade egentligen tänkt fråga hur mycket pengar Sverigedemokraterna är beredda att satsa på detta, om man nu vill göra de stora utsläppsminskningarna utomlands. Det skulle jag fortfarande vilja veta.

Men jag blir väldigt nyfiken på om Martin Kinnunen tror att vi kan använda internationella insatser för att göra stora utsläppsminskningar eller att det inte finns någon potential alls fram till 2030 att använda sig av internationella klimatinsatser utomlands.

Anf. 152 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för följdfrågorna från Katarina Luhr.

Som sagt: Jag har inte sagt att det inte går att göra nytta, utan Sverige bidrar de facto till minskade utsläpp i världen med de här investeringarna inom ramen för anslaget inom utgiftsområde 20. Det jag konstaterade var att vi hade ett möte i Miljömålsberedningen. Jag frågade uttryckligen sekretariatet: Finns det någon möjlighet att vi kan överträffa detta till 2030? Jag fick svaret från expertisen att det inte finns det. Det kommer inte att finnas så många projekt tillgängliga på marknaden till det året. Det är orealistiskt.

Därför innebär den skrivning som finns i Miljömålsberedningen att möjligheten för Sverige att fortsätta jobba med internationella klimatinvesteringar inte kommer att påverkas. Den kommer inte att begränsas på något sätt just eftersom det finns en begränsning på marknaden. Det finns alltså också på kort sikt en begränsning när det gäller hur mycket pengar och hur mycket arbete man kan lägga ned på detta område. Det är så verkligheten ser ut.

Från Sverigedemokraternas sida är detta en grundläggande ideologisk fråga. Det spelar ingen roll var någonstans i världen utsläppsminskningarna sker. Ska vi arbeta för att minska utsläppen på global nivå är det precis lika relevant att minska utsläppen på alla våra kontinenter. Om man har lyckats minska utsläppen väldigt kraftigt på en kontinent, i Europa till exempel,

finns det sannolikt betydligt lägre hängande frukter på de andra kontinenterna. Då finns det absolut potential för att lättare och billigare minska utsläppen där. Det är definitivt också ett arbete som svenska och europeiska företag skulle kunna dra väldigt mycket nytta av och också drar nytta av i dag.

Anf. 153 JYTTE GUTELAND (S):

Herr talman! För tydlighets skull: Jag yrkar bifall till reservation 1 i vår motion.

Klimatkrisen innebär fler naturkatastrofer: svåra stormar, torka, översvämningar och hetta. Den driver på artdöd, skakar om jordbruk, skapar konflikter om knappa resurser och driver slutligen människor på flykt och till fattigdom.

De värmeböljor vi har numera känner vi av också i Europa – de är påfrestande för många. Att det är 35 grader i London i maj är inte alls normalt. Även i Sverige har vi drabbats under senare år. Det har varit klimatrelaterade bränder och översvämningar, och många lantbrukare har fått se sina skördar gå upp i rök.

Den brittiska rapporten *Global biodiversity loss, ecosystem collapse and national security* är framtagen av bland annat MI5 och MI6. Rapporten slår fast att ekosystemkollaps utgör ett reellt hot mot den nationella ekonomin och säkerheten. Man varnar för att ekosystemen riskerar att kollapsa runt 2030.

Vi socialdemokrater ser detta, och vi vill leda omställningen. Vi ser det som nödvändigt för planeten, bra för svenska jobb och viktigt också när det handlar om klimaträttvisa.

Sverige har en extremt viktig roll i den omställning som vi är mitt uppe i. Vi spelar en roll när det gäller att stödja investeringar i industri, fossilfria energisystem och transportinfrastruktur. När staten tar den rollen ges rätt förutsättningar för företag att utveckla den gröna tekniken. Det är bra för svensk konkurrenskraft.

När det gäller de internationella insatser som vi talar om här i dag är den faktiska klimatnyttan ofta betydligt svårare att mäta, och den är svårare att följa upp jämfört med det som sker inom Sveriges gränser. Det betyder inte att insatserna inte ska göras, men det betyder att vi, om vi vill vara säkra på resultaten och se till att svenska jobb gynnas, måste se till att göra de stora utsläppsminskningarna här hemma. Med den så kallade artikel 6-politiken finns det nämligen en risk att vi investerar i projekt som blir kortsiktiga och svåra att följa upp och som därmed innebär svenska skattemedel i sjön.

För oss socialdemokrater är det viktigt att de internationella projekten bidrar till en långsiktig omställning i världlandet. Det är också viktigt att världlandet, den stat vi investerar i, har tillräcklig administrativ kompetens, kapacitet och stabilitet för att säkerställa att utsläppsminskningarna blir verkliga och verkligen gör skillnad för klimatet – och förstås också för det land där vi investerar.

Vi socialdemokrater anser att användningen av internationella krediter ska vara tydligt begränsad. Det är också det som Miljömålsberedningen har sagt. Vi

tycker också att det är viktigt att lyssna till Riksrevisionen när de beskriver att kostnaderna för de internationella klimatinvesteringarna måste redovisas mer transparent. Det handlar också om svenska skattemedel. Administrativa kostnader behöver också tas med i kalkylen så att vi vet vilka verkliga kostnader vi har och vad alternativkostnaden är – det vill säga vad vi i stället hade kunnat investera i svenska jobb, i svenska företag, som just nu skriker efter tydlighet i klimatpolitiken.

Herr talman! Svenska företag är oroade över den svaga klimatpolitiken i Sverige just nu. Regeringen har prioriterat osäkra projekt internationellt i stället för att satsa på de duktiga svenska företag som vi har i det här landet, som redan ligger långt framme i teknikutveckling. Det medför att svenska företag blir osäkra: Kommer investeringarna att betala sig, och kommer de att ge nytta? Eller ska vi låta bli det hela eller skjuta upp det?

Detta är farligt för Sverige. Det betyder ju att vi inte blir de ledande i klimatomställningen. Och vår historia bygger ju på att vi leder omställningen och att vi tror på framtiden. Nostalgi och att man biter sig fast vid gammal teknik kommer att leda till en väldigt dålig utveckling för oss, och svenska företag kommer att bli lidande. Inte minst drabbas också svenska folket, som just nu är arbetslösa med SD-Tidö-regeringen.

Vi i svenska folket sätter klimatet högt på agendan. Klimatet är ett av de politiska områden som väcker störst engagemang i föreningslivet och skapar oro i vårt land just nu. Man är orolig över att regeringen inte gör tillräckligt. Samtidigt är som sagt regeringens politik begränsad, otydlig och bakåtsträvande.

Länge pekade man på Styrmedelsutredningen. Man ägnade egentligen alla år åt att peka på att äggen kommer i den korg som Styrmedelsutredningen nu ska redovisa. I dag fick vi beskedet: Äggen i korgen handlar mest om att göra som vi i oppositionen har sagt, inte minst när det gäller att vara tydligare med reduktionsplikten. Detta kommer regeringen inte att lyssna på. Det vet vi redan.

Man har alltså skjutit upp någonting i nästan fyra år, och därefter vill man inte lyssna på utredningen. Det är skandalöst, faktiskt! Detta måste sägas i en debatt om klimatpolitiken.

Nej, det är dags för en ny klimatpolitik – en tydlig, ambitiös och rättvis klimatpolitik som gör planeten rättvisa, som gör svenska folket rättvisa och som betyder att vi investerar i den gröna tekniken som gör våra företag till vinnare i omställningen.

Vi har inte en dag att förspilla. Det är dags att byta ut den här regeringen och se till att detta blir verklighet.

(Applåder)

Anf. 154 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Jytte Guteland, för anförandet! Ämnet för dagen är ju Riksrevisionens rapport om de internationella klimatinvesteringarna. Sedan berörde Jytte Guteland lite andra saker också.

När det kommer till detta med investeringarna tycks Socialdemokraterna mena att man inte ska bedriva ett internationellt arbete med dem. Är det korrekt uppfattat? Det är en fråga.

Låt mig komma till fråga nummer 2. Om man då inte ska använda medlen för dessa investeringar – det är strax över 100 miljoner, vilket är ganska begränsat jämfört med hela klimatbudgeten – ska man alltså satsa dem på industrin. Vilka typer av investeringar vill Socialdemokraterna då ha för de här 150 miljoner kronorna?

Vi vet ju till exempel sedan tidigare att Socialdemokraterna gärna vill hjälpa sina partikamrater som var involverade i Northvoltprojektet att trycka in ännu mer skattepengar i det som slutade med kanske den allra värsta konkursen någonsin. Det projektet ville ju Socialdemokraterna hålla ännu mer pengar i. Är detta ett exempel på vad man ska göra med pengarna i stället?

Vi politiker ska ju inte vara affärsmän och investera i olika typer av företag. Vi ska däremot skapa förutsättningar för företagen att växa och verka.

Herr talman! En annan del i Jytte Gutelands anförande handlade om Styrmedelsutredningen. Ledamoten tycks vara upprörd över att företrädare för regeringsunderlaget inte instämmer med alla utredarens förslag. Är det korrekt uppfattat att Jytte Guteland, Socialdemokraterna, tycker att man ska genomföra de förslag som finns i Styrmedelsutredningen?

Anf. 155 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten Kinnunen för engagemanget för vår klimatpolitik! Det saknas ju engagemang för klimatpolitiken hos SD-regeringen, Tidö-regeringen, så det är spännande att följa debatterna. Det är svårt att förstå vad Sverigedemokraterna vill.

Vi är tydliga. Vi säger att vi vill att utsläppsminskningarna sker i Sverige och gynnar svenska företag och svenska arbetstillfällen. Det är bra för planeten att vi går före, inte minst när det gäller den teknik som är allra svårast – den som Sverigedemokraterna verkar vilja negligera och som verkar få dem att vilja stoppa huvudet i sanden.

Vi tänker att vi behöver längre tid och att det därmed är viktigt att de duktiga företagen och industrierna i Europa går före. Det som är oroande med de internationella krediterna är att de sker utanför EU. Även om varje land investerar mindre blir det tillsammans ändå ganska stora delar av EU:s klimatpolitik som man outsourcar utanför EU:s gränser.

Det finns inget fel med att i internationella projekt vilja hjälpa till med teknikutveckling i länder som har behov av det, men då får man se det som en krydda som går utöver det vi gör hemma.

Skillnaden mellan oss socialdemokrater och Sverigedemokraterna är ju att vi tror att omställningen är bra för våra möjligheter att ligga i framkant när det gäller innovation och ny teknik. Vi tror också att det leder till fler jobb. De flesta utredningar pekar ju i den

riktningen. EU:s konsekvensanalys kring omställningen visar att det blir pluseffekter för svenska jobb.

Min fråga till Sverigedemokraternas ledamot är varför Sverigedemokraterna till varje pris vill investera svenska skattemedel i osäkra projekt i stället för att satsa på svenska jobb.

Anf. 156 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag befinner mig i någon slags parallell verklighet, för vi diskuterar ju projekt för 150 miljoner eller något sådant. Jag kommer inte ihåg den exakta siffran, men det är ungefär detta belopp det rör sig om.

Jag får här höra att det är katastrofalt att dessa pengar investeras i andra länder. Samtidigt företräder Jytte Guteland ett socialdemokratiskt parti som vill chockhöja det svenska biståndet med ungefär 20 miljarder kronor. Dessa 20 miljarder vill man ta någonsans i statsbudgeten och lägga till biståndet, det vill säga projekt i helt andra länder som vi har svårare att utvärdera.

Här säger man alltså att det är ett stort problem att 150 miljoner investeras i andra länder. Men så har vi 20 miljarder, och det är inget problem alls att plöja ned dessa pengar i alla möjliga korrupta nationer i världen. Jag förstår absolut inte detta. Hur kan denna mindre satsning på klimatinvesteringar inom ramen för Parisavtalet vara ett jättestort problem? Det handlar ju om något som alla länder i världen kommit överens om, och också Socialdemokraterna har ju sagt sig stå bakom klimatavtalet från Paris. Men det kanske har ändrats. Jag vet inte.

Vi satsar 150 miljoner på klimatprojekt i andra länder. Det är ett stort problem. Men 20 miljarder utspridda i korrupta länder i världen är en stor prioritering. Jag förstår inte detta.

Herr talman! Ytterligare en fråga gällde Styrmedelsutredningen, som Jytte Guteland berörde. Jag vill fortfarande ha svar på frågan om Socialdemokraterna står bakom förslagen i Styrmedelsutredningen. Om olyckan skulle vara framme och Socialdemokraterna hamnar i regeringsställning, kommer man då att vilja genomföra förslag i den riktningen?

Anf. 157 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Kinnunens inlägg visar att det är lätt att bli fartblind när man har makt. Det är lätt att tycka att 150 miljoner är lite pengar när man rör sig på de höjderna. Men för många av oss är 150 miljoner fortfarande mycket pengar. De hade kunnat investeras i en omställning som gör nytta för svenska jobb och för möjligheten för arbetslösa att få jobb i Sverige.

Men för Kinnunen är 150 miljoner någonting man kan slarva bort i icke-transparenta och osäkra projekt. Så går det ibland när makten gör en lite vimsig och man tänker: Det spelar ingen roll längre.

Jag tror att de flesta svenskar tycker att det är vansinnigt mycket pengar.

Vad gäller transparens tycker vi att alla projekt ska ha det; vi kämpar för det. Men här tycker

Sverigedemokraterna plötsligt att det är oviktigt när det gäller ett projekt. Vilka andra projekt är det oviktigt att ha transparens kring? Handlar det bara om när Sverigedemokraterna själva tycker att något är bra? Behöver det inte vara transparent då? Är det så vi ska tolka det?

Huruvida det är mycket eller lite handlar ju också om vad fler länder gör. Det handlar inte bara om Sverige. Om alla EU-länder gör på samma sätt blir det mycket pengar. Detta blir ett sätt att outsourca klimatpolitiken och därmed outsourca möjligheten att ligga längst fram i teknikutvecklingen, med de jobb som skulle kunna leda vår kontinent till större framgång. Är det inte viktigare för Sverigedemokraterna att svenskar får jobb och att vi investerar svenska skattemedel i de projekt som vi vet är lönsamma och som ger svenska jobb än att få göra sig rolig över klimatpolitik? (Applåder)

Anf. 158 HELENA STORCKENFELDT (M):

Herr talman! Klimatomställningen är en av vår tids största utmaningar. Men den är också en av vår tids största möjligheter. För Moderaterna handlar klimatpolitiken om att förena höga ambitioner med ekonomisk tillväxt, teknikutveckling och framtidstro. Vi tror inte på att människor ska leva fattigare för att utsläppen ska minska. Vi tror på innovation, investeringar och konkurrenskraft.

Moderaternas klimatpolitik är hoppfull och lösningsorienterad. Vi är övertygade om att människan genom tekniska framsteg, forskning och företagsamhet kan lösa de problem vi står inför. Sverige har redan visat att det går att kombinera minskade utsläpp med ett ökat välbefinnande. Sedan 1990-talet har Sveriges ekonomi vuxit kraftigt samtidigt som utsläppen minskat med över en tredjedel. Det är ett styrkebesked, och det är precis den typen av utveckling som vi vill se globalt.

Men, herr talman, vi måste också våga vara ärliga med en sak. Klimatutmaningen är global. Sveriges utsläpp motsvarar ungefär 1 promille av världens totala utsläpp. Det betyder inte att vi ska göra mindre, men det betyder att vi måste fokusera på de åtgärder som faktiskt gör störst skillnad för det globala klimatet.

Utsläppen bryr sig inte om nationsgränser. Det spelar ingen roll om koldioxiden minskar i Sverige om den ökar någon annanstans. Klimatpolitiken måste därför handla om att minska de globala utsläppen, inte om att bara se till de svenska siffrorna. Därför är internationella klimatinsatser så viktiga.

Vi måste investera där utsläppsminskningarna blir störst per satsad krona. I många utvecklingsländer kan en investering ge en betydligt större klimatnytta än motsvarande summa investerad i Sverige kan ge. Det är både rationellt och ansvarstagande att se klimatpolitiken i detta ljus.

Vi står alla bakom Parisavtalet, som säger att vi ska hålla den globala uppvärmningen väl under två grader, med sikte på att begränsa den till en och en halv grad. Inom Parisavtalet finns artikel 6, som möjliggör samarbete mellan länder för att minska utsläppen där det

är mest kostnadseffektivt. Det handlar om investeringar, utbyte av kunskap, teknikutveckling och handel med koldioxidkrediter. Det handlar helt enkelt om att använda resurser smartare för att nå större global klimatnytta. Att begränsa användningen av internationella klimatinvesteringar är därför att välja bort effektiva utsläppsminskningar. Det riskerar dessutom att göra klimatomställningen dyrare, svårare och mindre legitim.

Herr talman! Vi moderater står bakom ambitionen att Sverige ska nå nettonollutsläpp senast 2045. Men ska Sverige var ett föregångsland räcker det inte att vi bara minskar våra egna utsläpp. Vi måste också bidra till att andra länder kan och vill ställa om. Det är där vår verkliga styrka finns. Svenska företag ligger långt framme, och den svenska exportens globala klimatnytta motsvarar redan i dag ungefär hälften av Sveriges egna utsläpp. Det visar vilken enorm potential som finns i att kombinera klimatansvar med tillväxt och konkurrenskraft – också globalt. Den bästa klimatpolitiken är nämligen inte längre den som tvingar utan den som skapar bäst förutsättningar.

Herr talman! Internationella klimatinvesteringar enligt artikel 6 är därför inte ett undantag från en ambitiös klimatpolitik. Det är en naturlig del av en ambitiös, effektiv och trovärdig klimatpolitik.

För Moderaterna handlar det ytterst om resultat, om att minska utsläppen där det gör mest nytta, om att få fler länder att höja sina ambitioner och om att genom teknik, innovation och internationellt samarbete skapa en grön omställning som faktiskt fungerar hela vägen till nettonoll. (Applåder)

Anf. 159 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! Klimatförändringarna väntar inte på politiska processer. De väntar inte på nästa mandatperiod. De väntar inte på att regeringen ska känna sig redo.

Vi vet att klimatomställningen också innebär möjligheter. Sverige kan bli världsledande i den här omställningen. Vi kan skapa jobb, stärka konkurrenskraften och bygga ett robust samhälle för framtiden. Då måste klimatpolitiken vila på en mycket enkel princip: Vi ska minska utsläppen på riktigt, och vi ska gärna göra det i Sverige. Det är därför Centerpartiet har reserverat sig i det här betänkandet. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Riksrevisionens granskning är tydlig. Domen är hård mot internationella klimatinsatser och utsläppskrediter. Man säger att resultaten är ojämna, att uppföljningen brister, att målen är otydliga och att utvecklingen framåt är osäker.

Självklart behövs det internationella samarbeten. Klimatkrisen är global. Sverige ska bidra internationellt, dela teknik, dela investeringar och dela kunskap. Men det får aldrig någonsin bli en genväg bort från vårt eget ansvar.

Internationella klimatkrediter bygger på idén att utsläppsminskningar i ett land kan räknas av mot utsläpp

i ett annat. Det bygger på idén att det går att göra saker effektivare någon annanstans. I teorin kan det låta smart, men i praktiken finns det betydande risker, precis som Riksrevisionen kommit fram till. Hur säkerställer vi att utsläppsminskningen faktiskt sker? Hur vet vi att den är varaktig? Hur undviker vi dubbelräkning? Och framför allt: Hur undviker vi att internationella krediter används som en ursäkt för att skjuta upp den omställning som vi vet måste ske här hemma?

När regeringen ökar utsläppen i Sverige och samtidigt säger att vi ska göra saker mer effektivt någon annanstans klingar det väldigt falskt. Man har dessutom monterat ned alla de åtgärder i Sverige som, enligt Riksrevisionen, har visat sig vara just effektiva.

Centerpartiets svar är tydligt. Vi vill stegvis fasa ut användningen av internationella krediter till förmån för inhemska åtgärder som garanterat minskar de fossila utsläppen och bygger permanenta upptag av koldioxid. Det handlar inte om att vi ska sluta ge klimatbistånd eller göra insatser i andra länder. Vi ska bara sluta att använda det som ursäkt för att inte göra åtgärder själva.

Egentligen är det en mycket borgerlig princip. Den som har ägande över något har också anledning att vårda det. Om länder har ansvar och rådighet över sina egna åtgärder – oavsett vem som stöttar dem; det ska Sverige vara med och göra – kommer de att vårdas bättre. Då behövs mindre oro över kontinuitet. Dubbelräkning sker då inte. Det blir ordning och reda samt minskade utsläpp.

Klimatpolitiken handlar inte bara om att nå siffror i ett Excelark. Den handlar om att bygga ett fossilfritt samhälle, om elektrifiering, om fossilfri industri, om hållbara transporter, om innovation, om bioekonomi, om att stärka skogens och markens roll i klimatarbetet och om att ge människor och företag verktyg att ställa om. Inget av det när vi här i Sverige genom att outsource klimatarbetet och försöka köpa oss fria.

Man behöver inte vara nationalist för att tycka att det är vansinne att göra investeringar i utsläppsminskningar i andra länder i stället för att lägga pengarna här, speciellt inte då vi ändå vet att vi kommer att behöva göra investeringarna här hemma senare.

Vi vet att svensk industri står redo. Företag investerar redan miljardbelopp i grön teknik. Landsbygden kan vara motorn i omställningen. Biogas, biodrivmedel, elektrifiering och hållbart skogsbruk är inte bara klimatpolitik. Det är framtidspolitik. Det är säkerhetspolitik. Vi blir av med fossila beroenden. Det blir vi inte om pengarna läggs någon annanstans. Det är därför det är fel när staten lutar sig mot osäkra kreditssystem i stället för att fullt ut fokusera på att minska utsläppen på hemmaplan.

Riksrevisionen pekar också på att regeringen behöver tydligare målsättningar, bättre styrning och bättre uppföljning av kostnadseffektiviteten. Det är viktiga slutsatser. Vi som är borgerliga brukar värna skattebetalarnas pengar, men den här regeringen lyssnar inte på kritiken. Klimatpolitiken måste vara transparent, effektiv och långsiktigt hållbar. Det är den när vi har

kontroll över den, inte när den outsourcas till andra länder.

Det finns en föreställning om att klimatpolitik och ekonomisk utveckling står emot varandra. Vi delar inte den bilden, och det gör inte forskningen heller. Det är precis tvärtom. Den gröna omställningen är vår tids största ekonomiska möjlighet. De länder som leder klimatomställningen kommer också att leda den tekniska och ekonomiska utvecklingen. Sverige ska vara ett sådant land.

Nu har vi låg tillväxt och ökade utsläpp. Det ska vara precis tvärtom. Utsläppen ska ned, och jobben ska bli fler. Men för att komma dit krävs det mod att ställa krav och mod att prioritera långsiktighet framför kortsiktiga lösningar. Vi behöver mindre klimatbokföring och mer verklig klimatnytta, mindre fokus på att köpa oss fria någon annanstans och mer fokus på att ställa om på riktigt.

Klimatkrisen kräver internationellt samarbete, men den kräver också nationellt ansvar. Sverige ska bidra globalt. Vi ska göra vår hemläxa. Vi ska hjälpa andra länder. Vi ska öka vårt klimatbistånd när regeringen har sänkt det och Sverigedemokraterna vill slopa det helt.

Vi i Centerpartiet kommer att driva på för en klimatpolitik som minskar utsläppen här hemma, stärker svensk konkurrenskraft och bygger framtidens hållbara samhälle. Vi kommer att fortsätta stötta klimatbistånd och utveckling i andra länder. Klimatomställningen handlar ytterst om vilket Sverige vi lämnar efter oss – ett Sverige som duckade eller ett Sverige som tog ansvar. Vi i Centerpartiet väljer ansvar, för vi vet att Sverige kan mer.

(Applåder)

Anf. 160 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr talman! Jag är en föreningsmänniska. För tillfället tillåter inte tiden mig att vara med så väldigt mycket i föreningslivet, eftersom jag tillbringar så mycket tid här. Men i övrigt blir det väldigt mycket föreningsliv. Det som slår mig är rädslan – det kanske är det rätta ordet ändå – för revisorerna. För mig är det ytterst märkligt. Revisorer har vi ju som hjälp för att föreningen ska fungera – dels för att man ska göra rätt, dels för att man ska fullfölja det man har sagt att man ska göra och att det ska gå åt rätt håll. Sedan finns det där med att granska ekonomi och så vidare, men det är bara en del. Revisorer har ett väldigt mycket större ansvar, och det är det vi ska ta tillvara.

Det som vi har att debattera här i dag är en riksrevisionsrapport. Vi får de här rapporterna för att de ska hjälpa regeringen att utveckla verksamheten, så att den går ännu bättre. I detta fall gäller det internationella klimatinsatser och förvärv av utsläppskrediter. I en del debattinlägg hittills har det nästan låtit som att det inte ska göras någonting på hemmaplan. Men det som kvälens debatt handlar om är just internationella klimatinsatser. Det är det som betänkandet gäller, och därför blir det väldigt mycket av det internationella. Men

självfallet ska det också göras saker på hemmaplan. Där råder det ingen tvekan.

Den här granskningen handlar ytterst om en viktig fråga: Lyckas Sverige använda de här verktygen på ett bra sätt som både minskar de globala utsläppen och bidrar till att våra klimatmål nås på ett kostnadseffektivt sätt? Riksrevisionen konstaterar att arbetet delvis uppnår sina syften men att resultaten är ojämna och att det brister i uppföljningen. Det är viktiga slutsatser som vi behöver ta på allvar, herr talman.

För att nå Sveriges långsiktiga klimatmål behöver vi kompletterande åtgärder. Dit hör bio-CCS, alltså avskiljning och lagring av biogen koldioxid. Det handlar också om upptag av koldioxid och lagring i skog och mark samt internationella klimatinsatser. De internationella klimatinsatserna innebär att Sverige samarbetar med andra länder för att minska utsläppen där det ibland går snabbare och är mer kostnadseffektivt att genomföra åtgärder än på hemmaplan. Men det ena ska inte förta det andra. Det kan handla om att Sverige förvärvar utsläppskrediter från projekt i utvecklingsländer och räknar dessa mot våra nationella klimatmål.

Det är viktigt, herr talman, att komma ihåg att klimatfrågan är global. Atmosfären bryr sig inte om var utsläppsminskningen sker geografiskt. Ett ton koldioxid mindre i atmosfären spelar roll oavsett om utsläppen minskar i Sverige, Afrika, Asien eller Sydamerika.

I rapporten pekar Riksrevisionen på flera problem. Man anser att regeringens styrning av Energimyndigheten har varit för otydlig och att det därför inte går att avgöra om Sverige förvärvar utsläppskrediter i tillräcklig omfattning för att vi ska nå våra klimatpolitiska mål. Riksrevisionen kommer med ett antal rekommendationer som i allra högsta grad ska tas på allvar och som i allra högsta grad är rimliga. Regeringen delar också flera av de här bedömningarna.

Men det finns också en viktig realism i regeringens svar. Marknaden för internationella klimatinsatser enligt Parisavtalets artikel 6 är fortfarande under uppbyggnad. Det tar tid att etablera fungerande system, avtal och långsiktiga samarbeten. Det behövs uthållighet och långsiktig planering. Det förändrar dock inte den grundläggande slutsatsen – utan kompletterande åtgärder kommer inte heller Sverige att nå klimatmålen. Alla godkända kompletterande åtgärder behövs, och de finns med i samma verktygslåda.

Kristdemokraterna står bakom Parisavtalet, och internationella klimatinsatser är en del av Parisavtalet. Det är därför självklart att Sverige ska använda sig av de möjligheterna. Vi måste föra en klimatpolitik som är både ansvarsfull och effektiv, som minskar utsläppen globalt och som använder skattebetalarnas pengar klokt.

Klimatutmaningen stannar inte vid nationsgränserna. Klimatfrågan är global, och den finns här och nu. Då måste vi använda oss av lösningar som fungerar oavsett om utsläppsminskningen sker territoriellt i Sverige eller genom internationella samarbeten som bidrar till att minska de globala utsläppen, vilket är det

vi vill åstadkomma. Rapporten från Riksrevisionen hjälper oss att komma ännu längre i det arbetet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

(Applåder)

Anf. 161 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Ottosson för anförandet. För mig är det viktigt att tala med en ledamot vars parti är regeringsbärande i den här frågan.

Riksrevisionen visar att de internationella klimatkrediterna har stora brister i dag. Det är svårt med transparensen. Vi har bekymmer med att man inte redovisar de administrativa kostnaderna och att det därför inte blir jämförbart med motsvarande svenska projekt. Riksrevisionen framhåller också att det är svårt att bedöma långsiktigheten i projekten – man kan investera i elmopeder i Ghana som kanske blir teknikskrot ett par år senare; man vet inte vad som kommer att hända i framtiden med bensinpriser och så vidare. Andra bekymmer som Riksrevisionen lyfter fram är att det finns en alternativkostnad när det gäller svenska jobb.

Med tanke på allt detta i Riksrevisionens rapport vill jag fråga ledamoten varför regeringen envisas med att tycka att det här är en betydande del av Sveriges klimatpolitik. De här pengarna skulle ju kunna göra så mycket mer nytta hemma.

Jag tänker också specifikt på Kristdemokraterna, som faktiskt innehar chefsposten på Klimat- och näringslivsdepartementet. Det är skyhögt arbetslöshet, och konkurserna har stått som spön i backen. Finns det inte ett intresse från Kristdemokraterna att vända den här utvecklingen och investera i en klimatomställning som kan leda till fler jobb i Sverige?

Anf. 162 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Jytte Guteland för frågorna.

Som jag inledde mitt anförande med att säga ser jag revisorer som vänner. Revisorer är inte stora stygga vargen, utan de kommer med hjälp för att verksamheten ska bli bättre. Just det ska även den här riksrevisionsrapporten göra. Man har pekat ut ett antal saker som man anser inte fungerar, och det gör man för att vi ska kunna bemöta de bekymmer som Jytte Guteland nämner i sin replik. Det görs så att vi ska kunna hantera dem och just få säkerhet, långsiktighet, transparens och så vidare.

Vi kan möjligtvis ha lite olika syn på hur viktigt det är med de internationella klimatinsatserna, men jag tror att vi är rörande eniga om att pengarna ska användas på ett så bra sätt som möjligt när de används. Pengarna ska ge så stark verkan som möjligt. Jag är därför helt enig med Jytte Guteland om att vi ska ta vara på det som rapporten pekar på, just för att det ska bli bättre.

Vi har ändå ett ramverk där det står att de återstående 15 procenten – när vi har kommit till 2045 – får

täckas med kompletterande åtgärder. Det står inte att vi inte ska göra saker i Sverige, utan det är en kombination. Vi fortsätter att få ned utsläppen i Sverige, men vi får enligt ramverket även använda oss av kompletterande åtgärder. Det är dock viktigt att de kompletterande åtgärderna faktiskt fungerar så att det inte blir en felräkning, vilket Jytte Guteland var inne på i sin replik.

Jag tror egentligen inte att det är så stor skillnad i synen på hur vi använder pengarna. Det som skiljer oss åt är synen på huruvida vi ska använda oss av internationella klimatinsatser eller inte. Vi säger: Ja, tack – både och!

Anf. 163 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för förklaringen.

Det är självklart så att revision är viktigt. Det är viktigt att ta del av det revisionen säger och förändra politiken utifrån det. Nu var ju detta en ganska stor sågning av de internationella projekten, så det kanske snarare handlar om att flytta hem de här pengarna. Hur regeringen avser att följa upp detta vore dock intressant att höra. Vilka nya direktiv kommer vi att få se för att det ska bli ordning och reda på det här icke-transparenta området?

Min andra fråga handlade om jobben, och där fick jag inget svar. Vi har skyhögt arbetslöshet i Sverige. Det är 100 000 fler arbetslösa med SD-Tidöregeringen, och det har varit mycket svåra tider både för vanliga löntagare och för företagare, som ser sitt livs arbete gå i graven. Det är väldigt många konkurser. Frågan är varför regeringen väljer att lägga en så stor del av äggen i en korg utanför Sveriges gränser i stället för att investera i det som skulle kunna vara en motor för omställning och för svenska jobb.

Anf. 164 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Oppositionen ska självklart alltid säga att det är för lite och för sent – det ingår liksom i arbetsbeskrivningen.

Tolkningen att Riksrevisionens rapport är en stor sågning, som Jytte Guteland sa, vet jag inte riktigt om jag delar. Man har pekat på saker som fungerar och på saker som inte fungerar och ska rättas till. Att det kallas en stor sågning får kanske sättas upp på oppositionskontot.

Det är ingen tvekan om att vi vill få så stora utsläppsminskningar som möjligt för pengarna, och är det så att vi får det genom att hjälpa utvecklingsländer slår vi flera flugor i en smäll. Då får vi ned utsläppen samtidigt som vi hjälper utvecklingsländer.

Sedan är det som jag sa ingen tvekan om att vi självfallet ska göra det jobb här på hemmaplan, i Sverige, som kan göras här. Men här hemma har vi ju plockat alla lågt hängande frukter, och det är betydligt svårare att ta de sista delarna som ska ned. Det kommer att kräva ganska mycket. Det är dock ingen tvekan om att vi ska göra det vi kan.

Sedan har vi en annan utmaning. Ja, arbetslösheten är för hög. Väldigt många av dem som är arbetslösa i dag står dock väldigt långt ifrån arbetsmarknaden. Frågan är om de har möjlighet att ta de jobb som på något vis kan leda till lägre utsläpp i omställningen, eller vad är det för typ av jobb? I Sverige är vi ju föregångare på så vis att vi har våra ingenjörer. Det är med det svenska kunnandet som vi gör en jättestor skillnad i omställningen. Vi gör skillnad med vårt kunnande och med alla de varor som vi tillverkar i Sverige.

Tack vare svensk uppfinningsrikedom och tack vare svenska ingenjörer trycker vi bort en massa CO₂-intensivt material och produkter från andra länder, eftersom vi tillverkar detta i Sverige med till exempel produkter från skogen. Det hjälper oss väldigt mycket mer i klimatarbetet.

Anf. 165 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Kjell-Arne Ottosson sa att det ena inte får förta det andra, men ändå ska vi alltså räkna av åtgärder i andra länder från våra klimatmål. Då förtar ju det ena per definition det andra. Jag har lite svårt att förstå hur Kjell-Arne Ottosson tänker att det inte gör det, för det är ju per definition resultatet av att räkna av ett klimatmål. Det får han jättegärna förklara.

Det andra jag vill ta upp är att Kjell-Arne Ottosson sa att vi ska använda skattebetalarnas pengar klokt. Trots all den kritik som Riksrevisionen lägger fram kan man tänka sig att det finns åtgärder på klimatsidan som är mer effektiva att göra i andra länder. Men hur minskar ett outsourcat klimatarbete det svenska oljeberoendet? Hur minskar det vår sårbarhet? Hur ökar det den svenska konkurrenskraften? Hur minskar det svenska luftföroreningar? Hur blir det med andra synergier som uppstår i och med ett minskat oljeberoende och ett förbättrat klimatarbete ifall vi outsourcar det?

Hur är det att värna svenska skattebetalares pengar att outsourca detta och stötta elmoppar i Ghana? Det har jag väldigt svårt att förstå, och Kjell-Arne Ottosson får gärna förklara det för mig.

Anf. 166 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja få en dragning om dessa elmoppar i Ghana. Jag har nämligen hört ofantligt mycket om dem, men jag har aldrig fått en dragning om hur det i själva verket ligger till. Jag får kanske fråga Google.

Det var möjligtvis ett olyckligt ordval; det jag menar är att vi självfallet ska göra satsningar på hemmaplan men att vi står bakom Parisavtalet, där internationella klimatinsatser är en del. Det är en av de kompletterande åtgärder som vi får använda oss av. Vi ska alltså använda oss av båda delar.

Precis som jag sa i replikskiftet med Jytte Guteland är det ingen tvekan om att det inte är när vi outsourcar klimatpolitiken – det är Rickard Nordins ordval – som vi verkligen gör skillnad. När vi däremot använder oss av våra svenska produkter och exporterar dem ut i

världen blir avtrycket mycket mindre. Det är jätteviktigt att vi använder oss av det svenska kunnandet och våra svenska ingenjörer, och det ska fortsätta.

Det är ingen som har sagt att vi ska outsourca klimatarbetet. Det vi säger är att internationella klimatinsatser är ett av verktygen i Parisavtalet, ihop med några andra. Låt oss använda hela verktygslådan! Klimatförändringarna pågår nämligen för fullt. De sker här och nu, och därför måste vi göra skillnad här och nu. Låt oss därför använda det vi faktiskt ser gör skillnad på riktigt!

Vi ser hur EU har gjort ett stort jobb. Problemet är att de stora utsläppsländerna inte hänger med. Där har vi den största utmaningen: Hur ska vi få med oss de största utsläppsländerna i omställningen? Det bekymrar mig väldigt mycket mer än Sveriges internationella klimatinsatser.

Anf. 167 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Hur ökar vi det svenska kunnandet, om vi nu ska använda det, med elmoppar i Ghana eller skogsplanteringar någon annanstans? Svaret är: Inte alls.

Om vi nu ska använda oss av dessa klimatkrediter – inte ”får”, som det står i regelverket – är den stora frågan hur Kristdemokraterna ska få ihop det. Sverigedemokraterna vill nolla biståndet och kraftigt skära ned på klimatinsatser. Detta är ett parti som väntas få ungefär hälften av alla ministerposter efter valet och som uppenbarligen redan har fått ett väldigt gott genomslag när det gäller att skära i biståndet. Det är ju i bistånd och klimatinsatser som de här pengarna finns att hämta. Förutsättningarna för att göra detta är väldigt dåliga med Tidöregeringen och det samarbete som väntas efter valet.

Vi ska alltså använda svenskt kunnande för att öka Sveriges export och konkurrenskraft. Hur går det ihop med att göra insatser någon helt annanstans? Det hade varit mycket bättre att lägga pengarna på svenska klimatinsatser som minskar vårt oljeberoende, stärker vår säkerhet, hanterar vår konkurrenskraft och vårt kunnande och ser till att vi minskar luftföroreningar och andra problem som dyker upp när vi förbränner fossila bränslen. Allt det missar vi. Det är inte att använda skattepengar klokt. Det är inte borgerlig politik. Det är bara en politik för att skylla ifrån sig, och det tror jag att Kjell-Arne Ottosson vet.

Anf. 168 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD)
replik:

Herr talman! Det verkar vara väldigt svårt att förstå när jag säger ”både och”. Jag menar ”både och”, inte bara internationella klimatinsatser. På Rickard Nordin låter det som att jag bara talar om internationella klimatinsatser, men jag säger fortfarande att det är både och.

De utsläpp som EU har fått bort de senaste 20 åren genom det klimatarbete som har gjorts där har nullifierats mer än fyra gånger av utsläppen i Kina. De utsläpp som EU har fått ned under perioden efter att

Parisavtalet skrevs har nullifierats bara av Indien. Det visar att vi måste få med de stora utsläppsländerna om vi ska klara av omställningen på riktigt.

För Kristdemokraternas del är det ingen tvekan. Det går fint att gå in och läsa vårt partiprogram och vårt policyprogram. Vi står tydligt bakom enprocentsmålet för biståndet; jag vill klargöra att det inte råder någon tvekan om vilken syn Kristdemokraterna har när det gäller biståndsfrågan.

Vi använder ju det svenska kunnandet när vi har teknikutveckling som vi kan exportera, när vi tillverkar fantastiska produkter från den svenska skogen – vi är världsledande på den marknaden – som vi kan exportera och därmed trycka bort CO₂-intensivt material och när vi kan använda oss av pappersfiber i stället för plast och glas. Där gör det svenska kunnandet skillnad på riktigt, och det ska vi fortsätta med.

Det är detta som är betydelsen av ”både och”.

Anf. 169 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! *Internationella klimatinsatser – otydliga mål och osäkra utfall* är namnet på den rapport från Riksrevisionen som vi pratar om i dag. Det kanske skulle räcka som inlägg i debatten. Eftersom klimatfrågan är så komplex och det finns så mycket att säga om Sveriges klimatarbete, inte minst om klimatarbetet i andra länder, kommer jag dock – surprise! – inte att nöja mig med detta.

För Miljöpartiet är det självklart att Sverige ska vara ett ledande land i det internationella klimatarbetet. Klimatkrisen känner inga gränser. Utsläpp i ett land påverkar människor i ett annat. Torka, översvämningar och extremväder slår hårdast mot dem som har bidragit minst till problemet.

Sammanfattningsvis säger Riksrevisionen i sin rapport att arbetet med internationella klimatinsatser delvis uppnår sina mål men att insatsernas resultat är ojämna och att uppföljningen är bristfällig. Man konstaterar också att svag målstyrning från regeringen gör att det inte går att avgöra om Energimyndigheten skapar en tillräcklig mängd utsläppskrediter i förhållande till de svenska klimatpolitiska målen eller om vi får den effekt vi vill ha.

Riksrevisionen bedömer att Energimyndighetens arbete skulle kunna bli effektivare genom tydligare målstyrning från regeringen mot klimatmålen och att varken regeringen eller Regeringskansliet har tagit något helhetsgrepp för att följa upp och utvärdera insatsernas måluppfyllelse i förhållande till intentionerna. Det här är ju allvarligt med tanke på att regeringen trycker så hårt på att dessa åtgärder är viktiga.

Vilka är då Sveriges intentioner? I höstas lade Miljömålsberedningen fram ett förslag om Sveriges klimatmål till år 2030 som alla riksdagspartier ställde sig bakom. Resultatet var ett givande och ett tagande. Beredningen föreslog bland annat att kompletterande åtgärder ska kunna användas om utsläppsminskningarna för målen inte riktigt uppnås. Beredningens förslag var att högst 10 procent av utsläppsminskningarna ska kunna täckas av kompletterande åtgärder och att högst

en fjärdedel av dessa 10 procent ska kunna vara internationella klimatåtgärder enligt artikel 6.

Tidöregeringen har ännu inte presenterat någon proposition efter Miljömålsberedningens arbete, vilket gör att det blir ännu otydligare vilka åtaganden Energimyndigheten ska jobba utifrån.

Miljöpartiet tycker i grunden inte att vi i Sverige ska kunna köpa oss fria genom att låta bli att vidta egna åtgärder här och i stället skicka pengar för att andra länder ska göra jobbet. Vi behöver göra vårt eget arbete. Vi behöver dock hjälpa andra länder i deras omställning, och därför kan det finnas en poäng med att vi samtidigt som vi arbetar med att snabbt minska Sveriges utsläpp på allvar tar tag i hur vi bäst kan bidra till utsläppsminskningar utomlands, inte minst i de länder som har minst resurser för omställning.

Riksrevisionen pekar som sagt på både styrkor och brister när det gäller Sveriges internationella klimatarbete. Det är bra att Sverige länge har haft en hög ambitionsnivå när det gäller klimatbistånd och har bidragit med betydande resurser till det internationella klimatarbetet. Men rapporten visar tydligt att det finns behov av förbättringar i styrning, uppföljning och tydlighet, inte minst om tanken är att vi samtidigt ska uppnå specifika utsläppsminskningar. Det här behöver vi ta på allvar.

När vi har stora summor som investeras i klimatåtgärder – oavsett om de ska räknas av från våra egna klimatmål eller om det handlar om stöd till andra länder – behöver vi säkerställa att de verkligen leder till reella utsläppsminskningar, klimatanpassning som gör skillnad eller en hållbar utveckling i de länder som berörs. För att vi ska kunna veta om stöden ger de resultat som vi vill se av klimatåtgärder är transparens och uppföljning helt avgörande.

Riksrevisionens granskning är viktig för att vi ska kunna göra insatserna effektivare, rättvisare och långsiktigare och för att de verkligen ska kunna leda till en klimatomställning, oavsett var pengarna används. Rapporten pekar också på problemen med att andra länder ska göra insatser som ska tillgodoräknas Sverige, inte minst när det gäller hur man ska säkerställa effekterna.

Herr talman! Miljöpartiet har några principer som är avgörande för Sveriges internationella klimatarbete.

Som jag redan har sagt ska klimatåtgärder i andra länder inte vidtas för att Sverige ska slippa göra sitt eget jobb på hemmaplan. Vi behöver minska våra egna utsläpp samtidigt som vi stöttar andra länder i klimatomställningen.

De länder och människor som drabbas hårdast har ofta bidragit minst till utsläppen. Sverige, som är ett rikt land med historiskt höga utsläpp, har ett ansvar att bidra mer. Våra internationella klimatinsatser handlar därför inte bara om effektivitet utan också om klimaträttvisa. Det innebär att stöd till klimatomställning och klimatanpassning behöver prioriteras.

Att bidra till att alla länder snabbt ska kunna fasa ut det fossila ska vara en viktig del av Sveriges internationella arbete. Hjälptill samhällen för att hantera

torka, stigande havsnivåer och extremväder räddar liv här och nu.

Vi vill också att klimatfinansiering ska vara just klimatfinansiering; pengarna ska inte tas från andra viktiga biståndsmål. Vi behöver säkerställa att klimatpengar inte urholkar insatser för fattigdomsbekämpning, hälsa eller utbildning utan i stället kompletterar dem.

Inte minst vill vi att internationella insatser ska bidra till faktiska, mätbara och långsiktiga minskningar av växthusgaser. Här behöver vi verkligen stärka både styrning och uppföljning, precis som Riksrevisionen påpekar. Det handlar om att undvika dubbelräkning, säkerställa kvaliteten i projekt och följa de internationella regelverken.

Nu kommer jag till problemen med att försöka avräkna klimatinsatser utomlands mot Sveriges egna utsläppsminskningar. Om dessa åtgärder alls ska kunna användas är det såklart avgörande att man säkerställer att utsläppen faktiskt minskar. Här vill jag särskilt vända mig till Kjell-Arne Ottosson.

Det finns ju några exempel från Energimyndigheten som visar att det arbete som vi har i dag inte är bra nog.

Här lyfts specifikt exemplet från Ghana. Det handlar bland annat om 48 000 nya elmopeder som Sverige investerar i och som ska minska utsläppen i Ghana med 250 000 ton. Här finns också projekt där man bygger solenergi. Men problemet är: Ersätter solenergin fossila energikällor, eller bygger man bara ut den nya elproduktionen? Ersätter elmopederna fossila mopeder, eller betalar man bara för många fler mopeder på Ghanas gator? Det vet vi inte.

Herr talman! Riksrevisionens kritik mot den otydliga styrningen och de otydliga målen måste tas på allvar. Det måste vara tydligt vad Sverige vill uppnå med sina insatser. Om vi vill använda internationella klimatinsatser för att minska utsläppen måste det säkerställas att åtgärderna tar bort fossila utsläpp permanent i den mängd vi planerar för. Vi behöver också vara tydliga med vad planen är för de olika insatserna. Är målet just utsläppsminskningar, teknikutveckling, långsiktig klimatomställning eller klimatanpassning? Hur ska vi kunna mäta och följa upp resultaten när åtgärderna inte sker på svensk mark?

För att säkerställa att våra egna klimatmål uppnås måste vi ta hand om våra egna utsläpp på vår egen mark, och det gör vi inte i dag. Riksrevisionens rapport visar tydligt på svårigheterna med att använda internationella klimatinsatser för att ersätta nationella utsläppsminskningar, och detta är viktigt att ta till sig.

Vi ska inte sänka ambitionerna och backa från vårt ansvar här, men vi behöver samtidigt öka styrningen och effekten och förstå de stora utmaningarna och problematiken. Vi kan inte förlita oss på andra länders utsläppsminskningar framför egna.

Jag yrkar därför bifall till reservation 4.
(Applåder)

Anf. 170 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Som mångårig statstjänsteman på en statlig inspektionsmyndighet ser jag precis som Kjell-Arne vikten av revision. Riksrevisionens granskningar är viktiga och ett bra stöd för arbetet framåt, och just den rapport vi nu debatterar är en viktig del av det fortsatta klimatarbetet. Den utgör ett bra underlag och ger oss insikter i hur viktigt det är med genomförande av kostnadseffektiva internationella klimatinsatser.

Regeringen delar inte allt som sägs i rapporten men belyser det viktiga i att försöka säkerställa att Energi-myndigheten får en tydligare styrning. Det är väldigt viktigt med effektiv statlig styrning, precis lika viktigt som effektiva klimatinsatser. Ineffektiv styrning är ju generellt dåligt.

Herr talman! När man lyssnar på den allmänna debatten är det ibland svårt att tro att Sverige är ett föregångsland i klimatarbetet. Tonläget är högt, och det målas upp dystra scenarier. Men Sverige spelar och ska fortsätta att spela en viktig roll i det internationella klimatarbetet.

Det är dock viktigt att ha med sig att det tar tid att få internationella klimatinsatser på plats. Det är också viktigt att ha en långsiktighet i detta arbete. Artikel 6 är viktig men ännu i sin linda. Potentialen är dock stor. Som liberal ser jag tydliga fördelar för både Sverige och de länder där insatserna sker. Det är ett viktigt komplement till klimatarbetet. Det är inte ett sätt att friskriva sig från åtgärder på hemmaplan, utan det är en del av helheten.

Som liberal har jag kanske den mest positiva synen på internationellt samarbete av oss som nu sitter i kammaren. Det är inte svårt att hitta en liberal som pratar sig varm för ökat internationellt samarbete. Samarbete driver utveckling, och Sverige har mycket att bidra med. Det är inte heller svårt att hitta en liberal som pratar sig varm för EU:s roll i det mesta, så även i klimatarbetet. EU ska ta täten, och Sverige ska vara drivande i EU. Utsläppen stannar inte vid landsgränserna, vilket många sagt för mig här i kväll, och det gör inte lösningarna heller.

När Sverige jobbar för kostnadseffektiva internationella klimatinsatser kan vi också sprida alla de goda exempel som finns här. Vi vill att fler ska följa efter och att fler ska få ta del av den kunskap och den tradition av innovation som finns i Sverige och Europa. Det är bra för klimatet, och det är bra för de länder där insatserna görs.

Anf. 171 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Nilsson för anförandet. Det känns viktigt att tala med ledamoten Nilsson om klimatpolitiken då det är Liberalerna som innehar klimatministerposten och därmed ansvaret på området.

Det finns många frågor att ställa när det gäller de internationella klimatkrediterna, inte minst eftersom den vikarierande klimatministern också är ansvarig för arbetsmarknaden. Arbetslösheten har ökat under sittande regering, och Sverige har fått 100 000 fler

arbetslösa. Samtidigt görs det väldigt få arbetsmarknadspolitiska insatser och satsningar på det som skulle kunna vända utvecklingen.

Näringslivet har uttryckt att klimatpolitiken är otydlig och att det försvårar möjligheten att investera för framtiden eftersom investeringarna kan bli kostsamma om de företag som inte investerar gynnas av politiken. Det blir en alternativkostnad för företagen.

Min fråga är därför: Hur kan det vara smart att investera i osäkra internationella projekt framför att investera i svenska företag som har tekniken och leder utvecklingen, precis som ledamoten Nilsson sa i talarstolen? Varför vill man inte vessa den teknikutveckling svenska företag har, undanröja den höga arbetslösheten och se till att skattemedel investeras klokt och inte utanför Sveriges gränser i projekt som inte är transparenta?

Anf. 172 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack, Jytte Guteland, för frågorna! Jag ser två spår, och jag ska försöka hinna svara under den tid jag har.

Jag börjar med arbetslösheten, även om det inte är fråga om just det. Men ledamoten lyfte upp det, så varför inte.

Ja, svensk arbetslöshet är hög, men vi ser en ljusning. Den sjönk i april. Vi har otroligt många långtidsarbetslösa, och vi gör verkligen mycket för att komma till rätta med det. Vi storsatsar på skolan. Vi återuppriktar arbetslinjen. Vi minskar regelbördan för företag så att det ska bli enklare att expandera och anställa fler. Vi driver att det ska löna sig att gå från bidrag till jobb. Detta är jätteviktiga saker. De har inte så mycket med klimatdebatten att göra, men det är svaret på frågan.

När det gäller den andra delen, osäkra projekt utomlands och projekt i Sverige, ser jag faktiskt ingen motsättning mellan att satsa på internationellt klimatbistånd och det vi debatterar här i dag – artikel 6-projekt – och att satsa på grön omställning i Sverige. Vi kan göra både och.

Anf. 173 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaret!

Det är en motsättning, för det är ju skattemedel som inte investeras i svenska jobb och svenska företag utan i stället läggs på projekt som Riksrevisionen i dagsläget bedömer vara osäkra och icke transparenta och som dessutom inte bedöms på en sjyst grund, eftersom flera delar av de kostnader vi ser i projekten inte mäts, såsom administrativa kostnader.

Jag vill också, en dag som denna när Styrmedelsutredningen har presenterats, hänvisa till att klimatministern, som nu kommer att återinträda i rollen, många gånger har sagt att hon vill se att man sprider äggen och har flera ägg i korgen och att det är Styrmedelsutredningen som ska komma med äggen. Men de ägg som Styrmedelsutredningen har presenterat är väldigt lika de ägg som vi har förespråkade när det gäller till exempel elektrifiering.

Regeringen monterade ned elbonusen. De som ville investera i en ny elbil kände att konjunkturen och denna nedmontering, som inte följdes av något annat, blev en dubbelsmocka. Och nu, efter att ha pratat om de där äggen i fyra år, kommer man och säger: ”Det ägget vill vi ha.” Men det var ju en korg med ägg, och inget av dem verkar falla ledamotens partiledare i smaken – möjligen elektrifieringen, men det hade hon ju kunnat fråga oss om redan från början. Det är bara att kopiera vår politik.

I stället har Liberalerna satt sig i knät på Sverigedemokraterna. Kanske är det där skon klämmer, för det verkar ha blivit en äggröra av Styrmedelsutredningen också för Liberalerna.

Min fråga är: Vad ska ledamoten och hennes liberaler göra för att vända de utsläpp som har ökat med den här regeringen?

Anf. 174 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Jag har bara en reflektion innan jag går in på svaret. Det måste vara otroligt smickrande för Martin Kinnunen att sitta här och få kredd för allt som regeringen har gjort under snart fyra år. Vi har ett väldigt välfungerande samarbete där vi löser saker tillsammans, till exempel ny kärnkraft. Svaret på många av de frågor och utmaningar vi står inför är nämligen ny kärnkraft.

Ledamotens parti vacklar en hel del i om man vill ha kärnkraft eller inte. Man samlar ett regeringsunderlag som man säger sig vilja samarbeta med efter valet men som spretar åt alla möjliga håll. Det ser ut som en stjärnhimmel när man tittar på det. Det finns ju inget tydligt besked från den sidan om att säkra elektrifieringen genom ny kärnkraft.

Det är tråkigt att ledamoten inte kan svara nu, men i morse stod jag i en paneldebatt om just klimatpolitik tillsammans med en annan företrädare för Socialdemokraterna, som på en rak fråga om Socialdemokraterna vill höja reduktionsplikten och höja bensin- och dieselpriserna svarade nej. Nu blir det här en retorisk fråga, men är det så? Där blir Socialdemokraterna svaret skyldiga.

Om man nu höjer Styrmedelsutredningen till skyarna, betyder det att man är beredd att öka kostnaderna för svenska hushåll genom att höja bensin- och dieselpriserna? Detta vill jag verkligen ha svar på, men det får vi ta en annan gång.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

§ 17 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Motioner
med anledning av prop. 2025/26:248 Avtal om fördjupat partnerskap och samarbete mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Kirgizistan, å andra sidan

2025/26:4190 av Jacob Risberg m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2025/26:249 Avtal om fördjupat partnerskap och samarbete mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Uzbekistan, å andra sidan
2025/26:4189 av Jacob Risberg m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2025/26:267 Stärkt skydd mot utläningar som utgör kvalificerade säkerhetshot
2025/26:4188 av Gudrun Nordborg m.fl. (V)
2025/26:4192 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP)

EU-dokument

COM(2026) 152 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om Europeiska unionens rymdtjänstbyrå och om ändring av förordning (EU) 2021/696

§ 18 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 26 maj

2025/26:514 Klimatmålen till 2030

av Åsa Westlund (S)

till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat- och miljöminister Johan Britz (L)

2025/26:515 Ökad takt i klimatarbetet

av Jytte Guteland (S)

till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat- och miljöminister Johan Britz (L)

§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 26 maj

2025/26:838 Utsläpp från betongindustrin och cirkulärt byggande

av Katarina Luhr (MP)

till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlsson (KD)

2025/26:839 Fortbildning inom hälso- och sjukvården

av Anna Vikström (S)

till sjukvårdsminister Elisabet Lann (KD)

§ 20 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 26 maj

2025/26:814 E4 Förbifart Skellefteå

av *Åsa Karlsson* (S)
till infrastruktur- och bostadsminister *Andreas Carlson*
(KD)

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 19.44.

Sammanträdet leddes
av andre vice talmannen från dess början till och med
§ 8 anf. 35 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 10
anf. 55 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 11
anf. 87 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 15
anf. 118 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 15
anf. 125 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 3 Anmälan om granskningsrapport.....	1
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott.....	1
§ 5 Ärenden för bordläggning	2
§ 6 En ny konsumentkreditlag	2
Civilutskottets betänkande 2025/26:CU26	2
Anf. 1 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S).....	2
Anf. 2 ALIREZA AKHONDI (C)	2
Anf. 3 LARS BECKMAN (M) replik.....	3
Anf. 4 ANDRE VICE TALMANNEN.....	4
Anf. 5 ALIREZA AKHONDI (C) replik	4
Anf. 6 LARS BECKMAN (M) replik.....	4
Anf. 7 ALIREZA AKHONDI (C) replik	4
Anf. 8 BJÖRN TIDLAND (SD)	4
Anf. 9 LARS BECKMAN (M).....	5
(Beslut fattades under § 14.)	6
§ 7 Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt.....	6
Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU39	6
Anf. 10 DENNIS DIOUKAREV (SD)	6
Anf. 11 INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	7
Anf. 12 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik	7
Anf. 13 INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	8
Anf. 14 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik	8
Anf. 15 INGELA NYLUND WATZ (S)	8
Anf. 16 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik	10
Anf. 17 INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	10
Anf. 18 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik	10
Anf. 19 INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	10
Anf. 20 IDA DROUGGE (M)	10
Anf. 21 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	11
Anf. 22 CAMILLA RINALDO MILLER (KD).....	12
Anf. 23 INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	12
Anf. 24 CAMILLA RINALDO MILLER (KD) replik.....	12
Anf. 25 INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	13
Anf. 26 CAMILLA RINALDO MILLER (KD) replik.....	13
Anf. 27 HELENA VILHELMSSON (C).....	13
Anf. 28 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik	14
Anf. 29 HELENA VILHELMSSON (C) replik.....	15
Anf. 30 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik	15
Anf. 31 HELENA VILHELMSSON (C) replik.....	15
Anf. 32 ANDERS EKEGREN (L).....	15
Anf. 33 JANINE ALM ERICSON (MP).....	16
(Beslut fattades under § 14.)	17
§ 8 Förenklad leverantörskontroll vid upphandling	17
Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU42	17
Anf. 34 DAVID PEREZ (SD)	17
Anf. 35 GUNILLA CARLSSON (S).....	17
Anf. 36 JAN ERICSON (M).....	18
Anf. 37 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	19
(Beslut fattades under § 14.)	20
§ 9 Nordiskt samarbete inklusive Arktis.....	20
Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU4	20
Anf. 38 STAFFAN EKLÖF (SD).....	20
Anf. 39 HELÉNE BJÖRKLUND (S)	21
Anf. 40 MARIA STOCKHAUS (M).....	22
Anf. 41 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V).....	23

Anf. 42 ANNA LIPINSKA (KD)	25
Anf. 43 CATARINA DEREMAR (C)	25
Anf. 44 HELENA GELLERMAN (L)	26
Anf. 45 JACOB RISBERG (MP)	27
Anf. 46 EU-minister JESSICA ROSENCRANTZ (M)	28
Anf. 47 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	30
Anf. 48 EU-minister JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik	30
Anf. 49 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	31
Anf. 50 EU-minister JESSICA ROSENCRANTZ (M) replik	31
Anf. 51 SARA GILLE (SD)	31
Anf. 52 AZRA MURANOVIC (S)	32
Anf. 53 ALEXANDRA ANSTRELL (M)	33
Anf. 54 STAFFAN EKLÖF (SD)	34
(Beslut fattades under § 14.)	34
§ 10 Fördjudat resultatredovisning av internationellt bistånd	34
Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU3	34
Anf. 55 RASMUS GIERTZ (SD)	34
Anf. 56 ANNA LASSES (C) replik	36
Anf. 57 RASMUS GIERTZ (SD) replik	36
Anf. 58 ANNA LASSES (C) replik	36
Anf. 59 RASMUS GIERTZ (SD) replik	36
Anf. 60 AZRA MURANOVIC (S)	36
Anf. 61 KATARINA TOLGFORS (M)	37
Anf. 62 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	38
Anf. 63 KATARINA TOLGFORS (M) replik	39
Anf. 64 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V)	39
Anf. 65 KATARINA TOLGFORS (M) replik	39
Anf. 66 AZRA MURANOVIC (S) replik	39
Anf. 67 KATARINA TOLGFORS (M) replik	39
Anf. 68 AZRA MURANOVIC (S) replik	40
Anf. 69 KATARINA TOLGFORS (M) replik	40
Anf. 70 ANNA LASSES (C) replik	40
Anf. 71 KATARINA TOLGFORS (M) replik	40
Anf. 72 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V)	41
Anf. 73 RASMUS GIERTZ (SD) replik	42
Anf. 74 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	42
Anf. 75 RASMUS GIERTZ (SD) replik	42
Anf. 76 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	43
Anf. 77 MAGNUS BERNTSSON (KD)	43
Anf. 78 ANNA LASSES (C) replik	44
Anf. 79 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	44
Anf. 80 ANNA LASSES (C) replik	44
Anf. 81 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	44
Anf. 82 ANNA LASSES (C)	44
Anf. 83 FREDRIK MALM (L)	45
Anf. 84 JACOB RISBERG (MP)	47
(Beslut fattades under § 14.)	48
§ 11 Bättre förutsättningar för yrkesutbildning	48
Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:Ubu27	48
Anf. 85 JOAR FORSSELL (L)	48
Anf. 86 ROBERT OLESEN (S)	48
Anf. 87 KENT KUMPULA (SD)	49
Anf. 88 ISABELL MIXTER (V)	50
Anf. 89 OLIVER ROSENGREN (M)	51
Anf. 90 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	52
Anf. 91 OLIVER ROSENGREN (M) replik	52
Anf. 92 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	53
Anf. 93 OLIVER ROSENGREN (M) replik	53
Anf. 94 ROBERT OLESEN (S) replik	53
Anf. 95 OLIVER ROSENGREN (M) replik	53

Anf. 96 ROBERT OLESEN (S) replik	54
Anf. 97 OLIVER ROSENGREN (M) replik	54
Anf. 98 NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	54
Anf. 99 MATHIAS BENGTTSSON (KD)	55
Anf. 100 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	56
Anf. 101 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik	56
Anf. 102 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	56
Anf. 103 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik	57
(Beslut fattades under § 14.).....	57
§ 12 Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan	57
Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU22	57
Anf. 104 JOAR FORSSELL (L).....	57
(forts. § 15)	58
Ajournering	58
Återupptaget sammanträde	58
§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 26 maj.....	58
UbU21 Överlämnande av uppgifter mellan skolor i brottsförebyggande syfte.....	58
UbU29 Utökade registerkontroller i skolväsendet.....	58
§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	59
CU26 En ny konsumentkreditlag.....	59
FiU39 Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt	59
FiU42 Förenklad leverantörskontroll vid upphandling	59
UU4 Nordiskt samarbete inklusive Arktis	60
UU3 Fördjupad resultatredovisning av internationellt bistånd	60
UbU27 Bättre förutsättningar för yrkesutbildning	61
§ 15 (forts. från § 12) Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan (forts. UbU22)	61
Anf. 105 ISABELL MIXTER (V) replik.....	61
Anf. 106 JOAR FORSSELL (L) replik	61
Anf. 107 ISABELL MIXTER (V) replik.....	62
Anf. 108 JOAR FORSSELL (L) replik	62
Anf. 109 CAMILLA HANSÉN (MP) replik	62
Anf. 110 JOAR FORSSELL (L) replik	62
Anf. 111 CAMILLA HANSÉN (MP) replik	63
Anf. 112 JOAR FORSSELL (L) replik	63
Anf. 113 NIKLAS SIGVARDSSON (S).....	63
Anf. 114 JÖRGEN GRUBB (SD)	65
Anf. 115 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik.....	66
Anf. 116 JÖRGEN GRUBB (SD) replik	66
Anf. 117 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik.....	66
Anf. 118 JÖRGEN GRUBB (SD) replik	66
Anf. 119 ISABELL MIXTER (V).....	67
Anf. 120 JOSEFIN MALMQVIST (M)	68
Anf. 121 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	69
Anf. 122 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik	69
Anf. 123 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	69
Anf. 124 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik	70
Anf. 125 NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	70
Anf. 126 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik	71
Anf. 127 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	71
Anf. 128 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik	72
Anf. 129 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	72
Anf. 130 MATHIAS BENGTTSSON (KD)	72
Anf. 131 ISABELL MIXTER (V) replik.....	73
Anf. 132 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik	73
Anf. 133 ISABELL MIXTER (V) replik.....	73
Anf. 134 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik	74
Anf. 135 CAMILLA HANSÉN (MP).....	74

Anf. 136 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik	75
Anf. 137 CAMILLA HANSÉN (MP) replik	75
Anf. 138 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik	76
Anf. 139 CAMILLA HANSÉN (MP) replik	76
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	76
§ 16 Riksrevisionens rapport om internationella klimatinsatser	76
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU22	76
Anf. 140 MARTIN KINNUNEN (SD).....	76
Anf. 141 RICKARD NORDIN (C) replik	77
Anf. 142 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	77
Anf. 143 RICKARD NORDIN (C) replik	77
Anf. 144 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	78
Anf. 145 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	78
Anf. 146 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	78
Anf. 147 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	78
Anf. 148 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	78
Anf. 149 KATARINA LUHR (MP) replik.....	79
Anf. 150 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	79
Anf. 151 KATARINA LUHR (MP) replik.....	79
Anf. 152 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	79
Anf. 153 JYTTE GUTELAND (S).....	80
Anf. 154 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	80
Anf. 155 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	81
Anf. 156 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	81
Anf. 157 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	81
Anf. 158 HELENA STORCKENFELDT (M).....	82
Anf. 159 RICKARD NORDIN (C)	82
Anf. 160 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD)	83
Anf. 161 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	84
Anf. 162 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	84
Anf. 163 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	85
Anf. 164 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	85
Anf. 165 RICKARD NORDIN (C) replik	85
Anf. 166 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	85
Anf. 167 RICKARD NORDIN (C) replik	86
Anf. 168 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	86
Anf. 169 KATARINA LUHR (MP)	86
Anf. 170 ELIN NILSSON (L)	88
Anf. 171 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	88
Anf. 172 ELIN NILSSON (L) replik	88
Anf. 173 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	88
Anf. 174 ELIN NILSSON (L) replik	89
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	89
§ 17 Bordläggning	89
§ 18 Anmälan om interpellationer	89
§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar	89
§ 20 Anmälan om skriftligt svar på fråga	89
§ 21 Kammaren åtskildes kl. 19.44.	90